MAGYAROK TITKOS TÖRTÉNETE

GRANDPIERRE K. ENDRE

E könyv megjelenését 1985-ben
a pártállam cenzúragépezete megakadályozta

GRANDPIERRE K. ENDRE

MAGYAROK TITKOS TÖRTÉNETE

KIRÁLYGYILKOSSÁGOK

HOGYAN HALTAK MEG A MAGYAR KIRÁLYOK?

TITOKFEJTŐ KÖNYVKIADÓ
1991

(C) Grandpierre K. Endre, 1991.

TARTALOMKEGYZÉK

TARTALOMKEGYZÉK 5

BEVEZETŐ HELYETT.....9

ELSŐ ÁTTEKINTÉS 11

HALÁL ÉVEZREDES METSZETEKBEN.....11

TÖRTÉNELMÜNK KÜLÖNÖS RITMUSÁRÓL 12
TÖRTÉNELMÜNK RENDHAGYÓ RITMUSANAKBIZONYÍTÉKAI:.....14
ÉSZREVÉTELEK A VÁZOLT SZAKASZOKHOZ 20
KIRÁLYTÁBLÁZATOK II. 22
KIRÁLYTÁBLÁZATOK III. 23
KIRÁLYTÁBLÁZATOK IV.....25
A RITMUSZAVAROK HÁTTÉRTÉNYEZŐIRŐL.....27
KIRÁLYTÁBLÁZATOK V. 31
GYERMEKKIRÁLYOK TÜNDÖKLÉSE ÉS HALÁLA.....33
KIRÁLYTÁBLÁZATOK VI.....36
NÉHÁNY SZÓ AZ ÁRPÁDOK VÉGZETÉRŐL. 37
TÖRÉSVONALAK ÉS RITMUSVÁLTÁSOK SZERVES ÖSSZEFÜGGÉSEI 38
AZ ARPÁD-HÁZ KIHALÁSA: 1301. 38
BOCSKAI SZABADSÁGHARCA: 1604 -1606.....39
RÁKÓCZI SZABADSÁGHARCA: 1704 -1711.....40
AZ 1848-1849-I SZABADSAGHARC.....40
AZ ELSŐ VILÁGHABORÚ: 1914-1918.....40
A HABSBURG-KOR ELLENTÉTES ELŐJELŰ TÖRÉSVONALAIRÓL.....41
A SZENT ISTVÁN-KORI REJTETT TÖRÉSVONALRÓL.....45
A XI. ÉS XII. SZÁZADI RITMUSVÁLTÁSOKRÓL, ILLETVE TÖRÉSVONALAKRÓL 47
A NÉMET ASPIRÁCIÓK TETŐZÉSÉNEK IDŐSZAKA 48
A BIZÁNCI EXPANZIÓS TÖREKVÉSEK IDÓSZAKA (1114-1205) 52
ELLENKIRÁLYOK TRAGÉDIÁJA 53

KIRÁLYTÁBLÁZATOK VII. 56

MÁSODIK ÁTTEKINTÉS 57

AZ ÁRPÁD-HÁZI KIRÁLYOK KIGYILKOLÁSA 57
HOMÁLYOS PONTOK SZENT ISTVÁN HALÁLA KÖRÜL 61
Előzmények: Imre herceg halála 61
Szent Istvánt végzetes csapásként éri fia halála 63
A második kinevezett trónutód halála 63
A nagy király titkos tanácsa 65
A nagy király halála 65
Összeesküvés a nagy király ellen 66
NÉMET PÉTERT MEGÖLIK A MAGYAROK 66
ÁRULÓK ÁLTAL LEGYILKOLT ÉS MEGDICSŐÜLT KIRÁLY 70
FOGSÁGBAN HALT-E ÉHEN KATOLIKUS ENDRE KIRÁLY? 72
KIRÁLY, AKIT SAJÁT TRÓNSZÉKE VERT AGYON 75
FÖLDÖNFUTÓ SALAMON KIRÁLY REJTÉLYES ELTŰNÉSE 78
TITKOS TERVEK MAGNUS KIRÁLY (ELSŐ GÉZA) ELPUSZTÍTÁSÁRA 86
SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY A MENNYBE SZÁLL 92
KÖNYVES KÁLMÁN KIRÁLY ÉS AZ ORSZÁGÁRULÓK 97
A HALÁLRAÖLELGETETT KIRÁLY SZÉDÜLETES HISTÓRIÁJA 104
AZ IGAZI VAK BÉLA REJTÉLY 112
II. GÉZA HALÁLA AVAGY A LÁTHATATLAN HALÁLZÓNA 118
KIRÁLYTÁBLÁZATOK VIII. 119
Az ismeretlen törésvonal 119
MAGYAR HÁROMKIRÁLYOK 124
LUKÁCS ÉRSEK ELSÖ HALÁLJÖVENDÖLÉSE: "NEGYVEN NAPON BELÜL HALOTT LESZEL, KIRÁLY!" 127
NEGYEDIK ISTVÁN MEGMÉRGEZTETÉSE BIZÁNCI PRIZMÁN KERESZTÜL 130
LUKACS ÉRSEK MÁSODIK HALÁLJÖVENDÖLÉSE: "PONTOSAN MÁHOZ EGY ÉVRE HALOTT LESZEL, KIRÁLY!" 135
SZENTOSTYÁBA REJTETT MÉREGGEL MEGHALATOTT KIRÁLY 141
IMRE KIRÁLY HALÁLANAK REJTELMES HÁTTÉRTÉNYEZŐI 144
HOGYAN KÖLTÖZÖTT AT GYERMEK LÁSZLÓ KIRÁLY AZ ÁRTATLANSAG ORSZÁGÁBA? 153

BÉKETÁRGYALÁS ÖRVÉN MEGMÉRGEZETT KIRÁLY 156
KIRÁLY, AKI CSODÁVAL HATÁROS MÓDON KIKERÜLTE A HALÁL KELEPCÉIT 159
GYERMEKRABLÓK ÜLDÖZÉSE KÖZBEN MEGHALT IFJÚ MAGYAR KIRÁLY 162
NEGYEDIK VAGY KUN LÁSZLÓ KIRÁLY MEGGYILKOLÁSÁNAK ELTITKOLT HÁTTERE.....165
ÁRPÁD-HÁZI KIRÁLYOK HÁTBORZONGATÓAN' KÜLÖNÖS TEMETÉSE 169
TITKOK FEKETE PECSÉTJÉVEL ÖRÖKRE LEZART HALÁL! 170

HARMADIK ÁTTEKINTÉS 178

MI VOLT A VEGYESHÁZI KIRÁLYOK VÉGZETE?.....178
KÉT ELŰZÖTT KIRÁLY VENCELT, A GYERMEK EXKIRÁLYT MEGGYILKOLJÁK.....179
OTTÓ ÁTOKVERTEN GYÖTRELMES URALKODÁSA 179
RÓBERT, KÁROLY TITOKZATOS HALÁLA 183
MIKÉNT HALT MEG A „HÁROM TENGER MOSTA ORSZÁG" KIRÁLYA?.....187
ANJOU MÁRIA KIRAL YNÓ MEGÖLETÉSE AVAGY A FEHÉRLILIOMOS ANJOU-HÁZ MAGY AR ÁGÁNAK KIHALASZTÁSA 197
MÁSODIK VAGY KIS KÁROLY KIRÁLY FELKONCOLTATÁSA 200
MEGMÉRGEZTETÉS ELÖL MENEKÜLÖ KIRÁLY -CSÁSZÁR HALÁLROMÁNCA.....205
HABSBURG ALBERT KIRÁLYT IS A VÉRHAS VITTE EL?...211
A VÁRNAI CSATA KIRÁLYÁLDOZATA 214
ÖTÖDIK LÁSZLÓ KIRÁLY TRAGÉDIÁJA ÉS A BÜNPALÁSTOLÁS.....215
BÉCS VÁRÁBAN MEGMÉRGEZETT KIRÁLY 225
A virágvasárnapi ünnepély.....226
Mátyás kiéheztetése 227
A füge.....229
Akik előre tudták Mátyás halálát.....231
Egy különös, kierőszakolt orvoscseréről 236
Az ájtatos királyné maszkja 237
A gondos, szerető' asszony maszkja.....239
Orvosok néma tanúskodása 239
Kiegészítő vonások Beatrix portréjához 244

Már lánykorában is gyilkolt? *246*
Mátyás király hihetetlen jámborsága *248*
Szerémi György eltérő előadása Mátyás király haláláról *249*
Polgári vélekedések *252*
VELENCE PORÁVAL MEGITATOTT KIRÁLY AVAGY DOBZSE LÁSZLÓ MENNYBEMENETELE 255
LAJOS KIRÁLYRÓL MINDENKI TUDTA: MOHÁCSRÓL NEM TÉR VISSZA 260
Néhány szó Czettrich Ulrikról *267*
Ami kimaradt a jelentésből *268*
II. Lajos halálának harmadik egykorú változata *279*
RÖVID ÖSSZEFOGLALÁS ÉS ELEMZÉS 282
I.: II. Lajos bárom halála *282*
II.: II. Lajos király két holttestének eltérő adatai *282*
III.: Lajos király halálának három vagy négy színtere *283*
Miért volt elkerülhetetlen? *284*
A romlás lépcsőfokai. *285*
SZAPOLYAI JÁNOS HALÁLSZERZŐDÉSE 288
AZ UTOLSÓ HABSBURG-KIRALY TITOKZATOS HALÁLA 291

IRODALOMJEGYZÉK:..... 293

BEVEZETŐ HELYETT

Nemzeti géniuszaink halállátogatásaiban orvul megtámadott égígérő várhoz, kőszirthez, óriási tölgyhöz, dúsan termő dió fához hasonlítják a magyar nemzetet:

Mely, magass égnek szegezett fejeddel,
Mint király, állasz vala társaid közt
Tégedet látlak gyönyörű diófa,
Földre terítve? (,,)

Annyi szélvészen diadalt nyerett fa!
Nemtelen porban hever a nemes dísz?
Ezt leendőnek lehetett-e vajjon
Vélni felőled?

Senkinek kárán nem örült, sokaknak
Hűvös árnyékul fele hasznot hajtó
S kedvek 'étkeddel kereső kegyes fa!
Mondsza, ki bántott?

Ah, minek kérdem! - szemembe tűnnek
Gilkosid. Nem volt külerőszak: ott benn, Önmagadban volt megölő mirigyed
S titkos elejtőd.

Ím egész bélig gyökered kirágták
A gonosz férgek, s az elett odóba
Hangyabolyt híttak,' Mí nyüzsögve járnak
Most is alattad!

Átkozott vendég! viperák szülötti:
Ah szerencsétlen fa! – hazánk' szelíd ég,
Szűz virágjában tehetős karoddal
Tartsd meg örökké!"

Baróti Szabó Dániel

"Nézd.' a kevély tölgy, melyet az éjszaki
Szélvész le nem dönt, benne termő
Férgek erős gyökerit megőrlik

S egy gyenge széltől földre teríttetik

Berzsenyi Dániel

Petőfi továbbviszi a látomást és sajátos összefoglalását adja a magyar sorsnak:

"Szegény. szegény nép, árva nemzetem te,
Mit vétettél. hogy így elhagytanak.
Hogy Isten, ördög. minden ellened van,
És életed fáján pusztítanak?
S dühös kezekkel kik tépik leginkább
Gazul, őrülten a zöldágakat?
Azok, kik eddig a fa árnyékában
Pihentek hosszú századok alatt
S most ez a hála!... vétkes vakreménnyel
Reánk uszít a hűtelen király.
S mohó étvággyal megrohantok minket;
Miként a holló ha holttestre száll":

ELSŐ ÁTTEKINTÉS

HALÁL ÉVEZREDES METSZETEKBEN

TÖRTÉNELMÜNK KÜLÖNÖS RITMUSÁRÓL

Történelmünk utóbbi ezredévét titkok borítják. Titkok leple fedi történéseit, meglepő fordulatait, roppant töréseit. Látjuk a felületet, a bőrző anyagot, rajta a hullámzásokat, forgókat, örvénygyűrűket, de nem tudjuk, mitől képződtek s mi rejlik lenn a mélyben. Még magát az eseményhullámzást sem értjük, ritmusát nem ismerjük, még csak föl sem fedeztük, hogy sajátos, semmi mással, semmilyen más nép eseménytörténetével össze nem hasonlítható ritmusa van: maga a ritmus is felfedezetlen, s némelyeket majd tagadásra késztet: ritmus, eseményritmus, történelmi ritmus, amelyből kiolvasható volna történelmünk menete, netán titkos háttere? – még elképzelni is képtelenség; Való igaz, mindennek van ritmusa, ami él, létezik, mozog, de a történelemnek hogy volna ritmusa?

Köztudott: a legszilárdabb, legprecízebb tudománya matematika, a számok tudománya és az erre épülő matematikai logika. Nos, történelmünk ritmusát éppen a számok, számadatok, történelmi események, történelmi személyiségek életére és halálára vonatkozó és a mindenkori hatalmi viszonyok alakulásával a legszorosabban összefüggő számadatok bizonyítják: van ritmusa a történelemnek; a magyar történelemnek ezt az utóbbi ezredévét legalábbis tisztán kivehető ritmus hatja át, ritmus, méghozzá nem holmi gépies-merev, külsőséges ritmus, de magából a magyar történelem mélyéből fakadó ritmus, olyan ritmus, amelynek már a létezése is titkokat sodor és titkokat hord a felszínre a mélyből, szabálytalan, váltakozó, lassuló—gyorsuló-akadozó—fölpörgően egymásra torlódó ritmus; ritmus, amely – bármilyen furcsa is ez – leginkább talán az emberi szív ritmusához hasonlítható, a már nem egészen egészséges, betegségtől, kóros elváltozásoktól, billentyűzavaroktól sújtott vagy ismeretlen hatóanyagoktól megtámadott szív szabálytalan ritmusához, ritmushoz, amely nyugalmi periódusaiban – ha van egyáltalán nyugalom, a történelemben – erőt és egészséget sugároz, hogy aztán kapkodó felgyorsulásaiban a fenyegető kataklizma közelítését érzékeltesse, hogy szorongató rángások után ismét enyhültebbre, lassúbb ritmusra váltson.

Királyok életének, uralkodásának és halálának számadatait vesszük sorra. Mit árulnak el ezek? Miféle titkokat rejtenek? Országos titkokat. A történelem titkait, rejtelmes mélyáramok vonulását, láthatatlan erők nyomtalan működését, áttetsző vízjeleket az égett papíron, jeleket a jelenések mögött, felszín mögötti árnyak vonulását, a titkos diplomácia nemzetközi erővonalait, leplezett cselszövényeit, a láthatatlan huzaloknak azt a hálózatát, amelyet nem képes követni a szem; csupán az elzuhanó koronás árnyat látjuk, de a mérget keverő vagy gyilokkal lesújtó kéz láthatatlan marad mindazzal egyetemben, ami mögötte húzódik, sót maga a történés, a véres tragédia is olyannyira elfátyolozott, hogy alig követhetők a mozzanatok s valójában nem marad más, csupán a számadatok sűrű és szilárságukban megdönthetetlen pillérei, a néma számok, ezek nyújtanak biztos fogódzót a kutatóknak, a szürke, arctalan, néma számok, azok szólalnak meg perdöntő vallomású tanúkként s vallomásuk halomra dönti a téves, hamis hiedelmek sorát szigorú cölöpjeiként, határkijelölő tényjelzőiként az igazságnak; s a számok, történelmi események, tények, életkeretek határjelzői közvetítik a ritmust is, a történelem háttértényezők megszabta különös ritmusát is, mert felfedik a fenyőgyanta zárványként beléjük préselődött király tragédiák sorát és nagy nemzeti kataklizmáink por- és hazugság-elfedte törésvonalait.

Figyeljük hát a ritmust és a fantasztikusan hullámzó, feltorlódó és hullámvölgybe süppedő számadatok sorát, hogy a tényfeltárás (titokfeltárás, történelemfeltárás) részeseivé váltan nyomon követhessük királyok feltündöklését és mélybezuhanását, országunk kormányzatának rejtjeles rázkódásait, örvények felé sodródását, váratlan zuhanásait, sorozatban elhulló ifjú királyokat és érzékelni fogjuk akárha egy menekülő szív dobaját hallanók: cáfolhatatlan tények füzére tanúsítja a gyors királycserék vad rázkódtatásait, s Árpád-kori és vegyesházi királyok korabeli történelmünk, illetve egész ezredévi történelmünk különös ritmusát.

Számokba rejtett történelem?

Minden történelem a számok történelme.

És minden számadat feltöretlen, ami mögött cselszövény, bűn, leples ármány húzódik.

Csak az események felszínét, a gyümölcs héját látjuk.

Történelmünk héja fölrepedezik, oly sok alatta a titok.

Három nagy törésvonalat tartunk számon:

Árpád-házi királyok kora:	1001-1301
Vegyesházi királyok kora:	1301-1541
Habsburg-házi királyok kora:	1541-1918

Negyedik törésvonal a "*vezérek korának*" nevezett
árpádi nagykirályok kora: 896 –1001

És vannak még más törésvonalak is
méghozzá nemcsupán a tatárjárás
nemcsupán az ország három részre szakítása
nemcsupán a trianoni országfeldarabolás
nemcsupán a negyvenöt évi szovjet megszállás
de még száz meg száz rejtett törésvonal.

Történelmünket úgy át meg átszövik rettentő sebkorcokként, fémvarratokként a törésvonalak, hogy egész történelmünk olyan, akár egy lövészárkok és drótsövények véres akadályai szabdalta táj, titokjelekkel és vérnyomokkal jelölt pusztaság.

A számadatok e törésvonalak titkait is őrzik.

Közelítsünk történelmünk és királyaink felé a haláluk felől a számadatok tükrében: ez az egyetlen célszerű eljárás, hiszen minden nyomozás visszafelé irányul: a következményből, a tettből indul vissza az előzmény felé, az okozatból az ok felé.

Tekintsük át figyelmesen első táblázatainkat.

TÖRTÉNELMÜNK RENDHAGYÓ RITMUSANAKBIZONYÍTÉKAI:

VÁLTAKOZÓ GYORSULÁSOK ÉS LASSULÁSOK

KIRÁLYTÁBLÁZATOK 1.

I. Árpád-házi királyok kora

A teljesebb áttekinthetőség kedvéért belefoglaljuk kimutatásunkba az árpádi beköltözés utáni kor fejedelmeit.

Első szakasz: lassú ritmus

Árpád	896 -907	11 év

Zsolt	907 -947	40 év
Taksony	947 -972	25 év
Géza	972 -997	25 év
Szent István	997 -1038	41 év

(Zsolt és Taksony között, feltehetően rövid ideig, Fajsz uralkodott, de erre vonatkozólag nincs semmilyen pontos, megbízható adat.)

Összegezve:
5 uralkodó országolt összesen 142 évig
Átlagos uralkodási idő: 28,4 év

Ellenszakasz: gyorsuló ritmus

Urseulus (Orseolo) Péter	1038 -1041	3 év
Aba Sámuel	1041-1044	3 év
Urseulus (Orseolo) Péter	1044 -1046	2 év
I. Endre	1047 -1060	13 év
I. Béla	1060 -1063	3 év
Salamon (nagy megszkításokkal)	1063 -1074	11 év
I. Géza	1074 -1077	3 év

Összegezve:
Hét király uralkodott összesen 38 évig
Átlagos uralkodási idő: 5,4 év
(Szent István egymaga 41 évig uralkodott!)
Második szakasz: lassuló ritmus

Szent László	1077 -1095	18 év
Kálmán	1095 -1116	21 év
II. István	1116 -1131	15 év
II. Béla	1131-1141	10 év
II. Géza	1141-1161	20 év

Összegezve:
Öt király uralkodott összesen 84 évig
Átlagos uralkodási idő: 16,8 év
Ellenszakasz: gyorsuló ritmus

III. István	1161-1173	12 év

(III. István uralkodásának első felében még két király uralkodott:

II. László	1162	0,5 év
IV. István	1163	0,5 év

III. Béla	1173-1196	23 év
Imre	1196-1204	8 év
III. László	1205	0,5 év

Összegezve:
Hat király uralkodott összesen 44,5 évig
Átlagos uralkodási idő: 7,3 év

Ám, ha e szakasz közepéből kivesszük III. Béla átmeneti stabilizációs kísérletet jelző, tartósabb uralkodását, úgy az uralkodási időátlag 4,3 évre esik vissza: alig több, mint húsz év leforgása alatt öt király hanyatlott halálba a trónról!

Harmadik szakasz: lassuló ritmus

II. Endre	1205 -1235	30 év
IV. Béla	1235 -1270	35 év

Összegezve:
Két király uralkodott összesen 65 évig
Átlagos uralkodási idő: 32,5 év

Ellenszakasz: gyorsuló ritmus

V. István	1270 -1272	2 év
IV. László	1272 -1290	18 év
III. Endre	1290 -1301	II év

Összegezve:
Három király uralkodott összesen 31 évig
Átlagos uralkodási idő: 10,3 év

Ez a felpörgő ritmusú szakasz történelmünk egyik legnagyobb, rejtett törésvonalát, az Árpád-ház kihalását jelzi, a válságövezet szakadék felé vivő peremvidékeit. Kihal a karizmatikus királyok szent sora, az az Árpád-ház, amely már puszta 'létével megszabta, ki ülhet az ország trónjára: tehát csak magyar s a magyarságon belül is csak a legnemesebb ág tagja lehetett magyar király: ez az évszázadok véres küzdelmei s az árpádi honvisszafoglalás szentesítette királyválasztási biztos vezérfonal itt elszakadt, már nem volt ősi mérce a királyválasztáshoz, jószerivel bárki lehetett király, idegen is, külhoni személy, bárki aki hatalommal, csellel, erőszakkal képes volt ezt kicsikarni, s ily módon, míg a magyar nemzet elbizonytalanodott, a magyar trónért folyó harc kiszélesedett, nemzetközi színterekre helyeződött át az eddig főleg az országon belül folyó gyilkos hatalmi vetélkedés, s így az 1301-től 1541-ig tartó, változó hatalmi szintű korszak, a vegyes

házi királyok kora a későbbi idegen uralom egyik akaratlan előkésztőjévé vált.

Fenti gyorsuló ritmusú szakasz a nemzeti halálszakadék peremét jelzi. Túlfelől, a szakadék másik pereme felöl ugyancsak két rövid uralkodású király, két előzött idegen király – Vencel és Ottó – jelzi a tragikus átmenetet a viszonylag szerencsés újabb talpraálláshoz. Vencel csupán három évig, Ottó mindössze két évig uralkodott. Ez a két szakasz tehát a ritmus szemszögéből összefügg. S ha az előzőkkel e kettőt egybevetjük, a következőkben tárul elénk e törésvonalas gyorsuló szakasz teljes képe:

Öt király uralkodott összesen 36 évig
Átlagos uralkodási idő: 7,2 év

II. Vegyesházi királyok kora

(A teljesség kedvéért ide kell iktatnunk a vegyesházi királyokat bevezető s az imént már említett két királyt.)

(Vencel (cseh)	1301-1304	3 év
Ottó (bajor)	1305-1307	2 év)

De folytassuk a sort.

Negyedik szakasz: lassuló ritmus

Károly Róbert	1307- 1342	35 év
Nagy Lajos	1342 -1382	40 év

Összegezve:
Két király uralkodott összesen 75 évig
Átlag uralkodási idő: 37,5 év

Ellenszakasz: gyorsuló ritmus

Mária	1382 -1395	13 év
Kis Károly (közben)	1386	2 hónap

Összegezve:
Két király uralkodott összesen 13 évig
Átlag uralkodási idő: 6,5 év

Ötödik szakasz: lassuló ritmus

Zsigmond	1387 -1437	50 év

Összegezve:
50 évig uralkodott egyetlen király!

Ellenszakasz: gyorsuló ritmus

Albert	1437 -1439	3 év
I. Ulászló	1440 -1444	5 év

V. László 1445 -1457 12 év
Összegezve:
Három király uralkodott összesen 20 évig
Átlag uralkodási idő: 6,5 év.

Hatodik szakasz: lassuló ritmus
Hunyadi Mátyás 1458 -1490 32 év
II. Ulászló 1490 -1516 26 év
Összegezve:
Két király uralkodott összesen 58 évig
Átlag uralkodási idő: 29 év

Ellenszakasz: gyorsuló ritmus
II. Lajos 1516 -1526 10 év
Zápolya János (és 1. Ferdinánd) 1526 -1540 14 év
Összegezve:
Két király (ellenkirály) uralkodott összesen 24 évig
Átlagos uralkodási idő: 12 év

III. Habsburg királyok kora

Hetedik szakasz: lassuló ritmus
(A Habsburgok uralomra kerülésétől Bocskay szabadságharcáig)
I. Ferdinánd (+ ellenkirály) 1526 -1564 38 év
Rudolf 1576 -1608 32 év
Összegezve:
Két király uralkodott összesen 70 évig
Átlagos uralkodási idő: 35 év

Nyolcadik szakasz: lassuló ritmus
(Bocskay szabadságharcának leverésétől II. Rákóczi Ferenc szabadságharcáig)
II. Mátyás 1608 -1619 11 év
II. Ferdinánd 1619 -1637 18 év
III. Ferdinánd 1637 -1657 20 év
I. Lipót 1657 -1705 48 év
Összegezve:

Négy király uralkodott összesen 97 évig
Átlagos uralkodási idő: 24,2 év
Ellenszakasz: gyorsuló ritmus
(A Rákóczi-szabadságharc évei)

I. József	1705 -1711	6 év

Kilencedik szakasz: lassuló ritmus
(A Rákóczi-szabadságharc leverésétől Mária Terézia haláláig)

III. Károly	1711- 1740	29 év
Mária Terézia	1740 -1780	40 év

Összegezve:
Két király uralkodott összesen 69 évig
Átlagos uralkodási idő: 34,5 év

Ellenszakasz: gyorsuló ritmus

II. József	1780-1790	10 év
II. Lipót	1790 -1792	2 év

Összegezve:
Két király uralkodott összesen 12 évig
Átlagos uralkodási idő; 6 év

Tizedik szakasz: lassuló ritmus
(Az 1848-1849-i szabadságharc kitöréséig)

I. Ferenc	1792 -1835	43 év
V. Ferdinánd	1835 -1848	13 év

Összegezve:
Két király uralkodott összesen 56 évig
Átlagos uralkodási idő: 28 év

Tizenegyedik szakasz: lassú ritmus
(Az 1848-1849-i szabadságharc leverésétől az I. világháborúig)

I. Ferenc József	1848 -1916	68 év

Vagyis 68 esztendeig uralkodott egyetlen király!
Záró-ellenszakasz: gyorsuló ritmus

(Az I. világháború közepétől a befejezéséig)
IV. Károly 1916 -1918 2 év

Észrevételek a vázolt szakaszokhoz

Milyen képet fest elénk e számoszlopok mezeje? Elénk dereng-e történetünk ritmusa? S mennyi titkot rejt e váltakozó lüktetés!

Lehetséges, hogy mindez a véletlen összjátéka, s arról van szó csupán, hogy némelyik királyunk rövidebb, a másik hosszabb ideig uralkodott? Végül is valamennyi király nem országolhatott egyazon ideig.

Mindez elképzelhető volna tán, de egy teljes évezreden át érvényesülő tendencia nem lehet véletlen műve.

1./ A ritmusváltozások törvényszerűségének s a mögöttük feszülő hatóerőknek legfőbb bizonysága maga a szakaszosság, a gyorsulások és lassulások szakaszos, csoportos váltakozása, az a tény, hogy – egy-két szabályt erősítő kivételtől eltekintve – a ritmusváltások nem korlátozódnak egy-egy királyra, és nem össze-vissza történnek, de a váltásokban határozott szabályosság figyelhető meg, s ha a ritmusváltás már megtörtént, úgy több hasonló uralkodási időtartamú király követi egymást, mintegy jelezve a már bekövetkezett áramlás erejét.
Kivált a negatív tendenciák felülkerekedését jelző eseményfölpörgések, gyors királycseréknél kimutatható ez. Főleg az Árpád-korban figyelhető meg, hogy királyok egész sora virágzik el egynéhány rövid év alatt.
Ha viszont sikerül a nekiszabadult pörgést valamilyen módon megállítani, illetve lelassítani, úgy egy-két emberöltőre is kiterjedhet a nyugodtabb, lassúbb érverés időszaka.

2./ Nem csekélyebb értékű, s kevésbé meggyőző bizonyság, hogy e ritmusváltások történelmi törésvonalakkal, kataklizmákkal, korszakváltásokkal is összefüggnek. De erre később, a maga helyén térünk ki.

3./ Aki figyelmesen átnézte kimutatásainkat, észrevehette, hogy a szűkebb értelemben vett, néhány évre, évtizedre kiterjedő ritmusváltásokon túl jelentkezik egy másik, tágabb évszázadokat átfogó ritmusváltás is.

E mega-ritmusváltások – jellemző módon – tökéletesen egybeesnek uralkodóházaink cseréjével. Más a ritmusa az Árpád-kornak, más a vegyesházi királyok korának, és ismét más a Habsburg-háznak.

Különösen kirívó az Árpád-házi és a Habsburg-házi királyok uralkodási időtartama közti ritmuskülönbség.

A Habsburg-éra az évszázadokat átfogó adatok cáfolhatatlan tanúsága szerint ugyanannyi idő alatt csak fele annyi királyt emésztett el, mint az Árpád-kor, míg a "*vegyes házi királyok*" amannak csupán kétharmadát.

De a Habsburg-korban más változásokra is felfigyelhetünk. Az öt lassú ritmusú szakaszt nem öt, de mindössze három gyors királycserés szakasz követi.

A rövid, illetve hosszú ideig uralkodó királyok aránya is megfordult. Míg az Árpád-kor 23 királyából csupán 8 uralkodott hosszabb és 15 rövidebb ideig, addig a 16 Habsburg-király közül 12 uralkodási ideje hosszú volt, s csak négy ült rövidebb ideig a trónon.

De a kép finomításában s az eltérések kimutatásában még tovább mehetünk. Két rövid uralkodású király, II. Lipót és II. József későn lépett a trónra: II. Lipót 43 éves, II. József 39 éves korában, s ráadásul mindkettőt betegség vitte el; II. Lipótot a "*forró láz*", II. Józsefet a tüdőbaj. A harmadik rövid uralkodású Habsburg-királyt pedig a himlő.

E három Habsburgkirály uralkodási idejének lerövidülésében tehát a jelek szerint sem rejtett külső erők, sem egyéb titkos politikai tényezők nem működtek közre, s így a Habsburg-kor általuk képviselt két közbülső szakasza, mint természetes okok folytán létrejött, a ritmusgyorsulások közül akár ki is iktatható.

A még hátralévő harmadik felpörgő ritmusú, gyors királycserés szakasz – IV. Károly uralkodásának két éve a Habsburg birodalom létének zárószakasza.

Mindez pedig azt jelenti, hogy a Habsburg-királyok uralkodásának közel négy évszázados korszaka lényegében egyetlen

lassú ritmusú szakasznak tekinthető, amelynek hosszú évszázadai alatt hosszú életű királyok uralkodtak.

Határozottan arra utalnak ezek a tények, hogy a fejlett titkos ügynöki hálózattal rendelkező Habsburgoknak sikerült kiküszöbölniük a történelmi események ritmusát felpörgető külső zavaró tényezőket, illetve elhárítaniuk a királygyilkolásokra törő titkos erők tevékenységét.

Nem zárhatjuk ki annak eshetőségét sem, hogy magyarországi uralomra kerülésük előtt a nagyhatalmi aspirációktól fűtött és a magyar koronára már régóta sóvárgó Habsburgok századokon át jelentős részesei voltak a hazai eseményeket felgyorsító zavaró tényezőknek, s így később könnyű volt ez ellen védekezniük.

Következtetésünket alátámasztani látszik a Habsburg-kor előtt a magyar trónra került két Habsburg-király sorsa.

Módfelett rövid ideig uralkodtak. Albert mindössze két évig (1437-1439), míg a gyermek fővel, alig ötéves korában trónra került V. László tizenhét éves korában már halott volt.

KIRÁLYTÁBLÁZATOK II.

Miként alakult királyaink száma az egymást követő századokban?

Árpád-házi királyok száma	Vegyesházi királyok száma	Habsburg-házi királyok száma
XI. sz. 8 király	XVI. sz. 6 király	XVII. sz. 4 király
XII. sz. 8 király	XV. sz. 5 király	XVIII. sz. 4 király
XIII. sz. 7 király	XVI. sz. 6 király	XIX. sz. 3 király
Századonkénti átlag		
8 király	6 király	4 király

Kilenc évszázad számadatai tudatják: az Árpádok ritmusa a többinél hasonlíthatatlanul gyorsabb volt. Ők váltakoztak legsűrűbben a trónon; számukra vert legsietősebben a történelem szíve.

A Habsburgokhoz viszonyítva az Árpád-házi királyok létezése százhúszas iramban száguldott tova.

Vajon miért, mi célból és miféle következményekkel?

Ki felelhet ne erre? A tüzetes válaszhoz, a mögöttes tények alapos feltárásához több idő s alkalom szükséges.

Folytassuk hát tovább a tünetek feltárását, s optimális életkornak a 60 esztendőt véve, nézzük meg, miként alakult királyaink kora.

KIRÁLYTÁBLÁZATOK III.

Királyaink életkor szerinti sorrendje

A. Optimálisnál nagyobb életkort elért királyok

Árpád-házi királyok	Vegyesházi királyok	Habsburg háziak
	80 év fölött	
		Ferenc József 86 év V. Ferdinánd 82 év
= 0	=0	=2
	60 életév fölött	
IV. Béla 64 év	Zsigmond 69 év	I. Ferenc 67 év I. Lipót 65 év Mária Terézia 63 év I. Ferdinánd 61 év
= 1	= 1	= 4

B. Optimális életkort (60 évet) megért királyok

Árpád-házi királyok	Vegyesházi királyok	Habsburg-háziak
	II. Ulászló 60 év	Rudolf 60 év
= 0	= 1	= 1

C. Optimális életkor előtt elhalt királyok

Árpád-házi királyok	Vegyes házi királyok	Habsburg-háziak
50 életév fölött		
II. Endre 59 év Aba Sámuel 54 év Szent István 52 év III. Béla 51 év	Nagy Lajos 56 év Róbert Károly 54 év Szapolyai János 53 év Ottó 51 év	II. Ferdinánd 59 év III. Károly 55 év II. Mátyás 52 év
=4	=4	=3
40 életév fölött		
Szent László 45 év Könyves Kálmán 44 év I. Béla 41 év	Hunyadi Mátyás 47 év Albert 42 év	Miksa 49 év III. Ferdinánd 49 év II. József 49 év II. Lipót 45 év
= 3	= 2	=4
	30 életév fölött	
I. Endre 40 év	Kis Károly 32 év	IV. Károly 35 év

III. Endre 36 év Salamon 35 v. 36 év Orseolo Péter 35 év V. István 33 év II. László 32 év II. Béla 31 év IV. István 31 év II. Géza 32 év		I. József 33 év
= 9	= 1	= 2

30 év alatt		
Árpád-házi királyok	Vegyesházi királyok	Habsburg-háziak
30 életév alatt		
I. Géza 30 v I. István 30 év Imre 28 év V. László 28 év III. István 25 év	Mária 25 év	-
= 5	= 1	= 0
20 életév alatt		
	I. Ulászló 20 év II. Lajos 20 év Vencel 17 év V. László 17 év	
= 0	= 4	= 0
10 életév alatt		
III. László 5 év	-	-
= 1	= 0	= 0

Mivel feltételezhető, hogy ez a táblázat némelyeket elmélkedésre s netán új kiegészítő elméletek készítésére csábít, útbaigazításul adunk ehhez még néhány támpontot.

Mint megfigyelhettük, 33 évi életkor alatt nem marad egyetlen Habsburg-király sem, míg Árpád-házi királyainknak a fele (11 király) nem érte meg ezt az életkort.

Tán még ennél is többet mond, hogy míg a Habsburg-kor királyainak csaknem a fele túlhaladta vagy megérte az optimális (60 éves) életkort, sőt, ha az optimális kor mesgyéjét súroló II. Ferdinándot is ideszámítjuk, úgy pontosan a fele (16-ból 8 király!) sorolható e szint fölé, addig az Árpád-kor kellően adatolható 23 királyából nem kevesebb, mint 22 alatta maradt az optimális életkornak!

Végül nem lesz tán érdektelen egybevetnünk és összesítenünk az optimális életkorhoz viszonyítottan az elmaradt, hiányzó

évek számát, természetesen levonva a végeredményből az optimális életkor fölötti éveket.

A hiányzó életévek összesített száma:

Az Árpád-házi királyoknál, együttvéve 518 év!
Vegyesházi királyainknál, együttvéve 273 év!
A Habsburg-kor királyainál, együttvéve 26 év!

Árpád-házi királyaink életidővesztesége tehát a Habsburgokénak közel a húszszorosa.

Megdöbbentő adat!

Ha tetszik, ha nem, le kell vonnunk a következtetést: valamilyen ismeretlen erő ilyen óriási életmennyiségtől megfosztotta Árpád-házi királyainkat!

De folytassuk! Aki nyomon van, ne tétovázzon, kövesse a nyomot, amíg meleg, kitapintható, még ha ezredév eltelt is, hogy az első nyomok a történelem talajába nyomódtak. Mert nemcsak ezredéves, de akár többmillióéves nyomok is elenyészhetnek az idő újabb rohamai, vagy akár egy rosszul fordított ásó, egy dömper megcsúszó kereke révén.

S a logikai nyomok is éppoly veszendők és tünékenyek.

Kövessük hát az iménti példát s vetítsük ki királyaink uralkodási időtartam szerinti sorrendjét is, hátha újabb részleteit tisztázhatjuk az elénk táruló képnek.

KIRÁLYTÁBLÁZATOK IV.

Királyaink optimális uralkodási időtartam (30 év) szerinti sorrendje

A. Optimális uralkodási időtartam fölött					
Árpád-háziak		Vegyesháziak		Habsburg-háziak	
60 év fölött					
-		-		Ferenc József	68 év
50 és 40 év között					
		Zsigmond	50 év	I. Lipót	48 év
				I. Ferenc	43 év
		=		=	
40 és 30 év között					
Szent István	38 év	Nagy Lajos	32 év	Mária Terézia	40 év
IV. Béla	35 év	Róbert Károly	34 év	I. Ferdinánd	38 év

		Hunyadi Mátyás.	32 év	Rudolf	32 év
= 2		= 4		= 6	
B. Optimális uralkodási időtartam alatt					
Árpád-háziak		Vegyesháziak		Habsburg-háziak	
20 és 30 év között					
II. Endre	30 év	II. Ulászló	26 év	III. Károly	29 év
III. Béla	23 év				
Kálmán	21 év				
= 2		= 1		= 1	
10 és 20 év között					
II. Géza	20 év	Szapolyai János	14 év	III. Ferdinánd	20 év
Szent László	18 év	Anjou Mária	13 év	II. Ferdinánd	18 év
V. László	18 év	V. László	12 év	V. Ferdinánd	13 év
II. István	15 év			Miksa	12 év
I. Endre	13 év			II. Mátyás	11 év
II. István	12 év				
Salamon	11 év				
III. Endre	11 év				
= 8		= 3		= 5	
10 év alatt					
II. Béla	10 év	II. Lajos	10 év	II. József	10 év
Imre	8 év	I. Ulászló	4 év	I. József	6 év
Orseolo Péter	3 év	Vencel	3 év	II. Lipót	2 év
Aba Sámuel	3 év	Ottó	2 év	IV. Károly	2 év
Orseolo Péter	2 év	Kis Károly	1 év		
I. Béla	3 év				
I. Géza	3 év				
V. István	2 év				
II. László	0,5 év				
IV. István	0,5 év				
III. László	0,5 év				
= 11		= 5		= 4	

Töprengtető táblázatok, számadatrétegfelvételek ködbesüllyedt történeti múltunk feltáratlan dinamikai-statikai titkos ritmikájáról, földrengéserőviszonyairól. ,

Nem árulkodó, világító adat az például, hogy huszonhárom Árpád-házi királyunk közül csupán kettő haladta meg a trónon az optimális harminc évet? Ez az adat kötetekkel felér: bele van sűrítve egy egész történeti korszak tragédiája.,

Másfelől lent a mélyrétegekben, a lélegzetvételnyi ideig regnáló Árpád-házi királyoknál annál nagyobb a tömörülés. A huszonhárom király túlnyomó többsége nyolcvan százaléka a húsz

évnél is rövidebb uralkodási időt jelző szakaszokban helyezkedik el. Árpád utódainak veszedelmes a magyar trónra ülni.

A Habsburg-korra mindez fordítva áll.

Miért?

Ki hihet véletlenmesékben? Véletlenek következetes sora három évszázadon át! Véletlenek sora egy ezredéven át?

Az Árpád-kor huszonhárom királya összesen 304 évig (997-1301-ig) uralkodott, a Habsburg-kor 16 királya közel négyszáz évig (1526-1918-ig).

Miért ez az óriási eltolódás?

Hosszúéletű királyok hosszú uralkodása, s rövidéletű királyok rövid uralkodása? Testhezmért idők? Háromszáz évig robog a történelem szekere egyirányba (vagy éppen hatszáz évig), aztán négyszáz évig más irányba? Vakon? Önmagától? A történelmi erők vak játékaként, anélkül, hogy bárki megállíthatná vagy eltéríthetné? Ahogy Ady mondta: "Néhány ezer évig tűr az Isten..."?

Az okságot, a logikát tagadva, önmagunk tagadnánk.

A RITMUSZAVAROK HÁTTÉRTÉNYEZŐIRŐL

Fokról-fokra, rétegről-rétegre próbáljuk felfejteni a rendelkezésünkre álló adattömeg alapján mindazt, ami tárgyunkkal összefügg, s ezért némelykor körbejárjuk, visszavisszatérve ahhoz, amit már érintettünk, a elhozottak mellé újabb bizonyosságokat keresve.

Bizonyítékaink természetesen nem tárgyiak; statisztikaiak és logikaiak, de a tárgyi bizonyíték logikai bizonyítás nélkül semmit sem ér, mondhatnánk: tárgytalan, a logikai bizonyítás viszont, ha hibátlan módon történik, s kivált ha történeti számadatok is alátámasztják, tárgyi bizonyítás híján is teljesértékű bizonyítás éppúgy, ahogy a matematikai bizonyítás a tárgyak felhalmozása nélkül önmagában is bizonyít: a kétszer kettő négy bizonyítása nem a tárgyban, önmagában van, így tökéletes és megcáfolhatatlan, de a tapasztalat is igazolja: a mi bizonyítékaink is a tapasztalatra épülnek.

Előbbi táblázataink a tapasztalati tények csoportosításával, évszázados tendenciák kivetítésével bizonyították történelmünk sajátos ritmusának és ritmusváltásainak meglétét.

Hasztalan szabódnánk, húzódoznánk a következtetés kimondásától: a ritmusváltásoknak valami okának kell lennie.

A szív, pl. az emberi szív akkor tér el megszokott ritmusától, akkor kezd felpörögni, ha valamilyen izgalom, stresszhatás éri, vagy szokatlan erőfeszítésre kényszerül.

Történelmünk ritmusának felpörgését amely királyok sűrű elhullásnak gyors cseréjében ütközik ki, a történelmi stresszhatások nyomán fellépő külső-belső bonyodalmak és az ezekhez társuló nyílt vagy titkos akciók magyarázzák.

Mivel pedig nemhogy a végső, konkrét okot, de még magát az ezredéves ritmust és ritmusváltozásokat sem ismertük, nyilvánvaló, hogy az ok gondosan lefedett, elálcázott; tehát titkosnak kell lennie.

De mi lehet a tényleges ok, s a cél?

Tisztában kell lennünk azzal is, hogy a két ellentétes előjelű szakasz keletkezésében, kiváltó okaiban is ellentétes.

A lassúbb szakaszok ritmusát bizonyos fokig adottnak, természetesnek vehetjük. A királyok életkoránál pl. inkább érvényesülnek az élettani adottságok, természeti törvényszerűségek.

A stresszhatásra, különféle bonyodalmakra, magyarán: mesterséges behatásokra jön létre, mint már említettük, a gyorspörgésű korszak. A mesterséges behatásokat pontosan jelzi az a tény, hogy a királyok uralkodási ideje és élettartama irreálisan röviddé válik, s erre utalnak más – némelykor egészen drasztikus – történelmi tények is, veszélyessé váló külső fenyegetések, belháborúk.

A lassú ritmusú szakaszok – miként azt az Árpád-kor és a vegyes házi királyok korának számos ténye mutatja – jobbára a lélegzethezjutás, erőgyarapodás, felemelkedés, politikai és gazdasági konszolidáció időszaka. Több egymást követően uralkodó hosszúéletű király, ha nem is nyugalmat, feltétlen stabilitást jelez. Ez visszahatóan is bizonyít. A vezérek kora fejedelmeinek viszonylagosan hosszú uralkodási ideje (emlékezzünk csak vissza: Szent Istvánnal együtt öt uralkodó országolt csaknem másfél évszázadig) megbízhatóan jelzi, hogy a kalandozó magyar haderő két külföldön elszenvedett veresége (Merseburg, Augsburg) nem

rendítette meg a magyarság hatalmi helyzetét, sem belviszonyait, és a magyarságnak ekkor még semmilyen idegen hatalom megsemmisítő csapásától nem kellett tartania.

Példánkból még egy fontos következtetés adódik: a 896-os honvisszafoglalás utáni első nagy történelmi törésvonal nem a fejedelmek korának lezárásánál, az ú.n. "*pogány korszak*" végén húzódik, hanem Szent István uralkodását követően; kevéssel a nagy király halála után idegen – német – hadak árasztják el az országot, és első magyargyűlölő királyunk, Orseoló Péter – miként erről a Képes Krónika beszámol – hűbérül nyújtja át "*Magyarországot aranyozott lándzsa képében*" a német császárnak, itt sorjáznak elö a történelem viharzását jelző kül- és belháborúk során a gyors királycserék: hat király alig négy évtized alatt.

És ebből máris adódik egy másik következtetés:

A történelem ritmusának a gyors királycserékben megnyilvánuló felgyorsulása a hatalmi helyzet belső és külső instabilitásával, süllyedésével jár, s a katasztrófa felé való rohanást jelzi, a katasztrófa közelét, eshetőségét éppúgy, mint az időre beállított pokolgép ketyegése. A történelmi események általában viharosabbak és szinte kaotikusan követik egymást, mintha egy-egy rövidebb időszak alatt akarnánk lejátszani egy hosszabbra tervezett korszak eseményeit.

A következményeket még felmérni sem könnyű. A királycserékkel nemcsak maga a király, de jobbára a hatalmi apparátus is kicserélődik: a hatalomba magát már némiképpen begyakorolt, tapasztalattal bíró gárdát új, többé-kevésbé hozzá nem értő, a külés belpolitikai hatalmi viszonyokban járatlan csoport váltja fel, s az új csoport mintegy létének, s különb voltának igazolásául igyekszik elkülöníteni magát az előzőktől, kihangsúlyozva saját másságát, a régi elképzeléseket elveti, újjal cseréli fel.

S mi történik vajon, ha mindez váratlanul, előzménytelenül következik be, ha nincs utód, mert senki sem gondolt-gondolhatott még utód kijelölésére, ha nincsenek kéznél az alkalmas emberek és sebbel-lobbal, hirtelenében kell mindent összeszedni?

Úgy hisszük, bizonygatni sem kell, hogy a hasonlíthatatlanul sokrétűbb, bonyolultabb, kényesebb államvezetésben, a kormányzásban mindez mélyreható zavarokhoz, fejetlen kapkodáshoz, de

legalábbis tartós bizonytalansághoz vezet, megszakad a folyamatosság, elvész a biztos irány, s az állam egyik rövidéletű királytól a másikig bukdácsolni kezd, mint a léket kapott, s kormányos nélkül maradt hajó.

Mindez óhatatlanul felveti a *Cui prodest*? (kinek használ?) kérdését, s a választ is megadja: a királyok halandóságának fokozása az állam (a központi hatalom) külső és belső ellenségeinek érdeke.

Itt kissé vissza kell kanyarodnunk.

A királyaink uralkodási időtartamát bemutató táblázat nem ad minden részletre kiterjedő képet. A táblázatból ugyanis nem feledékenységből, de hely hiányában elhagytunk egy rendkívül lényeges körülményt, annak vizsgálatát, hogy milyen életkorban, hány éves korukban léptek a trónra királyaink, s ez egyáltalán nem elhanyagolható szempont az uralkodási időtartam megítélésében. Merőben más megítélés alá esik ugyanis az a király, aki mondjuk tízéves korában került a trónra és tizenöt-húsz évig uralkodott, mint egy olyan király, akit elaggott korában koronáztak meg és ugyanannyi ideig uralkodott: az egyik esetben a jelzett időtartam nyilvánvalóan kevés, míg a másiknál meghaladhatja a várhatót.

Ahhoz tehát, hogy helyesen értékelhessük az országlási idő alakulását, meg kell határoznunk – és ez természetesen csak valósághoz igazodó becslés alapján lehetséges – az optimális trónralépési időt, az optimális uralkodási időt és az optimális életkort, hiszen csak e három összefüggő, egymást kiegészítő határmérték segítségével alkothatunk valósághű képet a történtekről.

Hadd hívjuk fel a figyelmet a trónralépési életkor fontosságára. Miként dönthetne országos dolgokban az a király, aki még gyermekéveit éli, a kérdések értelmét fel sem fogja? (Tényleges uralkodási idejéből akár le is lehetne vonni a felnőtté éréséig szükséges időt.) A gyermekkirályok sűrű előfordulása, csoportos szereplése tehát gyanús és kedvezőtlen jelenség, s még legjobb esetben is a vezetés szintjének leszorítása. (De erről később bővebben.)

Megítélésünk szerint az optimális trónralépési életkor egybeesik a teljes fizikai-szellemi érettséget jelző harmincéves korhatárral; nem feledkezve meg itt az ország jó kormányzásához szük-

séges tapasztalatokról. Másrészt így – optimálisan – bőségesen marad még idő az országlásra, s ha a korábban már említett hatvan éves optimális életkort elfogadjuk, megkapjuk a köztes időt, a három évtizedes optimális uralkodási időt.

Vagyis hármas becslésrendszerünk a következő:

Optimális trónralépési életkor	30 év
Optimális uralkodási időtartam	30 év
Optimális életkor	60 év.

Alábbi táblázatunkban ezeknek segítségével próbáljuk tovább finomítani a képet.

KIRÁLYTÁBLÁZATOK V.

Magyar királyok trónralépési, uralkodási és életkori adatainak egybevetése (Években)

I. Árpád-kor,							
Név	Életkora trónra lépésekor	Optimálisnál		Uralkodási idő	A kettő együtt	Optimálisnál	
		több	kevesebb			több	kevesebb
Aba Sámuel	51	21	-	3	54	-	6
I. Béla	38	8	-	3	41	-	19
II. László	31	1	-		32	-	28
V. István	31	1	-	2	33	-	27
IV. István	30	-	-	1	31	-	29
II. Endre	29	-	1	30	59	-	1
IV. Béla	29	-	1	35	64	4	
III. Béla	28	-	2	23	51	-	9
Szent László	27	-	3	18	45	-	15
I. Géza	27	-	3	3	30	-	30
Orseolo Péter	27	-	3	5	32	-	28
I. Endre	26	-	4	13	39	-	21
III. Endre	25	-	5	11	36	-	24
Kálmán	23	-	7	21	44	-	16
Imre	22	-	8	8	30	-	30

II. Béla	21	-	7	10	31	-	29
II. István	kb. 15	-	15	15	30	-	30
Szent István	14	-	16	42	56	-	4
III. István	14		16	12	26	-	34
Salamon I	11		19		22+ 13	1 I.	38 (25)
II. Géza	11	-	19	20	31	-	29
IV. László	10	-	20	18	28	I	32
III. László	5	-	25		5		4
II. Vegyesházi királyok							
Ottó	43	13	-	2	45	-	15
Albert	40	10	-,	2	42	-	18
Zápolya	39	9	-	14	53	-	7
II. Ulászló	34	4	-	26	60	-	-
Kis Károly	31	1	-	1	32	-	28
Róbert Károly	20	-	10	34	54	-	6
Zsigmond	19	-	11	50	69	9	-
Nagy Lajos	16	-	14	40	56	-	4
I. Ulászló	16	-	14	4	20	.	40
Hunyadi Mátyás	15	-	15	32	47	-	13
Vencel	12	-	18	3	15	-	45
Mária	12	-	18	13	25	-	35
II. Lajos	10	-	20	10	30	-	40
V. László	5	-	25	12	17	-	43
III. Habsburg-kor							
II. Mátyás	51	21	-	11	62	2	-
II. Lipót	43	13	-	2	45	-	15
V. Ferdinánd	42	12	-	13	55 (+27)	22*	-
II. Ferdinánd	41	11	-	18	59	-	1
II. József	39	9	-	10	49	-	11
Miksa	37	7	-	12	49	-	11
III. Ferdinánd	29	-	1	18	47	-	13
IV. Károly	29	-	1	2	31 (+4)		25*
I. József	27	-	3	6	33		27
III. Károly	26	-	4	29	55		5
Rudolf	24	-	6	32	56		4
I. Ferenc	24	-	6	43	67	7	-
I. Ferdinánd	23	-	7	38	61	1	-
Mária Terézia Ferenc József	23	-	7	40	63	3	-
I. Lipót	18	-	12	68	86	26	-
	17	-	13	48	65	5	-

(*) Megjegyzés: Az Árpádok mindannyian halálukkal fejezték be országlásukat. A Habsburgoknál kivételek: V. Ferdinánd, aki lemondása után még 22 évig, és IV. Károly, aki lemondása után még négy évig élt.

Egybevetve – plusz-mínusz – a három adatot (optimális trónralépési idő, optimális uralkodási időtartam és optimális élettartam) az Árpád-házi királyoknál (a táblázatból kihagyott két királyt, I. Endrét és I. Gézát is belevéve) összesen 494-re tehető a hiányzó évek száma (közel félezer év!), míg a Habsburg-kor királyainál a hiányzó évek száma összesen 46, tehát még egytizede sincs az előbbinek.

Mindez azt támasztja alá: az Árpádok korán haltak meg, döbbenetesen korán. Sűrű rajokban, idő előtt hulltak el, a Habsburgok viszont kifutották formájukat.

Fiatalon, virágjában elhullt gyermekkirályok sora vonul el szemeink előtt.

GYERMEKKIRÁLYOK TÜNDÖKLÉSE ÉS HALÁLA

"Jaj annak az országnak, amelynek gyermek a királya!"
Biblia

Ötéves csöpp király, jóformán még karonülő gyermek áll a káprázó ünnepség középpontjában. Kétoldalt pompázatos díszruhákban oligarchák, püspökök hosszú sorban. A színes karcsú ablakokon betűző napban vakítanak a különféle ékszerek: van, aki még hajába, lekonyuló nagy harcsabajuszába is gyémántokat fűzött, nagy divat ez mostanság, s kiváltképpen akkor ékeskedő, ha már a hajzat és szakáll amúgy is ezüstbe játszik. Hát még a csöppnyi kis király arannyal és gyönggyel kivert parányi termetét, a vállig bodorodó haj, a selymes csöppnyi arc, s a csodás karbunkulusként szikrázó mennyei ékkő, a gyermeki szemek: a kalocsai érsek éppen most illeti a szent kenettel homlokát, aztán a koronát emelik a feje fölé: mintha maga a nap szállna alá, az arany nap az égből, hogy ezt az ártatlan szépséget kijelölje. Egetverő rivalgás dübörög, mintha ércgörgeteg verődne bé s tova, felzeng a *Te Deum*, átható üveghangon felbúgnak a templomi kórusok, s mindebbe a mámoros örömlármába – hogy ők se rekedjenek kívül

az ünnepen – beleujjonganak, sikítanak, zokognak a harangok. És zúg az éljen: "*Éljen, éljen László király*"

Minden arc feléje fordul, minden szem rászegeződik, mindenki őt csodálja, s a kis III. László arcán megindultság és áhítat.

Akad azért itt néhány gondokba borult homlok, s egynéhány elfojtott sóhaj: nagybeteg a király, a 27 éves Imre király: olyan gyöngeségek törtek rá, hogy kihull a jogar a kezéből, s nem tudni, mi baja.

Rövidke fél év múltán halott Imre király, s halott már a kicsi III. László király is.

Ugyanígy képzelhetjük el a tízéves IV. László, a tizenegy éves II. Géza, az ugyancsak tizenegy éves Salamon, a tizennégy éves III. István és a tizenöt éves II. István koronázását, valamint a többiekét.

Vélhetnénk: aki korán kezdi – későn végzi. De rájuk ez nem áll; ők korán kezdték – és korán végezték. A gyermekfővel trónralépő Árpád-házi királyok közül csak egy élte túl egyetlen évvel a harminc évet.

Miért tértek a sírba ily korán?

A gyermekként megkoronázott vegyes házi királyok sem mutatnak sokkal vigasztalóbb képet. Az ötévesen királlyá emelt V. László a tizenhetedik élétévet, a tízévesen megkoronázott II. Lajos a húsz évet, a tizenkét évesen már királykodó Vencel a tizenöt évet, I. Ulászló négyévi uralkodás után is csak huszonötödik életévét érte el.

Kivétel Nagy Lajos, aki tizenhat évesen lépett a trónra és negyven évi uralkodás után 56 éves korában hunyt el, s Hunyadi Mátyás, akit tizenöt évesen koronáztak meg, s 47 évig élt.

A Habsburg-korban viszont épp fordított a helyzet. Gyermekkirály érdekes módon nem is akad; mindössze két király lép trónra húszéves kora előtt: Ferenc József tizennyolc évesen, hogy hatvannyolc évi uralkodás után nyolcvanhat éves korában haljon meg, s I. Lipót, akit tizenhét évesen tettek a magyar trónra és 48 évi uralkodás után 65 évet ért.

Itt tehát ellentétes törvényszerűségek érvényesültek. S vajon miért? Jó volna tudni, hogy miért?! Az ú.n. "*balszerencse*" miért az Árpádokat sújtja a legvaskosabban? S miért nem terjed át a Habsburg-korra is a gyermekkirályok tragédiája? S mi az oka,

hogy hárman közülük jóformán még meg sem melegedtek a trónon, máris meghúzták értük a harangokat? II. László, III. László, IV. István még fél évig sem országolt.

Már önmagában is figyelemkeltő, ha sok a gyermekkirály. Mert egyáltalán nem mindegy, hogy ki mikor lép a trónra. Miként már említettük, van egy optimális trónralépési idő, s ezt a súlyos kilengések ellenére történelmi számadataink is igazolják. Az uralkodáshoz érettség kell, szellemi-fizikai erő, ítélőképesség, tapasztalat és akarat: gyermek nem való trónra, mert nem alkalmas az uralkodással járó feladatok elvégzésére. A király tehát, ha gyermek, csak bábkirály, névleges uralkodó, akinek nevében mások döntenek: átmeneti és felemás megoldás; annál is rosszabb: a megoldás kikerülése, elodázása, elvetélése, amolyan álcázott interregnum, ahol a háttérből folyik az irányítás névtelen erőcsoportok által. Vagyis a nyílt vezetés helyett rejtett vezetés érvényesül, s ily módon a gyümölcsöt a névtelen fél szedi le, míg a kárvallás a cégérül emelt névviselőjét éri.

Belül torzsalkodás folyik, mert a gyermekkirály mögött valamelyik érdekcsoport, hatalmi klikk ragadja kezébe a vezetést, s az országérdek elvész a magánérdek mögött, a kül- és belpolitika egyaránt ingadozóvá torpad, az ország hatalmi helyzete kétessé válik, nő a külpolitikai sebezhetőség, s megerősödnek az ellenséges aspirációk.

Minél több a gyermekkirály (s minél gyorsabbak a királycserék), annál nagyobb az ingadozás, a létbizonytalanság, s az ország védtelensége.

Kinek érdeke ez?

A gyermekkirályokat ugyanaz a megnevezetlen erő emeli előszeretettel a trónra, amely megrövidíti uralkodásuk tartamát.

A gyermekkirályokra addig van szükség, amíg gyermekek, nincs önálló akaratuk, s nem tudnak lábrakapni. Ha ugyanis felnövekszik, s megkísérli, hogy névleges királyból tényleges királlyá váljék, új válsághelyzet áll elő. Láthatatlan válságzóna húzódik itt. (Emlékezzünk rá, még Hunyadi Mátyásnak is meg kellett küzdenie az őt hatalomra segítő Szilágyi Mihállyal, aki gyámkodni akart fölötte.)

Nemritkán titkos külső és belső cselszövények ültetnek gyermeket a trónra.

Látnunk kell: minden váltás a vezetésben, kivált ha váratlanul történik – válsággal egyértelmű. S az új királynak és vezetésnek be kell gyakorolnia magát a kormányzásba. A kellő jártasság és tapasztalat megszerzése némelykor évekbe telik. Gyermekkirály esetében a begyakorlási idő kezdete nyilvánvalóan egybeesik az önállósulási kísérletek kezdetével, az meg a férfivá serdülés kezdetével, nagyjából a 18-20 életévvel, s ha a gyermekkirály már ekkortájt jobblétre szenderül – kezdődhet a vak tapogatózás elölről: az ország mintha le volna fejezve.

Es itt egy árnyalattal tovább finomíthatjuk a táblázatainkból kialakuló képet, ha királyaink országlásából (mint a vezetés szempontjából jórészt terméketlent) lenyessük a húszéves életkor előtti éveket.

KIRÁLYTÁBLÁZATOK VI.

Serdületlen gyermekként trónra került királyok

Árpád-házi királyok	
1. Szent István (cca)	14 éves
2. Salamon	11 éves
3. II. István	15 éves
4. II. Géza	11 éves
5. III. István	15 éves
6. III. László	3 éves
7. Kun (II.) László	10 éves
Vegyes házi gyermekkirályok	
1. Nagy (I.) Lajos	16 éves
2. Anjou Mária	12 éves
3. I. Ulászló	16 éves
4. V. László	5 éves
5. Hunyadi Mátyás	15 éves
6. II. Lajos	10 éves

(Figyelmen kívül kellett hagynunk az idegenből, cseh földről behozott Vencelt, akit átmeneti, négyévi uralkodás után a magyar urak pápai nyomásra elűztek a magyar trónról.)

Vegyes házi gyermekkirályaink száma tehát csaknem ugyanannyi, (vagy ugyanannyi), mint az Árpád-kor gyermekkirályaié, viszonylagosan tekintve még magasabb, hiszen vegyes házi királyainknak jószerint a fele került gyermekként a trónra, s ennek egyik foka az a királyválasztásoknál érvényesülő zavar, amit a karizmatikus Árpád-ház kihalása keltett. Míg azonban az Árpád-házi gyermekkirályok idejekorán mind elbuktak (ez alól még a legmagasabb életkort elért Szent István sem kivétel), addig vegyes házi gyermekkirályaink közül kettőnek is, Nagy Lajosnak és Hunyadi Mátyásnak sikerül kitörnie a gyermekkirályok végzetéből. Az Árpád-házi gyermekkirályok – Szent István kivételével mind virágjukban haltak el, jobbára harmincadik életévük elérése előtt.

Bizonyságul annak, hogy mindeddig feltáratlan, nyílt és láthatatlan halálzónákkal, titkos hatóerőkkel, háttértényezőkkel átszőtt történetünkben valóban ezeréves tendenciák érvényesülnek, még tán a fenti tényeknél is megdöbbentőbb, sokatmondóbb ‚adat: A HABSBURGOK NÉGY ÉVSZÁZADOS MAGYARORSZÁGI URALMA SORÁN EGYETLEN GYERMEKKIRÁLYSEM FORDUL ELŐ.

NÉHÁNY SZÓ AZ ÁRPÁDOK VÉGZETÉRŐL.

A végzetbe vetett misztikus hiedelmet megdönti a számok hatalma. Háromszáz éven át nem érvényesülhet véletlen szülte "végzet", csupán törvény, mégha a törvényt – mert titkos – nem is látjuk.

Feltárható-e az még egyáltalán'?

Elvetjük az agnoszticizmust, s valljuk: ha feladat van – megoldás is van: kell lennie! –; minden feladat magában hordja a megoldást, ha nem is könnyen s rögtön – a táguló időben.

Az Árpád-kor bonyolult eseményhátterének felületi feltárásához is sarkalatos volna annak tisztázása: miért volt korai halál az "*Árpádok végzete*"?

Talán veleszületett, öröklés útján magukkal hozott titkos kór, vagy holmi akkoriban hazánkban elterjedt gyilkos ragály vitte mind idő előtt sírba őket'?

Ilyen orvragálynak nincs nyoma.

Ami pedig őket magukat illeti, minden jel azt tanúsítja; jó felépítésű, keménykötésű, sudárnövésű, bő egészségű, hosszú életre termett királyok voltak.

TÖRÉSVONALAK ÉS RITMUSVÁLTÁSOK SZERVES ÖSSZEFÜGGÉSEI

Törések, törésvonalak szövevénye szövi át történelmünket, akár elhagyott harcmezőt az omladozó lövészárkok. S a figyelembe sem vett kisebb törések, repedések sorát hatalmas szakadékok szántják át, az ezerléptékű terepet mintegy külön mezőkre tagolva.

Es ezzel közös vizsgálódásaink egyik sarkalatos pontjához érkeztünk.

Csoportosítottuk az adatokat, felsoroltuk a bizonyítékokat, követtük – miként orvos betege szíve fölé hajolva – történelmünk ritmusának váltakozásait, s most majd feltárul előttünk egy párhuzamos jelenség, az, hogy történelmünket kisebb-nagyobb törésvonalak is tagolják.

Számunkra most az a legfontosabb: összefügg-e a ritmus- és törésrendszer? Ha ugyanis e két rendszer főbb pontjai egybeesnek, egymásba illeszkednek, úgy tagadhatatlanul összefüggnek, és egymást világítják meg, egymást igazolják.

A továbbiakban meggyőződhetünk róla: fogaskerekekként illeszkednek össze; egyik a másikat mozgatja.

Fussuk át röviden a főbb törések s a ritmus egyezéseit.

Vegyük előre a legismertebbeket, a könnyebb értés kedvéért eltérve a sorrendtől.

AZ ARPÁD-HÁZ KIHALÁSA: 1301.

Uralkodócsaládok kihalása is okozhat törést a történelem menetében. Kivált akkor okozhat mélyreható és messze gyűrűző zavart, ha régóta országló nemzeti uralkodóházat ér el a kihalás sorsa, mint – a fejedelmek korát is beleszámítva – négyszáz esztendeje uralkodó Árpádok esetében.

S hogy ez mennyire így van, azt a ritmusadatok kétszeresen is igazolják: olyan törésvonal húzódik ill. amely, a geológiai ka-

taklizmák során létrejött kéregtörésekre emlékeztet. Az Árpád-ház kihalását jelző 1301-es év mentén kétoldalt két felpörgő ritmusú szakasz húzódik; előtte három rövidéletű ifjú király, utána két egészen röviduralkodású királya következőképpen:

V. István	1270 -1272	(2 év) 33 éves
IV. László	1272 -1290	(18 év) 28 éves
III. Endre	1290., 1301	(11 év) 36 éves

Az 13O1-es törésvonal

Vencel (cseh)	1301-1304 1305-1307
Ottó (bajor)	(3 év) 15 éves (2 év) 51 éves

Úgy véljük, e beszédes adatok itt kétoldalú tényt tükröznek; egyfelől azt az időszakot, amely előkészíti a törést, másrészt a következményeket.

Egyébként természetesen előfordulhat, hogy a törés feltételei valamelyik nyugalmasabb, lassúbb ritmusú periódus alatt érlelődnek ki, annak befejező szakaszában s ebben az esetben a ritmusgyorsulás magától értetődően csak a törés után következik be. Ugyanígy fordítva: olykor a történelmi törésbe, szakadásba torkolló ritmusgyorsulás után következik be a stabilizáció.

Ugorjunk nagyot az időben, történelmünk egyik legnagyobb töréséig.

A MOHÁCSI KATASZTRÓFA: 1526

II. Lajos	1516-1526	(10 év) 20 éves

Az 1526-os törésvonal.

Szapolyai	1526-1540	(14 év) 53 éves
(és I. Ferdinánd)		

A kataklizmát egyfelől egy gyermekkirály halála, másfelől szokatlan jelenség, két társuralkodó fellépte jelzi.

BOCSKAI SZABADSÁGHARCA: 1604 -1606

Nem lehet kétséges, hogy a Bocskai-szabadságharcot is törésvonalnak kell tekintenünk még akkor is, ha a Habsburgoknak valamelyest sikerült is áthidalniuk azt. Csalhatatlanul jelzi a törést Rudolf uralkodásának megszakadása. Rudolf helyébe ugyanis a válsághelyzet csúcspontját jelző 1606-os évben, előrehaladott el-

mebajára hivatkozva, II. Mátyást választották királlyá. Rudolf ezután még hat évig élt.

RÁKÓCZI SZABADSÁGHARCA: 1704 -1711

Ennek a törésvonalnak a ritmusképe rendkívül plasztikus és sokatmondó: a törés hétéves időszakát csaknem pontosan kitölti I. József uralkodása.

I. Lipót	1657 –1705	(48 év) 65 éves
Az 1704-1711 évi' törésvonal.		
I. József	1705 -1711	(6 év) 33 éves
III. Károly	1711-1740	(29 év) 55 éves

I. Józsefet állítólag "*forró láz*" vitte el.

AZ 1848-1849-i SZABADSAGHARC

A törésvonal, a katasztrófahelyzet követelte, királycserében kifejeződő ritmusváltás itt is pontosan érvényesül – nyilvánosan történő mesterséges közbeavatkozásra. V. Ferdinándot – aki egyébként hosszú kort, 82 évet ért – tizenhárom évi uralkodás után a szabadságharc kitörése folytán 1848-ban lemondatják. Helyébe az ifjú, alig 18 éves Ferenc József lép.

AZ ELSŐ VILÁGHABORÚ: 1914-1918

Némileg hasonló képet mutat a következő, világkataklizmává, világszakadékká növő törés. Es ezzel bekövetkezik a nincs tovább; a Habsburg-birodalom szétbomlasztása.

Érdekes módon a 68 éve uralkodó, 86 éves, elaggott Ferenc József hajszálpontosan a nagy világtörésvonal közepén, 1916-ban halálozik el.

Helyébe az ekkor 29 éves IV. Károlyt koronázzák meg, de a nagy kataklizma vége az ö királykodásának is véget vet, s vele az egész Habsburg-háznak és birodalomnak. IV. Károlyt ugyanis az 1. világháború végén, 1918-ban, alig két évi uralkodás után lemondatják. A több mint fél évszázados (68 évi) uralkodási időt ilymódon követi a két sovány esztendő.

Hozzátartozik a történtekhez, hogy maga IV. Károly sem sokkal éli túl a katasztrófát. Két sikertelen puccskísérlet után 1922-ben váratlanul meghal.

Úgy véljük, a századok eseményeit átfűző beszédes tények, egybeesések szakadatlan sora nem hagy semmi kétséget.

A HABSBURG-KOR ELLENTÉTES ELŐJELŰ TÖRÉSVONALAIRÓL

De maradjunk még a Habsburgoknál.

Ritmustáblázatainknál megfigyelhettük, hogy történelmünknek ez a négy évszázados szakasza jószerivel ellentéte a megelőzőkének.

Történelmünk Mohács után új lüktetésre vált. A túl heves vad ritmus ólmos lassúvá ernyed. A rövid- és hosszú országlású (életű) királyok aránya felcserélődik, s ha ott rajokban torlódnak elénk a rövidéletű királyok, fiatalon ellobbanó életükkel, addig itt – kivált ha még a lemond(at)ásokat is figyelembe vesszük – kishíján csupa hosszúéletű király sorakozik.

Mohács után végzetes fordulat következett be, olyan fordulat, amely csaknem mindent kifordított, s mindent a visszájára fordított.

Itt természetesen nem lehet célunk a Habsburg-kor s a Habsburg-kór hozzávetőleges ismertetése sem, s azt csupán tárgyunk szemszögéből érintjük.

Miként egykorú források megvilágították, két cápa, két világhatalom – a török és a német – falta akkoriban Magyarországot.

S a legtragikusabb nem is az volt, hogy szét szakították az országot, hanem az, hogy az ország élére a Habsburg-házzal olyan idegen királyok kerültek – idegen származásúak voltak az ország felemeléséért szívvel-lélekkel küzdő Anjouk is –, akik idegen szellemiségtől, mi több, magyargyűlölettől fűtötten, királyi esküjüket megszegve, hamissá téve, nem a magyarság, nem Magyarország felemeléséért küzdöttek, hanem álarcos királyokként a nemzet és az ország tönkretételéért, elnyomorításáért.

Vajon eltávolodunk-e az igazságtól, ha arra a következtetésre jutunk, hogy a Habsburgok hatalomrakerülésével azért növekedett

majdnem kétszeresére a királyok uralkodásának időtartama és életkora, mert általuk annak a külső titkos hatalmi erőnek egyik főcsoportjának sikerült a Magyarország fölötti hatalom megszerzése, amely nyílt és titkos támadóerőként évszázadokon át ostromolta, s rombolta álcázott hadoszlopaival az országot, hogy azt befolyása alá vonja s ha lehet, gyarmatává tegye, s amely éppen ezért a titkos erők tudásával és gyakorlatával bírván védetté vagy legalábbis védettebbé vált a titkos erők pusztító ostromaival szemben?

Ha feltevésünket elvetjük, megokolatlanul marad nemcsak az idegen és ellenséges Habsburg-ház rejtélyes s észokokkal, ésszerű tényekkel meg nem magyarázható magyarországi hatalomrakerülése, de az is, hogy miért nyúlt a Habsburg-királyok uralkodási- és élettartama a régebbiek, így az Árpád-királyok uralkodási és élettartamának a kétszeresére s mi a magyarázata annak a rejtélyes jelenségnek, hogy míg a magyar nemzeti királyok időszakában külső és belső ármánykodások viharaiban szüntelenül úgy rázkódott az ország, akár a szíva rátörő infarktus halálcsapásai alatt, addig az idegenérdekű, magyar királyi voltukat – a magyar nép legfelsőbb képviseletét, védelmét – csak színleg, megtévesztésül vállaló, a magyar népet idegenuralmi célokból elnyomó s a pusztulás halálzónái felé szorító, közgyűlöletnek örvendő hóhérkirályok uralma jószerivel, a régiekkel való egybevetés alapján úgyszólván zökkenőmentesnek tekinthető: csak fenti következtetésünk adhatja magyarázatát, hogy ennek a Magyarországra orvul rámalterozott idegen uralmi korszaknak a hatalmát a négy évszázadon át lényegében csupán egyetlen erő fenyegette: az idegenuralmi elnyomása ellen újra meg újra felkelő magyar nép nemzeti szabadságháborúinak a világtörténelemben egyedülálló sorozata.

Hajdanta, régidőben, kiváltképp az Árpád-korban a magyar trón körül, a magyar királyok körül feszült a trónjukat megdöntő, életüket elragadó leplezett halálzóna. A Habsburgok uralomrakerülésével a történelmi tények tanúsága szerint ez a halálzóna elkerült a királyok feje körül és a magyar népre tevődött át, annak széles tömegei kerültek a pusztulás, megsemmisülés útjára. Történelmi tények tanúsítják a Habsburgok négyszázéves idegen uralmának, álságos orvuralmának irtózatos következményeit: roppant színmagyar területekről irtódott ki a magyarság, szünte-

lenül folyt a magyarság önelidegenítése, idegen célokért idegen háborúkban való elvéreztetése, szüntelenül folyt az idegen és ellenséges népességek betelepítése az őslakos magyarság hátraszorítására, elnyomására, és szüntelenül folyt az ellenséges idegen nációk feluszítása, felfegyverzése az őket befogadó, szállásadó magyarság ellen. Es mindezzel egyidejűleg szüntelenül folyt a még népirtásnál is pusztítóbb következményű politikai-hatalmi szellemi háború a magyar nép lelke, szelleme, hagyományai, önvédelmi tudata, eredettudata és összetartozás tudata: nemzettudata ellen és tudásszintje, műveltsége ellen a magyarság kiszorításáért a hatalom után a közéletből és a tudás területeiről, vagyis: a magyar nép szellemi leszerelése és szellemi megsemmisítése.

Vagyis a Habsburgok, noha felkent "*magyar királyok*" voltak, hódítókként viselkedtek, holott a magyarságot fegyverrel sohasem hódították meg, hisz választás útján – noha csalárd módszerekkel, megvesztegetéssel, csalással, hatalmi presszióval: orvmódszerekkel kicsikart "*választással*" – kerültek az ország trónjára. Így állt elő a tragikus helyzet, hogy a magyarság ellen négy évszázadon át saját koronás királyai viseltek álcázott, alattomos háborút. Vagyis a magyarság – anélkül, hogy meghódították volna – alávetett, s elnyomott néppé vált saját hazájában.

Így történt a nagy fordulat, s így fordult fonákjára a magyar történelem ritmusa a törésvonalakkal együtt.

S mit ad az ég? Egyszeriben megszűntek a gyermekkirályok, rajokban is, külön is. S megszűntek a fiatalon, virágjában elhulló királyok is. A királyok egyszeriben hosszú életűvé váltak.

Vajon miért? Hátha az Árpádok meg a többiek veleszületett adottsága volt a rövid élet, míg a Habsburgoké a hosszú élet?

Igen ám, de volt egynéhány Habsburg-királyunk, aki a Habsburg-kor előtt regnált. Vessünk csak egy futó pillantást rájuk. Albert mindössze két évig uralkodott (1437-1439) és 42 évet ért meg, míg V. László 12 évi uralkodás (1445-1457) után is csak tizenhét éves volt, amikor meghalt; Vagyis mindketten: rövid uralkodásúak – és életűek.

Ez már-már arra a következtetésre csábítana, hogy maga a Habsburg-kor biztosította a királyok hosszú életének feltételeit, de ne tegyük, mert csak újabb kérdésekbe bonyolódnánk, és erre

nincs terünk. Persze elképzelhető, hogy nem a biológiai adottságok, de a történelem szabja meg, meddig uralkodnak a királyok.

Végletessé vált a Habsburgok alatt a központi hatalom és a magyarság érdekellentéte is. Régebben a nyugodtabb szakaszokban, a hosszabban országló királyok alatt az ország tekintélye nőtt, a lakosság jóléte emelkedett, míg a Habsburg uralkodók alatt a magyarság, az ország lakóinak sorsa mind siralmasabbá és tűrhetetlenebbé vált. A hosszúéletű Habsburgok uralkodása nem hozott áldást az országra, mint pl. Szent László, Könyves Kálmán, III. Béla, IV. Béla, Nagy Lajos, Zsigmond, Hunyadi Mátyás, vagy a hozzájuk aligha mérhető I. Béla uralkodása, akiről a Képes Krónika a következőket írja:

> *"Kegyes hajlandóságból a magyarok terhét megkönnyítette, a szokott adókat és a régi tartozásokat a köteles szolgáltatásokból elengedte. Ezért Magyarország fölötte meggazdagodott, és fölemelte fejét mind a körülötte levő országok fölé: gazdagságban és dicsőségben mind meghaladta őket. Akkor itt a szegények meggazdagodtak, a gazdagok dicsőségre emelkedtek."*

"*Aranykor volt*!" – gondolhatnánk. Csakhogy I. Béla mindössze 3 évig (1060-1063) uralkodott, mintegy tanúsítva, hogy kicsi idő alatt is lehet sok jót tenni.

Mohács után fordított előjelűvé váltak a történelmi törésvonalak is. Addig a törések, ritmusbicsaklások, gyors királycserék a magyarságot sújtó csapások voltak, ettől kezdve azonban a jelzett úton-módon, szemfényvesztésszerűen elnyomás alá görnyesztett magyarság okozta a töréseket fegyveres felkeléseivel, négyszáz éven át tartó szabadságháborúival. S míg hajdanán a törések jelezte válsághelyzetek mielőbbi felszámolása a magyarság elemi érdeke volt, addig a Mohács utáni korszakban a Habsburg-birodalom alapjait rázó törések felszámolása a magyar szabadságküzdelmek elfojtódását, vérbefojtását jelentette, s a gyűlölt Habsburgok uralmának helyrebillentését, megszilárdulását.

Még egy fontos sajátossága ötlik szemünkbe a Habsburg-kori törésvonalaknak: mindegyik nyílt törés volt, s a legutolsótól eltekintve, valamennyit az ősi szabadságát visszavívni akaró magyarság nyílt fegyveres akciója okozta.

Míg a Mohács előtti történelmi töréseket rejtett erők, javarészt mindmáig felderítetlen háttértényezők okozták, a Habsburg-korban kiiktatódtak a központi hatalom folytonosságát szaggató titkos erők: ezt bizonyítja, hogy a nyílt fegyveres erők leverését követően nyomban létrejöhet a teljes stabilizáció. Vessük csak össze a Habsburgok válsághelyzetek utáni konszolidálódásának ritmus-adatait a Mohács-előttiekkel.

Mindebből több tanulság adódik. Itt mindből csupán kettőt, azt is csak érintőlegesen: a magyarság a maga elemi szabadság- és élet-harcában a titkos bomlasztást mellőzve, egyedül a nyílt erőt alkalmazta; a Habsburg háznak – a végső szakasztól eltekintve – valamilyen módon sikerült kiiktatnia, elhárítania a birodalmakat szétbomlasztó titkos háttértényezők munkáját.

S ily módon, ha röviden is, felsorolva történelmi törésvonalaink különböző fajtáit, visszakanyarodhatunk az államalapítás korához.

A SZENT ISTVÁN-KORI REJTETT TÖRÉSVONALRÓL

Ritmustáblázataink háttértényezőinek taglalását folytatva, rátérünk azoknak a ritmusváltásoknak az elemzésére, amelyek mögött rejtett törésvonalak húzódnak.

Történelmünk nagy törésvonalai közé tartozik – miként ezt már korábban jeleztük – a Szent István uralkodása alatt – vagy után bekövetkezett törés. Különösképpen ez annyira rejtett, hogy jószerivel mindmáig nem került kellően a szemünk elé, s itt mi magunk sem törekszünk annak minden oldalú megvilágítására, s tárgyunknál maradva, megelégszünk azzal, ha főbb vonásait, illetve következményeit pár szóba sűrítetten megragad hatjuk.

De vajon csakugyan s bizonyosan húzódik itt törés? Nem holmiféle ráerőltetés ez? Hiszen semmit sem tudunk erről a törésvonalról.

Beszéljenek a számok.

Történelmünk ritmusa, a királytragédiák sora soha nem lódul úgy neki, mint itt, Szent István uralkodását követően. Vessük csak egybe ezzel történelmünk nagy töréseinek ritmusát!

Megelőzőleg – Orseolo Péter két uralkodási időszakát egybevonva (első kiűzetése után, mint tudjuk, három évig (1041-1044) Aba Sámuel uralkodott) – hat röviduralkodású királyt mutattunk be, holott az uralkodási időszak szemszögéből hét királylyal kell számolnunk, s itt eszerint tüntetjük fel a Szent Istvánt követő gyors királycserék ritmusa (uralkodási évek szerint):

Szent István után: 3 -3 -2 -13 -3 -11 -3
Az Árpád-ház kihalása után: 3 -2
Mohács után: 14 (38): (1526-ig két társkirály)

Már ennyiből kitetszik: a Szent István utáni fölpörgés a maga nemében páratlan, egyedülálló: a számok itt jelzik történelmünk legnagyobb törésvonalát.

Harminckilenc év alatt itt hét király váltotta egymást, míg Szent István egymaga 41 évig (Ferenc József 68 évig!) uralkodott. Az ezt megelőző időszakban (Árpádtól Szent Istvánig) öt uralkodó közel másfél évszázadig (142 évig) uralkodott.

A zuhanás félelmetes. S a törés súlyosságát még növeli az a tény, hogy a megelőző eredeti csendesebb ritmus az Árpád-korban nem is állt helyre többé. Maga az egész Árpád-kor is – de legkivált a XI.-XII. század – egyetlen törészóna.

Sűrítsük néhány pontba a legkirívóbb fejleményeket:

1. Történelmi tények tanúsítják: a magyarság addigi hatalma, életereje ijesztően lecsökkent.

A 896. évi honvisszafoglalástól 1000-ig tehát egy teljes évszázadig – nyíltan, fegyveres haddal senki sem merte megtámadni Magyarországot, s ha mégis megkísérelte, véres fővel kellett visszamenekülnie. Ettől az időponttól azonban az ország az expanzív német-bizánci törekvések állandó célpontjává vált.

Magyarországnak Szent István, illetve, pontosabban, Géza uralkodásáig nem kell idegen hódítók betörésétől félnie, nemhogy attól, hogy idegenek igájukba görnyesszék az országot. Szent István halála után pár évvel azonban már német császári hadak vonulnak Magyarország földjén, s István közvetlen utóda, Orseolo Péter az ország koronázó székfővárosában, Székesfehérvárott aranyozott lándzsa képében hűbérül nyújtja át III. Henrik német császárnak az országot.

2. Vezetők és vezetettek között jórészt áthidalhatatlan ellentét támadt, a vezetés részint idegen kézbe ment át.

3. Mélyreható és messzegyűrűző meghasonlottság bontotta meg a magyarság egységét, az elidegenedett vezetőréteg szembefordult a magyarság tömegeivel, múltjával, hagyományaival, ősi demokratizmusával, a Géza fejedelem koráig közjogilag jószerivel egyenrangú, szabad magyarok jobbágyi függőségbe vagy éppenséggel rabszolgai helyzetbe süllyedtek, kirekesztettek a közügyek intézéséből, megszűnt a véleményszabadság, a hitbéli szabadságot véres elnyomás váltotta fel, s a meghasonlott országban egymást követték a lázadások, az ősi hit és szabadság visszaállításáért folyó polgárháborúk, véres belviszályok, trónviszályok, trónvillongások, kívülről jövő fegyveres támadások.

4. Óriásivá nőtt az országban, a kormányzatban az idegenek hatalma. István király közvetlen utóda, az idegenből jött s a vérszerződés rendelkezéseinek megszegésével uralomra került jövevény Orseolo Péter (*Petrus Urseulus*) személyében olyan király került a magyar trónra, aki az ország törvényeit semmibe vette s nyíltan bevallott célja a magyarság tönkretétele, sőt kiirtása volt.

A XI. ÉS XII. SZÁZADI RITMUSVÁLTÁSOKRÓL, ILLETVE TÖRÉSVONALAKRÓL

Hiába forgatjuk bármerről: csupa törés, omlás, vérzés és szakadás az egész XI. század. Szenvedésben, vérzésben, forrongásban a XII. század sem sokkal jobb. Szakadatlan külső támadások, titkos hódítási aspirációk, manipulációk, diverziók, dühödt bekebelezési kísérletek, belül pedig: térhódító, hagyományirtó idegen szellemiség, önpusztító ádáz belháborúk, ú.n. "pogánylázadások", s országrontó klikkharcok, gyilkos pártoskodás.

Csupa rettentő zúzódás, véres törés ez a két évszázad. A kívülről behatoló titkos erőkkel, fegyveres támadásokkal egybefolyik a belső vad testvérharc tomboló viszálykodása; alig-alig adódik egy lélegzetvételnyi szünet.

A rövidéletű királyok korszakában maga a nép is rövidéletű, s úgy hull, akár a pelyva: bel- és külháborúk, járványok, éhínségek apasztják az életkort olyan mélyre, amilyenre csak lehet: e tények alapján kaptak lábra bizonyos legendák, misztifikációk ar-

ról, mintha a középkorban valamilyen titokzatos belső törvényszerűség hatására öntörvényűen lett volna a mainak mintegy egyharmada az emberi élet; ez a szemlélet – amelynek frappánsul ellentmond a bibliai pátriárkák hallatlanul magas életkora – ahhoz hasonlítható, mintha a fű lekaszálása után megállapítanánk, hogy a fű rövidre nő; az emberéletet is csak a háborúk, járványok aratása tarolta mindújra röviddé; kézenfekvő, hogy mindez aligha vonatkoztatható az uralkodókra, akik ritkán estek el a háborúkban és életkörülményeik folytán a járványok is megkímélték őket.

Hazánk XI. századi története során az országba nagy számban betelepült és külpolitikailag is óriási befolyásra szert tett németség próbálta ádáz erővel, fegyveres haddal és titkos manipulációkkal megkaparint ani az ország fölötti uralmat, hűbéresévé süllyesztve azt, míg a XII. században (cca 1114-től 1205-ig) - noha a pángermán mesterkedések sem szüneteltek – a bizánci világhatalom akarta minden lehetséges módon hálójába keríteni, gyarmatává tenni Magyarországot.

E kettős törekvés – a belső meghasonlás hatóerőivel elegyülve – szabta meg. a két évszázad gyors királycserékben megnyilvánuló ritmusát, ezek alakították ki fantasztikus gyűrődésű törésrendszereit.

U gy véljük, nem lehet feladatunk itt minden egyes ritmusgyorsulás, történelmi törés anatómiai struktúrájának tüzetes kidolgozása, mert könnyen lehet, elvesznénk a részletekben. Elegendő talán a két alapvető szakasz, illetve a kort meghatározó két külső főhatás bemutatása.

A NÉMET ASPIRÁCIÓK TETŐZÉSÉNEK IDŐSZAKA

Az imént meghatározónak neveztük XI. és XII. századi történelmünkre a külső expanzív törekvéseket.

De hátha eltúloztuk pl. a német nyomást? Ellenőrizzük le magunkat gyorsan a történelmi tényekkel és krónikás szövegeinkkel.

A XI. századon úgyszólván vörös fonálként húzódnak végig a német mesterkedések, fegyveres támadások. Ennek magyarázata az lehet, hogy

Magyarország ekkor, német szemszögből szabad – de legalábbis könnyű prédának tűnik.

Láttuk, alig hunyta le szemét István király, már itt dölyföl, Péter király árnyékában, a német császár. S ez még csak a szerény kezdet volt.

A fokozódó német nyomásról már akkor megdöbbentő képet nyerünk, ha csak futólag tekintünk bele krónikáinkba. Íme a Képes Krónika idevágó fejezetcímei:

"A CSÁSZÁR ABA ELLEN MAGYARORSZÁGBA JÖN"

A következő fejezet címe:

"A CSÁSZÁR VISSZATÉR MAGYARORSZÁGBA"

Majd:

"A NÉMETEK KIRÁLYÁRÓL"

Kissé odébb:

"A CSÁSZÁR BEJÖN VEJÉVEL SALAMON KIRÁLYLYAL"

Később, újabb fejezetcímben:

"A CSÁSZÁR JÖVETELE"

A szakadatlan vérveszteségektől legyöngült, s idegen befolyás alá került országba most már kisebb hatalmú népek pusztító csapatai is betörhetnek:

"A KUNOK DÚLJÁK MAGYARORSZÁGOT"

Nyomban utána:

"A BESENYŐKNEK MAGYARORSZÁGBA JÖTTÉRŐL"

Ezek után bizánci betörések, mesterkedések következnek.

De összehasonlításul, a bekövetkezett óriási fordulat érzékeltetéséül, idézzünk néhány fejezetcímet a Szent István előtti kor hatalmi helyzetének jellemzésére – ugyancsak a Képes Krónikából – figyelmen kívül hagyva itt a nyugati kalandozásokat: '

"A MAGYAROK PUSZTITJÁK BULGÁRIÁT"

"A MAGYAROK LEGYŐZIK A GÖRÖGÖKET"

Tudjuk, hogy az augsburgi ütközetig (955) a nyugati népeknek egyszerűen nem volt ellenszerük a magyar hadművészettel szemben.

A fordulat tehát százszázalékos.

De lássuk a jellegzetesebb részleteket:

*"Aba királyságának harmadik évében – tudósít a Képes Krónika – Péter eljött Henrik német királlyal és nagy sereget hozott Aba király ellen. Mikor Aba király meghallotta volt, hogy a magyarok elhagyták Pétert, de Henrik német király szívesen fogadta, az Ur 1042-ik évében (*alig négy évvel Szent István halála után! G.K.E.*) követeket küldött a császárhoz, hogy kitudakolja, ellensége-e neki, amiért Pétert királyságából kiűzte. Vajon meg lehet-e vele tartós békességben? A válaszból azonban megmutatkozott, hogy a császár ellensége neki, mondván: "*Mivel igaztalanul bántotta meg híveimet, maga fogja látni, mi és mennyi telik tőlem*." Hallván ezeket Aba király, megértette, hogy a császár vissza akarja helyezni Pétert a királyságba, haragra gyúlván nagy sereget gyűjtött, berontott Ausztriába és erős harcosait két szárnyra osztva, a Duna folyó mindkét partján kard élére hányta a németeket (...). Abban az időben a császár Kölnben ünnepelte a húsvétot és tanácsot tartott főembereivel, hogy országának a magyarok okozta sérelmeit hogyan torolja meg. Ezek egy értelemmel azt javallották neki, hogy miután a magyarok ok nélkül törtek ellenség módjára országába, támadjon rájuk haddal, és szabadítsa ki a rabságból foglyaikat. Nagy sereget indított tehát, és Vratiszláv cseh herceg tanácsára, a Duna északi partján vonult a magyar határra".*

Ugyancsak a Képes Krónika számol be a későbbi fejleményekről:

"A következő esztendőben is eljött a császár Magyarországra nagysokaságú harcossal, a Zala és Zselic patakok forrása mellé. Eleséggel rakott hajókat is küldött Magyarországra a Dunán: ezek élére atyjafiát, Gebhardt püspököt állította. Ennek hallatára András király és Béla herceg mind a búza kereszteket és szénaboglyákat fölégették, és messze elvezérelték a lakosokat minden barmaikkal azokról a tájakról, amerre a császár útja vezetett. Amikor a császár benyomult Magyarországra és a felégett vidékre ért, nem talált eleséget sem vitézeinek, sem lovainak; azt sem tudta, hol vannak hajói, azoktól sem kapott semmi segítséget. Átkelt hát az erdőkön, elközelgett a badacsonyi hegyekhez, miközben mindenféle eleségben nagy hiányt szenvedett."

Ki-be járnak a német hadak, segítségükért folyamodó, hazaáruló királyokat emelnek, vagy próbálnak visszaemelni a magyar trónra. S a süllyedés mértékét már önmagában jelzi, hogy magyar király német segítséggel próbál a trónjára ülni; azelőtt mindez elképzelhetetlen volt. Jó szemléltető ehhez a Képes Krónika alábbi beszámolója is:

> *"Értesülvén Salamon király Béla király haláláról, sietett az ipához, a német császárhoz és kérte, helyezze őt vissza a magyar királyságba. Szívesen hajlott kérésére a császár, és a római birodalom nemes seregével és császári dicsőséghez illő fényes kísérettel behozta Salamont Magyarországba. Közben Béla király fia, Géza, amilyen okos volt és körültekintő, elvonult két növendék öccsével Lengyelország részeibe, mert akkor meg nem állhatott Salamon és a németek támadásával szemben. Salamon király tehát a császárral akadály nélkül bejött a királytalan Magyarországba, és biztonságosan érkezett a királyi székvárosba, Fehérvárra".*

Háromféleképpen, három síkon folyik német részről az országpusztítás: a belül elhelyezett nyílt és titkos német – és némethez húzó – erők bomlasztó tevékenysége, másrészt a német császári fegyveres erő támadásai és királypuccs-kísérletei révén, amelyek az ország gyarmattá, hűbéri tartománnyá süllyesztését szolgálják. De megindulnak a fegyveres akciók az ország ősidők óta egy tömbbe tartozó területének szétszaggatásra is, miként erről Thúróczy is beszámol A magyarok krónikájában:

> *"Rápolt német vitéz Julián ispán szándékából és jóvoltából elfoglalta Pozsony várát, és ezt a magyarok nem kis veszteségnek tekintették. De az ifjú király (II. Géza) nem nyugodott bele szó nélkül. Sereget vezetett a Magyarország határvidékeit pusztítgató támadó németek dühe ellen.*
>
> *A császár nem személyesen vonult a király ellen, de Németországnak csaknem teljes haderejét Magyarország kiirtására mozgósította."*

Mi történt itt?

A fentiekből megállapíthatjuk: a német nyomás hirtelenül olyan óriásivá vált, hogy közel egy évszázadon át – vagy azt is meghaladóan – az ország függetlenségét veszélyeztette, összefo-

nódva a bizánci aspirációkkal. S még el sem múlt amaz, már túlsúlyra kapott emez.

De engedjük át itt is a főszerepet, mint munkánk többi részében a számadatoknak, tényeknek, krónikás adalékoknak; a magunk részéről csupán a legszükségesebb tájékoztatásra és következtetésekre szorítkozva.

A XI. század ritmusváltásait-töréseit ez adatok fényében könnyű lesz értelmeznünk; a megadott szakaszokat akár még kisebbekre bonthatjuk.

Ki-be jártak a német hadak, pusztítottak, területeket próbáltak leszaggatni az ország testéről, királyokat döntöttek le és királyokat emelnek vissza a trónra. De az ország függetlenségére törő német expanziós kísérletek – fegyveres támadások és titkos manőverezések – végeredményben mégsem vezettek célhoz. Az országban még volt erő, hogy a betolakodókat kiverje. Hasztalan volt a mérhetetlen élet- és véráldozat.

"Hullottak a németek – írja a Képes Krónika –*, futottak az olaszok, de nem találtak helyet a menekülésre, és úgy hullottak a magyarok előtt, mint ökrök a vágóhídon."*

A ritmusok törései a szembefeszülő külső- és belső erők összecsapásait jelzik.

A BIZÁNCI EXPANZIÓS TÖREKVÉSEK IDŐSZAKA (1114-1205)

A XII. század a testvérharc, a bizánci intrikák s az oligarchia hatalomgyarapodásának kora.

Alig hagyott némileg alább a német hódítószándék, mikor egy másik világhatalom, Bizánc vetett szemet Magyarországra. Két világfaló cápa falta kétfelől az országot éppúgy, mint később, a török időkben: egyikük nyugatról támadott, a másik délkeletről.

Jellemző erre a trónkövetelő Borisz (1113-1155) példája. Előbb német segítséggel próbálja ó is célját elérni, s német hadakkal ő is Pozsonyra tör, később Bizáncban köt ki és 1152-ben görög hadakkal támad az országra.

A bizánci nyomás a "*cselszövő Mánuel*"; Manuel Commenios (1143-1180) bizánci császár uralkodása idején tetőződik. Manuelnek valósággal rögeszméje a Magyarország fölötti hata-

lom megkaparintása, és Célja elérésére minden eszközt igénybe vett a megvesztegetéstől, felbujtástól, orrgyilkolástól a fegyveres intervencióig; s expanziós törekvéseinek álcázására ő is előszeretettel élt az ellenkirályok állításának, koronás bábok trónraültetésének módszerével.

Divatozott persze a méreg is. A bukott bábokat Bizánc nagyhamar elejtette, s könnyebbség volt, ha az hamar kimúlt. Divatba jött a vakvéletlen vagy természetes ok szülte, de gombnyomásra működő halál, s az "*igazságvédő*" hadak a régit letörölve, új névért szálltak síkra; mellesleg, persze, bőven omlott a vér. Manuel nem sokallt semmi áldozatot.

Volt úgy, hogy egyetlen év alatt két – bizánci segédlettel annak rendje-módja szerint megválasztott, de időközben fölöslegessé vált – bábkirály szenderült el, noha még fiatal volt, két ifjú ellenkirály (II. László és IV. István). Ámde mindez hiábavaló volt, Görög és Magyarország egyesítésében Manuel tervéből semmi sem lett.

A század valahogy mégis csak meggyűrődött. Számadatritmusok tükrözik a sok törést, árkot, rücskösödést.

ELLENKIRÁLYOK TRAGÉDIÁJA

Királyok, törvényesen megválasztott, törvényesen uralkodó királyok ülnek a trónon, túlkorán trónrakerülő és túlkorai halálra ítélt királyok, s tragédiákkal színültig telt korai történetünkben megdöbbentő és fantasztikus jelenségként, ellenkirályok támadnak még éltükben ellenük, ellenkirályok, akik nem csupán elődeik holta után nyúlnak koronájuk, trónjuk után, de még életükben fellépnek ellenük, s akárha nem is léteznének és az országnak nem volna törvényes uralkodója, megkoronáztatják magukat, jobbára abban a biztos tudatban, hogy útjukban semmi sem tartóztathat ja fel őket s elsöprik a törvényes király uralmát.

Nemzeti tudathasadásunk egyik legkirívóbb jelensége az ellenkirályok csoportos és sorozatos fellépése, a nemzeti meghasonlásból fakadó hatalmi torzsalkodások egyik legpusztítóbb megnyilvánulása.

Jellemző módon az Árpád-korban és a nagy törésvonalak peremén találkozunk legsűrűbben ellenkirályok fellépésével s mon-

danunk sem kell: minden ilyen eset véres tragédiákat takar; tragédiánál többet, válsághelyzetet, idegen befolyások megnövekvését, idegen hatalmak mesterkedését, az ország ügyeibe való beavatkozását; azt a szomorú helyzetet jelzik, mikor jobbára idegen hatalmak, idegenérdekű hatalmi csoportok lehetségesnek tartják, hogy a maguk embereit tolják a trónra, megszerezve ilymódon, koronás bábjaik révén, az ország fölötti hatalmat, s annak irányítását, hiszen az idegen aspirációk révén megkoronázott királyok valójában ellenkirályok, az idegen hatalom bábjai, megtestesítői. Természetesen előfordulhat – és elő is fordul –, hogy idegenérdekű király ellenében emel ellenkirályt a nemzet.

Az ellenkirályok léte, felbukkanása tehát olyan történelmi jelenség, ami a válsághelyzetnek elmélyülését, kritikus gócait, törésrendszereit tanúsítja; szükségképpen egybe kell hát esnie a ritmusgyorsulással. Érdemes e jelenséget – ha csak futólag is – kissé szemügyre vennünk.

Történelmünk ellenkirály-előfordulásai a következők:

Az első ellenkirályok kevéssel Szent István halála után lépnek fel. Valójában az első magyar ellenkirálynak Aba Sámuelt tekinthetjük, akit az országot elidegeníteni, elnémetesíteni akaró, magyargyűlölő Orseolo Péter ellenében feltámadó nemzeti visszahatás emel trónra. Pétert detronizálják, kiűzik, de német seregek élén visszatér az országba, és Aba Sámuel meggyilkolása után még két évig uralkodik (1044-1046), míg végül seregét szétverik, és ő maga megvakítva börtönben pusztul el.

A következő magyar ellenkirály I. Géza (1074-1077) ugyancsak a német császár és német hadak támogatta Salamon ellenében lép fel, s annak életében koronázzák királlyá. Az előzött, megvert Salamon hiába tör idegen hadak élén ismételten az országra, hogy trónját visszaszerezze. Három évi uralkodás után azonban I. Géza is meghal és újabb ellenkirályként Szent László lép az örökébe.

II. István viharos uralkodása alatt is beleütközünk az ellenkirályok jelenségébe. A fiatal király uralmát mindenáron megdönteni akaró főúri ligák három ízben is jelölnek ellenkirályt. Előbb a Könyves Kálmán által megvakíttatott Álmos herceget, majd Sault, később meg egyszerre két ellenkirályt is megválasztanak, Bors és Iván ispánokat, de Második István szétveri az összeeskü-

vők csoportjait, az ellenkirályokat pedig – hacsak nem menekülnek külföldre (Bizáncba) – megöleti.

Ellenkirályok újabb és fordított előjelű csoportja lép fel a magyarság bizalmát bíró Harmadik István ellenében. Előbb idősebbik nagybátyja lép II. László néven a trónra (1163), majd féléves uralma után a másik nagybácsi követi IV. István néven, és az ő uralma sem tart fél évnél tovább. De fiatalon, alig huszonöt évesen hunyt el, tizenkét évi uralkodás után III. István is.

Ellenkirályként lép fel Kun László ellenében III. Endre is, akit még Kun László életében megkoronáznak a pápai küldöttek, akik behozzák az országba. De egy újabb évtized múltán ő ellene is ellenkirályt léptet fel a pápai klérus Róbert Károly személyében, akit még III. Endre életében királlyá koronáznak. Trónralépését azonban a magyar oligarchák III. Endre halála után hét évig megakadályozzák.

E királyok rejtélyes halálának háttérokaira a kellő helyen még visszatérünk.

Ellenkirályok újabb felléptére az Anjou-ház kihalásának mesgyéjén került sor. Itt II. (v. Kis) Károly lépett fel ellenkirályként Mária királynő, az utolsó magyarországi Anjouval szemben. O is idegen fegyverek élén hatolt az országba, s 1385. december 31-én Székesfehérvárott megkoronáztatta magát, de egy élete elleni merénylet, s alig két hónapi uralkodás után 1386. február 24-én megfojtották. Érdekes módon Mária királynő is idő előtt, 25 éves korában hunyt el.

Az utolsó ellenkirályokat egyik legnagyobb történelmi katasztrófánk, a mohácsi törésvonal mentén találjuk. Ez látszólag eltér a többitől, valójában itt is ugyanazok a szigorú törvényszerűségek érvényesülnek, csak a körülmények eltérőek.

A mohácsi ütközet (1526. augusztus 29.) már lezajlott, II. Lajost már megölték, a központi királyi hatalom elvérzett, az ország, amelynek természetes önvédelmi készségét az idegen uralom és az egész országot behálózó titkos nemzetközi összeesküvés jórészt kiölte, valósággal védtelenné vált és a pusztító hadak prédája lett. E titkos erők által előkészített, végzetes következményeiben mindmáig ható nemzeti kataklizma peremén ismét fellép az ellenkirályok pusztító jelensége. Az 1526. november 11-én törvényesen megkoronázott Szapolyai János ellenében három hét

leforgásán belül megvesztegetéssel, csalással, törvénytelenül ellenkirály lép fel Habsburg Ferdinánd személyében a török által pusztított s másfél évszázadra feldarabolásra ítélt, végső megrontatásra, megmételyeztetésre, elvéreztetésre és négy évszázados idegen uralomra ítéltetett országban. Szapolyai János rövid, tizennégy évi uralkodás után elpusztul, s Habsburg I. Ferdinánd és vele a Habsburgok sora átveheti a Magyarország fölötti főhatalmat.

Vessünk egy átfogó pillantást az ellenkirályok adataira.

KIRÁLYTÁBLÁZATOK VII.

Ellenkirályok

Királyok	Uralkodási idő	Ellenkirályok	Uralkodási idő
Orseolo Péter	1044-1046	Aba Sámuel	1041-1044 3 év
Salamon	1063-1074	I.Géza	1074-1077 3 év
II. István	1116-1131	a/ Saul	
		b/ Bors	
		c/ Iván	
III. István	1161-1172	a/ II.László	1163 fél év
		b/ IV. István	1163 fél év
V.(Kun)László	1272-1290	III.Endre	1289-1290 1 év
II. Endre	1290-1301	Róbert Károly	1300-1301 1 év
Vencel	1301-1304	Róbert Károly	1301-1304 3 év
Ottó	1305-1307	Róbert Károly	1305-1307 2 év
Anjou Mária	1382-1395	a/ Kis(I)Károly	1385-1386 1 év
		b/ Zsigmond	1387-1395 8 év
Szapolyai János	1526-1540	I.Habsburg Ferdinánd	1526-1541 4év

E tényadatok tanulsága szerint ebben a vonatkozásban is válságkorszaknak tekinthető az egész Árpád-kor, s az ellenkirályok pusztító válságjelensége továbbmélyíti a bajt, s jelentős szerepet játszik az Árpádok kihalasztásában is.

Az is megállapítható: történelmünk nagy kataklizmáinak, törésvonalainak peremén ellenkirályok helyezkednek el: ez történik az Árpád-ház kihalása és a vegyesházi királyok időszakának kezdetén, s ugyanezt tapasztaljuk a mohácsi vészkorszak után, illetve a Habsburg-ház magyarországi uralomra kerülésekor. A négyévszázados Habsburg-uralom idején éppúgy elmaradnak az ellenkirályok, mint a gyermekkirályok.

MÁSODIK ÁTTEKINTÉS

AZ ÁRPÁD-HÁZI KIRÁLYOK KIGYILKOLÁSA

MI VOLT AZ ÁRPÁDOK VÉGZETE?

DIDEREG A LÉLEK ÉS AZ ÉSZ
ELAKAD A GÉP
AHOGY LEÍRJA EZEKET A SZAVAKAT
ÁRPÁDOK VÉGZETE
NEM AZ ELMÚLÁS BORZALMA OSTOROZ NEM A MULANDÓSÁG ROPPANT FORGÓSZÉLÖRVÉNYE AZ ÉLET FÖLÖTT
ÉS AZ ÉLETEN BELÜL
A TITOK BORZONGAT AZ ELTAKART TITOK
AMIT MÉG MEG SEM KÖZELÍTETT EMBERI ELME
MI VITTE SÍRBA ŐKET _GYORS FUTÁSSAL
MIFÉLE REJTELMES ERŐ
MIFÉLE SORS MIFÉLE TITKOS VÉGZET
MÉRT ROSKADTAK SÍRBA OLY KORÁN SERDÜLŐKKÉNT VAGY PENDELYES GYERMEKKÉNT
ALIG HALLHATÓN PENDÜLŐ NYILAKKÉNT
SUHANVA ÁT AZ. ÖRÖKKÉVALÓSÁGBA
HALÁLSTATISZTIKÁJUK FEKETE VIHARÁTÓL A FÁK DERÉKBATÖRNEK
JÉGRIANÁSSZERŰEN HASAD A MÚLT S JÖVŐ
ROPPANT ASZFODÉLOSZOK KELNEK TŰZSZAKADÉKOK ÖLÉBŐL S ÉNEKELNEK
GYERMEKKIRÁLYOK KAPNAK HALOTTI KORONÁT
TŐR
MÉREG
ORGYILOK NYOMÁN
URALKODÓHÁZAK DŐLNEK KI
ORSZÁG VÉSZ
NEMZET SORVAD
ŐSNÉPET DÖNTENEK IDEGEN RABIGÁBA
S MINDERRŐL SEMMIT SEM TUDUNK
ESZMÉLETKIHAGY ÁS ESZMÉLETSORVADÁS ÁTKA RAJTUNK
VAKFOLTOK TERJEDEZNEK
VAKFOLTOK AZ EMBERI SZELLEMEN AZ EMBERISÉG LÁTÓ MEZEJÉN

VAKFOL TOK RAJTUNK
MÚLTJAFOSZTOTT EMBERI MILLIÓK
A NEMZETI SZELLEM SZÖRNYŰ ÉVEZREDES KÁLVÁRIÁJA
BECSAPOTT AK KISEMMIZETTEK MEG FOJTOTT LELKEK
MÁKONNY AL MASZLAGGAL ELBÓDÍTOTTAK
VAD VÁDAK ELLENED TÖRTÉNELEM HAZUGSÁGTÓL FULDOKLÓ VILÁGBAN KI KELL MONDANI AZ IGAZSÁGOT
A PERCBEFALAZOTT ÉLETEKÉT PERCBEFALAZOTT NEMZETEKÉT
SZELLEMI FELTÁMADÁST SÓVÁROG A VILÁG
FEL KELL TÁRNI A BŰNÖKET
A KÖDDEL ELÁRASZTOTT VÉRSZAKADÉKOKAT
ÉS ÍM A SZAKADÉKOK ÉNEKELNEK

Szent István

HOMÁLYOS PONTOK SZENT ISTVÁN HALÁLA KÖRÜL

Előzmények: Imre herceg halála

"Minekutána pedig az Úr Szent István királyon irgalmasságát megsokasította – írja Kézai – *s uralkodása alá vetette sok nemzet népét, elhatározta, hogy az ország koronáját letéve evilág pompáiról lemond, és a világi gondoktól szabadulva, egyedül Isten szolgálatára szenteli magát, s föltette magában, hogy az ország koronáját fiának, Imre hercegnek fogja adni... Midőn ezért a szentséges atya a kormány vezetésének gondját szentséges fiára szándékozik vala bízni, a herceg hirtelen halállal meghala."*

Ugyanez a Képes Krónika szerint:

"Miután az Ur dicsőségessé tette az ó irgalmát Szent István királyban, kardjának színe elöl megfutamította a királyokat, mind a körül fekvő nemzetek fejedelemségeit és hatalmasságait alávetette uraságának, Szent István király úgy tervezte és szilárdan elhatározta, hogy az evilági dicsőség minden pompáját félreveti, az ideigtartó királyság koronáját leteszi, és egyedül Isten szolgálatának szenteli magát. Elhagyja a külső gondokat, csöndes békességben, szemlélődésben tölti életét, a királyi fönség koronáját pedig fiának, Imre hercegnek akarta adni, aki szentséges erkölcsökkel volt megáldva. Szent Imre herceg ifjúsága virágjában volt, isteni ajándékok a közönséges emberi természet fölé magasztalták, fel volt ruházva az igazság, bölcsesség, vitézség, mérséklet, okosság, tudomány, szelídség, irgalmasság, jóság, békesség, alázatosság és türelem erényeivel, ékes volt a katolikus élet meg a közügyek intézésének virtusaival is, hasonlóan apjához, Szent Istvánhoz. Midőn tehát a szentséges atya át akarta adni fiának a kormányzás gondját és az országlás terhét, Szent Imre herceg hirtelen halállal még előbb meghalt."

A Hildesheimi Krónikából azt is tudjuk, miként halt meg: vadászaton vaddisznó (vadkan) végzett vele.

Kérdés: miért nem írják meg ezt a magyar krónikák? Miért tartózkodnak attól, hogy akár egyetlen szóval is utaljanak rá, miként halt meg'!

Mintegy cserében mindkettő kihangsúlyozza, hogy a trón várományosa hirtelen halállal halt meg, s azt is, hogy mindez közvetlenül azután történt, hogy Szent István lemondott javára a trónról. Krónikásaink tehát összefüggést látnak a két esemény között. Ne tegyünk úgy, mint aki nem ért a szóból.

Kissé tüzetesebben véve (mert az általánosság elmossa a körvonalakat): 1031. szeptember 8-ra már ki volt tűzve Imre herceg koronázásának napja, s az ország rendjeit is egybehívták. Már javában folytak a koronázási előkészületek, mikor – alig hat nappal előbb, 1031. szeptember 2-án – a törvényesen kijelölt új király váratlanul elhunyt.

Taglaljuk kissé az eseményeket:

Szent István valójában nem egy, de két, pontosabban: kettős elhatározásra jutott:

a/ visszavonul az uralkodástól;
b/ trón utódjául fiát, Imrét jelöli.

A két döntés természetesen szervesen összefügg, egyik a másikból következik.

A lemondás hátterét nem ismerjük, de napjainkban ki hinné-fogadná el a jámbor indoklást (a világ pompáiról való lemondást stb.)? A háttérokok súlyosak, kényszerítőek voltak, ámde itt tárgyunkat követve csupán annak megállapítására szorítkozunk: a lemondás Imre javára történik, s a döntés az alábbiakat tanúsítja:

a/ Imre herceg úgy fizikailag, mint szellemileg, erkölcsileg ép és egészséges.
b/ Mindenben alkalmas az uralkodásra; apja méltó utódjának ígérkezik.
c/ Krónikási jellemzése alapján bizonyosra vehető, nincs semmilyen örökölt vagy szerzett szervi baja.
d/ Nem volt hajlamos a könnyelműsködésre.

Halálának körülményei tehát sehogy sem illeszthetők be életének rendjébe.

Következésképp: minden jel egyöntetűen arra mutat, hogy összefüggésnek kell fennállnia Imre trónutóddá történt kinevezése, illetve a koronázási előkészületek és Imre herceg halála között.

Szent Istvánt végzetes csapásként éri fia halála

Kézai Magyar Krónikája így számol be a nagy király gyászáról, illetve a tragikus haláleset következményeiről:

"Siratá... atyja vigasztalhatatlanul egész Magyarországgal, és a szertelen fájdalom és szomorúság miatt betegségbe esék, mert lábfájás is kínozza vala, különösen amiatt, mert véréből senki sem vala méltó, hogy az ország koronájával fölmagasztaltassék, és aki a keresztény hitben oly újdon nemzetet abban megtarthassa. Eközben azonban kezde testi erejében rögtön hanyatlani..."

Még tömörebben és velősebben fogalmaz Székely István Chronicá-ja:

"Imre a Szent István fia meghala, kin az ó attyafia oly igen bánkódék, hogy emiatt halálos kórságba esék."

Krónikásainkból világosan kiütközik a tény: Imre herceg halála és Szent István betegsége között szoros összefüggés van: egyik a másikból következik. Vagyis: Szent Istvánt ugyanaz az erő dönti le lábáról, amely Imre herceget megölte. S ez már további töprengésre szolgáltathat okot.

A második kinevezett trónutód halála

A fejleményeket roppant érdekesen világítja meg Székely István imént már idézett krónikája:

"Mikor Szent István azt megismerte volna, hogy ő abból fel nem támadhatna (t.i. betegségéből: nagy kérdés; miből ismerte fel, méghozzá teljes bizonyossággal, hogy a testét emésztő halálos kórra nincsen ír?),azon kezde gondolkodni, kit hadna halála után a birodalomra.

Ennek okáért nagyhamar elküldé a Buda nevű szolgáját Nitrába, hogy onnan Vazult, az ő rokonját hamar alá hozná, hogy minek előtte meghalna, annak előtte királlyá

tenné.

Vala pedig a Vazul igen szép effiú, kit a Szent István az ó vádoltságáért Nitrába a tömlöcben tartott volt. Mely dolgot a Buda megjelenté a királyné asszonynak, ki azonhelyt Buda előtt a Sebust a Nitrában bocsátá, ki a Vazulnak mind a két szemét ki tolja és a fülét ólommal beönté."

Nemcsak Székely István, lényegében valamennyi krónikánk így adja elő Vazul megvakíttatását.

Taglalnunk kell, bármily röviden is, a történteket, mert azokból elkerülhetetlenül támad néhány következés:

A király most már nem királyi tanácson dönt Vazul utódlásáról, mint feltehetően az Imre herceg esetében, hanem titokban a szolgáját küldi el Vazulért. Az áruló Buda azonban a királynénak jelenti a királytól kapott megbízatást.

Mindkét tény arra világít: baj van Szent István uralkodói szuverenitásával: a király e tények szerint nem rendelkezik kellő hatalommal akaratának végrehajtására; Buda egyébként nem merné jelenteni a dolgot a királynénak, mint holmi felsőbb szervnek az alulról jövő intézkedést.

A királyné haladéktalanul cselekszik, félelemtelenül keresztülhúzva a király intézkedését; lóhalálában küldi emberét, Sebust a nitrai tömlöcbe (Budának természetesen *esze* ágában sincs őt megelőzni), s az Vazult megvakítja, megsüketíti: alkalmatlanná teszi az uralkodásra.

És még egy árulkodó nyom, még egy bizonyíték: Szent István semmit sem tesz e borzalmas bűntény megtorlására. Budának és Sebusnak tőle nincs mit félnie. Márpedig lehetetlen, hogy a nagy király tétlenül tűrné ezt, ha módja volna a cselekvésre, kivált, amikor – ki tudja, milyen célzattal és szándékból?! – az iszonyúan megcsonkított Vazult amúgy véresen elébe vezetik. (Buda és Sebus csak Aba Sámuel uralkodása alatt nyeri el Szörnyű, de méltó büntetését.)

"Látta Szent István király, milyen nyomorúságosan megcsonkították, keservesen sírni kezdett, de nyomta a betegség terhe, és így nem adhatta meg a gonosztevőknek méltó büntetésüket."

A király sírása – tehetetlenségének jele. A Képes Krónika indoklása nyilvánvalóan tarthatatlan, hiszen nem magának a királynak kellett volna végrehajtania a büntetést, neki – ha a hatalom a kezében volt – elég lett volna szólnia.

A nagy király titkos tanácsa

Szent István azonban mégis megtalálta a cselekvés módját, méghozzá nagyon sajátos formában.

Cselekvése minden bizonnyal titkos és – világító erejű: azt bizonyítja, hogy Szent István levonta a két előző tragédia tanulságát. A Vazul elleni rémtett után –

> *"Magához hívta... unokaöccsének, Szár Lászlónak a fiait, Andrást, Bélát és Leventét, azt tanácsolta nekik, fussanak, amilyen gyorsan csak tudnak, hogy megóvják életüket és testi épségüket. Ezek megfogadták a szent király bölcs tanácsát, és Csehországba futottak a bajok és fájdalmak színe elől."*

Lehet-e egy pillanatig is kétséges a látó szem előtt a történtek jelentősége és értelme'?

Vagy túlságosan is nyílt minden ahhoz, hogy látni tudjuk?

A nagy király halála

A két kijelölt trónutód már a sírban, Szár László fiai külföldre futottak a rájuk lecsengő veszedelem elöl. Világos hát, hogy most maga a király következik.

Miként halt meg, nem tudjuk. Krónikáink – ha nem is tüzetes és szakszerű pontossággal – számos királyunk haláláról, halálának módjáról beszámolnak. Itt semmi. Puszta üresség. Olyasfajta üresség, szóvirágokba burkolózás, mintha ki akarnának kerülni valamit, Dante szavaival élve, "*itt a szó, mintha félve kerülné (önnön) repülését*".

Kézai: "*Szent István király... a boldogságos szűz fogantatásának napján az úrhoz költözött*".

Képes Krónika: "*a Boldogságos, mindenkoron ártatlan szűz Mária mennybemenetelének napján kiragadtatott e hitvány világból, és a szent angyalok társaságához csatlakozott*".

Chronica Hungarorum: "*a jelen hitvány világból kiragadtatik', s az angyaloknak szent karába soroztatik*"

Ki tudja, talán még az üresség, a hiány is mond valamit.

Összeesküvés a nagy király ellen

Bármi történt is légyen, óhatatlanul felmerül a *cui prodest*? (kinek használt, kinek állt érdekében?) problémája. S mintha krónikáink akaratlanul is erre a kérdésre próbálnának felelni:

> *"Gizella királyné pedig elhatározta Budával, gonosz csatlósával – olvashatjuk a Képes Krónikában -, hogy a királyné atyjafiát, a német – helyesebben: velencei – Pétert teszik királlyá; az volt a céljuk, hogy Gizella királyné kénye-kedve szerint cselekedhessék és Magyarország – szabadságát elvesztvén – akadálytalanul a németek alá rendeltessék. Péter király atyja, Vilmos pedig Zsigmond burgundi királynak volt az öccse; Szent Zsigmond megöletése után azonban a császárhoz ment, a császár pedig a velenceiek fejévé tette, és Gertrud nevű húgát adta hozzá feleségül: ettől nemzette Gizella királynét. Gertrud halála után Vilmos Szent István húgát vette feleségül, ettől nemzette Péter királyt."*

Orseolo Péter Velencéből jött Szent István udvarába, s ott egy napról a másikra a királyi testőrség parancsnokává emelkedett.

És Orseolo Péter lépett Szent István örökébe.

Véletlen-e vajon, hogy Pétert röviddel halála előtt megvakították?

NÉMET PÉTERT MEGÖLIK A MAGYAROK

Szent István halála után tehát a vérszerződés akkor még elevenen élő rendelkezéseit kijátszva egy jövevény idegen kalandor, a velencei-német *Petrus Urseulus* (1038-1041; 1044-1046) kerül sötét machinációk, mindmáig feltáratlan nemzetellenes összeesküvések és orgyilkosságok révén a magyar trónra. Ez a magyarság és Magyarország vesztére törő áruló király körül a hamisítások és hazugságok évezredes köde terjeng: az Árpád-házhoz való homályos harmadízigleni, ellenőrizhetetlen rokoni kapcsolódásai

is közönséges hamisítások, amelyeket a bitorló legalizálása érdekében koholtak.

Ez az ország titkos gyarmatosítása jegyében, az ország törvényeinek kijátszása útján hatalomra került király, kit a nép közönségesen Német Péternek nevezett, xenokrata (idegenuralmi) gőgjében arra vetemedett, hogy nyíltan meghirdette Magyarország tönkretételét és a magyarság kiirtását, minden erkölcsi törvényt felrúgott. Megszűnt az emberi jog, helyét átvette a nép- és magyarellenes erőszak.

Hóhéruralma ellen, mely a hazánkba betódult idegen kalandorokra, "*lovagokra*", magyargyilkolásban edzett idegen zsoldosokra és árulókra támaszkodott, ismételten felkelt a magyar nép, s három éven át tartó terroruralma után trónját megdöntötte. Péter ekkor fővédnökéhez, a német császárhoz futott és német sereggel tört be az országba, hogy Székesfehérvárott aranyozott lándzsa képében hűbérül nyújtsa át III. Henrik német császárnak az országot.

De második királysága sem tartott soká, a nemzet szabadságharca szétverte vazallus hadait s az áruló király gyáván megfutott, de a végzetét nem kerülhette el. (Rémtetteiről külön kötetben - Péter király bűnpere számolunk be.)

Kézai krónikája tudósít Péter futásáról. Beszámolójának külön érdekessége, hogy megírásakor – 1282-1283 táján – miként ő maga utal rá – még elevenen élt a szájhagyományban Péter gyűlöletes alakja és bukása.

> *Péter "_.titkon embereket külde, hogy foglalják el Fejérvárt; de terve kitudódván, a magyarok mindenhol kezdének lázadni, egyszerre öldökölvén a németeket és olaszokat, még az asszonyoknak, gyermekeknek és azon papoknak sem kegyelmeztek, kiket Péter tett vala prépostokká, plébánosokká és apátokká. S miután Péter Fejérvárba nem mehetett be, futásnak eredve Mosony felé mene, hol, mint mondják, sereg indula ellene. Eltérve tehát onnan is, sietve Fejérvár felé lovagolt, mert a polgárok izenték vala, hogy jöjjön vissza s a várost neki adják. S amint Fejérvár körül egy faluba érkezett, a sereg hirtelen körülvevé, hol is fogságba jutván szemeit kiszúrják. S jóllehet életben marada, lelke fájdalmában életét végezvén Pécsett temetik el".*

"Ily ribanc vége lőn Péternek,

Fényét elvevék szemének"

– így kommentálta az esetet "*mnemonikai mondataiban*" a furcsaságokat kedvelő Roidle Péter.

Aba Sámuel

ÁRULÓK ÁLTAL LEGYILKOLT ÉS MEGDICSŐÜLT KIRÁLY

Harmadik Árpád-kori királyunk (Aba Sámuel 1041-1044) meggyilkolásának közvetlen előzménye az 1044. évi ménfői csatavesztés; erről számol be – ugyancsak szájhagyományok alapján – a Képes Krónika:

"Mondják, Aba király győzelmet is nyert volna, de azok a magyarok, akik barátsággal maradtak Péter király iránt, földre dobták zászlóikat és megfutottak. Azt is mondják a németek, hogy mielőtt megütköztek, égi jelként ritkás köd szállt le, majd Isten heves szélvihart támasztott, s ez szörnyű port vitt a magyarok szemébe; mondják ugyanis, hogy a pápa úr már előbb kiátkozta a magyarokat, amiért királyukat, Pétert megfosztották méltóságától. Sokáig és keményen folyt a csata, végre a császár, Isten segítségében bízván (értsd: az árulók átállásában), győzelmet aratott. A vesztes Aba király pedig elmenekült a Tisza felé, és egy faluban a magyarok (értsd: áruló főurak), akiknek uralkodása alatt ártott, az Öregbarlangban kegyetlenül legyilkolták."

Miként a szövegből világosan kitetszik, az új isten, a pápa és az árulók együttesen, összefogva törnek az országba betört idegen hadak ellen küzdő, tehát önvédelmi honvédő harcot folytató magyarokra s mindezt a népáruló hóhérkirályért. A csata alakulása kezdetben (az isteni beavatkozás ellenére) a magyaroknak kedvez, már-már Aba Sámuel javára dől el az ütközet, mikor az árulók csapatai átállnak az ellenséghez. (Érdekes módon a kereszténységre térítés és az idegenek beözönlése óta mérhetetlenül elszaporodtak az országban az árulók.)

A Krónika azonban a sorok közé rejtett titkos üzenetet is közvetít felénk, amelyből az derül ki, miként tekintett a magyarság a galádul meggyilkolt Aba Sámuelre:

"Tetemét a falu mellett templomba temették; néhány esztendő múlva kiásták a sírból: SZEMFÖDELET ÉS RUHÁIT ROMLATLANUL TALÁLTÁK, SEBHELYEI BEGYÓGYULTAK."

Vagyis, a néphit szerint: Aba Sámuel szent király volt, akin még holtában sem fogott a rontás.

1. Endre

FOGSÁGBAN HALT-E ÉHEN KATOLIKUS ENDRE KIRÁLY?

Első Endrét, népies nevén Katolikus Endre királyt (1047-1060), Szár László három fia közül a legidősebbet hatalmas népmozgalom, nemzeti szabadságharc - amelynek célja az Árpád-ház uralmának visszaállítása emeli a királyi székbe. Az egész országot megmozgató, fegyverbeállító és Péter áruló uralmát elsöprő össznépi szabadságharc fő követelései: a nemzet ősi szabadságának, őshagyományának és ősvallásának visszaállítása, az ország fölötti hatalmat kisajátító idegen fegyveres kalandorok és papok eltávolítása.

Katolikus Endre azonban a későbbiek során (itt nem térhetünk ki rá, hogyan és miért?) a katolikus restauráció érdekében pálfordulást hajt végre, megtagadva a nemzet követeléseinek teljesítését. A kitörő népharag élére testvéröccse, Béla herceg áll, s Endre még idegen – főleg német – fegyveres segítséggel sem képes fenntartani uralmát: a testvérháborúban Béla seregei győzedelmeskednek.

Így ismétlődik meg, rövid időn belül harmadszor, a már vázolt történés: vesztett csata után menekül a király: a második és a harmadik Árpád-kori király után a negyedik király is.

Kiújul a polgárháborús küzdelem, az ádáz testvérharc, a helyzet ismétlődik, a hatalmon levő király uralmát megdöntik, s ilymódon teremtődik újra az alkalom a király megölésére, és ismétlődik a király halála is.

A Képes Krónika szerint Katolikus Endre halála gondatlanság folytán következett be:

> *"Isten segítségével Béla herceg nyert győzedelmet, a német majdnem mind odaveszett, vezéreik fogságba estek. Az András királlyal levő magyarok látván, hogy Béláé a győzelem, elhagyták András királyt, és átálltak Béla herceghez. András király Németország felé futott, de el nem menekülhetett: a mosoni kapunál ugyanis elfogták. Es mivel a Bakony erdejében, Zirc nevű udvarházában gondtalanul tartották, meghalt."*

Ez a "*gondtalanul tartás*" mint halál-ok, természetesen nem fogadható el, márcsak azért sem, mert legkevesebb annyit jelent,

hogy a király éhenhalt börtönében; ez pedig csak szándékos gondatlanság lehet.

Fennmaradtak még más halvány nyomok, amelyek másféle életvégről szólnak. Ezeknek a fakó és bizonytalan halálváltozatnyomoknak a feltárásához itt, terjedelmi okok miatt nincs lehetőségünk.

I. Béla

KIRÁLY, AKIT SAJÁT TRÓNSZÉKE VERT AGYON

Szerfölött különös módon halt meg I. Béla (1060-1063), aki rövid, alig hároméves uralkodása alatt sikeresen munkálkodott a közjólét emelésén és kifelé is megerősítette a magyar állam tekintélyét. Székesfehérvárra összehívott országgyűlésére azonban a parasztság nagy tömegei vonultak fel, s a hatalmas néptömeg az ősi szabadsághoz, alkotmányhoz, hitvalláshoz való visszatérést követelte; a királyi csapatok rájuk törtek és sokakat leöldöstek közülük; Székesfehérvár tetemekkel volt borítva. Béla királyt pedig nemsokkal ezekután, a német császár elleni hadikészülődés közben – micsoda félelmetes jelkép ez! -: agyonverte a saját trónszéke. A *Chronica Hungarorum* változata szerint:

> *"A legkegyelmesebb Béla király pedig, amikor uralkodásának harmadik évét betöltötte, királyi birtokán, Dömösön – trónszéke összeomolván testét összetörte, és gyógyíthatatlan betegségbe esett. Félholtan a Kinisiva patak mellé vitték némely fontos országos ügyek miatt, itt aztán elköltözött a világból."*

A szöveg nem világos, és a többi krónika sem teszi csöppet sem világosabbá. A Képes Krónika szerint Béla trónja "*beomlott*" ("*összezúzódott beomló trónján*"). Hogy értsük ezt? A trónszék, bármilyen méretű legyen is az, nem magasbanyúló torony vagy holmi emeletes építmény, hogy olymódon roskadjon össze a király alatt, hogy halálrasebezze. Talán a trónterem padozata szakadt le? Akadtak, akik ösztönös magyarázatkényszer hatása alatt arról írnak, hogy a trónszék mennyezete szakadt rá a királyra, úgy vélvén, hogy amolyan két részes trónszék volt, hasonló a templomi szószékhez, s a felső rész elég keményen megkopácsolhatta annak fejét, akire ráesett. Ismét mások úgy vélik, nem a trónszék, hanem a trónterem mennyezete szakadt be. Heltai Gáspár krónikája szerint: "*Mikoron a Gemes várasba ment volna, és ott a nyári palotában ülne, leesék a palota és mind elrontá az ö székit, és annyira törte el a királyt is, hogy halálra megbetegedék bele*". De Heltai itt már igazított a régebbi krónikás szövegeken, amelyek világosan két részre tagolják a királyt ért szerencsétlenséget:

a/ összezúzódott,
b/ gyógyíthatatlan betegségbe esett.

Ez utóbbi elkülönülni látszik az összezúzódástól, s úgy tűnik, királyt egyszerre két csapás érte: összetörte magát, ugyanakkor valamiféle gyógyíthatatlan betegségbe is esett.

Az eset tehát nem világos. Ami a balesetet illeti, nem lehet kétséges: a véletlen baleset okozta halál egyrészt pontosan irányított, másrészt pontosan időzített volt; időzített, mert éppen akkor következett be a "*trónszékomlás*", amikor a király rajta ült, s irányított, mert pontosan a király fejére zúdult a baj, senki egyébnek nem esett baja.

Salamon

FÖLDÖNFUTÓ SALAMON KIRÁLY REJTÉLYES ELTŰNÉSE

I. Béla fantasztikus halála valójában a már 1058-ban megkoronázott Salamonnak (1052-1074), I. Endre fiának és III. Henrik német császár vejének nyitott utat a magyar trónra.

Salamon ekkor a hatodik életévében jár. Húsz esztendő múlt el mindössze Szent István halála után, s azóta nem kevesebb, mint négyszer cserélt gazdát a trón. I. Endre hatalmát 1063-ban dönti meg testvéröccse, I. Béla. Salamon ekkor a tizedik évében jár. Trónigényét I. Bélával szemben nem érvényesíti, de Béla három évi uralkodás után, 1063-ban már halott.

"Salamon király pedig, amikor Béla király halálát hallotta – írja Thúróczy –, apósához a német császárhoz futott, és kérte, hogy állítsa vissza neki Magyarország királyságát."

Thúróczy teljesen világosnak tetsző szövege azonban titkokat rejt: elég, ha Salamon életkorára gondolunk: tízéves gyermek az, aki a magyarországi politikai helyzetet felmérve és az eshetőségeket átlátva az országon és határokon át a német császárhoz fut, hogy tőle kérjen fegyveres segítséget ellenfelei katonai legyőzésére? Ez a nyilvánvalóan képtelen feltevés arra jó, hogy felfedje a szöveg eltakarta háttértényezőket, a felszín mögött tevékenykedő és az eseményeket irányító láthatatlan erőket: Salamon mögött egy céltudatos hatalmi erőcsoport működik, az szervezi meg az egész akciót, a menekülést és az idegen katonai intervenció kieszközölését: e tény pedig rávilágít ennek a szemünk elöl gondosan leárnyalt hatalmi csoportnak a beállítódására, s magától értetődő az is, hogy valójában nem a gyermek Salamon, hanem a maguk uralmának érvényesítéséért tülekszenek, magát a királyi gyermeket pedig, aki mindezt felfogni sem képes, tehetetlen bábként viszik magukkal.

Nyilvánvaló, hogy ez az arctalan hatalmi klikk nemzetietlen vagy nemzetellenes, idegenérdekű elemekből áll, akiknek mit sem számít az ország és népének sorsa, szenvedése, csupán saját önző érdekeik gátlástalan kielégítésével, álcázott hatalmuknak a megőrzésével törődtek, bármilyen országos pusztulás, köznyomor legyen is ennek az ára.

*(*Salamon-) *"Kérésével a császár örömest egyetértett, és híres, római rendszerű seregével és a császári dicsőség fényes kíséretével visszahozta Salamont. Magyarországra. Eközben Géza, Béla király fia, mivel bölcs és körültekintő volt, két ifjú testvérét maga mellé véve, Lengyelország tája felé vette útját, mert nem tudta Salamon és a németek támadását feltartóztatni.*

Salamon király tehát a császárral együtt minden nehézség nélkül bejött a király nélkül maradt Magyarországra, és nyugodtan bevonult a királyi székhelyre, Fehérvár városába – folytatja Thúróczy –, és itt egész Magyarország papsága és népe a legnagyobb tisztelettel fogadta. A császár pedig beszédet tartott a magyarok egész gyülekezete előtt vejének, Salamon királynak érdekében, és a köztük megújított békét esküvel és hitének lekötésével erősített meg. "Salamon királyt pedig dicsőségesen megkoronázva, ATYAI TRONUSÁRA ÜLTETTE egész Magyarország egyetértése és helyeslése közben. Maga a császár pedig, miután Salamon király BŐKEZŰEN MEGAJÁNDÉKOZTA MAGYARORSZÁG GAZDAG KINCSEIVEL, szerencsésen visszatért hazájába."

Mellőzzük a (századunk szomorú gyakorlatából) jól ismert kirívótorzításokat ("*egész Magyarország*" = sebtében összecsődített, kivezényelt tapsoncok; az ország papsága = a főpapság kollaboráns csoportja), s szorítkozzunk a lényegre.

Mintha ismétel né magát a történelem: jelentéktelen eltérésekkel megismétlődik a magyarság tizennégy évvel ezelőtti tragédiája: a német császár ismét fegyveres haddal tör Magyarországra, és ismét egy elűzött, trónjafosztott királyt hoz és ültet a fegyverek erejével Székesfehérvárott az ország nyakára és ismét hűségesküt tesz a magyar királya német császárnak: húsz éven belül immár másodszor Szent István halála óta, s ha jól számolunk, két évtizeden belül a német császári hadak negyedszeri bejövetele ez abba az országba, amelynek hatalmát azelőtt egész Európa rettegte s amelynek földjére ellenséges had, ellenséges katona még álmában se tehette a lábát. Hozzá kell tennünk: minden esetben az idegenbefutó, az ország és népe ellen idegen fegyveres segítséget kérő magyar királyok hívására.

Ez az a gyakorlat, amibe a gyermek Salamon mintegy belenevelődik.

Való tény, hogy a német császári hadak 1058. évi behívásáért ő maga, a tehetetlen és tudatlan gyermek, mint akarat- és ítéletképtelen bábkirály nem tehető felelőssé, ezt a gyakorlatot azonban a továbbiakban ő maga is elfogadja, és további pályája során gátlástalanul él vele, mint aki számára a maga hatalmi ambícióin kívül nincs már semmi, s mindenkor kész ennek érdekében az ország függetlenségét, egységét, jólétét, hatalmát, magyarok tömegeinek életét odavetni. Viharos élete során újra meg újra ismétlődően pusztító idegen hadak élén tör az országra, de a magyarok szerencséjére mégsem sikerül hatalomra jutnia, mert ezesetben megismétlődne az áruló Orseolo Péter rém uralma.

S hogy mindez valóban így van, és hogy Salamon az elvetemültség mélységibe süllyedt, azt tán legszemléletesebben Thúróczy alábbi szakasza tanúsítja. Géza megkoronázása után ismét a német császárhoz fut, hogy saját hazája elleni fegyveres beavatkozásra bírja.

"Salamon király pedig országa elvesztése miatt panaszkodott a császárnak, mondván, hogy erőszakosan űzték ki országából, és ezzel nemcsak őt, HANEM A CSÁSZÁR BIRODALMÁT MÉG INKÁBB SÉRELEM ÉRTE. És azt mondogatta: HISZEN TIÉD MAGYARORSZÁG, TIÉD A KIRÁLYSÁG, MIVEL TE TETTÉL ENGEM KIRÁLLYÁ; AZ ÉN URALMAM ALATT ENNEK AZ ORSZÁGNAK LEGSZEBB JAVAIT FELSÉGEDNEK AJÁNDÉKOZTUK ÉVI ADÓBAN HÁLÁS SZÍVVEL, ÉS TÉGED SZOLGÁLTUNK RENDELKEZÉSED SZERINT. Most pedig mindezeket megtagadják tőled azok, akik birodalmad romlásán mesterkednek. Gyere hát Magyarországra, ALJ BOSSZÚT ELLENSÉGEIDEN A RAJTAD ESETT SÉRELEMÉRT, ÉS VEDD VISSZA MAGADNAK AZ ORSZÁGOT."

A hazaárulásnak tömény sűrítménye Salamonnak ez a nyilatkozata, s nem kevésbé az, hogy ily módon veszi rá a német császárt Magyarország megtámadására. Ráadásul még érvei is Magyarország ellen koholt szemenszedett rágalmak, mert nem igaz, hogy a nemrég még hatalmas Magyarország a német birodalomhoz tartozott és német hűbértartománnyá süllyedt: a magukat a kereszténység fügefalevelével álcázó titkos hódítók valóban ezt akarták elérni, de hiába volt minden agyafúrt mesterkedés, áruló-

özönöltetés, politikai méregkeverés, – a magyarság – habár megrontva, félrevezetve, életidegen útra kényszerítve – újra meg újra lerázta magáról a ráerőltetni próbált nyílt idegen igának minden formáját, ha a titkos belső diverzióval szemben nem is volt ellenszere.

Csupán ott marad fenn némi kétely: írható-e mindez egyedül Salamon rovására, vagy az ót irányító titkos erőcsoport felelős elsősorban mindezért?

Láttuk, hogy Salamon – akárcsak számos más Árpád-házi királyunk –bábkirály. Bábkirályként indul: kezdeti életkora vitathatatlanná teszi ezt. De vajon meddig maradt bábkirály, meddig maradt árnyékkormányzatának irányítása alatt? Salamon megítélésében rendkívül fontos, ám bajosan tisztázható kérdés ez. Bizonyos azonban, hogy ember, növény, állat kilétét, milyenségét jelentősen meghatározza a talaj és környezet, amibe beleszületett, belenőtt; az indíttatás gyakran embernél is egész életpályáját meghatározhatja; még szilárdabb formálója uralkodók létének az őket körülvevő politikai szövevény, és ez jobbára tágabb léptékű, mint az emberélet, történelmi korszakokon át fennmaradhat, nemzedékről nemzedékre öröklődhet. Az efféle hatalmi csoportosulás ugyanis, a hatalom látható jelképe, az uralkodó személye mögé rejtőzve, hatalmát kisajátítva olyan képződménnyé válhat, amely éppen rejtett és csoportos jellege folytán alkalmas a további növésre. A gyors királycserék sem oldják fel ezt a hatalmi struktúrát -a bábkirály vagy túszkirály, illetve a láthatatlan, titkos kormányzat intézményét – s az korról korra átnőhet évtizedeket behálózó politikai. folyondárként.

Salamon király esetében abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy öntörvényű, önmagában is teljes bizonyítóértékű logikai bizonyítékainkat történelmi bizonyítékkal egészíthetjük ki. Thúróczy krónikája ugyanis, Salamon király gonosz "*tanácsadójáról*" Vid ispánról szólva, a következőket mondja:

> *"Vid, úgy irányította a királyt, mint tanítómester a tanulót, A KIRALY EGYÁLTALÁN NEM JOG SZERINT, DE VALOJÁBAN AZ Ő ALATTVALÓJA VOLT."*

Márpedig Salamon ekkor már nem gyermek, hanem felnőtt ember. Az időpont ugyanis, amelyhez Thúróczy ezt a megjegyzést fűzi, az országban dúló polgárháborúnak abban a szakaszá-

ban történik, amikor Salamont detronizálják és Gézát koronázzák meg Magyarország királyának, azaz 1074 táján, Salamon pedig ekkor már a huszonkettedik életévét tölti. Az 6 esetében tehát nem következik be az a törvényszerűnek mondható lázadás, amit a felnőtté érés önállósulási igénye hoz magával, s ami rendszerint a bábkirály életébe kerül, vagy fogságra vetésével, túszkirállyá tételével végződik. Vagyis Salamon, miként ezt a sötétlelkű Vid ispánhoz való alárendelt viszonya tanúsítja – és egész későbbi életpályája is ezt látszik alátámasztani –, eggyéolvad rabtartóival és fenntartás nélkül követi azok parancsait.

Egész életpályája a hatalomért megszállottként folytatott küzdelem jegyében telik el. Kész bárkivel, bármilyen erőcsoporttal összefogni hazája ellenében. Minden lehetőséget megragad a hatalom megszerzésére. Seregeket szervez, seregeket bíztat fel, hol itt, holott bukkan fel, betör az országba, várakat foglal el, majd külföldre menekül. Kísérletet tesz Géza, majd Szent László meggyilkolására: ez utóbbi kísérlete után kimenekül az országból és 1087-1088 táján nyomtalanul eltűnik.

Végnapjairól és haláláról, eltűnéséről ellentmondásos hiedelmek, legendák keletkeznek.

Mi történt vele? Nem tudni. Az utolsó, nagy valószínűséggel hitelesnek elfogadható történelmi nyomok szerint Salamon – Kutesk kun király seregével – mégegy betörési kísérletet tesz koronája visszaszerzésére, de Szent László szétveri őket ("*Salamon király pedig Kuteskkel együtt futva úgy menekült, mint tépett tollú kacsák a keselyű karmai közül.*"), majd a kunokkal betört Görögországba, de itt is katasztrofális vereséget szenved. A Képes Krónika regényes beszámolója szerint

"Amikor a kunok meglátták a páncélosok sokaságát, nagyon megijedtek és sietni kezdtek, hogy átkelhessenek a Dunán, mielőtt az ellenség körülzárja őket. Minthogy ezeknek nem volt páncéljuk, könnyebbek lévén gyorsabban haladhattak. Salamon és emberei meg a többi páncélos csak lassabban követték előresiető társaikat, mert fegyverzetük súlya akadályozta őket. Tél volt, sűrűn havazott, tele lett szemük hóval, és a sűrű hófúvásban nem láthatták társaikat, akik előresiettek. Eltévedvén bolyongtak hát a pusztaságban. De az ellenség is a sarkukban volt s üldözte őket. Eljutottak egy üres és elhagyatott várhoz. Bementek és ott ma-

radtak egész nap meg éjszaka is. Az ellenség pedig mindenfelől körülkerítette a várat.

Az ostromlottak látták, hogy éhen fognak veszni, és inkább azt választották, hogy harcolva halnak meg, semhogy éhen pusztuljanak. Kora hajnalban kirontottak hát az ellenségre, s elpusztítóikkal együtt pusztultak el; és sokan elestek azok közül is, akik őket pusztították.

Salamon király pedig alig tudott megmenekülni kevesedmagával; és könnyedén átkelt a Dunán, minthogy be volt fagyva.

S amikor egy nagy berekhez érkezett, azt mondta embereinek, álljanak meg egy kis időre, hogy a lovak erőt gyűjthessenek. Ő maga pedig letévén pajzsát úgy tett, mintha rögtön visszatérne, és bement a sűrű sötét erdőbe, otthagyta mit sem sej tó embereit, és nem is mutatkozott SOHA TÖBBÉ."

Soha többé! Tehát itt tűnt el rejtélyesen és végérvényesen, itt foszlott el végképp minden nyoma.

Ki ne tudná, ez máskor is megesett, megesik: valaki bemegy a rengeteg sűrűjébe, és soha többé nem kerül elő. Mi történhetett vele? Fenevad támadt rá? Emberevők kapták el és főzték meg bográcsban? Öngyilkos lett? Katonatársai közül gyilkolta meg valaki?

Mindez csak puszta találgatás, nem visz közelebb a titokhoz.

Érdekes módon maga a krónika is ellentmond önmagának, mert sorait folytatva Salamon végnapjainak és halálának egy másik változatára tér át:

> *"A sok csapás megtörte, és meglátogatta ót az üdvözítő lélek; és ezektől a csapásoktól nem lett keményebb, és nem küzdött tovább az Isten jogos igazsága ellen, hanem amikor megérezte az irgalmas Isten büntető kezét, vétkeire gondolván följajdult és – amennyire a méltányos emberi gondolkodás megítél heti –, töredelmes szívvel vezekelve bánta meg bűneit. Csakugyan szerencsés kényszerűség, amely a jobbra ösztönöz, mert valóban szükségszerű, hogy akit a világ gyűlöl, az Istent szeresse. íme, Salamon király nemes teste, királyi gyönyörök közt nevelkedve, most porban és hamuban fekszik meggyötörve, és aki eddig földi javakért harcolt, már csak égiekre törekszik. Egész életét zarándoklásban és imádkozásban, böjtben és virrasztásban, munkában és könyörgésben töltötte. Egyszer még látták Hungáriában Kálmán király*

idején, de nyomban elrejtőzött, és soha többé nem mutatkozott."

SOHA TÖBBÉ! – másodszor is: e csupán kegyes szólamokat tartalmazó s alighanem a hívók jámborítását szolgáló kis ellen történet is ezzel végződik. Miután azonban senki sem tűnhet el úgy kétszer egymás után, hogy senki soha többé ne láthassa, észszerűbb, ha az első eltűnési változatnál kötünk ki végérvényesen, s ezen az sem változtat, hogy a krónikás szerint Polában állítólag egy időben állott Salamon királynak valamiféle emlékoszlopa.

Marad a meghökkentő történet: szőrén-szálán eltűnt egy koronás király. Se rejtély felderítésére a jelek szerint jelenleg nincs lehetőség.

Mégis engedtessék meg egy zárómegjegyzés: nemcsak Salamon tűnt el, hanem – és ez talán még furcsább – a kétségkívül nála levő tárgyak s királyi voltának minden bizonnyal magával hordott bizonyítékai is. Mert lehetetlen, hogy bárhova vetődött légyen, ne tartotta volna magánál ezeket az ereklyéket, bizonyosságokat, s halálával ezek is nyomtalanul eltűntek.

Hova lettek? Ki(k)nek a kezébe kerülhettek?

1. Géza

TITKOS TERVEK MAGNUS KIRÁLY (ELSŐ GÉZA) ELPUSZTÍTÁSÁRA

Géza király haláláról krónikáink, szokásuk szerint, pár rövid szóban tudósítanak, ámde ez a pár szó mégis fogódzót nyújt Géza király rejtélyes halálának megfejtéséhez. Kiderül ugyanis, hogy:

1. Géza (1074-1077), akit népünk a "*Magnus király*" (*Hatalmas, Nemeslelkű*) névvel tisztelt meg, tárgyalások közben betegedett meg és így szerzett ismeretlen betegségébe halt bele.
2. Krónikáink "*virtusokkal ékesnek*" nevezik korai halálával kapcsolatban, s ez feltétlenül úgy értendő, hogy nemcsak erkölcseiben és szellemileg volt "*ékes*", de erőben, egészségben is.
3. Mindössze három rövid évig uralkodott.
4. Halála hirtelen és váratlan volt.
5. Noha születési idejét nem ismerjük pontosan, bizonyos, hogy a harmincadik életéve körül járhatott.

Virágjában törte le tehát a halál, és hat kiskorú neveletlen gyermeket hagyott hátra.

Még gazdagabb, izgalmasabb anyagot hoznak tudomásunkra e halál előzményeinek és körülményeinek ismertetésével a krónikák. Jóvoltukból rendkívül különös jelenéseknek válhatunk részeseivé s titkos szövetkezést, gyilkos merény kitervelését követhetjük nyomon egy derék, s a legjobb pillanatban elrejtőzött egyházfi, a kesztölci Szent Megváltó monostorának igazlelkű apátja, az olasz Willermus apát révén.

Willermus vagy Vilmos apát, miután látta, hogy Salamon király bizalmas híveivel tanácskozásra ült össze, elrejtőzött valami kis zugolyban (talán a gyóntató fülkében), ahonnan mindent jól láthatott és hallhatott: a fülke résén át bekukucskált a templomban zajló tanácskozásba és az ö révén, általa, mintegy az ö szemén át mi is beleshetünk történelmünk egy olyan titkos eseményébe, amelyet gondosan el akartak rejteni minden fül és minden emberi szem elöl: Willermus apát fülével és szemével bepillanthatunk a történelem szürke záróhéja mögött zajló erőmozgásokba, a törté-

nelemnek azokba a háttérdimenzióiba, amelyek hét lepellel el vannak zárva ,tekintetünk elöl, ilymódon valósággal néma részeseivé válhatunk az itt zajló cselekménynek.

Titkos szövetkezés jelenetei sorjáznak a szemünk előtt. Salamon király legbensőbb híveivel, köztük Vid ispánnal – aki a krónikák szerint királya király fölött – arról tanácskozik, miként szabadulhatna meg legfőbb ellenfelétől, Géza hercegtől, a későbbi királytól. Vid kész tervet nyújt be Géza herceg elfogására és meggyilkolására:

De halljuk a krónikát!

"És amikor Salamon király Szekszárdra érkezett, és tábort ütött Kesztölc helység fölött, a vecsernye meghallgatására a Megváltóról elnevezett monostorba ment. A vecsernye után pedig a monostorban Vid és mások ezt a tanácsot adták a királynak: "Uram – mondták –, tudod, hogy László Oroszországba ment, Lampert meg Lengyelországba, hogy zsoldos sereget fogadjanak testvérünk, Géza, herceg megsegítésére. GYAKRAN TANÁCSOLTUK MÁR FELSÉGEDNEK, MOST IS MEGTESSZÜK: TÖRJÖN RÁ FELSÉGED A HERCEGRE, AKI IGFÁN ERDEJÉBEN VADÁSZIK; AZ ÉJ CSENDJÉBEN INTÉZZÜNK T ÁMADÁST ELLENE, FOGJUK EL, ÉS VÁJJUK KI A SZEMÉT. És mire László és Lampert megérkeznek a magukkal hozott sereggel, már nem tudnak ellenállni nekünk. Es ha meghallják, mi történt, be se mernek vonulni az országba. Felséged mindezt megteheti, MIVEL AZ Ő T ANÁCSURAI IS FELSÉGED HÍVEI. A hercegséget felséged nekem adja, és így jól megtámogatja koronáját.

A király pedig ennek hallatára megígérte, hogy hajnalig gondolkozik a tanácson. Es tetszetősnek tűnt a tanács az ó szemében."

Kétségtelen tehát: tanácsosai Géza meggyilkolását javasolják Salamonnak, és ő a tanácsot miként a későbbiekből kitetszik, el is fogadja. Az alattomos gyilkossági terv csak azért nem sikerül, mert Vilmos apát, aki a tanácskozást kihallgatja, leleplezi a gyilkos tervet, s az utolsó pillanatban felhívja rá a mit sem sejtő Géza figyelmét:

"A monostor apátja, névszerint Olasz Vilmos azonban bezárkózott egy rejtekhelyre, mintha Istenhez imádkozna

a monostorban, és kihallgatta a tanácskozást. Azonnal hírvivőt küldött a herceghez, és vele egy levelet, hogy őrizkedjék a királytól."

Az életmentő figyelmeztetés azonban elsikkad, mert közbelépnek Salamonnak a Géza táborába beépített ügynökei.

"Mikor aztán a hírvivő a herceghez érkezett, ott voltak a herceg hitvány tanácsosai, vagyis inkább árulói, tudniillik Peterd, Szolnok és Bikács, és azt mondogatták: "Uram, herceg, ne félj, mert az apát részeges, és részegségében küldött hozzád hírvivőt, nem is tudja, mit beszél."

Ezt pedig azért mondták, mert a herceget Salamon kezére akarták adni. A király pedig bízott bennük" és ugyanitt, az Igfán erdejében vadászni indult."

Az apát mentőakciója tehát az áruló tanácsosok közbelépésére Géza jóhiszeműségén meghiúsult. Minden készen állt tehát, hogy egy újabb "*vadászszerencsétlenség*" történjék, ahol ismét egy nagytehetségű magyar király jelölt veszítse életét. Salamon király ugyanis elfogadta a gyilkosság tervét.

Olasz Vilmos apát azonban résen állt.

"Reggel, amikor a királya gondolkodási idő végeztével hajnali ájtatosságra ment, az apát megint elrejtőzött a monostorban, hogy kihallgassa a tanácskozást. ó ugyanis a herceg híve volt, mert annak a fia volt a herceg, aki az ő egyházát alapította.

A hajnali zsolozsma eléneklése után mindenki eltávozott, de a király és Vid hátramaradt, és elfogadta azt a tervet, amit Vid tanácsolt a királynak.

Amikor az említett apát mindezt meghallotta, mindjárt levetette szerzetesi öltözékét, világi ruhát vett, kardot kötve lóra szállt, és nagy sebesen a herceghez ment; reggel még alva találta. Fölébresztette, és azt mondta neki: "*Fuss, herceg, mert már közelednek Salamon vitézei, és azonnal elfognak, ha nem futsz*."

Géza herceg fölserkent, sietve összegyűjtötte hadait és indulni akart az ország határaira. De nem maradt rá ideje: Salamon hadai már felvonultak ellene.

Megdöbbentő képet fest itt a krónika Salamon bábkirály voltáról: ez a jellemzés tökéletesen ráillik azoknak a bábkirályok-

nak sorára, kiknek bábkirály voltáról történettorzítóink mélységesen hallgatnak.

"Vid, úgy irányította a királyt, mint tanítómester a tanulót, A KIRÁLY EGYÁLTALÁN NEM JOG SZERINT, DE VALOJÁBAN AZ Ő ALATTVALÓJA VOLT – óvakodjon ilyesmitől minden ember, de leginkább a király(ok)."

A hazánkban félelmetesen elharapózott árulás színképeit tükrözik a további fejlemények is:

"A herceg és serege Kemejnél találkozott a királlyal. A herceg főemberei, sőt inkább árulói titokban hírvivőket küldtek a királyhoz, mondván: ha a király megtartja őket méltóságukban és .. kegyeibe fogadja (ez az árulás bére!) CSERBENHAGYJÁK AZ ÜTKÖZETBEN A HERCEGET, ES ÁTPÁRTOLNAK A KIRÁLYHOZ: A király pedig megnyugtatta őket, esküt is tett rá, és azután nyugodtan átkelt a Tisza fején a herceg ellen.

És amikor az ütközethez közelegtek, a király Nagyfiaegyháznál öltözött fegyverbe, ott egyesítette csapatait az ütközetre, és megtámadta a herceget, és le is győzte, hiszen segítői csalárdul cserbenhagyták. Géza főemberei pedig, Peterd és Bikács, a vámépek három csapatával az ütközet alatt átpártoltak Salamonhoz, ahogy ígérték, Géza herceg pedig, bár seregének legnagyobb része cserbenhagyta, mégsem rettent vissza, és csupán egy csapattól kísérve, Salamon harminc csapata ellen a legdühödtebb harcot vívta."

Ámde hasztalan a gaztett; Gézát nem tudják elfogni és megsemmisíteni, az árulók sorsa viszont beteljesedik:

"Az árulók futás közben jelt adtak a királynak (Salamonnak) – ahogy Júdás, az áruló is jelt adott –, felemelték a pajzsaikat, hogy a király vitézei ne üldözzék őket. A király katonái azonban nem tudták, hogy ez az árulás jele, és látva, hogy a herceg csapatai futásnak erednek, üldözőbe vették őket mindhalálig, úgyhogy az árulók közül alig egynéhányan kerülték ki a halált." (Thúróczy: A magyarok krónikája 154-156*)*

Fentiekből kitetszik: Salamon király már akkor gyilkos terveket szőtt hatalmas vetélytársa, Géza elpusztítására, amikor még minden esélye megvolt rá, hogy katonai eszközökkel, fegyverrel gyűrje le. Mennyivel inkább rászánja hát magát a titkos ügyletek-

re azután, miután Gézát a helyébe királlyá koronázzák – szerinte elbitorolja királyságát –, és amikor már vetélytársa elpusztítására és trónja visszaszerzésére nincs más eshetősége, mint Géza titkos eszközökkel – méreggel való elpusztítása, hiszen arra, hogy hamarosan meghal, Géza fiatalsága és egészsége folytán nincs semmi kilátása.

Mi történik hát?

Géza – aki. ekkor már a nép által szeretett és magnusnak (Nagy, Hatalmas, Nemeslelkű) nevezett király – jóhiszeműen és békülést keresően tárgyalásokba bocsátkozik az előzött, trónjafosztott Salamonnal: engesztelhetetlen, erkölcsi gátlásokat nem ismerő ellenségével.

Még folynak a tárgyalások, mikor kirobban a dráma:

"Ide s tova jártak hát a követek, s e dologról ki-ki másképpen vélekedett; a megegyezés ügye nem haladt jó végre – tudósít a Képes Krónika – o Eközben Magnus Király súlyos betegségbe esett, és bár virtusokkal volt ékes, április huszonötödikén minden test útjára tért."

Eközben – miközben Salamonnal még folytak az eredménytelen tárgyalások.

Úgy véljük, ehhez már fölösleges bármit is hozzáfűznünk. Köztudott, hogy az efféle, hosszan elnyúló tárgyalásokon, kivált uralkodói szintű egyezkedéseken sok ismeretlen, idegen személy is megjelenik, és ilyenkor – a békülékenység jegyében – sűrűn és óvatlanul folynak az italozások, poharazgatások. II. Endre – és több más királyunk is – egy hasonló tárgyalássorozat után húnyt el fölöttébb gyanús, hirtelen halállal.

Szent László

SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY A MENNYBE SZÁLL

Alattomban, váratlanul törtek rá a halálosvégű, ismeretlen betegségek az Árpád-házi királyokra. Miféle betegségek voltak ezek? – arra krónikásaink jobbára nem tértek ki, vagy mert ók maguk sem tudják, mi volt a királyok halálának oka, vagy mert ildomosabbnak vélik a halállal felvetődő tények és körülmények elhallgatását.

Bizonyos jelek arra mutatnak, hogy ez valóban így van. Még ott is csupán a kegyesen ájtatoskodó vallási formulákat hajtogatják, ahol volna mód és alkalom a gyilkosságra utaló körülmények tisztázására, mint például Szent Imre herceg – és számos más királyunk – esetében, ahol külföldi forrásokból (Albericus, Hildesheimi Krónika stb.) kell megtudnunk; mint például Imre herceg esetében, hogy a vallásos megszállottnak beállított ifjú herceg – miként erről már megemlékeztünk – a kegyes beállítással homlokegyenest ellentétes módon vadászat alkalmával vesztette életét – állítólag egy – időzített időpontban közbelépő – vadkan által. A halál rideg, kézzelfogható tényei úgy látszik, nem férnek össze a mindent általánosságok ködébe mosó kegyes szólamokkal, amelyek egyébként a gyilkosságra utaló mozzanatokat is eltakarják.

Szent László király (1077-1095) legjelentősebb Árpád-kori uralkodóink egyike. A meghasonlásba kényszerített, idegenérdekű vezetőréteggel, szellemiséggel belülről is bomlasztott magyarság az ó uralma alatt mintha éledezne, eszmélkedne, igaz szívvel szerette a magyarságot, annyira, hogy véres, polgárháborús ütközetek után még elesett ellenségeit is megsiratta, ha azok magyarok voltak. A hajdanságban mérhetetlen lélekszámú és hatalmú magyarság (szkítaság) a több mint évszázados irtózatos pusztítás, bomlasztás, elvéreztetés, mételyezés után még mindig Európa egyik vezető hatalma, amely nagy csalattatásaiból kissé éledezni kezd. Magyarország Európa egyik jelentós országa, amely még magába foglalja színmagyar területeivel az ősi Szerémséget, Szepességet, Etelközt, beleértve az ősi Magyarország keleti szent védőövezetét, a dévek földjét, Moldovát is le az Iszterig, Havaselvévei, miként ez Arany János Szent László c. költeményéből is kitetszik:

Monda László, a nagy király,
Eredj szolgám, Laczfi Endre,
Küldj parancsot, mint a villám,
Köss nehéz szablyát övedre.
A tatártól nagy veszélyben
Forog Moldva, ez a véghely:
A tatárra veled menjen
Tíz ezernyi lófő székely.

Mondák, legendák keletkeztek róla és élnek mindmáig a nép ajkán, s valós küzdelmeit mégsem ismerjük. Kilenc évszázada immár, hogy meghalt és alakja körül még mindig lélekfojtó és szemfájdító a köd.

Kilenc évszázad sűrű pora takarja el szemünk elől az akkori eseményeket, és ennek a pornak jelentós részét alkotja a szándékos mellébeszélés és célzatos hazugság: az idő eltemette a bizonyítékokat, ha voltak, nem könnyű hát jottányi előhaladást is elérni, észrevétlenül megmaradt fogódzókat, bizonyosságokat találni, s történészeink ilyenkor mit mondanak? – lássuk a bizonyítékokat! s bizonyítékon ők kizárólag a sebből előhúzott kést, a késen levő ujjlenyomatokat, a méregpohár fenekére tapadt méregmaradékokat értik – olyan bizonyítékokat, amit mai gyilkosságok nagyrészénél sem tud a modern kriminalisztika felmutatni –, s ezek híján hangoztatják: nem történt bűncselekmény, nem volt semmiféle gyilkossága magyar történelem fehér takarójára egyetlen vércsöpp nem sok, de még annyi sem hullott.

Van azonban valami, ami kishíján több, mint a bizonyosság: a valószínűség, ami nélkül a bizonyítás vak útra fordul. Kiváló kriminilógusok, jogászok, igazságügyi orvosszakértők tudják: nincs teljes bizonyosság: a bizonyosság csupán lehetséges szintű valószínűsítés: ez az a fő csapás, amelyen a törvény és a kutató gondolat haladhat, s nekünk is be kell érnünk ennyivel: tényekkel rakjuk körül királyaink halálát, közvetlen és közvetett tényekkel, s a tények rajzolják ki, mi történt, minek kellett történnie. így járunk el Szent László esetében is.

Szent László férfikora delén volt, teli nagy tervekkel, mikor élete hirtelen megszakadt és a halál elragadta.

De adjuk át a szót a krónikásnak.

"A király pedig összegyűjtötte seregét és unokaöccsének sérelme miatt megindult a csehek ellen. DE AMIKOR CSEHORSZÁG HATÁRÁRA ÉRT, NEHÉZ BETEGSÉGBE ESETT."

A király, miként ez a krónikából is kiviláglik, addig egészséges volt s a közvetlen háborús összecsapás előtt, a cseh határszélen esett – váratlanul és előzménytelenül – "*nehéz betegségbe*".

Szent László tüstént megértette, megérezte, mi történik vele, "*Összehívta főembereit, követségbe küldte Marcel prépostot és Péter ispánt Kálmánhoz, hogy térjen vissza Magyarországra*."

Szent László tehát mihelyt a betegség rátör, tudja, hogy számára nincs menekvés és meg kell halnia. Miből, minek alapján vonja le ezt a következtetést, nem tudjuk, de hogy erre a következtetésre jutott, semmi kétség: ezért hívatja haza azonnali hatállyal fiát, Kálmánt, hogy helyébe lépjen a királyi székbe.

Valóban így is történik minden. Szent László király rövidesen meghal és Kálmán fia lép örökébe.

"Szentséggel és kegyelemmel telve költözött át az angyalok társaságába uralkodásának tizenkilencedik esztendejében ,- írja a Képes Krónika – és Váradon temették el saját monostorában, az Ur 1095-ik évében július 29-én, vasárnap."

A krónikás szövegből, a történeti tényekből az alábbi következtetések adódnak:

- Szent László tett készsége és férfiereje teljében van,
- s hogy ez valóban így van tanúsítja, hogy alig pár hete felkérték a kereszteshadak fővezérletére, mint arra legrátermettebbet, legméltóbbat: és László el is vállalja a fővezérséget,
- teli van nagy tervekkel, dinamikus cselekvésvággyal,
- nyár derekán II. Bresztiszláv cseh király ellen indít hadat
- a cseh határra érve halálos kórság tör rá, ami hamarosan elviszi.
- cselekvés közben, háborús összecsapás előtt a cseh határon tör rá a halálos kór

- nem tudjuk, mi történt ott a cseh határon az ütközés előtt, de csaknem bizonyosra vehető, hogy a háborús összecsapás előtt küldöttség érkezett és megbeszélésekre, tárgyalásokra került sor
- eközben szakadt rá a királyra a halálos kór
- talán kibékülésre került sor? talán poharazgattak?
- a háborús összecsapás természetesen elmaradt, a hadak visszatértek, a magyar is a holtbeteg királlyal
- László, mint aki pontosan tudja mi történt, mi történik vele, nyomban megtette végintézkedéseit, gondoskodott utódlásáról,
- nagy kérdés: miből tudta, hogy vége van, s nem menekedhet?

Az Anjou-legendárium egyik képén a főurak rémülten merednek a nagy király tetemére.

Ennyi mindössze az, amit itt felhozhatunk.

Könyves Kálmán

KÖNYVES KÁLMÁN KIRÁLY ÉS AZ ORSZÁGÁRULÓK

Mi történt Könyves Kálmán (1096-1110) királlyal? Hogyan halt meg? Miként végezte életét és uralkodását? Miféle rejtélyek lappanganak élete és halála körül?

A legenyhébb megfogalmazás az, hogy szokatlan körülmények között végezte, s az egykorúak mérget, isteni bosszút (vérbosszút) emlegettek.

Krónikáink meglehetősen sajátos módon méltatják Kálmán király halálát. Szerintük a királyt a fülére tett, méreggel bekent tapasz ölte meg, amely kiszívta agyvelejének egy részét.

Történtorzítóink és azok, akik a magyar történelem titkainak feltárásában ellenérdekeltek, kurtán-furcsán akarják elintézni ezt, kinyilatkoztatván, hogy a kérdéses váladék nem agyvelő volt. Egyikük orákulumként így szól: a krónikások által "*emlegetett 'agyvelő' pedig nyilván genny*" volt.

Így. Pár odaveszett szóban. Diktátumként. Kész, vége. Semmi egyéb nem számít. Csupán ennyi: genny vagy agyvelő? Tudatlanság és tudás összecsapása. Csőlátás és csőlátásra szoktatás.

Valaki téved. De ki az, melyikük az? Középkori krónikáink, vagy azok letaglózói? Az állítás téves, vagy annak fölényes tagadása? Valóban ennyi volna az egész kérdés: egyik nagy Árpád-házi királyunk, Könyves Kálmán király halálának, tragédiájának egésze beszűkíthető ebbe a két szóba – genny – agyvelő? Ezen túl nincs semmi egyéb?

Lássuk hát a legilletékesebbet, a Képes Krónikát, s mindenekelőtt az előzményeket.

A Krónika félelmetes eseményekről számol be. Olyan jelenségekről, amelyek alapjaiban rázzák meg az országot, s amelyek alkalmasak minden ország hatalmának megdöntésére, gyökeres elpusztítására: a belső árulás összefog a külső nagyhatalmakkal, vagyis a belső árulás nemzetközi összeesküvéssé terebélyesedik és támadó idegen hadsereg jön az ország határaira.

> *"Az Úr 1113-ik évében a császár hatalmas sereget mozgósított Álmos herceg érdekében, és Magyarország határára jött."*

Álmos herceg tudniillik, a király összeférhetetlen, szüntelen cselszövésekbe bonyolódó testvére, akit méltán a kor rossz szellemének nevezhetünk, trónkövetelőként lép fel testvére ellenében, és külföldi segítséget' kér trónigényének érvényesítésére.

Kálmán mesteri diplomáciával, ajándékokkal, kedveskedő ígéretekkel eléri, hogy a császári sereg visszavonul. A király ezután elfogatja testvérét, Almost és azt kicsiny fiával együtt megvakíttatja, hogy ilymódon egyszersmindenkorra alkalmatlanná tegye őket az uralkodásra, de az ország főemberei közül másokat is büntetéseknek vet alá.

A Krónika az alábbiakat fűzi ehhez:

"Mégsem vált hasznára az ártatlan vér kiontása, mert az ISTENI BOSSZÚ KORAI HALÁL BÚS ITALÁT NYELETTELE VELE, ÉS MEGBÜNTETTE ideigtartó országának romlásával."

Lehet-e ennél világosabb kifejezése a király megmérgezésének?

- A király korai halála a főúri bosszúállás következménye.
- Még a gyilkosság végrehajtásásnak módját is meghatározza a Krónika: "*a korai halál bús italának lenyeletése*" semmi egyéb, mint a király méreggel "*a korai halál bús italával*" való megitatása.

S mindez távolról sem holmi alaptalan megnyilatkozás: a Krónika szavai mélyen a kortörténet eseményeibe ágyazódnak:

1. Kálmán király elhárítván az országot fenyegető háborús veszélyt drasztikusan lesújt azokra, akik ezt a veszélyt okozták.
2. Akciót reakció, cselekvést ellen-cselekvés követ: a pártütők a maguk módján visszaütnek: Kálmánnal mérget itatnak.
3. Kálmán súlyosan megbetegszik.

Látnivaló: ez a középkori krónikáink által igazolt, hiteles történelmi eseménylánc tökéletesen okszerű és ésszerű: eseménymozzanatai egymásból következnek.

Vagyis Könyves Kálmán király halálának kérdése messze túlterjed az "agyvelő vagy genny" hamis problémáján, végletes problémaleszűkítésén. S hogy ez mennyire hamis, kitűnik a következőkből.

a/ Kálmán király valamiféle fülbajban, fülgyulladásban megbetegszik. Ez természetesen elképzelhető.

De nyitva marad a kérdés: miért éppen ekkor? miért az összeesküvőkkel való leszámolás után? Hiszen a krónikás még fentieken túlmenően is félreérthetetlenül utal a két esemény, a pártütők megbüntetése és a király betegsége közti szerves kapcsolatra. "*Ezek után a király súlyosan megbetegedett*..." Hivatalos történészeinkről föltehető-e, hogy nem olvasták a krónikák idevágó részeit, vagy olvasták, de nem fogták fel azok tartalmát?

Mindenesetre tény marad: az ártatlan fülbajban szenvedő király meséje kizárja a történelmi összefüggéseket, s a király megbetegedését a véletlen tartományba utalja: véletlenül betegszik meg s véletlenül épp ekkor.

b/ Ha a király – e beállítás szerint – csakugyan holmi közönséges fülbajban betegedett meg és füléből csakugyan a szokásos váladék, genny szivárgott, akkor felhorgad a nagy kérdés: mibe halt bele s mi vitte el gyors iramban, hiszen a fülbetegségek nem pusztítanak úgy, mint a pestis, himlő, kolera, hanem csendesebb lefolyásúak és zömükben gyógyíthatók, s a régiek értettek is gyógyításához, egyáltalán nem lévén olyan tudatlanok, mint amilyennek némelyek őket beállítani szeretnék.

c/ De visszatérünk az "agyvelő – genny" problémához. S itt idéznünk kell ismét a Krónikát.

Kálmán királynak "*volt egy Draco nevű olasz orvosa, AKIBEN FELETTE MEGBÍZOTT. Ez flastromot rakott a király fülére, mert gyötörte a fejfájás*".

Figyelem! Meg kell szakítanunk a krónikás szövegét: Kálmán király fülbaja, fülfolyása itt kezdődik! A királyt előzőleg csupán fejfájás gyötri, ennek ezer oka is lehet, Draco ezért tesz rá

flastromot a fülére, a fejfájás, nem pedig fülfájás, fülfolyás vagy fülpanaszok miatt! A váladékot aztán Draco flastromja húzza ki.

Ez a flastrom természetesen nem holmi száraz, tiszta vászon vagy valami efféle, hanem egy bizonyos ismeretlen anyaggal Draco által bekent tapasz: ez pedig – a tények tanúsága szerint nem gyógyít, de betegít: ebbe hal bele a király.

"A flastrom ereje a fül üregén át kiszívta agyának nem kicsiny részét." – mondja a Krónika.

A király fejfájását Draco flastroma nemhogy enyhítené, de az elviselhetetlenségig fokozza.

"Amikor tovább már el nem viselhette a flastromot, levette és megmutatta Ottmár ispán nak. Ottmár ispán megnézte a flastromot, látta rajta a kiszívott agyvelőt, és így szólt a királyhoz: "Uram, el kell látnod magad útravalóval". Ennek hallatára megijedt a király, és felsóhajtott." – fülében "átkos csalmatok levével"...

Mert mintha Hamlet szelleme hátborzongató históriájának valamiféle korai előváltozatát hallanók. Hamlet apját is gyanútlanul hantolják el, abban a hiszemben, hogy természetes halállal húnyt el. Kísértő szelleme azonban a következőkben vallja meg Hamletnek, hogy mi történt vele a valóságban:

"... Üvegben átkos csalmatok
levével, S fülhézagomba önté e nedű
Bélpoklos csöppjeit, melyek hatása
A vérnek oly halálos ellene,
Hogy gyorsan átfut, mint a kéneső,
A testbe minden ösvényt és kaput,
S mint tejbe csöppentett oltó a tejet
Megoltja, összerántja hirtelen
A híg, az ép vért: így történt velem;
Egyszerre undok ótvar kérgezé,
Csömörletes héjjal, Lázár gyanánt,
Szép. sima testemet."

Léteztek-e hát efféle mérgek? Vagy mindez csupán üres szó, puszta képzet? Könyves Kálmánt nem mérgezték meg? Hamlet

atyját sem mérgezték meg? Tévednek krónikáink? Shakespeare is téved?

De foglaljuk itt össze, mit is mondanak a krónikák!

1. Kálmán király bosszúállás következtében betegedett meg.
2. Következésképp: a király megbetegedését mérgezés okozta.
3. Draco nevű olasz orvosa mérgezte meg, akiben indokolatlanul megbízott.
4. A Draco által a király fülére helyezett flastrom mérgezett volt.
5. A mérgezett flastrom kiszívta a király agyvelejét.
6. Kálmán maga is gyanakodni kezd orvosára s határozottan úgy véli,

hogy betegsége (és orvosa) körül valami nincs rendben.

7. Ezért orvosa távollétében sajátkezűleg leveszi füléről a flastromot, és megmutatja azt bizalmi emberének, a laikus Ottmár ispánnak, annak véleményét kérve erős gyanakvása cáfolására vagy megerősítésére.
8. Ottmár ispán – a flastromon levő anyagot – szerinte "kiszívott agyvelőt" – látva, közli a királlyal: nincs mentség számára, várja a halál.
9. Könyves Kálmán megrémül és feljajdul (Thúróczy) a hír hallatára: vagyis a hír váratlanul éri: betegsége nem adott rá okot, hogy számítson közeli halálára.

Nagy kérdés: lehetséges-e, hogy Ottmár Ispán akkora tudatlanságban leledzett, hogy nem tudta megkülönböztetni a gennyet az agyvelőtől? Nem látott tán még effélét soha?

Maga Kálmán király is tüstént elhiszi és magáévá teszi ezt az állítólagos képtelenséget, tévhiedelmet.

Mi több: középkori krónikáink sora is fenntartás nélkül elfogadja ezt.

Ottmár ispán megállapításának azonban csupán az egyik része, előrésze az agyvelőre való utalás: megállapításának lényegi része: a király halálán van s haladéktalanul intézkednie kell az utódlás kérdésében: gondoskodnia kell trónutódjáról, mielőtt meghal.

Ez pedig, mint tudjuk, bekövetkezik.

Ottmár ispán "*diagnózisának*" lényegi megállapítása történelmileg beigazolódott. Ebben tehát nem tévedett, ez pedig ellentétben áll a gennypártiak állításával, s felveti a kérdést: Mibe halt bele hát oly gyorsan a király?

Efféle fülbajjal, fülfolyással ugyanis – mégha elhanyagolják is, s nem gondoskodnak a kezeléséről, hónapokig, sőt évekig el lehet élni, s az sem kétséges, hogy az efféle bajokat az ősi, népi gyógyászat eszközeivel rendszeresen gyógyították. De a király mellett ott voltak udvari orvosai, s ott volt Draco, akinek mégiscsak kellett valamit értenie a fülbajok gyógyításához: a király mégis, ennek ellenére – vagy talán épp ezért? –hamarosan belehalt nem halálos jellegű betegségébe.

Még tovább menve: némelyek azért kardoskodnak a genny mellett, mert tagadni akarják, hogy Kálmánt megmérgezték, megfeledkezvén arról, hogy a király esetleges betegsége – illetve semmiféle betegség, gyengeség, sérült testfelület – nem zárja ki a mérgezést, ellenkezőleg: a beteg, sérült testfelületre lehet a legkönnyebben és leggyanútlanabbul rávinni a mérget. Esetünkben a király fejfájása nyújthatott lehetőséget Draco végzetes beavatkozására és a halálos flastromnak a fülre helyezésére. (Negyedik István megmérgezésére például az érvágás okozta sérülés teremt alkalmat: erre helyeznek a gyilkosok méreggel bekent flastromot: nem lehetetlen, hogy az ötletet éppen Kálmán megmérgezéséből mentik.) Beteg, elesett embert lehet a legkönnyebben és a legkevesebb kockázattal megölni, megmérgezni, hiszen ilyenkor mindenki természetes halálra gondol, ha pedig sikerült ezt elhitetni (ami történelmi gyilkosságoknál létfontosságú), úgy nincs nyomozás, nincs felelősségre vonás és mégcsak a gyanú sem éled fel.

II. István

A HALÁLRAÖLELGETETT KIRÁLY SZÉDÜLETES HISTÓRIÁJA

II. István (1101-1131) személyében végre olyan királyra bukkanunk, akinek halált okozó baját történikusaink pontosan megnevezik: II. István vérhasban halt meg.

Azazhogy nem ilyen egyszerű. Vérhas, igen, vérhas, de... az-az... tulajdonképpen... Legjobb, ha áttekintjük a fejleményeket...

II. István király rövid életének és még rövidebb uralkodásának (1116-1131) időszaka három ütközőzóna, három erőközpont között feszül: Bizánc, Velence és a belső összeesküvő erők között.

Mindhárom erőközpont – legalábbis István elleni akcióiban – titkos, egyedül a magyar királyé nyílt, s míg a három hatalmi erőközpont a titkos erőkre építi tevékenységét, a magyar királyi hatalom nemcsak hogy nem alkalmazza, de nem is ismeri ezek tevékenységét. Így hát a küzdelem végkimenetele aligha lehet kétséges. .

A három fő ütközőzóna:

1. Bizánc. A Magyarország elleni, váltakozó formában hosszú évszázadokig tartó délkeleti inváziós terjeszkedés központja, amely végül is leszakítja Magyarország ősi déli területeit, ezekben az évtizedekben erősödik fel. Magyarország hatalmának a X. század második és a XI. század első felében bekövetkezett nagyarányú hanyatlása folytán (mert a világtörténelem nem ismer hatalmi vákuumot); ez más nagyhatalmi, világuralmi aspirációkkal együtt a bizánci törekvéseket is felerősítette, s 1114-től rendszeressé válnak a bizánci betörések, terület foglalások, magyar-bizánci háborúk és ezek folyamán a titkos bizánci manőverezések a hazánk fölötti uralom megszerzésére.
2. Velencét módfelett aggasztotta az adriai magyar tengerparti hatalom erősödése, titkos ügynökökkel árasztotta el az országot és háborút indított Dalmácia, illetve a dalmata tengerpart birtokáért. A titkos ügynökök tevékenységéről, sajnos, mindmáig sincs kielégítő képünk. Tény, hogy ígéretekkel és adományokkal, megvesztegetéssel Velencének

időlegesen sikerült maga mellé állítani a magyar tengerparti városok vezető polgárságát.

3. A harmadik fő ütközőzóna ebben az időszakban a magyar központi királyi hatalom ellen szervezkedő, elidegenedett szellemű egyházi és világi oligarchia, amely a maga hatalmának kiterjesztése, korlátlanná növelése érdekében hatalmi ligákba tömörül és mindújra összeesküvéseket szervez a királyi hatalom megdöntésére.

István helyzetét súlyosbítja, hogy apját, Könyves Kálmánt alig tizenöt évesen veszti el, tehát akkor, amikor még nem kerülhetett sor semmiféle királyi tapasztalat átadásra, uralkodói intelemre, figyelmeztetésre, s István serdületlen gyermekként kerül a trónra, anélkül, hogy bármit is tudna a kormányzásról és egyáltalán alkalmas volna a kormányzásra.

Gyermekkirály tehát ismét a magyar trónon: olyan állapot ez, amely kedvez minden ellenerőnek, hiszen az ország csaknem fejetlen: gyermekkirály = bábkirály; kormányzótanács uralkodik helyette, s ez kedvez a belső hatalmi megoszlásnak: gyarapodnak, hatalmasodnak a bárók ligái: a királynak nincs tényleges hatalom a kezében.

István uralkodásának első évei alárendelt, névleges szerepének megfelelően személyére vonatkozólag különösebb baj nélkül teltek el. A külső villongások, támadások, intrikák természetesen nem szünetelnek, váltakozó sikerrel folyik Velencével a harc Dalmácia birtokáért, a Könyves Kálmán által megvakított Álmos herceg, a kor rossz szelleme sem nyugszik.

Személye körül az igazi vihar azonban ott kezdődik, mikor a gyermekkirály felserdül, fellázad bábvolta ellen és jogait érvényesítve kezébe ragadja az ország tényleges irányítását, ami – kellő tapasztalat híján – nem mindenkor előnyösebb a régebbi állapotnál.

Mikor történt ez? Adatok hiányában nem tudjuk pontosan, de meglehetős biztonsággal következtethetünk rá a fejleményekből. 1125-1126-ban ugyanis nagy erővel bontakozik ki az ellenpárt szervezkedése: a főurak többsége Vak Álmos herceget akarja István helyébe a trónra emelni, de István az összeesküvést leveri. Álmos számos hívével együtt Bizáncba menekül. István követeli

Álmos kiadatását, majd ennek sikertelensége láttán betör bizánci területre és sértő tartalmú levelet küld a bizánci császárnak, aki viszont válaszüzenetében azt ígéri, hogy "*kimetszi köldökét férfiasságával együtt*".

Jelképi formába rejtett halálos fenyegetés ez: a köldök (az életet adó köldökzsinór helye), másfelől a férfiasság kimetszése az életfolytonosság két végpontjára utal s értelme: az írmagostul való kiirtatás. Semmiképp sem tekinthető üres fenyegetőzésnek, márcsak azért sem, mert az ifjú, huszonhatodik életéve körül járó uralkodó súlyosan megbetegszik, annyira, hogy képtelenné válik a hadműveletek irányítására; a császári hadak nagy erővel támadnak és minden balra fordul, a magyarok irtózatos veszteségeket szenvednek és kénytelenek visszahátrálni.

Az ifjú király halálán van, s az ellenpárt a király halálára várva új ellenkirályt választ, a második ellenkirályt, nővérének fiát, Sault. Miként Thúróczy írja: "összeesküdött az ország, hogy a KIRÁLY HALÁLA UTÁN nővérének a fiát, név szerint Sault teszik meg királynak."

Saul királlyá jelölése azonban később valamilyen ismeretlen okból meghiúsul, s az ellenpárt új királyválasztásra szánja magát.

> *"Történt pedig, hogy a "király Egerben (újbó1?), súlyosan megbetegedett: MÁR MINDENKI ELŐRE LÁTTA HALÁLÁT. Az árulók pedig, hiu reménytől vezetve Bors és Iván ispánt királlyá választották."*

István tehát ismét halálán van. Ezúttal már harmadszor: az új ellenkirályok megválasztása csalhatatlanul jelzi, hogy a közhiedelem szerint a király számára nincs mentség és halála már csak napok vagy órák kérdése: ezért is kell sürgősen, haladéktalanul megválasztani az új ellenkirályokat.

Hogyan és miként vehetik ennyire biztosra, az külön rejtély, hiszen minden betegség kimenetele kétes és a legsúlyosabb baj is évekig elhúzódhat.

Csalódniok kell azonban ezúttal is: a rendkívüli életerejű király ebből a halálos nyavalyájából is felépül. Mivel pedig a megbocsátás nem kenyere, kemény kézzel lát a rendcsinálásnak.

> *"Midőn (...) Isten akaratából a király felépült, Ivánnak levágatta a fejét, Bors ispánt pedig a királyi udvarból gyalázattal kivetette és Görögországba száműzte."*

Mintha valami sajátos automatizmusnak volnánk a szemlélői:

a/ a király megbetegszik, halálán van
b/ az összeesküvők királyt választanak
c/ a király felépül, lesújt a pártütőkre.

Háromszor ismétlődik ez a furcsa eseményszerkezet.

És a jelek szerint ismétlődne negyedszer is. Ekkor jön elő a vérhas. A király vérhasba esik, már ismét halálán van, ámde aztán ismét a fordulat és a felépülés jelei mutatkoznak...

Ezúttal azonban egy új tényező lép be a dolgok menetébe.

Kísérjük figyelemmel ezt a Képes Krónika tolmácsolása szerint, amely szerfölött különös módon kezd a király újabb betegségének és halálának ismertetésébe. Elbeszélésének élére ugyanis – látszólag teljesen oda nem illó módon – a kunokat helyezi, miként beszámolójából rájövünk: ez az új tényező, mely belép az események menetébe.

"Abban az időben István királya kelleténél jobban szerette a kunokat; a király mellett tartózkodott Tatár nevű fejedelmük, aki a császár öldöklése elöl kevesedmagával menekült a királyhoz. A király ezúttal vérhasba esett. A kunok pedig, akik a király kedvezése folytán HOZZÁSZOKTAK A GONOSZSÁGOKHOZ, ekkor is javában dühöngtek a magyarok ellen. Amikor a magyar parasztok megtudták, hogy a király halálán van, megölték a kunokat, akik javaikat ragadozták.

Tatár kun fejedelem elpanaszolta a királynak, hogy megölték embereit.

A király pedig úgy érezte, hogy NÉMIKÉPPEN JOBBAN VAN; amikor látta, hogy Tatár könnyezik, a többi kun pedig jajgatva veszi körül –minthogy nagyon szerette őket –, felmordult és így szólt:

"Ha meggyógyulok, tízet ölök meg mindegyikért, akit közületek megöltek. Most ne búsuljatok életem miatt, mert JOBBAN VAGYOK."

E szavakkal kinyújtotta kezét, a kunok felé, ezek nyakrafőre rohantak, hogy kezet csókoljanak neki. ÉS OLY NAGYON, MEGSZORONGATTÁK, HOGY ELLANKASZTOTTÁK A KIRÁLYT, ÍGY VISSZAESETT BAJÁ-

BA ÉS MEGHALT."

A megszokott menet tehát ezúttal is beindult és szépen haladt a szokott végkifejlet felé, ezúttal azonban már nem következett be, mert egy új tényező lépett közbe és megakadályozta. Vagyis az Istvánt sanyargató halálos kór ismét csődöt mond, nem bír a királlyal, aki a rövid krónikás szövegben kétszer is kijelenti, hogy jobban van, sőt harmadszor is utal felgyógyulására ("*Ha meggyógyulok* ..."), s valójában erre felel a kunok rárohanása a beteg emberre és a halálosvégű szorongatás. E cselekvés lényegi tartalma és értelme: a király szervezete ismét kifog a "betegségen" és ismét várható a felépülése; meg kell ölnünk, méghozzá itt nyomban, haladéktalanul: negyedszerre már nem szabad felépülnie.

Felmerül persze az emberben bizonyos kétely: miért éppen a kunok? Miért éppen azok, akiket szeretett és akikkel sok jót tett? Ellentmondást érzünk István kunok iránti jótettei és e gaztett között.

Valóban ellentmondás feszül itt. Ámde ez az ellentmondás átléphető, és az élet számtalanszor át is lép rajta, hiszen ki ne tudná, hányan pusztítják el kicsinyes, vélt vagy valóságos érdekeikért, szinte érthetetlenül jótevőiket, támaszukat.

És van itt még valami, ami nagyon fontos.

A politikai orgyilkolás elemi feltétele, taktikájának nélkülözhetetlen követelménye az álcázás, a gyilkosság tényének minél mélyebben, minél sokrétűbben való elrejtése. Ebből fakad: a lehetőségek szerint a leghűbbnek, legodaadóbbnak látszó, gyanú felett álló ember(eke)t kell rávenni a gyilkosság végrehajtására: az előre kitervelt gyilkosságleplezés egyik legfőbb, bevált s épp ezért előszeretettel alkalmazott fogása ez. Mert például, ki ne gyanakodna, ki nem fogna gyanút, ha mondjuk egy, a királlyal ellentétes viszonyban álló csoport, a pártütők egy csoportja veszi körül és ölelgeti halálra a királyt? ...Emígy pedig az áldott jóhiszeműségtől elalszik a gyanú, de annyira, hogy még ma, közel ezer év múltán is alig eszmélünk rá: itt hatásosan megrendezett, színpadias keretekkel álcázott királygyilkosság történt.

Érdekes és idevágó párhuzamként meg kell említenünk, hogy Kun (IV.) László királyt (1272-1290) is szeretett kunjai ölik meg.

Fentiek értelmében világosan meghatározható, miként esett a királygyilkosság kitervelőinek választása éppen Tatár kunjaira: ez

a csoport rendelkezett a gyilkosság végrehajtásának legeszményibb feltételeivel, nevezetesen:

1. István király "*a kelleténél jobban szerette*" őket és a kelleténél jobban
bízott bennük.
2. Tatár kunjai "hozzászoktak a gonoszságokhoz"; nem voltak erkölcsi gátlásaik, azaz: készséggel vállalkoztak minden gaztettre.
3. Állandóan a király környezetében tartózkodtak. Szabad kibejárásuk
volt a királyhoz és – mint a király kegyeltjeit – senki sem ellenőrizte őket.
4. A király mellett nem álltak biztonsági emberek: egészségét, testi épségét, életét senki sem vigyázta.
5. A király jótettekkel halmozta el őket, s így a "jótettért jót várj" elve alapján gyanú fölött állottak, miként ugyanennek az elvnek alapján gyanú fölött állók maradtak közel egy ezredév során, noha ez a királyhalálról kieszelt kis mese tele van ellentmondásokkal és képtelenségekkel.

Már maga az ölelgetés is képtelenségeket rejt, s ezt már lényegi tartalma, végeredménye is kivetíti: "*szeretetből*" halálra ölelgetik: megölik a királyt!

Miféle ölelgetés volt ez? Ölelgetés szavunk töve az "öl" szó, az ölelés nemi jellegére utal: ez határozza meg az ölelés jellegét; az azonos neműek közti ölelés csupán jelképes kifejezése a szeretetnek, megbecsülésnek, stb.: vagyis férfi és férfi közti ölelkezés huzamosságát, tapadóbb, hevesebb voltát kizárja az ép ösztön. Miképp ölelgették hát halálra II. Istvánt: Gyakorlatilag hogy képzelhető el ez? Egyszerre ölelgették? (Hányan férhettek hozzá?) Vagy külön-külön, egymásután? Vagy csoportosan rárontva, mint zsákmányukra a vadak? És a király, a beteg király tehetetlenül, szó nélkül tűrte, hogy halálra ölelgessék, megöljék, vagy pedig tiltakozott, de kutyába se vették?

Miket akarnak elhitetni s miket hitetnek el velünk, miféle képtelenségeket?

Kérdés az is, honnan szedték mindezt, miféle forrásból? Ki láthatta egyáltalán, mi történt a kunok gyűrűjén át?

Ez külön megfontolást kíván.

Mindenesetre érdekes, hogy az ölelgetés hátterében van egy másik halál-ok, halál-indoklás: a betegség, a vérhas, s a kettős halál-ok között valójában mintegy szabadon lebeghetünk, nem tudván pontosan: melyik milyen arányban volt részes a király halálában.

Mi ez? Túlbiztosítás? Kettős biztosítás? Nem volt elég külön sem a vérhas, sem az ölelgetés? Vagy az ölelgetés csak amolyan kísérőzene-félének készült (és hamis kísérőzenének sikerült) és István király mégiscsak vérhasban halt meg.

Igen, vérhasban, 1131 március 1-én.

Úgy van: március elsején, vérhasban, nem írtuk el az időpontot.

Vagyis István király januárban vagy februárban, a nagy téli hidegek, fagyok évadján esett vérhasba, hiszen csak így halhatott meg március elején vérhasban.

Vérhas januárban, februárban! Vérhas-halál március 1-én! Hát bizony ez elég különös, ha arra gondolunk, hogy a vérhas járvány s évadja nem a téli fagy, hanem a nyári hévség.

Vak Béla

AZ IGAZI VAK BÉLA REJTÉLY

Vak (II.) Béla király (1131-1141), Vak Álmos herceg fia a maga egész életével, személyével a királyi trón körül dúló dühödt harcok, trónvillongások, polgárháborúkig ajzódó belviszályok áldozata, hiszen vakon éli le az életét; Kálmán király, apjával, Álmos herceggel együtt, még kisgyermekként megvakíttatta. Ádáz viszálykodások közepette telik el rövid élete, és mindössze tíz éves uralkodása is. Véres viszályok töltik ki napjait, véres árnyak kísértik álmait: országát, létét szüntelenül megsemmisítéssel fenyegeti a pártoskodás: szüntelenül küzdenie kell a pártütőkkel, árulókkal, összeesküvőkkel, akikkel szemben ó maga is véres megtorlást alkalmaz: szerb felesége unszolására vagy éppen parancsára. Küzdenie kell Kálmán király állítólagos fiával, mostohagyermekével, a trónkövetelő Borisszal, aki idegen hadakkal támad ellene.

Születésétől haláláig kíséri a viszálykodás, és mégis – ha hihetünk az erről szóló híradásoknak, és vélekedéseknek – háboríthatatlan, csendes, békés halállal múlik ki ebből a világból – és ez a Vak Béla rejtély lényege – állítólag borital, borozás következtében pályázik el a másvilágra: harminchárom évesen.

Hivatalosaink minden további nélkül elfogadják ezt a halálmegoldást. Mért is ne! Ez a legszelídebb megoldás! Kifogást mi magunk sem emelünk. Csupán egy kissé furcsálkodunk: Ennyire féktelenül szerette a bort, ilyen megakadályozhatatlanul! És a bor, ez a magyarok által kellemesnek tartott nedű vágtázó iramban elragadta, akárha mérget nyakalt volna... Ha így esett, bizony úgy járt, mint az a hadfi, akinek halálos pengék sűrűjében forgolódva semmi baja sem esik, s hazatérve egy szúnyog csípése pusztítja el; annyi ellensége volt ennek a szegény vak királynak, hogy számukat se tudta, s mióta megkoronázták, az életére törtek.

További furcsaság: miért tűrte volna a királynak ezt a nyakló nélküli borozgatását Ilona nevű szerb felesége, aki a források szerint ugyancsak kardos menyecske volt, s Bélát uralma alatt tartotta és – az országgal együtt 6 kormányozta, ami egy vak király esetében érthető. Mért nem volt hát szava férje mértéktelen italozása ellen? Mert ha netán tán volt, az nagyon nagy szó volt, és Béla annak ellenében mit sem tehetett.

Tiszta sor: csak az történhetett, \mit Ilona engedélyezett, így hát módfelett fogas kérdés, mért tűrte ezt a halálbavivő italozást, mért nem tett semmit ellene, hogy királyi ura ilymódon kimúljon ebből a világból, mért adatott neki korlátlan mennyiségben boritalt, hisz nélküle a vak ember egy kortyhoz sem juthatott volna.

Miféle rejtély lapul itt? Miért itatták? Miért engedték inni?

Mért tűrte - vagy segítette elő – ezt Ilona?

Vagy meglehet, hogy nem ő, nemcsupán ő, de különféle érdekcsoportok csendes kis összeesküvése rejlik Vak Béla király italos önpusztítása mögött?

Béla király – és ebben egyáltalán nem áll egyedül a magyar királyok között -a kiélezett és összefonódó külső-belső cselszövények, hatalmi törekvések ütközőpontjában állt. Ezek bonyolult manővereit ma már felfogni sem tudjuk. Vegyünk a sok közül csupán egyetlen szálat; az Ilona királyné tanácsára (parancsára?) nyílt színen felkoncolt hatvannyolc főúr – népes és kétségkívül bosszúszomjas és vérbosszúra készülő hatalmi csoportjait. Régebbi krónikák nyomán a *Chronica Hungarorum* így számol be erről az ugyancsak bosszúfűtötte rémtettről:

"Uralkodása alatt Helena királyné a királlyal és hű báróival tanácsot tartva egyetemes országgyűlést hívott össze az országban. Arad mellett. Az említett országgyűlés napján, amikor a király már az ország trónján ült, odajött a királyné fiaival együtt, leültette őket a király köré. Az egybegyűlt néphez pedig így szólt (a királyné, nem a király!):

"Minden híveink, nemesek, öregek és ifjak, gazdagok és szegények, hallgassatok meg! Mivel az isten mindnyájatoknak megadta a természetes látó képességét, hallani szeretném, hogy a ti uratok, a király miért fosztatott meg szemevilágától, és kiknek a tanácsára történt ez? Mondjátok meg nekem, és ezen a helyen hűségesen álljatok rajtuk bosszút, és ránk való tekintettel vessetek véget életüknek. Mert íme, az Isten a ti királyotoknak két szem helyett négyet adott."

E szavakra tehát az egész nép rárohant azokra a bárókra, akiknek a tanácsára megvakították a királyt és közülük egyeseket megkötöztek, másokat pedig megcsonkítottak. Hatvannyolc istentelent azon nyomban legyilkol-

tak, és összes maradékaikat, mind a férfiakat, mind a nőket még ugyanaznap lajstromba foglalták. Ezenfelül minden birtokaikat a székesegyházaknak osztották ki, ezért neveznek Magyarországon minden szolgáltatásra kötelezett falut a királyok adományának."

Itt volt továbbá a trónkövetelő Borisz, Könyves Kálmán király állítólagos mostohagyermeke, Borisz, aki azt állította magáról, hogy ő Kálmán király fia és ezzel a hamis ürüggyel orosz, cseh és lengyel hadakkal, kikhez a kivégzettek rokonai is csatlakoztak, tört újra meg újra a magyar trónra, valójában a belviszályoktól tépett ország függetlenségére. Végre 1137-ben – négy évvel halála előtt – Béla leveri a trónkövetelő seregét, de Borisz monomániákusan még hosszú évekig tovább küzd a magyar trónért és annak megszerzéséért minden lehető eszközt igénybevesz.

"Abban az időben Lehországnak (Lengyelország) határán élt egy hatalmas bégfi, aki Boruh (Borisz) néven volt ismeretes – tudósít a Tárih-i Ungürüsz – Mivel Bejla király vak volt, ez a bégfi azt állította, hogy ő Kolomanusz királynak a fia, és az ország őt illeti."

Milyen különös indoklás: Béla vak volt, s Borisz erre építette tervét. Béla vak, tehát nem láthatja őt, és így nem mondhatná meg, még abban az esetben sem, ha Borisz valóban a testvére lett volna, és gyermekkorában, megvakítása előtt őt látta volna, hogy testvére-e vagy sem, tehát nem tudja ót és trónigényét semmiképpen sem megcáfolni. Szokatlan történelmi tünet: vakságra alapozott trónigény.

Mégegy hézagpótló adalékot hoz fel ugyanez a munka:

"Ungürüsz tartományának néhány jeles bégje és fondorkodó embere titokban azt kezdte tervezni, hogy Boriszhoz mennek, vele szövetkeznek és eltávolítják a királyt."

Összeesküvés kívülről, belülről, felülről, mindenfelől.

Bennünket azonban mindenekfelett Ilona, Vak Béla feleségének, Uros szerb fejedelem lányának magatartása izgat és nyugtalanít: miért hagyta, mért tűrte Ilona, hogy Béla halálra igya magát? Hivatalosaink megadják erre a megnyugtató, kielégítő választ: Ilona, Vak Béla felesége korábban hunyt el, mint a király, s így minden tökéletesen érthetővé válik: Ilona, a hű' feleség, amíg élt, visszatartotta a királyt az ivástól, s szegény vak királynak ad-

dig oka se volt rá, miután azonban legfőbb s tán egyetlen támasza, gyámola kidőlt, bújában a király – s mert nem is volt immár, aki visszatartsa – ivásnak adta a fejét, s az ital végzett vele.

Tökéletes logikával felépített szomorú história.

Éppenséggel csak az a baj, hogy Ilona királyné nem halt meg Vak Béla előtt.

Megdöbbentő, de így van. Az ügyesen kimódolt szép mese széjjelfoszlik és szembeszökik velünk a maga teljes, hátborzongató mivoltában a Vak Béla rejtély!

Dr. Wertner Mór írja ritka körültekintéssel elkészített nagy munkájában Az Árpádok családi történetében, hogy Ilona még 1146-ban is – fél évtizeddel férje halála után – levelet írt Zsófia nevű leányának az admonti zárdakolostorba. Wertner mindjárt közli is a levelet s a következőket fűzi hozzá:

> *"E levélből azt látjuk, hogy Ilona (a) leányához Admontba küldöttséget menesztett, mely tudtára adta neki, mily öröme volt a királynénak, amikor azt hallotta, hogy Zsófia a mennyei vőlegényhez iránti szeretetéből jámbor nők kolostorába vonult.*
>
> *Az is kitűnik ebből a levélből, hogy Ilona nemcsak hogy nem halt meg férje előtt, hanem még 1146 és 1147 közt életben volt. "*Ilona halála tehát az 1146 utáni időre tehető*"* i.m.(300-301)

Dehát akkor mi történt Vak Béla királlyal? Ki itatta őt és mivel itatta őt?

Lehetséges, hogy szándékosan itatták, s a palotában olyan dolgok történültek, hogy azt még a vak király szeme elől is palástolni, takarni kellett; színjózanon még az ó szeme is túl élesnek bizonyult talán?

Vak Béla határtalan ivászatának tehát okvetlenül titka van. S ha már egyáltalán itatták, úgy itathatták mással is. Bármivel. A Képes Krónika sejtet is erről valamit:

> *"Béla király borivás nak adta magát. Az udvarbeliek megszokták, hogy mindent megkapnak a királytól, amit csak részegségében kértek tőle (hol volt ezalatt Ilona királyné?) és amit a király, ha kijózanodott, már vissza nem vehetett. Részegségében ellenségeik kezére adta Póst és Sault, akik jámbor emberek voltak, meg is ölték őket ok nélkül."*

A cui prodest?" (kinek használ?) kérdésére felel ó egyik érdekelt fél tehát adva van, noha az urak a fentiek értelmében csupán az itatásban érdekeltek. De ki más érdekelt? Ki áll, mi áll láthatatlanul a tragikus végkifejlet mögött?

Eképpen poharazta magát Vak Béla királya menny arany mezői felé, ha hihetünk ebben Thúróczynak és késői történetíróinknak, akik könnyű szívvel és értelemmel felkapták ezt a felszíni halálmagyarázatot. Lépten-nyomon tapasztalni ugyanis érvényesülni egy szerfölött furcsa észjárást, amolyan utó-bölcsességet, utólagos minden-igazolást. Ez abban áll, hogy azt, ami történt, bármi is történt, utólag szükségszerűnek, elkerülhetetlennek kell felcímkézni és ily módon igazolni, akárha minden valamiféle szent eleve elrendelés szerint menne végbe. Ehhez társul az ál-ok keresés.

Ha valaki például gyanús körülmények között itthagyta ezt az árnyékvilágot, fölösleges kutakodni, csupán meg kell nézni, mit csinált, mivel foglalkozott, mit kedvelt és – kész a legtökéletesebb megokolás rá, mi okozta a halálát, ha például a vizet szerette – bizonyára a vízivás ölte meg, ha a bort, úgy kétség se férhet hozzá, hogy az italozás vitte el, ha ínyenc volt – a haspártiság volt a veszte.

Ily módon minden gyönyörűen megmagyarázható, s a történelem titkos erőit ki lehet szépen rekeszteni az okok közül, letakarni az oktalanság sűrű fátylával az egész történelmet.

Legyen ez szomorú prózai gyászének Vak Béla király felett. Uralkodott összesen – a Képes Krónika szerint – kilenc évig, tizenegy hónapig és tizenkét napig.

II. Géza

II. GÉZA HALÁLA AVAGY A LÁTHATATLAN HALÁLZÓNA

Virágjában pusztult el II. Géza király (1141-1161) is, nem kevesebb, mint nyolc neveletlen, kiskorú gyermeket hagyva maga után: a legidősebb közülük, a nyomában később III. István néven trónralépő gyermek tizenöt éves, a többiek úgy következnek utána, egy-két évnyi eltéréssel, akár az orgonasípok. A második fiú, Béla, akit tizenegy év múlva bátyja, III. István halálakor királlyá koronáznak, ekkoriban a tizenkét-tizenharmadik éve körül járhat.

Harmincegy éves királya koporsóban!

Tragédia ez kétségkívül, s nem is akármilyen, noha korántsem egyedülálló királysors az Árpád-korban. Meglehetősen sok királyunk halt meg harmincadik életéve körül.

Még Pauler Gyula is felfigyelt királyaink csoportos, korai elhullására.

Három harminc év körül elhúnyt királyunkkal kapcsolatban írja:

> *"Nem egészen fél évszázad alatt* – most II. Géza halálával – *harmadszor ismétlődött meg az eset, hogy az elhunyt király kiskorú gyermeket hagyott maga után örökösül."* (A magyar nemzet története I. 295)

De vajon nem oktalanság efféle körülmény körül kutakodni, vagy azt feltételezni, hogy királyaink egy részének 30 év körüli elhalálozásában bármiféle törvényszerűség érvényesülhet? Ennek feltételezése valóban merő képtelenségnek tetszhet. Miért volna bármi oka is annak, hogy néhány királyunk harminc év körül halálozott el? Ámde még ha – feltételezve, de meg nem engedve – elképzelhető volna itt valamiféle végzet, sorsszerűség, törvényszerűség, az annyira rejtett, nyomtalan, s ködhomályos, hogy felderítése a lehetetlennel egyértelmű.

Mi történt hát II. Gézával?

Kútforrásainkban halálára vonatkozóan jóformán nincs semmilyen használható adat, semmi támpont a halála körüli eseményekről. Bizonyosra vehető pedig, hogy II. Géza sem természetes okok folytán szenderült el, bizonyossá teszik *ezt* – az alapvető tények mellett – az előzmények és a körülmények.

Közvetlenül a haláláról, krónikánk lényegében csak ennyit mondanak: "*Elköltözött pedig az Úrhoz az Úrnak ezerszázhatvanegyedik esztendejében, május harmincegyedikén, szerdai napon*."

Ennyi, se több, se kevesebb.

Lássuk hát a tényeket. Tekintsük át harmincadik életévük körül elhalt királyaink lajstromát.

KIRÁLYTÁBLÁZATOK VIII.

Név	Születési év	Meghalt	Életkor
Salamon	kb. 1052	1087 körül	cca 35
I. Géza	kb. 1047	1077	30
II. István	kb. 1101.	1031.	30
Vak (II.) Béla	1110	1141.	31.
II. Géza	1130	1161.	30
III. István	1147	1173	26
II. László	1132	1163	31.
IV. István	1133	1165	32
Imre	1176	1204	28
V. István	1239	1272	33
Kun (IV.) László	kb. 1262	1290	38
III. Endre	kb. 1265	1301.	36

Az ismeretlen törésvonal

Tizenkét Árpád-házi királyunk halt meg tehát a harmincadik életéve körül. Megdöbbentő tényadat, különösen, ha tudjuk, hogy mindössze huszonhárom Árpád-házi királyunk volt. (Valójában csak huszonkettő, mert Német Péter (*Petrus Orseulus*) nem tekinthető Árpád-házi királynak.) Tizenkettő a huszonkettőből! Több mint a fele! Három évszázad királyainak több mint a fele! Ez már elgondolkodtató adat, amit nem lehet egy legyintéssel elhesseget ni. S ez a tényadat azt is tanúsítja, hogy itt valamiféle oknak, szemünk, tudatunk elöl rejtett tényezőnek kell érvényesülnie.

De vajon mi lehet az? Mi lappanghat e döbbenetes tények mögött? S miképpen juthatnánk nyomára? Miféle titkos gát, határ, láthatatlan záróvonal húzódik itt, ami királyaink több mint felének a halálához vezet?

Bele kell mélyednünk kissé a körülményekbe, a harmincév körüli királyok élethelyzetébe.

Vegyük Magnus (I. Géza) királyt. Hat gyermeke van, a két legnagyobb: Kálmán (a későbbi király), Almos és még négy gyermek, akiről semmit sem tudunk, még a nevüket sem ismerjük. Vak (II.) Bélának ugyancsak hat gyermeke van, II. Gézának meg éppenséggel nyolc, III. Istvánnak egy.

Harmincéves korú apa gyermekei az élet törvényei szerint általában még kiskorúak, neveletlenek.

Ha ilyenkor hal el az apa, nagy gond szakad a családra az árván maradt neveletlen gyermekek miatt. Ki gyámolítja, ki neveli fel őket?

Ha király hal el ebben az életkorban - kiskorú trónörökös marad utána.

Vagyis a harmincéves elhalálozásokból kiindulva, beleütközünk a gyermekkirályok problémájába.

A király korai halálával valami végzetes történik: megszakad a nemzedékek szellemi-tapasztalati folytonosságát biztosító lánc: az a kötelék, amely nélkül, ha általánosságban megszűnne, az emberiség néhány nemzedék alatt mérhetetlen tudatlanságba, barbárságba zuhanna vissza, tekintve, hogy az egymásra következő nemzedékek nem tudnák átadni egymásnak a saját életük folyamán felgyűlt tapasztalatokat.

S ami általában mindenkire érvényes, felfokozottan érvényes a nemzet, az ország sorsát irányító uralkodóra: minél magasabban áll valaki a társadalomban, annál több tudásra, tapasztalatra van szüksége ahhoz, hogy megfelelően tudja ellátni hivatását. A kormányzati tudás egyik legfontosabb összetevője: a titkos erők ismerete. Népek, nemzetek, országok örök küzdelmében óriási a szerepe a titkos erőknek, titkos tényezőknek, ezeknek leghivatottabb, leghitelesebb ismerője pedig – legalábbis a régi századokban – maga a központi hatalmat megszemélyesítő uralkodó: tudásának, tapasztalatainak fontosságát még aláhúzza, hogy a király személye ugyan múlandó, de a királyság folytonos, s korszakokon átívelő belső és nemzetközi kapcsolódásainak ismeretének híjával jószerivel vakká válik az országvezetés, alkalmatlanná a hihetetlenül bonyolult nemzetközi viszonyok, tendenciák felismerésére és irányítására, csaknem olyanszerűen, akár egy vadon, erdőben

felnövekedett emberi lény, aki a köztudást és köztapasztalatot nélkülözve váratlanul belecsöppen a társadalmi cselekvés sűrűjébe. A király harminc év körül bekövetkező halála megfosztja utódait a szerzett tudás és tapasztalati anyag átadásától és valójában az uralkodásra éretlen, alkalmatlan utódokat hagy hátra: azaz más szóval: az állam vezetése minden ilyen esetben valósággal lefejeztetik.

II. Géza, apja halálakor 11 éves gyermekként kerül a trónra, III. László apja halálakor öt éves mindössze.

Ha viszont a királyi apa nem halna meg legkésőbb harmincadik életéve körül, s gyermekei még apjuk életében felnövekednének, lehetségessé válna a nemzedéki tapasztalatcsere, a tapasztalati és tudásanyag átadása, a jövendő ifjú király bevezetése a kormányzás rejtelmeibe, tehát olyan király vehetné át a nemzedéki folytonosság alapján az uralkodást, aki kellő tudással, tapasztalattal felvértezetten gyümölcsöztetheti királyi apja és -a nemzedéki folytonosság fennállása esetén – az előző királyok uralkodási tapasztalatait. Itt húzódik tehát az a láthatatlan törésvonal, válságvagy halálzóna, amely mélységesen elrejtett titkos háttértényezőként megszabta Árpád-házi királyaink több mint felének időelőtti, harmincadik életéve körül bekövetkező pusztulását.

Ezekután pedig fussuk át, ha csak érintőlegesen is II. Géza király halálba vivő rövid életútját.

Tizenegy éves gyermekként – természetesen bábkirályként – kezdi (és végzi?) uralkodását. Anyai nagybátyja, a szerb származású Belus bánnal az élen kormányzótanács irányítja az országot. Az új kormányzatnak, illetve, ha névlegesen is, Gézának, akárcsak elődeinek a külső hatalmak expanzív törekvései mellett, akár holmi hétfejű sárkánnyal, a belső árulókkal is meg kell küzdenie. Apjának, a vak királynak ellenségeivel való véres leszámolása még elevenen él a köztudatban, s miután két testvéröccsével viszálya támad, László és István Bizáncba fut Komnenos Manuel ("*cselszövő Mánuel*") császárhoz (1143-1180), akinek saját udvari történetírója, Joannes Kinnamos szerint élete legfőbb törekvése a Magyarország fölötti uralom megszerzése: politikája ennek jegyében áll.

Mánuel természetesen örömmel fogadja a két királyi herceget, hiszen azokat bármikor trónkövetelőként, ütőkártyaként

használhatja fel Magyarország ellen. Gézának viszont testvérei Bizáncba menekülésével nemcsak a külső, de a belső feszültség növekedésével is számolnia kell az összeesküvők reményeinek és tevékenységének felerősödésével. Géza ezért – az egykorú arab szerző, Abu Hamid Al Garnáti szerint – állandó kiütésekkel, rajtaütésekkel zaklatja az akkor még Magyarországgal határos bizánci birodalmat. Magyarország nagysága ugyanis ekkoriban – két évszázados hanyatlás után is – ugyancsak Abu Hamid szerint – még mindig többszöröse a bizánci birodalomnak és a magyarság sokasága – megszámlálhatatlan.

Ámde, hogy a kereszténységre térítés után másfél évszázaddal milyenné váltak közállapotaink és a magyar etnikum milyen védtelenné vált, jelzi, hogy a Közel-Keleten, de hazánkban is mindenütt olcsó pénzért rabszolgaként veszik-viszik a magyar nőket (arról ne is szóljunk, hogy mindenütt folyik a magyar vér). '

"Egy szép rabszolganő ára tíz dénár, de hadjáratok idején már háromért is kapható – írja Abu Hamid al Garnáti -o Jómagam is vásároltam magamnak egyet tíz dénárért; 15 éves, szebb a teliholdnál, koromfekete hajú, fekete szemű, bőre pedig fehér, mint a hó – amellett jártas a főzésben, varrásban és számolásban."

Szüntelen belviszályok, trónvillongások, hatalmi torzsalkodások, háborús összetűzések töltik ki ezeket az éveket.

Viaskodni Borisszal, küzdeni Mánuellel s a belső árulókkal.

Világpolitikailag ekkoriban ismét kiéleződik az invesztitúra harc, a világi és egyházi világhatalomért folyó küzdelem. Dühöng a világuralom tébolya. Mánuel világhatalomra tör. Rőtszakállú (Barbarossa) Frigyes német-római császár is világuralomra tör. III. Sándor pápa is VII. Gergely eszméit követve világhatalomra törne. Borisz, Kálmán király állítólagos fattya a magyar trónt akarja megkaparintani. Szervezkedik az orosz nagyhatalom. Cápák falják az országot s kezükre játszik a belső árulás, pártoskodás.

"Julianus ispán álnok hűtlensége folytán Rápolt német vitéz beszállt Pozsony várába, ami nagy veszedelmére lett a magyaroknak; az ifjú király azonban nem tűrte béken" – tudósit a Képes Krónika. – *"A német császár ugyan személyesen nem jött a király ellen, de Németországnak majdnem minden erejét Magyarország elpusz-*

títására indította."

Keresztes hadak vonulnak át Magyarországon s "*Krisztus zarándokai*" "*zsarnoki és rablói dühösséggel*" pusztítják az országot. Borisz az ádáz trónkövetelő, hol szláv, hol bizánci, hol német seregekkel tör az országra. Belülről az árulók bíztatják: "*némely magyarok tanácsolták neki, jöjjön be az országba, akkor majd uruknak fogadják, elhagyják a királyt, és sokan csatlakoznak hozzá*."

Idehaza az erőszakos, király fölötti hatalomra törő Lukács esztergomi érsek akarja pórázon vezetni az ifjú királyt. Frigyes császár 1160 februárjában zsinatot hív össze Pávia városába és a zsinat kiátkozza III. Sándor pápát. Géza király követei egyetértenek a határozattal, Lukács érsek nyomására azonban a királya következő évben III. Sándor pápa pártjára áll. Frigyest felháborítja ez, s az 1161-es év vége felé követséget küld Magyarországra, akit Géza kelletlenül fogad, s fegyverszünetet köt Frigyes ellenségével, Mánuellel. Frigyes dühöng és – Pauler szerint – azzal vigasztalja magát Géza pálfordulásával kapcsolatban, hogy ilymódon "*megszabadult egy hitvány baráttól és azt ellenségei közé számítja*". Frigyes tehát nyíltan ellenségének nyilvánítja Gézát. Ez pedig, Frigyes természetének, titkosdiplomáciai tevékenységének ismeretében, határozottan fenyegetésnek számít és következményekre utal.

Mi a következmény? Van-e következménye Frigyes már-már csaknem nyílt fenyegetésének? A Géza udvarába vezető titkos szálak ismerete híján nincs a kezünkben kétségtelen bizonyosság. Tény azonban, hogy Frigyes küldöttsége a magyar udvarban folytat tárgyalásokat.

És tény, hogy az ifjú, egészséges, életerős uralkodó alig harminckét évesen 1162 májusában hirtelenül és váratlanul meghal.

Legyünk gyanútlanok? Ne keressük az összefüggéseket, s az oksági láncot, az ok és okozat törvényét félrelökve, legyünk oktalanok?

Mesterségesen keltett gyanútlansággal történelmünk számos sebe, véres törése, kataklizmája, titkos háttértényezője eltakarható. S némelyek el is takarják.

Meghalt a király, s neveletlenül, árván maradtak gyermekei: István fia gyermekként került a trónra, akárcsak nemrég ó maga, Béla fiát pedig később Bizáncba vitték.

> *"A derék ifjú királynak, ki a nemzet függetlenségét s az ország határainak épségét két hatalmas császár ellenében sértetlenül megvédte, kora halála hosszú, káros zavart, idegen befolyást hozott az országra (...)* – írja Horváth Mihály *–, a fondor, cseles Mánuel megérkezettnek látta az időt, életbe léptetni régi tervét, mely szerint fennhatóságát kiterjeszteni vágyakodott Magyarországra."* (Magyarország története I. 417)

MAGYAR HÁROMKIRÁLYOK

A magyar háromkirályok éppen nem boldog királyok, gyászcsillag mutat nekik a vak úttalanságban utat; a magyar háromkirályok fején szent körláng, fénygyűrű helyett aranykorona fénylik, szemük fénylő opál, szakálluk éppencsak serked, előttük, mögöttük irdatlan szakadékok, köröskörül vérmező. Gyászcsillag lebeg fölöttük, gyászcsillag után mennek, végzetük csillaga után, koronás fejüket pedig – akár udvaroncok a kalpagot -a hónuk alatt hozzák, válluk fölött középen gyútatlan piros lángként himbálódzik gigájuk, testük méregtől ráng, szívük tőrhegyen reszket; nem is a csillag után mennek: sírjukat keresik vak csillagok alatt három ifjú királyok. Előbb. István jön, alig huszonöt évesen roskadt a sírba, mögötte II. László harminc esztendejével, végül Negyedik István harminckét éves holtként. Siralmas háromkirályok: Árpád utódai; csekély idő adatott nekik örömre, küzdelemre: hárman együttvéve is csak annyi évig országoltak, amennyi hónap fér egy kerek esztendőbe: tizenkét évig csupán.

Királyi éveik nem oszlottak meg egyenlően. Valójában III. István tizenegy esztendeig, kilenc hónapig és három napig uralkodott, két rokona – nagybátyjai – II. László és IV. István pedig e szűkreszabott időn belül ellenkirályként lépett fel az 1162-1163 esztendőben és fél-fél évig uralkodott.

Nem egészen tizenkét év alatt tehát három magyar királlyal suhamlott el a végzet. Lássuk hát, mi történt velük? Mi szabta ily kurtára földi futásukat?

Ezidőtájt részleges világpolitikai átrendeződés megy végbe, s a Magyarország létére törő félelmetes hatalmak sorában ekkortájt a Bizánci birodalom kerül az első helyre. Komnenos Mánuel bizánci császár irányításával Bizánc most már nyíltan, nem csupán titkos diverzióval, de közvetlen beavatkozással, katonai erőhatalommal is Magyarország meghódítására, gyarmatosítására tör.

Hanyatlik a magyarság hajdani (IX-X. századi) hatalma, s félelmetes erők nőnek a süllyedő magyar hatalom fölé; felemelkedik a Német-Római birodalom, megnő Bizánc hatalma, hatalommá növekszik köröskörül minden; belül is meggyengül a központi királyi hatalom, ezzel szemben nő a torzsalkodó főurak hatalma, félelmetes hatalom összpontosul a főpapok, a római katolikus egyház kezében, a klérus a világi hatalom fölé helyezi magát, külön testté, külön állammá válik az állam testében, amely valójában csak a pápa főségét ismeri el; az egyházi főméltóságok, azon a jogcímen, hogy ók isten szolgái, valójában fölébe helyezik magukat a királynak, a királyi hatalomnak, attól függetlenedni akarnak, kötöttségeit lerázni, s a lelkek urai, kormányosai, gondozóiként, a lelket a test elé helyezve (mintha elválasztható volna ez a kettő) gyakran megtagadják az "*evilági hatalomnak*" az engedelmességet; nép és király fölött állónak hívén magukat, rendelkezni akartak nép és király fölött. A központi királyi hatalom fölötti klerikális hatalom gyakorlati megvalósítása érdekében a főpapság szükségszerűen eljutott a szembenállásig, a nyílt és titkos eszközök pártfogásáig és alkalmazásáig.

Lukács esztergomi érsek a legvehemensebb klérikusok közé tartozott, s mint ilyen, három egymást követő király (III. István, II. László és IV. István) sorsának alakulásában játszott szerepet.

E három király sorsa annyira összegabalyodott, hogy alig különíthető el. Háromkirályaink közül a királyok sorrendjében, trónralépésük sorrendje szerint III. István áll az első helyen: ő Árpád-királyaink közül a tizenharmadik király, őt követi a tizennegyedik helyen II. László, őt meg tizenötödikként IV. István. Haláluk sorrendje azonban nem ez: III. Istvánt a halálban két nagybátyja megelőzi, s így nekünk, királyaink halálkörülményeit fürkészvén ezt a sorrendet kell követnünk. Lássuk hát elsőül II. Lászlót!

II. László

LUKÁCS ÉRSEK ELSÖ HALÁLJÖVENDÖLÉSE: "NEGYVEN NAPON BELÜL HALOTT LESZEL, KIRÁLY!"

Második Lászlónak, Vak Béla fiának, Harmadik László nagybátyjának arasznyi (1162. VII. 15 – 1163. 1. 14.) királykodása, tragédiája bizánci beavatkozás következménye; a bizánci hadak betörnek az országba, hogy megdöntsék a serdülőkorú III. István uralmát és helyébe saját pártfogoltjukat, a bizánci feleséget vett és a bizánci politika feltétlen kiszolgálására kész István herceget, a későbbi IV. Istvánt ültessék a magyar trónra. Kiskorú István a betörő hadak elöl külföldre menekül; sajátos interregnum jön tehát létre, s a nemzeti párt, hogy a bizánci mesterkedést, a közgyűlöletben álló idősebb István királlyá tevését megakadályozza, testvérét, II. Lászlót kiáltja ki királynak.

Ilyen baljós, viharos események következtében kerül hát trónra 31 évesen II. László.

A viharos kezdetnek viharos a folytatása is. László király végzetes lépéssel kezdi uralkodását: összeütközésbe kerül, jóllehet részint akaratlanul a magyarországi római katolikus klérus teljhatalmú fejével, Lukács esztergomi érsekkel, és ez döntő kihatással van további sorsára. Felszólítja az érseket, hogy koronázza meg, Lukács azonban a külföldre menekült III. Istvánra hivatkozva, kereken megtagadja kívánságát, mi több, gorombán lehordja és bitorlónak nevezi ót, amiért kiskorú István helyének az elfoglalására törekszik.

László ezekután a kalocsai érsekhez fordul, aki meg is koronázza. Ámde Lukács érsek még ez ellen is vétót emel és kiközösíti, egyházi átok alá veti a királyt, aki ezt már nem hajlandó békén elviselni,

> *"II. László rettenetesen felbőszült, kardot rántott, fenyegette Lukácsot és kényszeríteni akarta, hogy vonja vissza az egyházi büntetést; mikor pedig Lukács nem tette, elfogatta, az egyházat pedig kényszerítette, hogy az interdiktummal ne törődjenek, Az ujj húzásnak III. Sándor pápa akart véget vetni; közbenjárására az év vége felé II. László szabadon bocsátá az érseket (,..). Karácsony*

napján hagyta el a börtönt, és azonnal a kápolnába sietett, ahol a király a nagymisét hallgatta; az oltárhoz lépett és mindenki bámulatára – ledobatta a terítőt, az ékítményeket, az interdiktum (kiátkozás, kiközösítés) miatt, s a megdöbbent, elhűlt királyhoz fordulva mondá: Urain Jézus!, ki ma születtél, fordítsd meg e király szívét, ha még méltónak tartod arra, hogy meglátogasd! ha pedig nem, VERD MEG NEGYVEN NAP ALATT ERŐS KARDODDAL, MELY PHARAOT LESUJTA, hadd érezze, ki ellen vétkezett!" Amint e fenyegető prófétaszavakat kimondá és a kápolnát elhagyá, újra elfogták, még szigorúbb fogságba vitték, "ahol imádkozott és dicsőíté az Istent!", II, LASZLÓ KIRALY PEDIG, MIELŐTT A NEGYVEN NAP ELMULT, 1163. január 14-én bűnbánat nélkül meghalálozott, Fél évig uralkodott csak" (Pauler Gyula, A Magyar nemzet története 1,297)

Negyven nap alatt meghalsz! – lényegében ezt kiáltotta Lukács érsek a királynak. És II. László negyven napon belül csakugyan meghalt! Olyan tényező, amelyet senki sem vonhat kétségbe.

II. László halálát tehát Lukács érsek előre bejelentette. Misztikus lelkek vélhetik, hogy Lukács érsekkel isteni látomás tudatta a király halálának bekövetkezését. Mások – bizonytalankodók és óvatoskodók – hihetik, hogy csak véletlen egybeesésről van szó: Lukács "prófétálása" és a király halála közt nincs semmi összefüggés.

Akadnak azonban még egyéb kiegészítő tények

- mindezekelőtt az, hogy II, László ekkor 31 éves
- nem szenved semmiféle betegségben
- "bűnbánat nélkül" hal meg, vagyis anélkül, hogy meggyónt, megáldozott és felvette volna az utolsó kenetet - következésképp II. László - alig öt hónapos uralkodás után –váratlanul halt meg, azaz: senki sem számított-számíthatott közeli halálára
- halála hirtelenül következett be, villámcsapásszerűen.

Miként fentebb említettük – Lukács érsek pedig mindezt előre látta, annyira, hogy még a király halálának időkeretét – negyven napon belül – is kijelölte.

IV. István

Így halt meg László király ifjan, virágjában, mint elődei és utódai hosszú sora a magyar királyi széken.

Ha a misztikát elvetjük, az oksági lánc érvényesül; az ok és az okozat összefüggése pedig jelzi a köztes történés módozatait.

NEGYEDIK ISTVÁN MEGMÉRGEZTETÉSE BIZÁNCI PRIZMÁN KERESZTÜL

Negyedik Istvánnak (1163), Vak Béla harmadik fiának rövid országlása is ádáz viszálykodásban telik el. Már egészen fiatalon részt vesz – bizonyára bizánci felbujtásra – egy bátyja, II. Géza elleni összeesküvésben, s hogy életét mentse, Bizáncba fut: Manuel :Komnenos császár (1143-1180), a "*cselszövő Mánuel*", akinek legfőbb törekvése a Magyarország fölötti uralom megszerzése, örömmel fogadja a magyar királyfit, benősíti családjába – Mária Komnenosz hercegnőt adja hozzá feleségül, elhalmozza kegyeivel, és természetesen ígéreteivel, hogy magyar királlyá teszi; és István engedelmes eszközévé válik a hazánk megrontására törő bizánci politikának: hamis trónigényének érvényesítése ürügyén pusztító bizánci hadak élén újra meg újra betör az országba s végigpusztítja Délkelet-Magyarország akkor még Al-Dunáig húzódó színmagyar vidékeit, a Száván túli területeket, az ősi Szerémséget; támadásait a magyar csapatok nagy véráldozatok árán mindújra visszaverik, s viselt dolgainak, áruló voltának ismeretében országos gyűlölet támad ellene.

Theodoros Skutariotes bizánci történetíró összefoglalója szerint:

> *"Gézának, a hunok fejedelmének (II. Géza) két édestestvére volt: István és László, és két fia: István és Béla. E testvérek közül (IV.) István kikerülvén a meggyilkolására készülő testvéri kezeket, Konsantinos városába érkezett. A császár fogadta ót, s egyéb megtiszteltetések mellett, melyekben részesült, feleségül vette a császár unokahúgát, Máriát, Isaakios Sebastokrator leányát.*
>
> *Kevéssel később László (II.) is testvéréhez, Istvánhoz hasonlóan cselekedett, nem annyira azért, mintha Géza nem szerette volna, hanem inkább István szerencséje ösztönözte, s ő sem csalódott reményeiben, hiszen fényes fogadtatásban részesült, és feleséget is vehetett volna, ha nem gyanította volna, hogy az asszony akadályozza ha-*

zájába való visszatérését. S ezután mi történt?

Géza király meghal, és az uralom fiára, Istvánra (III. István) száll át.

A császár ezt igen kedvező fordulatnak vélte, és az a gondolata támadt, hogy a hunok feletti uralom arra az Istvánra száll, aki az unokahúga révén sógora, úgy maga is öregbiti dicsőségét, és a római császárság is hozzájut vagy az onnan való adórészhez, vagy Phrangochorion (Haram vára) és Zeugminon (Zimony) birtoklásához."

A bizánciak elgondolása arra épült, hogy III. István gyermekkorú király, tehát könnyű elérni, hogy megdöntsék uralmát és helyébe nagybátyját, a Bizáncnak lekötelezett IV. Istvánt juttassák a magyar trónra.

"Ezért siet a kitűzött célokat megvalósítani. Tüstént követeket küld tehát sógorához, Istvánhoz, hogy azok előkészítsék a hatalmat jelentő korona átvételét, s nem sokkal később maga is Sardikébe ment. A hunok azonban hallani sem akartak István felettük való uralmának elfogadásáról, mint mondták, egyebek miatt sem, főleg azonban azért nem, mert a rómaiaknál kötött házasságot. Márpedig nekik semmiképp sem előnyös, hogy olyan férfi legyen fejedelmük, aki házassága révén rokoni kapcsolatban van a császárral. Ezért a követség eredménytelen maradt, és a hunok az odaérkező Istvánhoz egyáltalán nem csatlakoztak. Ebből a császár megtudta, hogy nagyobb erővel kell Istvánnak segítséget nyújtania. Eltávozva Sardikéból a Dunamellékére, tudniillik Branitzovába (Barancs vára) és Belgrádba érkezik, és egy csapat élén az unokaöccsét, Alexios Kontostephanost küldi el Istvánnal.

Ezek el is jutottak Chramosba (Haram), ajándékokkal vesztegették a hunok főembereit, és hízelgéssel és ígéretekkel igyekeztek az uralommal kapcsolatos kérdéseket elintézni, de nem végeztek semmit, csak annyit, hogy Lászlót, István testvérét a hunok elfogadták fejedelmül.

Mivel azonban hatalomrajutása után ő is csak rövid ideig élt, a hunok

Géza fiát, Istvánt (III.) választották fejedelmükké. Azonban a császár sem vette a történteket szívesen, és Géza testvére, István (IV.) is mindent elkövetett a császár se-

gítségével, hogy valami módon megszerezze az uralmat"

Második László, mint. láttuk, öt hónapi uralkodás után a bizánci titkos diplomácia, az ötödik hadoszlop áldozata lett, s ezáltal elhárult az akadály István uralomrajutása elöl. Még 1163-ban elfoglalja a trónt. Ámde nem sokáig ülhet a trónon, a nemzet felkel ellene s tömörül az osztrákföldről visszatérő törvényes király, III. István körül. Most már IV. Istvánon a menekülés sora. Mánuelhez fut. De időközben Bizánc politikája megint fordult: Mánuel belátja: a nemzet a leghatározottabban ellenzi István uralmát: István kegyvesztetté válik. A bizánci politika ekkor már a törvényes király Bizáncban tartózkodó öccse, Béla (a későbbi Harmadik Béla) felé fordul. A csalódott István, mint utolsó menedékébe, még visszatér magyar területre, Zimony várába és itt készül a végső ellenállásra.

A felmentő magyar sereg körülzárja a várat. István idegzeteit megviseli az ostrom, s ezért – hamis tanácsadói rábeszélésére – eret vágat magán. Az érvágás műveletét egy hírhedt méregkeverő végzi.

De adjuk vissza a szót a bizánci krónikának:

> *"Miwán tehát emiatt sok háború folyt, és a császár Géza fiát, Bélát leánya, Mária révén vej évé szemelte ki, a hunok közül azok, akik István ellentáborához tartoztak, elhatározták, hogy méregpoharat keverve neki, eltüntetik ót az élők sorából. Találtak is valakit, aki ezt végrehajtsa, István emberei közt egy Tamás nevezetűt, aki nagyon ügyes volt az emberi élet kioltásában és a testnek a lélektől való elválasztásában, és magától talált egy módszert. Amikor ugyanis eret vágtak Istvánon, a vágás kötését méreggel kente be, s ez a sebre helyezve igen keserves halált okozott. István holtteste minden tiszteletadás nélkül, temetetlenül feküdt, Zeugminont pedig elfoglalták (IV. István embereitől -G.K.E.) a hunok. Amint a császár erről értesült, megüzente a hunok ellen a háborút."*
> (Theodoros Skutariotes (1282) Moravcsik Gy. Az Árpád-kori magyar történet bizánci forrásai 304-306)

Bizánc tehát a magyarokat "*a hunok közül azok(at), akik István ellentáborához tartoztak*" vádolja Negyedik István király meggyilkolásával. Ennek a beállításnak azonban van egy meglehetős szépséghibája. Negyedik István Bizánc pártfogoltja, Bizánc

embere volt, s bizánci seregek fegyvereinek élén jutott a magyar trónra, bizánci hadakkal szállta meg Zimony ősi déli magyar erődjét is, tehát bizánci seregek, bizánci hadvezetés vette körül ót akkor is, mikor a magyar felmentő seregek ostrom alávették a várat.

Miként kerülhettek volna hát Zimony várába és István közvetlen környezetébe, méghozzá szép számmal olyan magyarok, akik "*István ellentáborához tartoztak*"? – s miként határozhatták el, hogy Istvánt megölik?

Kétségtelen ugyanis, hogy István megmérgezése a vár ostromának és a magyarok által történt visszafoglalásának végső napjaiban, sót minden bizonnyal utolsó napján, de még a vár bevétele előtt történt.

Bizonyos az is, hogy István – kétségkívül rábeszélésre – eret vágatott magán és ennek során mérgezték meg. Az "*István ellentáborához tartozó*" hunok, azaz magyarok semmiképpen sem tartózkodhattak ekkor a várban, nem hozhattak határozatot István megmérgezéséről, eret sem vághattak rajta és így az érvágás alkalmával nem is mérgezhették meg.

Es ami ugyancsak megfontolandó: miért ölték volna meg a királyt a vár elesténck utolsó napjaiban vagy éppenséggel utolsó óráiban? Mi szükség lett volna rá, hogy ilymódon orvul eltegyék láb alól a királyt, mikor magyarok általi elfogatása, végzete már nyilvánvalóan bizonyossá vált?

Mi több, bízvást megfordíthatjuk a dolgot: a magyaroknak kimondottan az volt az érdeke, hogy az áruló ellenkirályt élve fogják el, és élve adják át a királyi haditanácsnak.

Vagyis a méregkeverő orgyilkosok nem magyar, hanem bizánci érdekeket szolgáltak a király meggyilkolásával.

Negyedik István Bizáncban, Mánuel császár szemében már korábban kegyvesztetté vált: Bizánc ugyanis belátta: semmiképpen sem erőltethet a magyar trónra olyan királyt, aki ellen olyan nagy az országos gyűlölet, hogy újra meg újra felkelt ellene az egész ország.

Ráadásul Mánuel császár új, hasonlíthatatlanul ígéretesebb jelöltet talált Második Géza második fiának Bélának – a későbbi Harmadik Bélának – a személyében, tőle várta Magyarországgal kapcsolatos reményeinek teljesítését, miként ezt fentebbi idéze-

tünkben maga Theodoros Skutariotes is tudtunkra adja: "*a császár Géza fiát, Bélát leánya révén vejévé szemelte ki*" – s ezután következik be – a jelzett szövegben is István meggyilkolása.

Világos tehát, hogy Negyedik István, a szerencsétlen ifjú ellenkirály, a bizánci politika bábja kegyvesztetté vált, immár nem segítette, hanem zavarta a bizánci politika céljait, minekutána pedig bizonyossá vált, hogy Zimony a magyarok kezére jut, Istvánt, nehogy a magyarok kezére jutva kifecsegje a Magyarország elleni bizánci titkos diplomáciai manőverek, intrikák, megvesztegetések, beépített árulók féltett titkait – a vár eleste előtti pillanatokban a bizánciak megmérgezték.

A magyarok pedig kihajították a gyűlölt király holttetemét a várból és otthagyták temetetlenül napokig.

Mindenesetre mindnyájunkat meggondolkoztathat ez a látvány: az áldozatul vetett ifjú magyar király holtteteme a rombadöntött, füstölgő nagyhírű, s azóta már rég idegenbeszakadt magyar végvár, Zimony előtt, a porba kihajítva keselyűk, kóbor ebek étkéül.

Fölösleges is tán megemlítenünk, hogy hazánkban a méregkeverés – miként a titkos tevékenységek tudománya általában – gyermekcipőben járt s távol állt attól a nagy gyakorlatra valló tökélytől, ahogyan Negyedik Istvánt megmérgezték. Előzőleg ennek egy változatát alkalmazhatták Könyves Kálmán, később Harmadik Endre, Hunyadi Mátyás stb. esetében.

LUKACS ÉRSEK MÁSODIK HALÁLJÖVENDÖLÉSE: "PONTOSAN MÁHOZ EGY ÉVRE HALOTT LESZEL, KIRÁLY!"

Végül Harmadik István (1162-1172) is beleesett ugyanabba a végzetesnek bizonyuló hibába, mint Második László: szorultságában az egyházi vagyonhoz nyúlt.

> *"A háborús időkben szenvedett az egész ország, szenvedtek főleg az egyházak, melyeknek morális tekintélye még nem volt olyan nagy, hogy a nyers társadalom, mikor szüksége volt rá, a vagyont, a pénzt ne náluk keresse, ne tőlük vegye, ahol ezt anyagi erő nem védelmezte(?) III. István is "nagyobbra vállalkozva, mint amennyire képes volt, ha megszorult, az egyházi vagyonhoz nyúlt, püspököt, apátot, prépostot, ha neki tetszett, letett, áthelyezett, és eziránt annál kevésbé érzett lelkiismereti furdalásokat, mert maguk az egyháziak, a püspökök, elsősorban köztük a kalocsai érsek, hasonló önkénnyel és igazságtalanul jártak el. Kivétel csak Lukács érsek volt, ki fájdalmas szívvel látta, mint tapodja III. István lábbal azt, amit atyja, II. Géza a püspöki székek betöltésére nézve ígért, sőt még az egyházi vagyont sem irtózik prédálni" (...) (mindebben) "csak megátalkodott makacsságot látott", könnyes szemmel bár, de mégis átokkal sújtotta a királyt.* (Pauler: A magyar nemzet története 1320)

Harmadik István a klérus nagy nyomására, pápai közbelépésre engedni kénytelen, s kötelezi magát, hogy a pápai szék beleegyezése nélkül püspököt nem nevez ki, az egyházi vagyonhoz csak. háborús végszükség esetén nyúl stb.

> *"Lukács örömmel látta, hogy amiért ő oly buzgóan imádkozott, megtörténik. A király "megtért", Esztergomba sietett. Az érsek, papság, nép ünnepélyes menetben ment eléje s vezette a megtértet, ki feloldozást nyert, a városba. De míg az ének zengett: Lukács arca – beszélék legalább szerte – elkomorult és szeme könnybe lábadt, bár titkolni igyekezett. "Mi bajod, kedves atyám?" – kérdé a király – "hogy te sírsz, amíg mások örülnek?" "Nem tudok örülni"; – felelte Lukács – "mert éppen mához egy évre, mindnyájunk megzavarodása és haragja mellett, itt Esztergomban meg fogsz halni." Es a jóslat*

teljesült. A következő 1172. év elején Welf oroszlán Henrik szász herceg nagy kísérettel s Szentföldre utazott. Február közepén Bécsbe ért, hajókat szerzett, megrakta borral, éléssel, másféle szükségletekkel (...) Esztergom alá értek, mely természeti fekvésénél fogva igen erős, egy részről a Duna, más részről egy másik mély folyó környezi, melynek neve -a német író szavát idézem – "Gran", ahonnan a város és a vár, mely a túlparton -a Dunán túl – fekszik, nevét vette. Az éjjel azonban nagy szomorúság érte az úti társaságot, István király hirtelen meghalt (március 4.) méregtől, melyet "testvére" – beszélték – kit az országból kiűzött – kevert italába. A megdöbbenés, ijedelem általános volt. Henrik a lányát féltette..." (u.o.)

A feltehetően mesterségesen keltett, célzatos fecsegést mellőzve, tényként állapítsuk meg a következőket:

1. Lukács püspöknek ismét jövendő látomása, halállátomása támadt, ezúttal, II. László halálát is figyelembevéve, másodízben.
2. A látomás ezúttal látványosabb díszletek között, egyházi ünnepély keretében történik: a szertartás közben Lukács arca hirtelen elkomorodik: ekkor jelenik meg lelki szemei előtt István király egy kerek év múltán bekövetkező halálának ténye: a körülményekből legalábbis erre lehet és kell következtetni.
3. A halállátomás rendkívül konkrét és számszerű: István király halálának időkereteit éppúgy kijelöli, mint annakelőtte II. Lászlóét, a keret ezúttal tágabb: míg Lászlónál negyven napon belül, III. Istvánnál egy év leforgásával kellett bekövetkeznie a halálnak.
4. Lukács pontos időzítésű próféciája ezúttal is pontosan beteljesül: István a megadott határidőben éppúgy meghal, váratlanul és hirtelenül, mint előbb II. László.

A megdöbbenés híven jelzi ezt; az általános ijedelem a mérgezés, a méregkeverés felismerésének és veszedelmének tükröződése.

Felmerül a kérdés: miként lehet előre tudni ép, egészséges, életerős fiatal emberek váratlan és hirtelen halálát, s miként lehet ennyire pontosan tudni, az időpont megjelölésével? Feltehető-e, hogy Lukács érsek természetfölötti képességekkel rendelkezett, közvetlen kapcsolatban állt Istennel (hiszen a jövőbe rajta kívül ki láthat?) s bepillantása volt abba a bizonyos Nagy Könyvbe, amelybe – némelyek szerint – előre minden megíratott?

Enyhén szólva, kételkednünk kell ebben. Kételkednünk kell annak ellenére, hogy történelmünk során, királyaink halála körül elképesztően sok az efféle "*előrelátásos prófécia*": számos királyunk gyorsan bekövetkező – hirtelen és váratlan – halálát sokan előre tudják és előre megjósolják, márpedig egy fa kidőltét csak akkor lehet előre látni, ha már dől a fa, vagy ha elhatároztuk kidöntését. Csillagjósok, érsekek, főméltóságok és udvaroncok, beavatottak és be nem avatottak gyakran előre tudják egyik-másik királyunk meglepetésszerűen bekövetkező halálát. Ez a rejtélyes jelenség mindenesetre megérdemel, ha nem is egy misét, legalább némi figyelmet.

Nincs más megoldás: Lukács érsek vagy gondosan előkészített, rejtett titkok tudója, aki kezében tartja a párkák fonalát, vagy mágikus képességekkel rendelkezik. Vagy pedig...

Kérdés az is, hogy kerül ide, miként és mi célból keveredik bele ebbe a haláljövendölésbe az egyházi, templomi szertartás? Mi ennek az értelme, szerepe, jelentősége?

Ha felidézzük, hogy mindez a szertartás végzése közben történik, s Lukács mindaddig derűs arca eközben komorul el, úgy nyilvánvaló: a színhely, a cselekmény egyaránt azt sugallja, hogy a szent szertartás végzése közben isteni kinyilatkoztatás történt, s Lukácsnak maga az Úr nyilatkozott meg, tudtára adván III. István király halálraítéltségét: ettől a mennyei hírtől komorult el Lukács érsek arca, és László kérdésére, akinek feltűnt Lukács arcának színelváltozása, ezt közölte az érthetően megdöbbent, elhűlt királlyal.

Aki hisz az efféle kinyilatkoztatásokban, elhiheti, hogy mindez így történt s Lukácsnak valóban mennyei jelenés adta tudtára a vétkes, de (későn?) megtért király jelenlétében a király halálát, annak pontos idejével egyetemben. Ámde miért rendelné el az Ur, "*a szeretet istene*", hogy egy ifjú – tegyük fel, hogy

megtévedt, vétkezett – ember életének hirtelenül végeszakadjon – isteni rendelésre, hiszen László halála bejelentésének ez az egyedüli értelme; az, hogy ez a halál nem természetes úton, nem egészségi vagy más földi tényezők hatására történik, hanem égi elrendelésre. És ami még a különösön belül is különös, horror a horroron, az a halál idejének pontos kijelölése: László ugyanazon a napon fog meghalni egy év elteltével- és hal is meg valójában -, amelyen ezt Lukács kinyilatkoztatta.

A legnagyobb tárgyilagossággal bízvást kijelenthetjük: ember életének hirtelen megszakasztását nem isteni, de sátáni eró rendelheti el csupán, s Ily módon közelebb kerülhetünk a valósághoz, a történés mögül kirajzó sátáni ténykedéshez, ahhoz, hogy sem II. László, sem III. István naprakészen kijelölt halálát (negyven nap és egy esztendő, nem Isten rendelte el, de nagyon is valóságos, sötét földi, politikai erőknek, erőcsoportoknak a köznyilvánosság elöl gondosan eltakart, elálcázott ténykedése.

Lukács érsek, miként tetteiből kiviláglik, a hatalom és az erőszakos cselekvések megszállottja: király akar lenni a király fölött, akit alárendeltjének tekint, parancsokat ad ki számára, s ha nem teljesíti vagy nem kielégítően teljesíti, büntetésekkel sújtja, kiátkozza, törvényen kívülivé, jogfosztottá alacsonyítja, s a megtorlást követi a végső megtorlás: mert Lukács pontosan tudja, miként történik meg majd II. László, majd III. István halála.

Logikai mozzanatok:

1. István elköveti azt a "*vétket*", hibát, amit II. László is elkövetett: szorultságában, kegyúri jogával élve egyházi vagyont vesz igénybe égető állami gondjainak megoldásához, továbbá
2. Saját országában, királyi hatalmával élve, püspököket, prépostokat nevez ki.
3. Lukács érsek ezért, akárcsak II. Lászlót, egyházi átokkal sújtja.
4. István a kiátkozás következményeitől és a pápai nyomástól megrettenve, annak engedve, meghátrál s fogadalmat tesz, hogy a jövőben óvakodik hasonló lépésektől.
5. Lukács ezt követően feloldozza az egyházi átok alól. , 6. A derűs vég azonban nem következik be, talán mert a király

későn "tért meg", talár. mert fogadkozása nem vehető készpénznek, talán mert a kocka már el van vetve.

7. Lukács bejelenti a király halálát és annak időpontját is kitűzi, sőt még a halál helyét is, Esztergomot.
8. III. István király a jelzett napon és helyen (Esztergomban) váratlanul és hirtelenül – általános megdöbbenésre és ijedelemre valóban életét veszti.
9. A király környezete, mi több, az akkor Esztergomba érkezett idegenek is (rettegésük tanúsítja ezt) mérgezést gyanítanak és mérgezést emlegetnek.
10. Ha elhull a király, gondoskodni kell új királyról: ha a király halálának időpontját senki sem sejti, természetesen nehéz azon nyomban új királyt állítani. Ezúttal azonban – ennyire biztos a beígért halál! – nincs fölösleges, időrabló várakozás: jókora sereg kíséretében már meg is érkezett az országba a Bizánc jelölte új király, Béla herceg, aki az ország rendjeinek egyetértésével "törvényesen és jog szerint" III. Béla néven a hirtelen elhalt király trónjára ül. Meghalt a király – éljen a király!

III. Béla

SZENTOSTYÁBA REJTETT MÉREGGEL MEGHALATOTT KIRÁLY

Az ifjú III. István országos döbbenetet kiváltó, váratlanul bekövetkezett halála után Bizánc első számú jelöltje, III. Béla (1173-1196) került a magyar trónra. Béla azonban a bizánci császári udvarban töltött kilenc esztendő dacára hű maradt népéhez és kiváló királynak bizonyult: a császári udvarban szerzett tapasztalatait a magyar központi hatalom megszilárdítására használta fel, helyreállította az ország területi egységét, tekintélyét, minden támadástól megvédte az ország ősi határait, biztosította – régi királyok rendeletei alapján – a törvényességet, belső rendet, közjólétet, szellemi haladást, lecsendesítette a belviszálykodást, kolostorokat, főiskolákat alapított, és teli kincs tárt hagyott hátra.

Élete vége felé – akárcsak Szent László - ő is hadat akart vezetni a Szent sírhoz, de ezt, akárcsak más magyar királyok, *ó* is végig halogatta.

Előrelátását tanúsítja, hogy Imre fiában utódját is kijelölte, s mikor 1190 elején hirtelen megbetegedett, hogy az országot a pártviszály kiújulásától megóvja s fia, Imre uralkodásának háborítatlanságát biztosítsa, halálos ágyán úgy rendelkezett, hogy kisebb fia, Endre – akire ebből a célból óriási kincseket hagyott – szervezzen kereszteshadat és vonuljon a Szentföldre.

1196. április 20-án váratlanul meghalt, alig múlt ötven éves.

Albericus cisztercita szerzetes így számol be erről Világkrónikájában:

> *" Magyarország királya, Béla meghalt áldozáskor, akinek megmérgeztetéséről gyanú támadt Calanus pécsi püspök ellen. "*

Calanus, aki nagy méregkeverő hírében állt, állítólag szent Ostyába tett méreggel ölte meg a királyt.

Az alapos gyanúkkal alátámasztott vád – meglehet, hivatalos formában? – a pápáig feljutott. A pápa vizsgálatot is rendelt el, s lebonyolításával a cikkádori apátot bízta meg. A pápai vizsgálat azonban – hogy, hogyan nem? – megfeneklett: a pápának még másfél évtized múltán – 1210-ben – is sürgetnie kellett a jelentés elkészítését.

Gondolkodó embernek már maga a vizsgálat félbeszakadása is sokat elárul.

Minden jel egyaránt tanúsítja, hogy III. Béla uralkodása alatt az ország külső és belső helyzete egyaránt megszilárdult.

Mi az oka hát mégis, hogy őt követően ismét fellép a ritmuszavar? Két gyors királycsere jelzi, hogy itt újabb rejtett törésvonal húzódik.

Természetesen számos ok lehetséges. Az egyik legkézenfekvőbb ok az volna, hogy III. Béla ú.n. "*gyönge*" királyt hagyott hátra. Am erről szó sincs: III. Béla jól választott utódját, Imrét illetően: kiváló erényei jelentős királyt ígértek.

S ezúttal külső katasztrófák sem következtek.

Hát akkor? Mi volt az ok? Kitapintható-e a tényleges ok?

Az ok szemrevehetően kirajzolódik a nagy király végakaratát keresztülhúzó akaratban.

Emlékeztessünk rá: III. Béla úgy végrendelkezett, hogy Endre haladéktalanul induljon kereszteshadak élén a Szentföldre.

Aligha kétséges: III. Béla valamilyen okból el akarta távolítani kisebbik fiát a hazai színtérről, mégpedig azért - miként a következmények elárulják -, mert attól tartott: Imre uralkodásának első éveit szerfölött megnehezítheti Endre ittléte. Magyarán: ha kisebb fiát nem sikerül eltávolítania – kiújul a belviszály.

Pontosan ez történt. Endre semmibe vette apja végakaratát, nem ment a Szent sírhoz: az apjától örökölt kincsekkel hadat toborzott, s fegyverre kelt bátyja, Imre, a törvényes király ellen.

A végeredmény: az apai végakarat fordítottja: Imre rövid uralkodás után fiával együtt sírba száll, s Endre kerül a trónra.

A történet tehát nem a III. Béla megszabta irányban halad tovább. Az apai végakarattal szembefeszülő akarat – drasztikus közbeavatkozások révén – megfordítja a történelem menetét, és nem Imre és utódai adják a további királyokat, hanem Endre és utódai.

A kijelölt történelmi vonulat hallatlan energiájú, erőszakos úton történő átváltása, ellentétes irányba fordítása okozza itt a ritmuszavart, a felpörgő ritmusú rövid korszakot, a két gyors királycserét.

Imre

IMRE KIRÁLY HALÁLANAK REJTELMES HÁTTÉR-TÉNYEZŐI

Harmadik Béla halála után nagyobbik fia, Imre (1196-1204) kerül húszévesen a magyar trónra. Eszményi királynak ígérkezik, ékes a legfőbb királyi erényekkel, fiatalsága ellenére megfontolt, erélyes és határozott, s ami tán már hibájául róható fel: nyíltszívű, nemes lelkű és végtelenül jóhiszemű; valósággal példaképe lehetne a magyar jóhiszeműségnek, könnyenhívésnek s a titkos erőkkel szembeni sajátos vakságnak és védtelenségnek.

S hogy valóban ilyen magyarosan egyenes és jámbor. volt, azt egész élete s Boleszló váci püspök és lázadó öccse elleni nevezetes fellépése mellett az 1198-ban udvarába vetődött Peire Vidal francia vándorénekes is tanúsítja alábbi versezetében:"

Per ma vida guerir
M'en anei en Ongria
Al bon rey 'N Aimeric;
Lai tra bei bon abric
Et aura m, ses cor tric,
Servidor et amic."

Sorsomra írt keresve
Tértem Hungáriába.
Imre király, az áldott
Fogadott oltalmába.
Leszek hát csalárdtalanul
Szolgája és barátja.

Rövid, alig nyolcévi országlását jószerivel az öccsével, Endrével való hatalmi harc tölti ki.

A viszály oka: Endre a megszállottak makacsságával bátyja trónjának megdöntés ére, koronájának megszerzésére tör.

Az ádáz testvérharc rejtélyes előzménye, mint már utaltunk rá: Harmadik Béla 1196-ban bekövetkezett halála előtt a halálos ágyán megesketi kisebbik fiát, Endrét, hogy halálát követően haladéktalanul sereget gyűjt, és Jeruzsálembe vonul a Szent sír felszabadítására, s hogy fia ezt akadályozatlanul teljesíthesse, rá-hagyj a kincseit.

Mi az értelme ennek a különös végrendelkezésnek?

A válasz nem lehet kétséges: a haldokló király így akarja biztosítani, Endre időleges, esetlegesen évekre szóló eltávolításával, nagyobbik fia, Imre uralmának háborítatlanságát.

Endre leteszi az esküt haldokló apja kezébe, és Harmadik Béla megnyugodva hal meg.

Endre azonban apja halála után megszegi esküjét: az örökölt kincseken valóban hadsereget toboroz ugyan, de azt nem a Szent sír felszabadítására, hanem bátyja uralmának megdöntésére használja fel.

Ez a tény – és az ezután következők sora – visszavilágít a haldokló apa intézkedésére: Harmadik Béla mindezt előre látta, vagyis: tudott valamit, tudta, mi várható kisebbik fiától, mire számíthat: a következmények őt igazolják.

Felmered a kérdés: valóban ennyire sóvár megszállottja volt a hatalmi vágynak a későbbi Második Endre, valóban ilyen, minden erkölcsiségen átgázoló démoni figurája volt a magyar történelemnek?

A viselt dolgairól, életéről ránkmaradt tudósítások merőben más, ezzel ellentétes képet festenek róla: jámbor, gyöngeakaratú, már-már tunya, pipogya királynak festik, akit felesége kormányoz.

Endre mögött Gertrudis áll, ő irányítja; ó az a kulcs, mi nélkül Endre pályája – legalábbis 1213-ig, Gertrudis felkoncolásáig – egyszerűen nem érthető gertrudiszi ráhatások nélkül.

Gertrudis az – miként ezt későbbi cselekedetei tanúsítják ő, illetve az általa képviselt, hazánk leigázására törő germán hatalom, akinek tetteit a féktelen hatalomvágy irányítja; Endre az ó befolyásolása alatt cselekszik. Gertrudis mindenáron királyné akar lenni.

Szüntelen belvillongások közepette viharzanak el Imre király rövid uralkodásának évei.

Nem két testvér, két ellenséges hatalom viaskodik egymással: egyfelől a nyílt, tényleges királyi hatalom, másfelől a sokrétűen álcázott, a titkos erőket mintegy magába foglaló árnyékhatalom.

Imre 1199-ben a somogyi ütközetben szétveri öccse hadait, és Endre Gertrudisszal együtt Ausztriába menekül. Később, visszatérésük után a király Gertrudist, mint minden baj okát kizsuppoltatja az országból.

Egymást érik az összeesküvések, titkos szervezkedések és levélváltások. Az egyházi főméltóságok túlnyomórészt a törvényes király ellenében a pártütő Endre oldalára állnak és szervezik az

összeesküvést. Imrének tudomására jut, hogy Endre egyik titkos párthíve, Boleszló váci püspök a váci székesegyházban kezeli a lázadás pénzeléséhez szükséges összegeket. Felszólítja ót a pénz átadására, de Boleszló püspök megtagadja kérése teljesítését. Imre királyt ez a viselkedés felháborítja és közvetlen cselekvésre szánja rá magát. Marczali Henrik így számol be erről:

> *"Alkonyatkor, midőn a püspök kanonokjaival a székesegyházban a befejező zsoltárokat énekelték, Imre odament, követelte a kincstár kulcsait és meghagyta a püspöknek, hogy menjen ki. Az, féltve életét, nem fogadott szót. Erre a király emberei erőszakkal feltörték a zárakat, a király pedig odarohant a tovább imádkozó, magát isten oltalmába ajánló főpaphoz, letaszította ót az oltár mellől a templom kövezetére, és aztán átadta csatlósainak, hogy vonszolják ki a templomból. A kincstárból elvitette, ami nem volt az egyházé (tehát a király igazságosan, önvédelemből cselekedett), és midőn a püspök eltiltotta, hogy az így megfertőztetett (?) templomban folytassák az istentiszteletet, viszonzásul lefoglalta az egyház dézsmáját."* (A magyar nemzet története II. 340.)

A pártoskodókhoz álló, az összeesküvést szervező és pénzelő egyházi méltóságok basáskodni akarnak a király fölött. Eluin váradi püspök kiközösíti azt a főurat, akit Imre nádorrá jelölt ki. Saul, kalocsai érsek pedig, pápai megbízásból, elítélte a királyt és – Gellért püspök módjára – személyesen is meg akarta ót inteni és fenyegetni. Találóan állapítja meg Marczali, hogy

> *"Szent István ideje óta szinte állandó institutiója volt az országnak a testvérek közti megoszlás és családi villongás. Nem szenved kétséget, hogy ezek a pártoskodók nagyban hozzájárultak a királyság erkölcsi és gazdasági tókéjének fogyasztásához."*

Ar. elidegenedett egyházi és világi főhatalmasságok túlnyomó része Gertrudis meránijaival együtt az összeesküvőkkel tart.

1203. őszén, egy évvel Imre halála előtt újabb véres összecsapás készül. Két egyenlőtlen erő áll egymással szemben. A pártütők serege óriási túlerővel rendelkezik, Imre mellett csekélyszámú híve tart ki, ámde a helyzet ismeretében azok is megdermednek: semmi kilátásuk nemhogy a győzelemre, de még a helytállásra, sikeres ellenállásra sem.

Endre és pártütő tábora kezében van tehát a jövő kulcsa, a király helyzete reménytelen.

Ebben a reménytelennek látszó helyzetben Imre döntő elhatározásra jut és egymaga oldja meg a megoldhatatlannak tetsző feladatot, s a biztos vereséget vakmerő, mesébe illő személyes fellépésével győzelemmé változtatja át.

Átsétál egymaga, fegyvertelenül "*egy szál vesszővel*" – királyi pálcával – kezében a lázadók táborába, öccsét kezénél megragadva kivezeti sátrából és az elképedt katonák sorfala közt fogolyként átviszi a maga táborába, hogy aztán fogságra vesse.

> *"Az országnak minden főurai, s a magyar seregnek minden sokasága a királyt elhagyták, és András herceghez törvénytelenül állottak; a királlyal pedig igen kevesen maradtak, s azok is ijedtükben nem merték a királyt bátorítani, hanem inkább futást javasoltak neki"* úgymond Tamás esperes

> *(...) Oh mely igen meghomályosodott a legjobb arany, a józan észnek ama fénye, mely száz esztendő előtt dicsőségesen ragyogott! A megrémültek között Imre sem volt gond nélkül. Magában, midőn módot keres a veszedelem ellen, egy különös érzést sejdít. "Maradjatok hátra, monda, híveim, s ne is jőjetek utánam." Vesszőt foga kezébe, és lassú lépésekkel a pártos sereg közepére méne, hangosan kiáltván: "Meglátom ki szegezi fegyverét ellenem, ki fogja ontani a királyi vért!". Senki sem mert megmotszanni. Andrást sátorából kivezeti, keresztül a táboron, és Keve várába Varasd mellé küldi. Ekkor mindnyájan térdre esvén kegyelmet kérének és nyerének a királytól".* (Virág Benedek i.m. II. 12-13)

Érdemes belegondolnunk: érhette volna-e megsemmisítőbb kudarc, ennél lesújtóbb vereség a lázadókat? Szinte hihetetlen arányú erkölcsi megsemmisülés volt ez. A királya maga hallatlan erkölcsi tekintélyével egyetlen kardcsapás nélkül minden fegyveres seregnél tökéletesebben semmisítette meg a pártütők táborát.

Ez ellen sem Endrének és Gertrudisnak, sem a háborgók vezéreinek nem volt ellenszere.

Adott volt minden, még tán fölösen is a teljes győzelemhez, a királyi sereg megsemmisítéséhez, és személyes fellépésével a király mégis mindent megfordított.

Vajon nem bizonyította be ez az esemény, hogy Imrével szemben a fegyveres harc kilátástalan?

Vajon nem szükségszerűen kellett kialakulnia Endrében és Gertrudisban a felismerésnek: amíg Imre él – reménytelenek a vágyaik: a trónhoz csak Imre tetemén keresztül juthatnak el.

Hát még a kétségbeesés, a düh és a bosszúvágy, hogy Endrét fogságra vetették!

Kényszerítő valósággá vált: más utat kell keresni a vágyott cél elérésére: Imrét magát, a főakadályt kell elpusztítani.

Imre a hajdani Varasd megyében fekvő Keve várába záratja összeférhetetlennek bizonyult öccsét.

Nemsokkal ezután a vasegészségű király váratlanul megbetegszik.

Imre mindezideig egészséges, bizonyítja ezt, hogy keresztes hadat szervez s a szentföldre készül. 1204. második felében azonban betegeskedni kezd, ismeretlen betegség támadja meg. A király rosszat sejtve 1204. augusztus 26-án megkoronáztatja ötesztendős fiát.

Hamis tanácsosai rábeszélésére megbocsát lázadó öccsének, kihozatja a tömlöcéből.

Gyermek László megkoronázása érthetően súlyos csapás az ellenpártra, Gertrudis királynéi ambícióit a végleges meghiúsulás fenyegeti.

A király betegsége rohamosan súlyosbodik.

Mi volt Imre király betegsége? Nem tudni. Betegsége természetéről, mibenlétéről nem maradtak ránk adatok. Mégcsak egy szerény utalás sem. Krónikáink nem fordítottak gondot királyaink halálának ecsetelésére, jóllehet a közszólás szerint nyugtával dicsérd a napot, azaz: a véget kell megismernünk ahhoz, hogy az eseményt, jelenést helytállóan megítélhessük: a halál módja, miléntje sokszor az adott élet minden küzdelmét bevilágítja.

Tény: Imre király betegsége sodróerejű pusztító kór volt, hiszen rövid pár hét alatt végzett vele.

Gertrudisék mindenesetre kívánni sem kívánhattak volna számukra kedvezőbb fejleményt: a király "*megbetegedése*" az ő érdekeik irányába hat.

És ekkor Imre király – érthetetlenül – olyan cselekvésre szánja rá magát, ami ismét ebbe az irányba hat: kiengedi Keve várából áruló öccsét.

Ezekután pedig Imre király újabb, végzetes hibát követ el, amely ellentmond egyéniségének és Gertrudis-Endréről szerzett eddigi keserves tapasztalatainak: betegségének súlyosodását érezve – áruló öccsére (és Gertrudisra) bízza egyetlen fiának, az alig ötesztendős, nemrég megkoronázott Lászlónak az életét, sorsát, koronáját: Endrét teszi meg fia gyámjául, és fia kiskorúságának időtartamára kinevezi ót az ország kormányzójává.

Vagyis: érdekeltté teszi az ellene nyolc éven át gyilkos harcot folytató, minden eszközzel koronája megszerzésére törő házaspárt – saját mielőbbi halálában. Megjutalmazza saját gyilkosait!

Miként következhetett be ez, ha föltesszük, hogy a király ép esze és szabadsága birtokában volt?

Endre természetesen mindent megígér és esküt tesz mindenre, de már apja halálánál láttuk, mit érnek esküvései.

Miként juthatott Imre erre a katasztrófális döntésre?

Lehetséges-e más magyarázat a király e végzetes és teljesen érthetetlen, öngyilkos lépésére, minthogy hamis tanácsadói – az ellenpárt beépített emberei – bírták rá szóval vagy erőszakkal a királyt erre az elhatározásra?

1. Imre már apjától, Harmadik Bélától tudta, hogy öccsétől, aki teljesen Gertrudis befolyása alatt áll, semmi jót nem várhat.
2. Gertrudist és viselt dolgait is alaposan ismerve, tisztában volt gátlástalanságával, magyargyűlöletével, féktelen nagyravágyásával, tudta, hogy uralkodik gyönge jellemű öccsén, ó uszítja trónja megdöntésére, ó a nyolc éve folyó belviszályok kovásza, hiszen ezért zsuppoltatta vissza pár éve Merániába.
3. Semmi kétsége sem lehetett aziránt, hogy Gertrudis és meráni klikkjének befolyása Endrére a jövőben nem csökkenni, hanem növekedni fog.
4. S azzal is, hogy döntésével nemcsak a maga, de a fia életét és az országot is Gertrudis és németjei kezébe adja.

Következésképpen a nagybeteg vagy éppen haldokló Imre érthetetlen, végzetes döntése tanúsítja, hogy hamis tanácsadók, áruló egyházi és világi főemberek rábeszélésével kell számolnunk, vagy pedig azzal, hogy erőszakkal vették rá erre a királyt.

Imre környezetében tehát ott voltak az összeesküvők beépített emberei, titkos megbízottai s ezek bírták rá szellemi megtévesztéssel, erkölcsi vagy fizikai erőszakkal az önpusztító döntés meghozatalára.

Ez utóbbi esetben – és alighanem mindenképpen – számolnunk kell azzal is, hogy a király közvetlen környezetébe beküldött árulók idézték elő a király titokzatos betegségét és halálát is, s egyáltalán nem kizárható az sem, hogy a gyermek László király Endre gyámsága alá helyezéséről és Endre kormányzóvá emeléséről szóló döntést nem Imre király hozta, hanem az árulók léptek ezzel a nemzet nyilvánossága elé, hogy Endre kormányzóságának a törvényesség látszatát adják.

Mindenesetre az erélyes, éles észjárású, határozott Imre király egyéniségének ismeretében kimondhatjuk: ha Imre király beadta a derekát álszent, kegyes szólamoknak, hogy újabb nemes gesztusa majd meghozza a teljes kiengesztelődést, s jóindulatának messzemenő viszonzását az összeesküvő hercegi pár, Endre és Gertrudis részéről – úgy Imre király már nem volt öntudatánál s nem tudta, mibe egyezik bele és – netán – mit iratnak alá vele.

Megerősítésül tekintsük át az idevezető eseményeket:

1. Imre a pápai nyomással dacolva nem vezet sereget a Szent sírhoz.
2. Fiúgyermeke – utódja – születik.
3. A pártütők túlsúlyban levő seregét személyesen leszereli.
4. Magát Endrét fogságra veti.
5. Gertrudist megfosztja itt összeharácsolt vagyonától és hazazsuppoltatja.
6. Kiskorú fiát, Lászlót királlyá koronáztatja.

De lássuk, mire vezet mindez a pártütők szemszögéből?

Endre herceg (és Gertrudis) helyzete az uralomra kerülés vonatkozásban mind reménytelenebbé válik -a trón fegyveres megszerzésére a pálca-jelenet után nincs semmi lehetőség

- ifjú, életerős király ül a trónon, aki még sokáig uralkodhat
- a királynak fiúgyermeke születik
- fiát a király megkoronáztatja
- ez pedig józanul, átlagos mércével mérve legalább ötvenhatvan esztendőt jelent - ez idő alatt pedig születhetnek új utódok is, fiak, unokák, akár dédunokák is
- Endre és Gertrudis uralkodási reményei tehát a végtelenségbe foszlanak - tény, való tény az, hogy Endrének és Gertrudisnak immár két király áll útjában: míg ezek élnek, ők nem kerülhetnek trónra - egyetlen lehetőség marad hát: a különleges út, a rendhagyó lehetőség – és Imre az ifjú király meghal
- Endre herceg lesz az ország kormányzója és az új király, Gyermek László gyámja
- Gyermek vagy Harmadik László király öt és fél éves korában fél évi uralkodás után meghal – fél éven belül meghal két egymást követő király: minkét király, aki Endre és Gertrudis útjában állt – megnyílt az út a hercegi pár előtt és 1205. május 29-én Endrét Második Endre néven királylyá koronázzák.

Az eseményvonal nyílegyenes. A kommentár fölösleges.

Attila hunkirály

HOGYAN KÖLTÖZÖTT AT GYERMEK LÁSZLÓ KIRÁLY AZ ÁRTATLANSAG ORSZÁGÁBA?

A halálos ágyán átkok súlya alatt nyögő Imre király hamis tanácsadóira hallgatva, mint az előző fejezetben láttuk, vagy ellenségeinek hatalmában kényszernek engedve – végzetes hibát vét: hitszegő öccsét, aki mögött a féktelen hatalmi vággyal és gyűlölettel eltelt Gertudis áll, teszi meg kiskorú fia, III. László (1204.IX.-1205. V.) gyámjává és egyben az ország kormányzójává.

Imrének ez a döntése ellenségeire bízza és megpecsételi fia sorsát. Konstancia az özvegy királyné férjének temetése után a veszélyhelyzetet felismerve fiával és a koronával együtt Bécsbe menekül rokonához, VI. Lipót osztrák uralkodó herceghez.

Endre – akinek minden megnyilvánulása mögött az ót irányító Gertrudist kell sejtenünk -, felbőszül, hogy gyámfia és a korona kicsúszik a kezéből, s küldöttséget meneszt Lipóthoz és megfenyegeti: fegyveresen veszi vissza tőle a gyermekkirályt és a koronát.

Hogy szavainak nyomatékot adjon, seregével az osztrák határszélre nyomul.

A háború küszöbön áll. Lipót megrémül, a háborúra nincs felkészülve. Szívesen kiadná kezéből a gyermeket, de egyszerűen nem teheti, nem szolgáltathatja ki rokonát Konstanciát az özvegy királynét, aki oltalmat kért tó le fiával együtt, és ó ünnepélyesen megfogadta, hogy senkinek semmilyen körülmények között ki nem szolgáltatja a gyermeket.

Ebből a helyzetből egyszerűen nem volt kiút: ha nem enged – háború, ha enged, jóvátehetetlen, lemoshatatlan becstelenség. Vagy ez, vagy az, harmadik lehetőség nincs. Hacsak...

Hacsak nem adódik valami más lehetőség...

A háború okát, a casus bellit kell valahogy megszüntetni.

A háború oka pedig a minderről semmit sem sejtő öt és féléves gyermek, maga a gyermekkirály.

Habozásra, töprengésre sincs sok idó: a magyar had már a határon toporog, bármelyik percben megindulhat a támadás.

Határozni kell haladéktalanul, tenni, amit tenni kell, ha ugyan lehet még bármit is tenni.

S ebben a végletesen feszült, szorult helyzetben valami váratlan történik: váratlanul és hirtelenül meghal a gyermekkirály, a háború eleven oka.

Páratlan és tökéletes megoldás: éppen az hal meg, pontosan az, akinek meg kell halnia, méghozzá sem előbb, sem utóbb: pontosan akkor, amikor halnia kell.

Matematikus ki nem számíthatná, nem rögzíthetné – időzíthetné ezt tökéletesebben.

Nem, a mama nem halt meg, csak a fiú.

Mi történt? Mi történhetett?

11. Endre

BÉKETÁRGYALÁS ÖRVÉN MEGMÉRGEZETT KIRÁLY

Ellen- oknyomozó urak, nyugodtan félretehetitek az aktát, mert nincs vér, nincsenek használható nyomok nem maradt a színen álarctalan gyilkos, sunyi méregkeverő: nincsenek tárgyi bizonyítékok s nem maradtak fenn töredelmes vallomások a gyilkos(ok) hiteles kézjegyévei.

Maradt azonban valami, ami talán több minden esetlegességnél: az ok és az okozat feldarabolhatatlan viszonya, az okok és következmények tanúsága és a tények igaz mibenlétéről valló történelmi összefüggések: ezek pedig csalhatatlanul arról tanúskodnak: gyilkosság történt.

Zárótételként: Gyermek László halálhírét osztrák gyorsfutár vitte a magyar táborba.

Bizony kellett igyekeznie, mert a helyzet végletesen feszült volt. Mint Virág Benedek írja: "*a fegyverek már mindenfelől zörgének az öldöklésre*." .

A feszültség feloldódott, a háború elmaradt, Gyermek László király pedig "általköltözött az ártatlanok országába."

II. Endre (1205-1235) élete végéig rettegett az asszaszinoktól, a kor félelmetes közelkeleti terrorszervezetétől, amely a fanatizált gyilkosok dandárját nevelte ki és politikai gyilkosságok sorozatát követte el, s megszabott díjazásért vállalta a nem kívánt uralkodók meggyilkolását. Az asszaszinok maguk kérkedtek vele, hogy számos király az adófizetőjük, s hogy ebben lehetett valami, Albericus tanúsítja, ki a következőket írja:

> *"Lajos bajor herceget megölte egy asszaszin orgyilkos a Hegy Oregének (*így nevezték az asszaszinok mindenkori legfőbb parancsnokát -G.K.E.*) megbízásából; ennek hírére a magyar király .(II. Endre) nagy mennyiségű aranyat, ezüstöt küldött ajándékba a Hegy Oregének, s elnyerte kegyét." Széleskörű kapcsolataikra, befolyásukra világít az a tény, hogy Frigyes császár a német birodalmi gyűlésen az asszaszinokkal való együttműködéssel vádolta a magyar koronára áhítozó Babenbergi II. Frigyes osztrák herceget.*

És most lássuk, mit mond a história az ekkor 59 éves, újonnan nösült II. Endre végnapjairól:

"1235. nyár elején az osztrák herceg, Frigyes betört Magyarországba, rabol, gyilkol férfit, nőt egyaránt – írja Pauler Gyula – II. Endre amint hírt vőn, lóra kapott és nagy sereg élén, Béla, Kálmán fiával még júliusban visszaadta a kölcsönt. Az osztrák herceg – mondták –, valami 30.000 jó fegyverest gyűjtött össze, de mikor a sereg a magyarokkal szemben állott – kiknek számát a megriadt osztrák phantasia 200.000 emberre tette – harc nélkül alig 300 magyar elöl szétfutott. II. Endre akadálytalanul Bécsig dúlt: Frigyes drága pénzen békét vásárolt, azután ellenfelével összejött, és lakomával pecsételték meg a békekötést. Honn pedig II. Endrét családi öröm várta. Az ifjú királyné jó reménységben volt. De gyermekét II. Endre már nem láthatta... 1235. szeptember 21-én hirtelen meghalt.

IV. Béla

KIRÁLY, AKI CSODÁVAL HATÁROS MÓDON KIKERÜLTE A HALÁL KELEPCÉIT

Árpád-házi királyaink között akad egy király, aki szokatlanul magas kort, hatvannégy évet ért: Negyedik Béla (1206-1270).

Rendhagyó eset. Közfrázis: kivétel erősíti a szabályt. Bizonyos azonban, hogy egy esetlegesen előfordulható kivétel nem cáfolhatja meg az általában érvényesülő törvényszerűséget.

Lássuk hát, tómondatokban, miként jött létre ez a "*kivétel*".

Hétéves, amikor (1213-ban) anyját, Gertrudiszt a pilisi erdőben a felbőszült főurak kardélre hányják. Végeznének vele is, de hű emberei, cselédei köréje állnak és megmentik a viharzó koncolásban.

Három-négyévenkint robban ki egy-egy összeesküvés apja II. Endre és az ő élete ellen, ám az összeesküvések sorra kudarccal végződnek, s az összeesküvők Bécsbe menekülnek, ahol összeesküvést irányító központot hoznak létre.

Pályáját irtózatos törés szeli ketté: az 1241-1242 évi tatárjárás, amely kishíján elpusztítja Magyarországot.

Valóban ellentmondásnak rémlik elméletünkkel, a magyar történelem ritmusával szemben, hogy történelmünk e rettentő törése körül nem érvényesül a ritmusfelpörgés: nincs királyhalál és királycsere.

De vajon miért marad el ez?

Béla a tatárok másfél évi ittléte alatt számtalanszor kerül halálos kelepcébe, olyan helyzetbe, amelyből józan emberi számítások szerint nem menekülhet meg.

Lássuk a legkirívóbb tényeket:

1. A tatárok 1241. márciusi betörésének hírére, a tatárokkal csaknem egyidejűleg, Pestre érkezik Babenbergi II. Frigyes osztrák uralkodó herceg, a helyi összeesküvőkkel összefogva, fellázítja a pesti németeket, a csőcselék felkoncolja Köten kun királyt, családját, főembereit, majd Béla halálát követelve megostromolja a királyi palotát: Béla életét a hozzá hű testőrzők hősies ellenállása menti meg.
2. A sajói táborban, a végzetes ütközet előtti éjszakán, Csák Ugrin esztergomi érsek, az összeesküvő párt feje fellázítja

a tábor katonáit: Béla életét csak a hozzá hű testőrcsapatok halálraszánt bátorsága menti meg.

3. Másnap reggel, mikor a tatárok rést nyitnak a magyar sereget körülfogó zárógyűrűn – Batu had parancsa értelmében – minden tatár katona – tíz meg tízezer szempár – a "kerált" lesi, őt szeretné mindenáron elfogni vagy megölni, Béla azonban, hű testőreitől körülvéve, csodálatos módon kimenekül a lángoló szekérvárból, anélkül, hogy felismernék.
4. Mint a magyar menekülök minden csoportját, a királyét is űzőbe veszik a tatárok: az egykorú források szerint a menekülök óriási többségét lemészárolják: háromnapi járóföldre mindent az elesettek hullái borítanak – Béla azonban megmenekül.
5. A magyar-osztrák határon Bélát Frigyes herceg kelepcéje várja: a ravasz herceg a királyi családot és a királyi kincstárt már a kezébe kaparintotta; most Bélát akarja átcsalni a határon, hogy hatalmába ejtse: ha Béla megteszi ezt – a herceg kétségbevonhatatlanul végez vele, hiszen minden álma a magyar korona megszerzése. De Béla nem megy át az osztrák területre és így megmenekül.
6. 1242. februárjában a tatár sereg váratlanul átkel a befagyott Dunán és Kadán tatár vezér serege – egykorú híradások szerint – valósággal röpül a völgyeken hegyeken át: a cél: elfogni a "*kerált*" – de Béla megmenekül. Megmenekül, hogy megmentse az irtózatos csapást elszenvedett magyar népet és Magyarországot, Európa védőbástyáját, amely gátként állt az egész Európát elnyeléssel fenyegető pusztulás elébe.

Így következett be a rendhagyó eset. Így nem került sor a királyhalálra, a királycserére. Így maradt életben Negyedik Béla.

V. c. István

GYERMEKRABLÓK ÜLDÖZÉSE KÖZBEN MEGHALT IFJÚ MAGYAR KIRÁLY

Fölöttébb .viszontagságos élet jutott osztályrészül Negyedik Béla fiának s utódjának, Ötödik István királynak (1239-1272).

Csöpp gyermekként átélte a nagy tatárjárás (1241-1272) megpróbáltatásait és meneküléseit. Gyermek és ifjúkora az apjával való hatalmi torzsalkodásokban telt el. Királlyá koronáztatása sem békét, hanem kiélezett viszályt hozott: az apja életében apja ellenében köréje tömörült, s minden királyellenes összeesküvésben érdekelt főúri ligák mihelyt királlyá lett szembefordultak vele, s ugyanakkor a Magyarország elleni külső hatalmi törekvések is felerősödtek, méghozzá olyannyira, hogy István királynak a trónja megdöntésére szerveződő s mindinkább összefonódó külső és belső összeesküvés már a magánéletébe is behatolt és az ifjú királynak már az életgyökereit kezdte ki: nem csoda hát, hogy a harminchárom éves királyt alig kétévi uralkodás után már várta a sír.

Mikor István király Rasciába (Rácországba, a hajdani Szerbiába) vonult, hogy az ottani viszályokat lecsendesítse, a magárahagyott királyi udvart behálózta az intrika. Távollétében Habsburg Rudolfnak sikerült a maga pártjára vonni magát a királynét, Kun Erzsébetet is; s megvesztegetéssel és ígéretekkel számos egyházi és világi főméltóságot rábírt a vele való titkos szövetkezésre. Pektári Jóákim horvátországi bánt pedig rávette, hogy rabolja el István kisebbik fiát, szemefényét, az alig tízéves Endre herceget, s hurcolja Németországba.

István királya gyermekrablásról értesülve, lóhalálában a merénylők után nyargalt, s fiának elrablóit üldözve útközben érte a hirtelen és váratlan halál, megmenekítve az emberrablókat a felháborodott király bosszújától.

Mi lehetett vajon a fiatal király halálának oka?

Talán a felháborodott indulat s a fia sorsa miatti kétségbeesés végzett vele?

Vagy netán az üldözéssel járó kimerültség és idegizgalom? Hivatalosaink szerint István halála természetes okokra vezethető vissza. – azért halt meg, mert "*az idegek felcsigázása s a tikkasztó*

hőség (...) beteggé tette" – azért "*mert az izgalmak annyira megviselték*"

Kétségkívül ésszerű megoldás. hajszolta magát – tehát kimerült: rettegett elrabolt fia Sorsáért – ez idegileg is megviselte: kimerült és megviselt idegzetű embernél pedig bekövetkezhet a katasztrófa, a hirtelen halál.

Csakhogy hol volt akkor a közelben orvos, aki ezt megállapítsa.

Az ellentmondó tények pedig fölöttébb súlyosak.

Történeti tény ugyanis, hogy az ártatlan, tízéves királyi gyermeket a Habsburgokkal - pontosabban: Habsburg Rudolf leányával – való összeházasítás céljából rabolták el.

A gyermekrablás tehát a Habsburg-befolyás Magyarországra való kiterjesztését szolgálta.

Nem kell különösebb elmeél annak belátásához: ha István király utoléri a gyermekrablókat – ezek a tervek is meghiúsulnak.

S gondolkodjunk egy picikét: István fia, a királyi gyermek az emberrablók révén már a Habsburgok kezében van: elsőrendű érdek hát a régi királytól megszabadulni.

Ötödik István halála tehát a legnagyobb tökéletességgel illeszkedik a rohanó eseményekbe.

A harminchárom éves király halálának történelmi körvonalai tehát adottak.

Mi kell ennél több?

Kun László

NEGYEDIK VAGY KUN LÁSZLÓ KIRÁLY MEGGYILKOLÁSÁNAK ELTITKOLT HÁTTERE

Kun László király (1272-1290) életében a pápai követ érkezése hozott végzetes fordulatot. A Képes Krónika így tudósít erről:

> *"Ezenfölül pedig, minthogy kumán módra és nem katolikusként élt, az Apostoli Szentszék követeként idejött ellene a firmuni Fülöp, és elrendelte, hogy hagyjanak fel a szakállleborotválásával, a haj nak magyar szokás ellenére való lenyírásával, és ne viseljenek kumán süveget, amelynek használata már szinte szokásossá lett Hungáriában, hogy gyűlölje meg a pogányokat, kedvelje meg a keresztények szokásait, és éljen feleségével. De miután semmit sem ért el a királynál, hazament."*

A pápa követe tehát, ez a "*firmuni Fülöp*" nem kérelemmel fordul a királyhoz, nem kívánságként, óhajtásként adja elő fentieket, hanem mintha az ország fölötti szuverén hatalom birtokosa, teljhatalmú zsarnoka volna, Magyarország népe és a magyar király pedig szolgai alávetettje, alattvalója, minden teketória nélkül a fentieket egyszerűen "*elrendelte*", s mintegy parancsba adta ki az ország lakóinak, miként öltözködjenek és viselkedjenek. László királyt pedig minden további nélkül átokkal sújtja, azaz mintegy törvényen kívüli valakivé, amolyan futóvaddá degradálja.

De történt más is. Mert nagyot tévedne, aki úgy vélné, hogy a történelem eseményei minden előrelátás, rend és célszerűség nélkül mennek végbe. Mert Kun László király életének ebben az utolsó időszakában, pápai követek kíséretében egy ifjú ember is érkezett Magyarországra, mégpedig nem más, mint a későbbi III. Endre, a jövendőbeli király. Lámcsak a bölcs előrelátásnak e tagadhatatlan ténye. Kun László királya maga ifjúságától eltelve még önfeledten lubickol kunjai szeretetében, és már itt is van az új király, a tartalékkirály, ellenkirály, cserekirály. Nem is őrölnek olyan vakon azok a párkák. A következő lépés innen már kiszámítható.

Nem véletlen, hogy a Képes Krónika következő szakasza a "*LÁSZLÓ KIRÁLYT MEGÖLIK*" címet viseli. Ha ok és okozat van a világon, úgy tagadhatatlan a két esemény legszorosabb, és a

krónika által is tükrözött összefüggése: a pápai követ látogatását követi László király halála.

De halljuk a krónika idevágó szakaszát.

"Röviddel ezután, az Ur ezerkétszázkilencvenedik évében, a Szűz Szent Margit vértanú ünnepét közvetlenül megelőző hétfői napon, Kereszeg várának közelében a királyt éppen azok a kumánok ölték meg, akikhez úgy ragaszkodott."

A szakaszkezdő "*Röviddel ezután*" (a pápai követ látogatása után) félreérthetetlen ok-okozati összefüggésre utal: a legátus parancsokat oszt s kétségkívül kényúr ként lép fel a királlyal szemben is, azt lehordja, megfenyegeti és végül kiátkozza, ezt követi a király felkoncolása – "*röviddel ezután*".

Mesterfogásnak tekinthető, hogy éppen László király szeretett kunjai hajtják végre a bérgyilkosságot, részint mert ilymódon a rémtett ódiumát a klérus által gyűlölt és "*pogánynak*" bélyegzett kunokra lehet visszafordítani és rájuk zúdítani az ország haragját a király meggyilkolása miatt.

Természetesen meg kell szervezni ezt is, hiszen maga a nép értetlenül áll a királygyilkossággal szemben, amelynek sötét háttértényezőit – akárcsak a kései utódok – nem ismerik. Myse nádor, a neofita hitcserélgető, akinek nincsenek erkölcsi skrupulusai, vállalkozik erre a feladatra.

"Halála miatt Myse nádor, aki egykor mohamedán volt, ekkor azonban már elnyerte a kereszténység malasztját (ekkor tért át!), urának, az említett László királynak halálát hallván, férfiasan ez óriási gonosztett megbosszulására szánta el magát. A király halála után néhány nap elteltével, testvéré vel, Lysével, és az említett Édua ágyas édestestvérével, Miklóssal együtt egy napon az említett Arbuzt és Törtelt elfogta, Arbuzt kétfelé vágatta, Törtelt pedig darabokra szaggatta, MÁS, KUNOKAT PEDIG UGYANEZEKNEK A NEMZETSÉGÉBŐL ÉS ÖSSZES HOZZÁTARTOZÓIKAT, MI TÖBB, MÉG A KARON ÜLŐ VAGY BÖLCSŐBEN FEKVŐ CSECSEMŐKET IS, AKIKET CSAK EL TUDOTT FOGNI, LEFEJEZTETTE" – írja a *Chronica Hungarorum.*

Lám, a férfias felbuzdulású, kereszténységre frissen áttért nemes lovag férfiasan nemes keresztényi cselekedete. Bűntett a

bűntettre, bűntett mesterfokon: a láthatatlan felbújtók mosván moshatják-dörzsölhetik a kezeiket: a remek kigondolás folytán minden remekbe sikerült, s a "*bosszú*" a bérgyilkosokon messze túl – a "*pogány*" kunokra szakadt, mai ördögpolitikusok által is alkalmazott recept szerint: ártatlanok vérével torolva meg ártatlanok vérét.

Az orgyilkosok csapása nemcsupán a szerencsétlen Kun Lászlóra sújtott, hanem az egész magyarságra.

Kun Lászlóval ugyanis férfiágon kihalt a szent Árpád-házi királyok ága és az ország ismét a belső meghasonlás szakadékába zuhant.

A bérgyilkosok nevét ismerjük: ARBUZ, TÖRTEL ÉS KEMECSE. Fölözi őket MYSE nádor és pribékcsapata.

A felbújtókat, a királygyilkosság előkészítőit az előzmények félreérthetetlenül jelzik.

László királyon "*szörnyű sebeket*" ejtettek a gyilkosok, s alighanem ő is azok közé a királyok közé tartozik, akiknek holtában letakarták az arcát, nehogy emberi szem elszörnyedjen látványától.

Kun László király meggyilkoltatása egyébként csupán sátánian ügyes változata Második István király ugyancsak álcázott hátterű megöletésének, akit – gyilkosságpalástolóink, történettorzítóink szerint, miként láttuk, úgyszintén szeretett kunjai ölelgettek –önfeledt szeretetükben – halálra: felbújtókat, összeesküvést, gyilkosokat tehát ne keressünk s nyugodjunk bele, hogy mindez csupán a vak véletlen játéka.

Velencei Endre

ÁRPÁD-HÁZI KIRÁLYOK HÁTBORZONGATÓAN' KÜLÖNÖS TEMETÉSE

Ősi szokás szerint a holtat felravatalozzák, nyitott koporsóba helyezik, hogy mindenki láthassa még a holtat és elbúcsúzhasson tőle.

Általános, törvényszerű szokás ez, amely minden halandó utolsó jelenésére kiterjed, kiváltképpen a királyok temetésére.

Valahol rokon ez a tetemrehívás ősi magyar szokáshagyományával: íme, lássátok őt, ha láttátok életében, lássátok holtában is, annak bizonyságául is, hogy elhunyt, s annak rendje-módja szerint békében hunyt el.

Árpád-házi királyainknál azonban ismeretlen okok folytán, érthetetlenül eltértek ettől. Valamilyen rejtélyes okból szokásba jött, hogy királyainkat ne ilymódon, hanem tetemüket mintegy elrejtve, letakarva, arcukat lefedve temessék el, tehát olymódon, hogy senki sem láthassa a halott királyt, senki sem láthassa arcát, senki sem azonosíthassa a koporsóba tett test kilétét.

A *Chronica Hungarorum* így tudósít erről, egy későbbi király, Róbert Károly (I. Károly) temetése alkalmából:

> *"A szent oktatás és az ünnepélyes misék befejezése után nem egynémely más, régen elhalt királyok módjára, akiket más írásos művek tiszteletre méltó tekintélye boldog emlékezetűeknek mond, azaz nem letakart arccal és néhány napig titokban őrzött testtel – mert egyes esetekben egynémely király halálakor állítólag ez a helytelen szokás kapott lábra –, hanem nyíltan, mindenki jelenlétében és nyilvánosan, mindenki szeme láttára szállították a mondott testet Fehérvárra, hogy ott eltemessék." (*Chron.Hung. 98.*)*

Miért? Mi értelme volt ennek? Miért kellett a királyok arcát lefedni?

Miért kényszerültek erre? Mit akartak titkolni ezzel?

Bizonyos: ha valamit lefednek, eltakarnak, azzal valamiféle titkot akarnak elleplezni, a szemek elöl, a nyilvánosság, a köztudat elöl elrejteni.

Visszautal ez a borzalmas szokás – amit a *Chronica, Hungarorum* írója szembetűnő óvatoskodással mer csak lejegyezni – az "*Árpádok végzetére*", magyarán az Árpád-házi kirá-

lyok meggyilkolására, de nem fedi fel azt a titkot: mi volt a halott királyok arcán, mi tette szükségessé, hogy elfedjék azt minden tekintet elöl, mi lehetett az arcukon, miféle szörnyű seb, vágás, kaszabolás, amit nem volt szabad meglátni senkinek?

Titokjelek mindenfelől: sötét titkok fedik ezt az egész történelmi korszakot.

TITKOK FEKETE PECSÉTJÉVEL ÖRÖKRE LEZART HALÁL!

(SÍRKŐLAP ÁRPÁD-HÁZI KIRÁLYAINK KIGYILKOLÁSÁNAK ZÁRÓFEJEZETÉRE)

Egy kevéssé ismert s talán nem is nagytudású, de jóhiszemű szerző, Ujházy György Európai magyarság c. munkájában érdekes módon foglalja össze utolsó Árpád-házi királyunk, III. Endre (1290-1301) tragédiáját: 1301. január 14-én a budai várban váratlan hirtelen örökre lehunyta szemét III. András királyunk. Ez a halál a maga feltörhetetlen fekete pecsétjével lezárta az Árpádok nagy nemzetségének sorát. Nem maradt örököse szent koronánknak. A magyarság ősi, nemzeti dinasztiája kihalt.

Megrendülten vette a nép a kegyetlen s sorsára oly végzetes gyász hírét.

*"S az ország főpapjai, bárói, nemesei és minden rendű lakosa – írja Ákos István országbíró –, Ráchelként elsiratván Szent István első magyar király nemzetségének, vérének, törzsökének atyai (=*anyai*) ágon kisarjadt utolsó arany ágacskáját, sokat tépelődve gondolkodának, Isten kegyelméből hol s miképpen találnának maguknak a szent királyok véréből sarjadt királyt". Kölönös gyászjelentés"*

Mi történt hát? Megtudhatjuk-e bármilyen módon valaha is?

Vajon van-e "*feltörhetetlen*" titok?

Való igaz: a titkok feltörése nem könnyű; minél nagyobb a bűn, az orozva végrehajtott bűncselekmény, annál nagyobb a titok, a bűnrejtés s annál hozzáférhetetlenebb a titok, hiszen minél nagyobb érdeket sért a bűncselekmény, annál inkább el kell rejteni azt. Történelemi bűncselekmények titokban tartásához pedig óriási érdekek fűződnek: könnyű átlátni, hogy nemzetek, országok sorsára kiható bűncselekmények, titkos diverziók, nemzetkö-

zi összeesküvések, királygyilkosságok következményei embermilliókat, nemzedékeket nyomorítanak meg, viruló nemzeteket, országokat taszíthatnak a hanyatlás vagy éppenséggel a pusztulás örvényei felé. Roppant érdekek fűződnek hát a történelmi gyilkosságok elpalástolásához és általában minden titkos tevékenység, titkos háttértényező elkendőzéséhez. Királygyilkosságok elleplezéséhez – tekintve, hogy a nemzetek, országok életarányai egy nagyságrenddel magasabb léptékűek az emberi életnél – még évszázadok, évezredek múlva is jelentős érdekek fűződhetnek. Annak a népnek viszont, amelyet királyának (királyainak) meggyilkolása hátravetett vagy éppenséggel tönkretett, elsőrendű érdeke ezeknek a – valójában létére törő – orgyilkosságoknak a feltárása márcsak azért is, mert ezeknek az ellene elkövetett merényleteknek, orgyilkosságoknak titokban maradása valósággal szürke hályogot képez a nemzet szemén, történelmi látásán, s ezek a vakfoltok éppen ott akadályozzák meg tisztánlátását, ahol a legfontosabb látnia: a titkos hatóerők, háttértényezők területén.

Ezúttal Velencei (III.) Endre esetében azonban, ha lehet, még nagyobb a tét, hiszen egy több, mint négy évszázadon át (896-tól 1301-ig) uralkodó királyi ház életének megszűnéséről, a szent királyok rendjének megszakasztásáról van szó, s e királyi család kihalasztása egy több, mint négyszáz éves folyamatot szakit meg, bizonytalanságba döntve Magyarország állami létét, ismeretlen viharok, viszályok, veszedelmek felé sodorva az egész magyarságot.

Csoda-e hát, ha törvényszerűnek mondható kriminalisztikai fejleményként megsűrül itt a titok, és az egyébként minden orgyilkosságot befedő leplezés hatására a titok feltörhetetlenségének hiedelme is lábrakap.

Vészterhes idők, végzetes fejlemények, baljós következmények! – ekként jellemezhetnénk Velencei vagy Harmadik Endre, az utolsó Árpád alatti állapotokat, ha nem kellene sietve hozzátennünk, hogy e vészterhes, baljós idők immár három évszázada tartanak: egy nemzet vergődik a meghasonlás pusztító belviharai között olymódon, hogy tetőpontra forrt az "*ádáz belviszály*", s akár egy élő test felhasított ereiből, bőséggel omlik "*a pártos honfivér*" – s a nem pártos honfivér is: a külső hatalmi hódító törekvések, idegen érdekek kereszttüzében álló, belső viszályko-

dásban, újra meg újra fellobbanó polgárháborús tűzvészek, fegyveres betörések szaggatta ország szüntelen viharban hányódik, a hajdanta egységes nemzet egymással antagonisztikusan szembenálló, ellenséges rendekre töredezett, töretett, a népfelségjogú vezetés hatalommá fajult, amelyért véres koncként marakszanak a trónkövetelők; ahol hajdanta még azokat is kivetette magából a közösség – a hét gyászmagyart –, akik nem vállalták önként társaikkal a dicső halált a hazáért –, a haza szent fogalma az erkölcsök romlásával mélyresüllyedt; valósággal hemzsegnek a mindenféle rendű és rangú árulók s árulás árulást követ: a korlátlan hatalomra törő és a központi hatalmat elsöpörni akaró oligarchiák, nem bírván kellő fegyveres erővel a király leverésére – a hazaárulás polgárjogot nyert gyakorlata szerint – külföldre futkosnak fegyveres beavatkozásért a magyar központi hatalom ellen: ebben a szégyenletes, országromboló tevékenységben a néptől elidegenedett bárókkal az élen járnak a római katolikus egyház hazai főméltóságai.

Harmadik Endre király

"uralkodása alatt az országnak néhány nemese – tudósít a Chronica Hungarorum –, tudniillik János és Henrik bán, Henrik fiai, és mások is igen sokan András király sérelmére, mint mondják VIII. Bomfác pápától KIRALYT KÉRTEK. "

Királyt kérnek az összeesküvők a törvényes király életében!

És a pápa nem zavarja ki; nem sújtja átokkal a saját királyuk ellen fenekedőket! Mégcsak el sem zavarja színe elől a pártütőknek, sötét összeesküvőknek a csoportját.

Nemhogy nem zavarja el- keblére öleli őket!

Virág Benedek döbbenten kérdezi:

"Dehát azon háborgókat, kik még András király életében királyt kértek tőle, miért nem intette meg, hogy törvényes urukat tisztelték volna?" (Magyar századok III. 4.)

Dehogy inti meg őket a pápa, dehogy inti! Ellenkezőleg: ügyüket felkarolva mintegy az élükre áll.

"A pápa helyt adva kérésüknek – tudósít a Chronica Hungarorum – egy tizenegy éves gyermeket, névszerint Károlyt, Magyarországra küldött az Úrnak ezerkétszázkilencvenkilencedik esztendejében, még András király

életében."

Ismét bekövetkezett hát az a végzetes cselekménysor, ami egy évtizeddel ezelőtt Kun László király trónjának megdöntéséhez, meggyilkolásához vezetett.

Emlékeztetnünk kell rá: akkor is pápai kezek nyomására indultak meg a királyellenes összeesküvők, pápai kezek intéztek mindent s hozták be – még az ifjú király, Kun László életében -a pápa által kijelölt új királyt, Velencei Endre herceget, koronázták meg még Kun László életében, és ültették trónra László király meggyilkolása után.

Akkor Endre mellett történt mindez, most ellene.

Harmadik Endre király – ez becsületére legyen mondva – nem vetette alá magát és a rábízott országot semmiféle idegen nyomásnak, még a pápai nyomásnak sem, akárcsak több más, szintén életével fizetett királyunk.

Es Endre kegyvesztetté vált a pápai szék előtt: aki trónjára emelte, az készült onnan ledönteni.

Harminc éves volt csupán, de sorsa már megpecsételődött.

A régi szólás "Meghalt a király – éljen a király" a visszájára fordult: "*Megjött az új király – vesszen a régi király*!"

Sötét kor volt, végzettel, bűnnel vemhes.

Szalay László, régi oklevelek nyomán ugyancsak ijesztő képet fest a kor viszonyairól, – tobzódó harácsolás, simónia, meghasonlás –, s kiváltképp Gergely' esztergomi érsek és pártfogóinak a királyi hatalmat megvető és az utolsó Árpád halálához vezető tevékenységéről:

> *"A latrok Károly nevében szállottak szembe a közhatalomnak időről időre jelentkező töredékeivel, mindig mélyebbre süllyedett. A pesti gyűlésen hozott végzéshez képest 1299. május első felében országgyűlés tartatott, s ezúttal a Rákos mezején, mert az összes nemesség lévén hivatalos, Pest középületei szűknek találtattak; – de orvoslást ettől sem nyert a haza. Gergely esztergomi érsek felhivatott, jelenne meg ő is, s biztosíttatott, hogy nemcsak minden sértés nélkül jöhet és mehet, hanem minden igazságos követelései is illő tekintetbe fognak vétetni; de ő, kit a pápa csak imént hatalmazott föl az országban hemzsegő eretnekek és békebontók fékezésére mindenkit maga elébe idézni, a makacsabbakat bűntetni, s a szófo-*

gadókat egy évre és negyven napra szóló bűnbocsánattal megvígasztalni, nem engedett a fölhívásnak, sőt egyházi átokkal fenyegette a püspököket, ha a gyűlést oda nem hagyják, s hozzá Veszprémbe nem jönnek, hol czinkosaival tanácskozott. Fenyegetésének nem volt sikere, de a rákosi gyűlés is eredmény nélkül eloszlott, s Gergely érsek Veszprémből a Dráván túli országrészekbe menvén, tökéletes biztonságban folytatta kivált a németújvári s brebiri grófok segédévei ármányait.

Endre, ki eddig Bonifáczot egy követségre, egy levélre sem méltatta, úgy látszik, s ki gyengeségének érzetében sem ügyekezett engedmények és ígéretek által a pápát magának megnyerni: Imre váradi püspök által most a közte és az esztergomi érsek között fennforgó ügyét a római kuria elébe terjesztette, s a lázadó főpapot annak jellemezte, ki felhivatván az országgyűlésben részt venni, hol minden veszedelem nélkül megjelenhetett voltta, "rémséges fenyegetődzésekkel válaszolt... s az ország hitetleneihez vevén magát, azokhoz, kik szörnyűséges és borzasztó gonosztetteik mintt az egyházból, kiküszöböltettek és kiátkoztattak, ,kik MAJDNEM MAR NEGY KIRALY ALATT DUUAK AZ ORSZAGOT... ezen dögvészeseket és száz halálra méltókat megátalkodott gonoszságukban még megerősíti: De a szent szék most már nem volt hajlandó értekezésekbe bocsátkozni." ("Bocsássunk meg az ellenünk vétkezőknek,") (Szalay Magyarország története II. 123-124)

Nem, a pápa nem enged, nincs megbocsátás, a tervek már készen állnak, III. Endrének vesznie kell; megindulnak a titkos pápai ügynökök, Róbert Károlyt – törvényellenesen – Magyarországra hozzák, s 1300. augusztusában Zágráb városában Gergely esztergomi érsek törvénysértő módon, az alkotmányosság minden rendelkezését megcsúfolva, királlyá kente fel a gyermekkorú Károlyt, a pápa kegyeltjét.

Szalay László melodramatikusan zárja ezt a szörnyű históriát: "*Endrét 1301. január 14-én megölte a bánat*".

A Bánatgyilkost, azaz a Gyilkosbánatot azonban bízvást lomtárba rakhatjuk, felmutatván a Királygyilkos Ármányt és a Gyilkos Pengét.

Részletezzük hát kissé, adott lehetőségeink szerint a felderíthető történetet.

Figyeljünk élesen a Krónikára, ahogy a sorok közé rejtve -a szavakat mintegy a tények eltakarására használva – tudomásunkra hozza a történtek lényegét:

> *"Hogy ez a Károly uralomra juthasson, és András király ellenében az uralmat elnyerhesse, az említett pap (a pápa) egy és más követet küldött oldala mellől András király ellen Károly érdekében."*

A Krónika óvatos körülírásából kihámozható a III. Endre elleni aknamunkába lendülő titkos erők leplezett tevékenysége. Megtudjuk a következőket:

1. Bonifác pápa a "*Saját oldala mellől*", vagyis a pápai szék legfőbb, legbizalmasabb embereiből irányít "*küldötteket*" Magyarországra, a magyar király ellen, annak hatalmának megdöntésére.
2. A "*küldöttek*" vagy "*követek*" tehát nem akármiféle küldöttek és követek, nem is követek, s nem is nyíltan, a nemzetközi előírások szerint, a királyi udvarhoz, a királyhoz küldetnek, hanem – félreérthetetlenül és letagadhatatlanul – az összeesküvőkhöz, a III. Endre uralma elleni titkos összeesküvési hálózat irányítására.
3. Kiderül a szöveg figyelmes olvasásakor, hogy a pápa nem egyetlen alkalommal, s nem egy ilyen megbízottat küldött a titkos terv – III. Endre király – az utolsó Árpád – eltávolítására, illetve meggyilkolásának előkészítésére, hanem több alkalommal, talán rendszeresen ("egy és más követet") több titkos megbízottat a cselekmény előkészítésére, irányítására.
4. Es nemcsak irányítottak, be is hozták az új királyt az országba, akárcsak Kun László esetében, a törvényes király, III. Endre ellen, aki ekkor 34 éves és makkegészséges volt, de halálra volt szánva.
5. Es nem csupán behozták: meg is koronázták – még III. Endre, a törvényes király életében 1299-ben.

Él még a király. Es ifjú a király. Ifjú és egészséges. És máris itt van, pápai segédlettel, a váltás, az új király: kutyabaja a királynak, és máris, mintha már meghalt volna, vagy legalábbis haldo-

kolna, már bejött ellene – az utódja! Ennyire biztos a halála! Ennyire biztosra veszik: hamarosan bekövetkezik a halála!!! Mi történik itt? Mi megy végbe itt a háttérben, a kulisszák mögött? Mire készülnek?

Virág Benedek, a nemzeti lélek múlt század eleji lelkes ébresztője a következőkben tájékoztat a nemzetközi szövevény belső támoszlopairól:

> *"az esztergomi (érseki) szék üres vala. Tudniillik a hazafiak nem tartották érseknek Gergelyt, ki a nemzeti szabadság ellen dolgozott, ki tavaly Zágrábban, midőn még élt a törvényes király, III. András, megkoronázta Károlyt"*

Nem kétséges: teljesen biztosra mennek!

Megkoronázták az új királyt az ifjú, életerős törvényes király ellenében, tudván annak bizonyosan bekövetkező közeli halálát!

III. Endre végzete tehát közel áll a beteljesedéshez. Minden előkészület megtörtént trónja és élete elvételére, s a befejezésnél névtelen olasz udvaroncok, étekfogók lépnek az előtérbe.

Velencei Andrásnak, származása, gyermekkori évei folytán természetesen szép számmal voltak olasz udvari emberei, akárcsak később Hunyadi Mátyásnak, akinek megmérgezésében szintén olasz orvos és olasz követ játszott vezérszerepet. Timon Sámuel egyértelműen megírja, hogy megmérgezték (Epitome chronol. 42.), s olasz származású komornyikját vádolja a gyilkosság végrehajtásával.

Szerinte Domonkos és Dömötör nevű kétes származású egyének a király olasz származású komornyikját bérelték fel a király meggyilkolására.

Harmadik Endrét, az utolsó Árpádot tehát nemzetközi összeesküvés tette el láb alól; miként azt Timon Sámuel az *Epitome chronologicájá*ban már az 1700-as évek elején megállapította: megmérgezték. A király, aki tudta, hogy mi készül ellene, rettegett megmérgeztetésétől, és ezért elrendelte, hogy minden elébe tett ételt pohárnoka az asztalnál még előtte kóstoljon meg.

A méregkeverők azonban kifogtak rajta: olasz pohárnoka mérgezetthegyű – féloldalasan méreggel bekent – késsel vágta fel a király asztalára tett halat, s ő maga a halnak azt a részét kóstolta meg, amit a kés mérgezett oldala nem ért. A királynak a mérge-

zett oldalból adott: a király azon nyomban rosszul lett (akárcsak két évszázad múltán Hunyadi Mátyás), s másnapra már szólhattak a gyászharangok: kiterítve feküdt az utolsó Árpád-házi király.

A méregkeverés módszerei az utóbbi évtizedekben a jelek szerint tökéletesedtek; IV. Istvánnál még az érvágást használták fel a király megmérgezésére, itt már fölösleges volt az érvágás, megtette a magáét a féloldalasan méreggel bekent kés is.

Szerfölött különös, és jellemző hazai viszonyainkra, hogy a méregkeverő pohárnoknak éppúgy nem esett baja, mint a Mátyás halálakor a mérgezett fügét felszolgáló Péter kulcsárnak: nálunk büntetlenül lehetett királyt is ölni – a felelősségrevonás – éppúgy, mint a kivizsgálás – elmaradt.

Meghalt Harmadik Endre király, letört "*az utolsó arany ágacska*" és vele kigyilkoltatott a szent királyokat adó karizmatikus Árpádok családja, új szakaszhoz érkezett a magyar történelem.

HARMADIK ÁTTEKINTÉS

MI VOLT A VEGYESHÁZI KIRÁLYOK VÉGZETE?

Vágd, fiam, vágd, Forgács!
Tied leszen Ghymes és Gáts!

KÉT ELŰZÖTT KIRÁLY VENCELT, A GYERMEK EXKIRÁLYT MEGGYILKOLJÁK

Kihalt az Árpád-ház! Több mint négy évszázados (896-1301) országlás után kihalt a szent királyok ága, s ezáltal, ha lehet, még tovább fokozódott a Magyarország fölötti hatalom megszerzésére irányuló nemzetközi versengés. Ebben átmenetileg a pápai szék, amely az Árpádok kipusztításában is szerepet vitt, járt legelöl: miként láttuk, már Kun László életében behozta új királynak Harmadik Endrét s még Endre életében a gyermek Róbert Károlyt. A hatalmukat féltő magyar főúri rendek nem nézhették tétlenül ezt, s a pápa jelölte, akkor tizenhárom éves gyermekkirály ellenében Harmadik Endre halála után cseh földről ők is egy gyermekkorú ifjút hoztak be – az ekkor mindössze tizenharmadik évében járó Vencelt – és koronáztak magyar királlyá. A két gyermekkirály mögött állókét egymással marakvó hatalmi csoport a maga királyával a maga hatalmi érdekeit akarta érvényesíteni.

Miután Vencelt, II. Vencel cseh király fiát a pápával szembeszegülő magyar főurak behozták és megkoronázták, a pápai párt, illetve maga a pápa, VIII. Bonifác nem nyugodván bele ebbe, a leghatározottabban fellépett a törekvéseit keresztülhúzó új király ellen. A fokozódó pápai nyomás a királyi apát, II. Vencelt végülis meghátrálásra kényszerítette: a pápa kiátkozással fenyegette, és ki akarta kényszeríteni, hogy megjelenjék a színe előtt. Végül az ifjú Vencel uralkodásának harmadik évében, apjának, a cseh királynak a pápa négy hónapi ultimátumot adott fiának Magyarország trónjáról és Magyarországból való eltávolítására. Vencel kénytelen volt engedni, hazahívta koronás fiát, aki nem sokkal később 1306. augusztus negyedikén gyilkosság áldozata lett.

OTTÓ ÁTOKVERTEN GYÖTRELMES URALKODÁSA

VIII. Bonifác szándékát azonban – Róbert Károly trónra juttatását – az ellenlábas magyar főrendek ismét meghiúsítják, s a pápa jelöltje ellenében ezúttal Bajor Ottót hozzák be királynak.

A pápai szék, miként ezt tények sora tanúsítja, Magyarországot hovatovább valamiféle hűbéresének tekinti és mind drasztikusabban avatkozik bele történelmünknek ebben a szakaszában a magyarság sorsának alakításába: királyok trónra emelését, bukását, halálát intézi, döntő szerepet vivén az Árpád-ház kihalasztásában és az új királyi dinasztia, a velencei Anjou-ház trónra juttatásában.

"Nemzetünk dolgába idegen hatalom keverte magát – állapítja meg Virág Benedek (Magyar századok III.3.1.), amely a hazafiak közt még nagyobb meghasonlást okozott. Ilyetén észveszés ártalmas a polgári társaságnak, mint emberi testnek a méreg, mely a szívnek romlására siet."

Ottó uralkodása még VenceléveI összemérve is, valóságos kálvária. Fortélyos – s mindmáig feltáratlan – cselszövény bontakozik ki Ottó körül, amellyel szemben az újdonsült királya legteljesebb óvatlanságot tanúsítja.

Tanácsadói rábeszélik, nősüljön meg s vegye el a hatalmas erdélyi vajda, Apor László bűbájosnak festett, hajadon leányát: ezáltal szilárdíthatja meg leginkább királyi trónját. A furfangos vajda úgy tesz, mintha örömmel venné a király leánykérését. Ottó gyanútlanul leutazik a vajdához, sejtelme sem lévén arról, hogy a szálakat a háttérből láthatatlan kezek mozgatják, László vajda pedig – menyegző és nász helyett – fogságra veti a királyt, elveszi koronáját is, és zár alatt tartja, majd lemondásra kényszeríti: az országban időközben lezajló politikai változások miatt Ottónak amúgy sem marad más választása, csupán a lemondás.

Ugyanis míg Ottó erdélyi várfogságában sínylődik, szakadatlanul folynak a felsőszintű titkos tárgyalások, egyezkedések; az időközben tizenkilenc éves ifjúvá serdült Róbert Károly hadserege szépen előre nyomul – mintha minden egy előre gondosan kidolgozott forgatókönyv szerint történne -, és elfoglalja az ország szívének, központjának tekinthetd Buda várát. Az így kialakult helyzetben a koronájától és hatalmától megfosztott Ottó aligha tehet okosabbat, minthogy lemond és alig két évi uralkodás után elhagyja az országot.

Lemondása ellenére – jeléül annak, hogy lemondása kényszerű volt – királyi címét továbbra is viselte – alig négy év múltán bekövetkező haláláig.

El kell ismerni: a pápai szék hallatlan céltudatossággal és állhatatossággal törekedett király jelöltjének, Róbert Károlynak trónra juttatásában, s nem kevesebb, mint három királyt – Harmadik Endrét, Vencelt és Ottót – távolított el a magyar trónról, míg – 1308-ban – sikerült elérnie, hogy védence, Róbert Károly átvegye a tényleges magyar királyi hatalmat.

Róbert Károly

RÓBERT, KÁROLY TITOKZATOS HALÁLA

Róbert Károly (I. Károly -1308-1342), akit már III. Endre életében, 1301-ben megkoronáztak, az erőteljes pápai nyomás ellenére csak két király trónralépte és elűzetése után nyerhette el a Magyarország fölötti tényleges királyi hatalmat.

Jelentős uralkodóink között tartjuk számon. Lényegében amolyan középkori reform uralkodónak tekinthetd, aki hatalmának megerősítését szolgáló egységtörekvéseinek érdekében, magaszervezte korszerű hadseregével az olígarchák túlhatalmának a letörésére és az országnak nyugateurópai minták alapján való átformálására, a régi főúri családok felcserélésére törekedett, s ilymódon, noha kormányzása haladónak mindsíthető, akaratlanul azokra a maradi s a központi hatalommal szembehelyezkedő erőcsoportokra sújt le egységesítő törekvéseiben, amelyek a nemzeti érzésnek is az őrhelyei voltak: így Aba Amadé és Csák Máté félországnyi területekre kisugárzó hatalmát zúzza szét, s a Kopasz-féle felkelést veri le, vagyis szándéktalanul bár, de jószerivel belháborút folytat a nemzeti hagyományokat is őrző erőcsoportokkal szemben, s Zách Felincián 1330. évi merénylete a nemzeti szárny sikertelen visszacsapásának is tekinthető.

Harmincnégy évi uralkodás után, ötvennégy éves korában éri a halál.

Uralkodása utolsó éveiben Róbert Károlyt is ugyanaz a rejtélyes kór támadja meg, mint előtte és utána is nem egy királyunkat, így később Nagy Lajost, Zsigmondot, Hunyadi Mátyást, hogy csak a legnevesebbeket említsük, s ami főként abban nyilvánult meg, hogy alsó végtagjai fájtak és nem tudott a lábára állni. Ámde, érdekes módon, ez nem volt elég, betegségek egész halmazata gyötörte, legalábbis a Képes Krónika szerint:

> *"állandóan nagy nehéz betegségekben kínlódott, melyek hosszú időn át főképpen a lábaiban gyötörték, és módfelett hatottak reá."*

Róbert Károly király tehát – és ebben kivételnek számít – nem hirtelen váratlan halállal távozott el az élők világából, feltéve, hogy halála összefügg betegségeivel. Noha azok természetéről (az egy köszvényen kívül) és eredetéről semmit sem tudunk.

Ezzel le is zárhatnánk talán Róbert Károly halálának kérdését, ha nem ütköznénk egy szerfölött különös jelenségbe, nevezetesen abba a ténybe, hogy krónikáink, s így mindenekelőtt a *Chronica Hungarorum*, roppant terjedelemben, hosszú oldalakon foglalkozik éppen Róbert Károly halálával, hasonlíthatatlanul bővebben, mint bármely más királyunk halálával, s ha feltesszük, hogy mindennek oka van, úgy a *Chronica Hungarorum* szózuhatagának is nyomós okának kell lennie, s ebben már az is szembeszökő, hogy távolról sem azért foglalkozik meglepően bó terjedelemben a király halálával, mintha elkerülhetetlenül fontos tartalmak, tények, a király sorsának, betegségének, halálának sarkalatos tényei vagy más fontos és szükséges közlendők szorítanák erre, ellenkezőleg: ennek a túlontúl is bőséges szóáradatnak jószerivel nincs semmi részletes, tárgyias közlendője; felmered hát a kérdés, hogy a Krónika, amely a mértéktartás szabályait egyébként ismeri és követi, miért fordít ekkora fáradságot ennek a királynak halálára, jóllehet úgyszólván egyetlen határozott, közvetlen tényt, adatot nem hoz tudtunkra arról, miként is halt meg a király: óvatosan tér ki minden konkrét megnyilatkozás alól: egyetlen szót sem ejt módjáról, miképtjéről. Meglehet, hogy kerülő úton így akar visszanyúlni "*nagy nehéz betegségeinek*" valódi okaira?

Vagy tévedünk talán, megtéveszt a látszat, s a krónika épp ellenkezőleg, a szokottnál és a lehetségesnél is többet mond el a király haláláról: olyasmit is, amit elmondani nem lehet, vagy legalábbis fölöttébb kockázatos? Titkos tényeket hoz tudomásunkra, de burkoltan, rejtetten, olymódon, hogy ne lehessen fejét venni érte, a diplomácia rejtjeles nyelvén? (A diplomáciai nyelv, mint tudjuk, az a nyelv, ahol a szavak valóban a szavak, tartalmak eltakarására szolgálnak.)

És itt juthatunk el a *Chronica Hungarorum* beszámolójának egy további különösségéhez. Ebben a megemlékezésben ugyanis, szokatlan és rendhagyó módon, saját eddigi gyakorlatának is ellentmondva, valósággal jajong Róbert Károly király halála fölött.

De még ennél is tovább megy: nemcsak jajong, de vádol: megdöbbentő vádakat sorakoztat *fel* névszerint meg nem nevezett, rejtett erőkkel szemben, akik felelősek a király haláláért.

De miért? Mi az oka a vádaskodásra, keserű panaszkodásra? S miképpen valósítja meg ezt?

A halál jelképét használja fel a királygyilkosság tényének közvetett közlésére, a halál képében, ürügyével a király életét elragadó álarcos erőkről, tudtunkra adva: ez a halál nem közönséges, nem természetes halál; nem a királyt sanyargató betegségek következménye, nem azok nyomán áll be, hanem váratlanul és hirtelenül, mindenki megdöbbenésére, elképedésére, ördögi csalatás által a királyhoz titkon belopózó álarcos "*halál*" révén.

Tekintsük át a király haláláról szóló krónikás szöveg egy részletét:

> *"Ó, halál! Te, aki sárból gyúrt ősatyánk vétke miatt, azáltal, hogy ők AZ ÖRDÖGI CSALATAS MEGFONTOLT GONOSZSAGANAK OSZTÖNZÉSÉRE beleharapták a kárhozatos almába, BEHOZATTAD A BON MÉRGÉT A VILÁGBA? ELÁRASZTVÁN A KÍGYÓ MÉRGÉVEL, te rettenthetetlen, te félelem nélküli és tiszteletet nem ismerő, te, VÉTEK CSALÁRDSÁGA VAL TÖLTEKEZETT, ennek az ősatyának fiait is elragadtad (...) Nemde megmutattad, milyen keserű, milyen kemény, kegyetlen s könyörtelen vagy, amikor az Úrnak ezerháromszáznegyvenkettedik évében, az apostolok szétszóratása után következő napon, július 16-án nem riadtál vissza attól, hogy RÓKA RAVASZSÁGIT FORTÉLYODDAL TITOKBAN ÉS LÁTHATATLANUL BE NE LOPÓZZ A MÉRHETETLEN MAGASSÁGÚ LEGERŐSEBB VÁRBA, MEGVÍHATATLAN FALAI KÖZÉ, MELYEKEN SEM ERŐ, SEM E VILÁG HATALMA NEM TUDOTT ÚRRÁ LENNI; ÉS NEM FÉLTÉL ELLENSÉGES FEGYVEREKKEL A LEGHATALMASABB URALKODÓNAK Károly úrnak, Isten kegyelméből Magyarország királyának az ÉLETÉRE TÖRNI."*

Képtelenségnek tetszik, hogy mindez üres példálózgatás, lehetetlen nem látni a titkos erőkre való utalások célzatos sorakoztatását, hiszen a krónikás még azt is kimondja, hogy ellenséges fegyverekkel vetettek véget a király életének. Világosan felismerhető: élesen különválasztja a király betegségeit halálától: nem az következik be, ami várható, előrelátható, hanem a váratlan, az, ami megdöbbenést kelt: a halál nem a betegségek folyománya.

Méginkább kiemeli mindezt az a tény, hogy a *Chronica Hungarorumnak* itt tanúsított eljárása a maga nemében egyedülálló és ellentmond önnön

gyakorlatának, de a többiekének is, hiszen köztudomású, milyen röviden, alig pár szóval térnek krónikáink napirendre királyaink halála felett.

Még feltűnőbb, hogy a krónika még Róbert Károly közvetlen utódainak, fiának Nagy Lajos királynak, valamint Zsigmond királynak a halálát is csak pár odavetett szóban intézi el. Nagy Lajos haláláról például csak ennyit:

> *"Végül itt hagyta e küzdelmes életet, és az örök élet után vágyakozva, a zsoltáríró ama mondása szerint: "Jó nekem az Úrhoz szegődnöm, és Uramba, Istenembe helyeznem reménységemet" – az Úr hívására eltávozott ebből a világból". Zsigmond király haláláról pedig mindössze ennyit: "*életének hetvenedik évében halt meg*".*

Mindezt még kirívóbbá teszi s a szövegek közötti ellentétet végletessé fokozza az, hogy ennek a két királynak a meggyilkolását, miként a továbbiakban jelezzük, kétségbevonhatatlan egykorú okiratok bizonyítják. A magyarázat tehát nem lehet más, mint az, hogy a *Chronica Hungarorum* szerzője, aki ezekről nem tudott, Róbert Károly esetében olyan adatok birtokába jutott, amelyek alapján bizonyosra vehette meggyilkolását.

Ne feledjük, már betegsége, illetve betegségei, az, hogy a krónikák szerint szüntelenül nehéz és gyötrelmes betegségek halmaza kínozta, már az is gyanúra ad okot, hiszen a "*megétetések*": lassan ölő mérgekkel való kísérletezések járnak hasonló, orvosilag szinte megfoghatatlan tüneti megnyilvánulásokkal, végül a nagy dózis meghozza a hirtelen halált.

Felvetődhet a kérdés: honnan kerülhettek elő efféle adatok éppen a *Chronica Hungarorum* keletkezésének korában, s ha akkor a krónikás kezébe jutottak, hova tűnhettek el. Magyarázatot kínál erre a krónika létrejöttének ideje: a Chronica Hungarorum 1473-ban jelent meg, vagyis Hunyadi Mátyás uralkodása idején, s tudjuk, Mátyás király elrendelte az udvarházakban, egyházakban stb. őrzött régi iratok beszolgáltatását. A kor több más históriku sainál – Bonfininél, Ransanusnál és másoknál is – felfedezhetők olyan történelmi adalékok, amelyek a korábbiaknál nem

fordulnak elő. Eképpen kerülhettek elő Róbert Károly király halálára vonatkozó iratok is. Sajnos ezek később a török pusztítás és a klerikális inkvizíció folytán, Mátyás király híres könyvtárával, a Corvinával egyetemben végérvényesen elvesztek.

MIKÉNT HALT MEG A „HÁROM TENGER MOSTA ORSZÁG" KIRÁLYA?

Nagy Lajos király (1342-1382) halála körül látszólag minden rendben van, a legnagyobb rendben. Kezdjük ott, hogy nem volt már gyermekember, közel volt a hatvanhoz (56 évet ért meg) és így némelyek szerint már érett volt a halálra; ugyanis ez az életkor abban a történelmi időszakban már öregembert jelentett, "*öregemberek*" halálánál pedig e felfogás alapján kizárólagosan csak természetes halállal lehet számolni orgyilkosság, merénylet ezekben az esetekben kizárt: a bűnpalástolás a leglehetetlenebb érvet is felhasználja céljai érdekében.

Nagy Lajos halálát illetően az egykorú leírások olyan semmitmondóak hogy szinte lehetetlennek látszik bármiféle nyomot, rendhagyó eleme felfedezni. A kenetes leírások szerint semmi ok a gyanúra.

Mégis meg kell hallgatnunk életíróját, Küküllei Jánost, aki mintegy első kézből számol be a nagy király haláláról:

> *"Végül, az öröklét után sóvárogva – miként a zsoltár a zsoltáros szava mondják: "Jó nekem az Istenhez tartoznom és az Úristenbe helyezem reménységemet" Elhagyta ezt a fáradtságos életet és szeptember havának tizenegyedik napján eltávozott a világból. Nem sokkal azelőtt egy csodálatos üstökös jelent meg az égen. Halálakor akkora volt a, gyász a országban, mintha mindenki saját halottját siratta volna. Az Úr 1372-ik esztendejében, ugyanazon hónap 16-ik napján temették el a királyi városban Fehérvárott, abban a kápolnában, amelyet ő alapított a Boldogságos Szűz társaskáptalanja mellett s melyet később felesége Erzsébe királyné látott el javadalmakkal. Negyven évig, egy hónapig és húsz napi uralkodott, Átlagos magasságú, büszke tekintetű, göndörhajú és göndör szakállú, derűs arcú, duzzadt ajkú, egy kicsit görbe hátú ember volt*." (Küküllei János Krónikája 369-370)

Nagy Lajos

A Chronica Hungarorum sem haladja meg ezt a vonalat:

"Végül itthagyta e küzdelmes életet, és az örök éJet után vágyakozva zsoltáríró ama mondása szerint: "Jó nekem az Úrhoz szegődnöm, és Uramba, Istenembe helyezni reménységemet" – az Úr hívására eltávozott ebből a világból szeptember havának tizenegyedik napján. Kevéssel ezelőtt egy csodálatos üstökös tűnt fel. Halála miatt akkora gyász támadt az országban, hogy szinte mindenki megsiratta. Eltemették Székesfehérvár városában, abban a kápolnában, amelyet ő építtetett a Boldogságos Szűz káptalani temploma oldalán, az Úr ezerháromszáznyolcvankettedik évben. Negyven évig és huszonkét napig uralkodott." (I.m. 129)

A Krónika beszámolójában talán az egyetlen rejtett utalás: az üstökös megjelenése: ez ugyanis a középkori jelképes kifejezésmód szerint mindenkor a rendhagyó eseményekre utalás jele volt.

Végeredményben a két mű lényegileg a következőket mondja:

a/ Itthagyta ezt a fáradtságos életet
b/ Az Ur szólítására eltávozott ebből a világból

Csoda-e, ha a későbbi életírók is megrekednek a semmitmondó kijelentéseknél, üres frázisoknál, kegyes fordulatoknál?

Egyik késői életírója, Pór Antal így émelyeg:

"Életének e végső szakasza a nyári verőfényes nap alkonyához hasonlított, amelynek búcsú fényessége minden érdességet elsimít, eltakar.

Különben is a nagy király uralkodása zenitjén trónja virágában minden reményét a királyok királyába helyezte, szerencséjét neki köszönte, boldogságát tőle reménylette.

Elhihetjük tehát belső káplánjának, hűséges titkárjának, utóbb életírójának, hogy vágyott már e fáradalmas életből egyesülni teremtőjével, kinek hívására föl is cserélte csakhamar a mulandó földi létet az örökkévalóval."

De talán mégis rejlik itt valami. Ha Küküllei János lényegkerülő mondatait hallgatjuk, az a benyomásunk, hogy ennél virágosabban, távolabbról és semmitmondóbban már nem is lehetett volna beszámolni a halálról, hisz ennél százszor több lett volna az

egyszerű, tárgyias beszámoló a halál tényleges bekövetkezéséről, pl. "*Lajos király nagyot sóhajtott s aztán lehunyta a szemét*", vagy valami ehhez hasonlót: igaz ez is semmi, ez sem sokat árul el, de mégis, mond valamit, akármilyen keveset, s hogy életrajzírója ezt is kerüli, az már meglehetősen különös. Miért zárkózik el hermetikusan a valóságtól az óvatos, tekervényes semmitmondásba? Mi a célja ezzel? Miért nem közli-közölheti a legegyszerűbb tényeket sem? Es miért hivatkozik tüstént arra, hogy "*az Úr elszólította*"? Miért fontos számára ez a semmitmondó formula? Miért kellett az Úrnak elszólítania a nagy királyt?

Nagy Lajos ekkor még csak ötvenhat éves volt, tehát még távolról sem aggastyán, s még korántsem érett az "elszólításra".

Nem kerül meg valamit ez a szófordulat?

A hitelesnek vehető hazai tudósítások mind üresek, semmitmondóak ebben a vonatkozásban, s a szavakból úgy tetszik, a nagy király tökéletes rendben költözött át a másvilágra.

S ki tudja, vajon nem éppen ezáltal árulnak el valamit?

Ez azonban -a legjobb esetben is – alig több puszta sejtelemnél.

Ámde nem így áll a dolog a külföldi forrásoknál: roppant érdekes adatokat őriznek, s olyan tényekre utalnak, amelyek valószínűsítik, ha ugyan nem bizonyítják, hogy Nagy Lajos királyorgyilkosság áldozatául esett. S valószínűvé teszik, hogy Küküllei köntörfalazása nem véletlen, s azért fogalmaz így, mert valóban elrejt, el kell rejtenie valamit.

Meglehet, hogy még az ország gyásza is a király váratlan halála okozta megdöbbenésre utal?

Külföldi adatok a király meggyilkolását tanúsítják, s bizonyítják azt is, hogy nemzetközi összeesküvés szövődött Nagy Lajos élete ellen, s ennek alapján tényként kell elfogadnunk a külföldi beavatkozás valóságát, a titkos erők behatolását, aknamunkáját.

Efféle bizonyítékok fennmaradása, léte a legnagyobb ritkaság, hiszen az ilyen jellegű adatokat, ha egyáltalán létrejönnek, jól felfogott érdekeik folytán maguk a bűnrészesek semmisítik meg. Jegyzőkönyvek, önvallomások, írásos dokumentumok a legritkábban készülnek még közönséges gyilkosságokról is, hát történelmi gyilkosságokról, királyok élete ellen törő merényletekről.

Ezúttal azonban ez a ritka eset következett be; fennmaradtak az árulkodó adatok. És ez váratlan szerencse a történetkutató számára, hiszen Nagy Lajos halála körül nem kirívóak a gyanús körülmények: a király végeredményben tisztes kort ért meg, közeljárt a hatvanhoz, és ami a magyar királyoknál szinte rendhagyó – negyven kerek esztendeig uralkodott. Mindez több mint elegendő a gyanú elaltatásához (más kérdés, hogy a puszta gyanúval amúgy sem megyünk semmire).

Ez a negyven évi uralkodási idő az Árpád-házi és vegyesházi királyaink sorában szinte páratlan; egyes-egyedül Zsigmond teljesítette túl ezt a maga fél évszázados uralkodási idejével. (Jó kriminalisták viszont tudják, hogy a magas életkor csöppet sem akadálya a meggyilkoltatásnak, s elérhet valaki matuzsálemi kort, vagy éppenséggel haldokolhat: nem bizonyos hogy elkerüli az orgyilkosok tőrét vagy a méregkeverők halálos kotyvalékát.)

És ami a legmeghökkentőbb: ugyanez a helyzet Zsigmond király esetében. Zsigmondról is hasonló dokumentumok kerültek elő.

Mindez híven tanúsítja, mi folyik a történelem és a történetírás berkeiben.

Királyok láb alól való eltevése egyáltalán nem olyan rendhagyó jelenség, mint némelyek beállítani szeretnék, s ennek egyszerű oka, hogy jelentős és bonyolult érdekek hálózata fonódik a királyok személye és élete köré. II. Endre például egyáltalán nem minősíthető hisztériás rémlátónak azért, mert betegesen félt attól, hogy megölik, megmérgezik. Se szeri se száma az efféle eseteknek.

De csak sorjában!

Lássuk a tényeket.

A velencei tanács felbérelt egy nemesembert Nagy Lajos meggyilkolására. A felajánlott vérdíjat az illető keveselte. Többet kért.

Végül is megalkudtak. A megegyezés a leghatározottabb formában megtörtént.

A felbujtó – a velencei tanács – megfelelő személyt keresett és talált a királygyilkosság végrehajtására.

Az illető kész volt a merénylet véghezvitelére.

A kitűzött vérdíjat a gyilkosjelölt kívánságára felemelték.

A megállapodás létrejött.

Ennyi az, amit hivatalos adatokból tudunk.

Úgy is mondhatnánk: konkrét, kézzelfogható tudásunk véghatára ez: ennyire terjed ki, nem tovább.

A többiről nem maradt fenn és nem áll rendelkezésünkre írásos bizonyíték.

Ez azonban nem zárja ki a gyilkosság megtörténtét. Sőt! ha a végrehajtás netán elmarad, úgy feltehetően rákerül a fenti bizonylatra egy záradék.

Valami ilyesféle: "*Nem történt meg*"; "*Végrehajtatlan maradt*" stb.

Efféle záradék azonban hiányzik.

Persze ez nem ellenbizonyíték.

Van azonban még valami, s igen nyomós valami, ami egybeesik a megrendelt halál tényével.

Nagy Lajos halála váratlanul és hirtelen következik be.

Nagy Lajos nem szenvedett semmiféle betegségben, olyanban semmi esetre sem, ami hirtelen halálát okozhatta volna, szívére sem panaszkodott, teli volt életerővel, nagy tervekkel és a végrehajtásukhoz szükséges dinamizmussal.

Ez önmagában természetesen nem bizonyítja százszázalékosan az orgyilkosságot. De hol van a százszázalékos bizonyosság? Gyakorló jogászok sokat beszélnének erről a justitz mordok vetületében: az elérhető legnagyobb bizonyosság nem több, mint felfokozott valószínűség: a bizonyosságot megközelítő valószínűség a legtöbb, amit elérhetünk. S hét évszázad távolából, az esetről szóló részletes tanúvallomások, tárgyi bizonyítékok s az exhumálás lehetősége híján úgy véljük, ez sem csekély eredmény a gyilkosság tényének megközelítéséhez.

Végül, de nem utolsósorban: rendelkezésünkre áll Nagy Lajos király megöletésének kriminalisztikai ténybizonyítéka is. Egy kiváló kriminalisztikai munka – Katona Géza-Kertész Endre A bűn nyomában című műve kétségtelen tényként közli a nagy király meggyilkolását, velencei méreggel való elpusztítását:

"Nagy Lajos magyar királyt két nápolyi bosszúhadjárata, majd 1378-ban Velence ellen folytatott háborúja miatt a velencei köztársaság urai gyűlölték, és el akarták tenni láb alól. A városállam ügyeit irányító Tanácsban

javaslatot terjesztettek elő megmérgezésére. Julian Baldachini velencei nemes 12000 aranyért és egy várkastélyért vállalkozott is a merénylet végrehajtására. A Tanács először sokallotta az összeget, de később, amikor a háromesztendős hadjárat alatt Nagy Lajos jelentős hadisikereket ért el, hajlandónak mutatkozott a vérdíj kifizetésére. Hogy később mi lett a vállalkozás sorsa, lehetetlen megállapítani. Nincs nyoma annak, hogy a vállalkozó szellemű nemes megkapta a kialkudott vérdíjat.

A velencei merénylet semmi esetre sem a történetírói fantázia szülötte. Korabeli feljegyzések szerint a diplomáciai küldetésben levő velencei követeket aranyon kívül méreggel is ellátták, hogy azokat, akiket aranyon nem lehet megvásárolni, így tegyék el az útból." (i.m. 286.)

Az I. (Nagy) Lajos élete elleni összeesküvés tehát bizonyítottnak tekinthető. Az egyetlen megjegyzés, amivel vitatkoznunk lehetne: a bűncselekmény végrehajtásának megállapíthatatlanságára vonatkozó vélekedés. A ténykörülmények, összefüggések, következmények vizsgálata, szakszerű logikai elemzése ugyanis, megítélésünk szerint Nagy Lajos király drámájánál is lehetőséget nyújt a végrehajtás tényének bizonyítására. A történeti tényanyag megbízható fogódzókat kínál a bűncselekmény megtörténtének bizonyítására. Vagyis nem kell itt megrekednünk, semmiképpen sem áll, hogy tudásunk határai a konkrét iratanyagnál, dokumentumoknál lezárulnak: a következmények, tényösszefüggések bizonyíthatják az előzményeket, éppúgy, mint az előzmények a következményeket.

Tekintsük át az összefüggéseket.

1./ A velencei titkos tanács okiratai közt ránkmaradt megállapodás Lajos király meggyilkolásáról, 1381-ben történt: ekkor határozta el a velencei tanács, hogy megadja a kiszemelt orgyilkos által kért felemelt vérdíjat, a tizenkétezer aranyat és hozzá az igényelt kastélyt.

2./ A következmény: Nagy Lajos egy éven belül 1382-ben meghalt. A két időpont meglehetősen egybevág a gyilkosság előkészítéséhez és végrehajtásához szükséges idővel;

a/ Julian Baldachini, a felbérelt orgyilkos elrendezi otthoni dolgait,
függő ügyeit és felkészül a nagy utazásra.
b/ Megteszi az utat Velencétől Budavárig, ami az akkori közlekedési és
útviszonyok között hosszú hetekbe tellett.
c/ Baldachini összeköttetéseket teremt a király közvetlen környezetével, és sikerül bizalmas, mindenre kapható embereket szereznie, netán neki magának kell valamilyen módon befurakodnia – feltehetően a szolgaszemélyzet tagjai sorába nyert felvétel útján – a király környezetébe.
d/ Az orgyilkosnak elő kell készítenie az alkalmat a magával hozott méreg bekeverésére a királynak felszolgált ételbe vagy italba.

De menjünk tovább a gyanújelek nyomában.

3./ Nagy Lajos váratlanul halt meg. Márpedig a váratlan haláleset – mint olyan esemény, amelynek kiváltó és háttér okai ismeretlenek – mindig gyanúsnak minősül és hivatalból kivizsgálandó.
4./ Hirtelenül halt meg, rejtélyes körülmények között. Feltehető, ha nem így végzi, netán a krónikások sem burkolják virágos szólamokkal az általánosság ködébe tragédiáját, haláltusáját.
5./ Nem volt kétséges, hogy Nagy Lajos király léte veszélyt jelentett – már óriási hatalmánál fogva is -a velencei tanácsra. Magyarán: a számla egyik oldalon sem volt véglegesen és kielégítően rendezett. E tények felelnek a *Cui prodest* kérdésére, s egyben arra is, amit élet elleni bűncselekményeknél elsőül vetnek fel a nyomozók: volt-e haragosa az áldozatnak? S volt-e üzlettársa, rokona, örököse, aki hasznot húzhat a halálából?

Itt pedig adottak voltak az érdekelt felek, méghozzá szép számban, a velencei köztársaságon túl is feltárhatók azok a külső és belső erők, amelyek érdekeltek voltak Nagy Lajos bukásában.

Magyarország hatalma Nagy Lajos alatt ismét jelentősen megnövekedett, mondhatnánk az adott európai hatalmi; egyensúlyi viszonyok között jóllehet hajdani nagyságának még az árnyékát sem érte el – túlnövekedett. Átmenetileg a baráti Lengyelország is Nagy Lajos jogara alá került s valóban három tenger mosta az ország határát. Magyarország hatalmának ezt a növekedését a riválisa hatalmak görbe szemmel nézték. Nagy Lajos sorsa a fenti leírt módon megpecsételődött.

Anjou Mária

ANJOU MÁRIA KIRAL YNÓ MEGÖLETÉSE AVAGY A FEHÉRLILIOMOS ANJOU-HÁZ MAGY AR ÁGÁNAK KIHALASZTÁSA

Anjou Mária királynő, Nagy Lajos leánya és utóda huszonöt éves korában halt meg. Haláláról életírója Márki Sándor (Anjou Mária királyné.

Magyar Történeti Életrajzok. Bp. 1885.) a következő képet adja:

> *"Mária királynő 1395. május 17-én hétfőn, a keresztjáró napok alatt szokása szerint a budai hegyek közé lovagolt ki s ott magánosan vadászgatott. Egy vízmosásnál azonban lova megbotlott, felbukott s a királynét is maga alá szorította. A szenvedett rázkódás és sérülés végzetes volt. Az eszméletlen Mária idelőtt szülte meg gyermekét s amely pillanatban életet adott annak. nem lévén a közelben semmiféle segítség, ugyanazon pillanatban vesztette el saját s gyermeke életét. Úgy találták meg őket az erdőben."*

Mindennapos, egyszerű eset. Gyanúra semmi ok. Nem is vette gyanúba még senki az ifjú királynő halálának körülményeit.

Hivatalos historikusaink mindent a legnagyobb rendben találtak. Hóman-Szekfű Magyar történetének frappáns megfogalmazásában: "*Mária királyné lováról bukva idő előtt adott életet első gyermekének s vele együtt meghalt*." A Magyar Életrajzi Lexikon szerint: "*Másállapotban lováról lebukva halt meg*." Vagyis: minden pontosan úgy történt, ahogy leíratott, noha e fogalmazásokban már a felismerhetetlenségig elmosódnak az eset konkrétumai.

Mégis e szövegekből bizonyos ellentmondások ütköznek ki. Márki csikorgós szövege is meglehetősen zavaros és ellentmondásos.

Kezdjük ott, hogy Máriát hivatalosaink meglehetősen betegesnek festik. S aligha ok nélkül. Elég, ha arra gondolunk, hogy szeme láttára fojtották meg az anyját, Erzsébet királynét, s a lázadók fogságában lévén ő maga is alig kerülte el ezt a sorsot. Nehezen viselhette terhességét is. Ráadásul terhességének utolsó szakaszában volt.

Nos, miként képzelhető el, hogy egy terhessége nyolcadik vagy éppen kilencedik hónapjában levő nő, még ha egészséges is, "*szokása szerint*" kilovagoljon? Betegeskedő, állapotát nehezen viselő nőnél ez egyenesen elképzelhetetlen. Hát (még, hogy lovon "*vadászgasson*"? Méghozzá magányosan!

De hagyján, menjünk tovább. Márki látszólag mindent pontosan tud a legapróbb részletekig. mintha ott lett volna, vagy szemtanú leírása alapján ismertetné a történteket. De honnan, mikor e balesetnek nem volt szemtanúja?

Egyéb furcsaság is akad itt bőven. A felbukott ló, mint írja "*a királynét maga alá szorította*", vagyis: a több mázsás állat rázuhant a királynőre. A halálokok közül elsőnek mégis a "*szenvedett rázkódást*"-t említi a "*sérülés*" mellett. S ha a paripa rájuk zuhant, és holtan találták őket az erdőben, úgy miként lehet, hogy a ló nem zúzta agyon őket, és Mária élve szülte meg gyermekét, s mindketten csak ezután haltak meg?

Vannak itt egyéb, még feloldhatatlanabb bonyodalmak.

A Máriát ért súlyos lelki-fizikai megrázkódtatásokat figyelembe véve – ezek lelki nyoma, mint tudjuk, letörülhetetlen –, alig érthető, hogy ha már ilyen állapotban rászánta magát a lovaglásra s ráadásul egymaga volt, miért a hegyek közé, a néptelen erdő sűrűje felé vette útját? Rettenetes élményei után miként szánhatta rá magát erre?

S itt már akarva-akaratlan szembetűnik, hogy szokatlanul kiélezett szituációjú baleset ez, olyan baleset, amely a valószínűség (vagy inkább valószínűtlenség?) szélső határán mozgó eshetőségek egész sorának bekövetkeztétől függ: egyébként nem jöhet létre, csak abban az esetben,

- ha az előrehaladott terhességű királynő, nehezen viselt terhességével, betegeskedésével nem törődve, lóra ül és kilovagol,
- ha egymaga megy, egyetlen kísérő nélkül,
- ha állapotával és az ésszerűséggel ellentétben a néptelen erdőbe vezető hegyi utat választja,
- ha lova megbotlik, s nem akárhogyan botlik meg, de úgy, hogy felbukik,
- ha ráadásul úgy bukik fel, hogy rázuhan lovasára,

- mi több: ha úgy zuhan rá, hogy magzatával együtt agyonnyomja.

Ha e szélsőséges feltételek egyike is elmarad

- Mária királyné és magzata életben marad.

És most vegyük kissé szemügyre a királynő lovának botlását: a botlásnak nagy erejűnek kellett lennie. De mitől, miért volt az.

A végzetes következményekből arra következtethetünk, hogy a beteges, nyűgösködő állapotú, terhessége utolsó időszakában levő királynő szilajon vágtatott vagy legalábbis nyargalt. Am ez miként elképzelhető?

A legtalányosabb mozzanat: miként maradhatott a királynő az erdő sűrűjében egyedül?

A királyt, királynét szigorú etikett köti, magán életét is szabályok irányítják, sohasem lehet egyedül. Királyné kíséret nélkül nem mutatkozhat a palotán kívül sehol, sem nyilvánosság előtt, sem utcán, köztereken; erdőbe miként mehetne a királynő egyedül?

S e kíséret nemcsak dísz: fegyveres védelem is: a kíséretnek kell biztosítani a királynő személyét minden esetleges támadás, bántalmazás, s előre láthatatlan veszedelem ellen: a kíséret felelős a királynő biztonságáért, testi épségéért, életéért.

Hol maradt hát Mária királynő mellől a kötelező kíséret? Miként történhetett meg, hogy nem tartottak vele, amikor elindult? Vagy miként maradhattak el mellőle az erdőben?

Az egyetlen elképzelhető eshetőség: maga a királynő tiltotta meg – szembeszállva a megszeghetetlen etikette1 –, hogy kísérete vele tartson.

De miért tette volna ezt? Mi oka lehetett volna rá? Nyűgösen viselt

állapotáról egy percre sem feledkezhetett el? Számolnia kellett bárminő rosszulléttel; szörnyű felelőtlenség lett volna hát, ha kíséretét maga mellől elparancsolja, s megtiltja, hogy kövessék. Ennek elrendelés éhez őrültnek kellett lennie.

De hát a kíséret? Kíséretének vezetője, S tagjai? Bárgyún, szó nélkül engedelmeskedtek, mondhatnánk; felelőtlenül magukra

vállalták a felelősség ódiumát s a kötelesség-mulasztás főbenjáró vádját? Mert nyilvánvalóan ez az az eset, mikor nem szabad engedelmeskedni a parancsnak, s az amúgy is veszélyeztetett királynőt követni kell tilalma ellenére is.

De ki vélhetné egy pillanatra is, hogy a királynő adott ilyen parancsot? A kísérő apródok eltávolításának csupán egyetlen értelme lehetett: a szem- és fültanúktól való szabadulás, az elszigetelt környezet mesterséges létrehozása.

Tudjuk: az elszigetelt környezet úgyszólván nélkülözhetetlen előfeltétele az élet elleni erőszakos, titkos bűncselekmények végrehajtásának. Erre a maga helyén még visszatérünk. Itt érjük be azzal, hogy a királynő baleseténél kétszer is nyomára bukkanhatunk az ilyen irányú mesterkedésnek, először: mikor megszokott környezete a néptelen erdővel cserélődik fel; másodszor: mikor elszakad kíséretétől.

Kinek állt Mária útjában? Halála kinek állt érdekében? Az ellenpártnak? Netán a férjnek, Zsigmondnak?

Zsigmond alibije több mint tökéletes: egy héttel előbb hadaival a Havasföldre megy a törökkel szövetkezett vlachok ellen.

Vagy az utolsó magyar Anjou tragikus halála mögött a Horváti párt bosszúját kell keresnünk? Mária ugyanis nemrégen a lázadók fogságába esve, esküvel fogadta a lázadók fejének, Horváti Jánosnak, szabadon bocsátása fejében, hogy semmit sem tesz ellene, nem tör életére, s később mégis borzalmas módon kivégeztette Horvátit.

MÁSODIK VAGY KIS KÁROLY KIRÁLY FELKONCOLTATÁSA

"Balázsi Öld meg a királyt!
Neked adom Ghimes várát."
Középkori verstöredék

Kis Károly (1385. dec. 31-1386. febr. 24.), akit Nagy Lajos leánya Mária királynő uralkodása közben 1385. utolsó napján, december 31-én koronáztak meg, rendkívül merész és kockázatos politikai húzásokkal került a magyar trónra. Mikor Pál, zágrábi püspök felkeresi és a szakadár Horváti-féle párt megbízásából fel-

szólítja a törvényesen megválasztott Mária királynő ellenében Magyarország trónjának megszerzésére, kis Károly "örömmel ajánlkozott a kimondhatatlanul nagy gonosztett megvalósítására. Es hogy ki ne tudódjék a még befejezetlen ügy, le ne lepleződjenek a gaztett szerzői, meg ne előzze őket a királynők jogos óvintézkedése, s így szándékaik meg ne hiúsuljanak: hazug híreket koholnak, megtévesztő lepelbe burkolnak mindent." (Thúróczy)

A hatalmas haddal érkező trónbitorló valójában foglyul ejti és házi őrizet alatt tartja a két királynőt, Máriát, és Erzsébetet, az anyakirálynőt, majd kényszeríti Máriát a lemondásra, és nagy hadi pompa közepette megkoronáztatja magát.

A két királynő és hívei azonban csapdát állítanak. Erzsébet királyné és Garai Miklós, a nádorispán – miként Thúróczy írja – "felkészültek a nagy gonosztettre. A nádor ispán kiokosítja a királynét, hogy koholt ürüggyel hívja meg a királyt a termeibe.

Február hó hideg napjai voltak, és közeledett annak a szent szűznek az ünnepe, akinek, mint mondják, Krisztus a saját rózsakertjéből küldött rózsákat és gyümölcsöt. Az Ur megtestesülésének ezerháromszáznyolcvanadik éve után éppen az ötödik év végezte új körforgásával pályáját, amikor Erzsébet királyné ennek a napnak alkonyulata felé közölte Károly királlyal, hogy friss levél érkezett hozzá vejétől Zsigmond őrgróftól, arra kérte a királyt, hogy jöjjön az ő lakosztályába, vegye szemügyre a levél felbontását és annak titkait, és hallgassa meg, milyen rejtett célzásokat tartalmaz.

A szerencsétlen Károly király – a bűn sötét homálya már kerülgette –lejön magas lakosztályából, és olasz udvari emberei kíséretében a királynészállására megy. Ugyanebben az órában Garai nádor – mivel így állapodtak meg – nagy csapatot hozva magával behatol a királyi várba, és miközben emberei csoportokban, ahogy meghagyta nekik, a vár kapujában visszamaradnak, ó maga azzal az ürüggyel lép be a palotába, ahol a király és királyné tartózkodik, hogy búcsút akar venni urától és úrnőjétől, mert másnap leánya menyegzőjére kell mennie, de vele volt az összeesküvő is, karddal a ruhája alatt.

Miközben tehát a királyné és a nádor a király oldala mellett ültek és különböző tárgyalásokba merültek, az olaszok eltávoznak a tanácsból és a palotából kilépve, kettesével, ahogy ez az olaszok

szokása, járkálnak a várban. Amikor a nádor úgy látta, hogy a tervezett merényletre itt at alkalom, a szeme sarkából az ott álló Forgách Balázsra tekintett, aki magára vállalta ezt a dolgot. Ö pedig megértvén a jeladást, köpenye alól előhúzza fényes kardját, villám módjára lecsap vele a királyra, és vitéz karral súlyos csapást mérve rá, rettenetes sebet ejt a fején és szemöldökén, a két szeme között. A gaztett elkövetése után eltávozik az udvarból, és miközben az olaszok mindenütt nagy zajt csapnak és összecsődülnek, véres kardjával nyit utat magának a nádori csapatokig."

Az egykorú Monaci Kiss Károlyról szóló verses krónikájának szavaival:

"A csevegő Erzsébetnek közelében, figyelve
Ült a király. Eközben a nap nyugalomra közelgett.
Most Gara fél szemmel hunyorita Balázsra, ki ott állt
Selvállalta merészen a nagy terv teljesitését.
A megadott jel után a gyanútlan fejedelem ellen
Villogtat ja piros kardját: megijedve a vastól,
Hátra hajolt s arcával visszatekintve, amint volt,
Elkerülé a csapást? hol homlokig ér a halánték,
Es szemet ér a szemöldök: a bósz kardlap behatol, nagy
Vágást ejteve; felugrik, a jajt elnyomva vitézül.–
Amint új sebet óhajt ejteni rajta, -a bán nagy
Lármával s kihúzott karddal gátolta meg abban.
Eközben kiszökött s hálótermébe vonult el
Károly nagybetegen s nyomait vérrel jelölé meg."

Thúróczy:

"Erzsébet királyné pedig, megrendülve a szokatlan látványtól, lakosztálya közepén eszméletlenül összeesett. A nádor pedig... félelem nélkül megrohanja a vár erődítményeit, és a kapukat meg a tornyokat ismét magyar fegyveresekkel látja el."

Hiába zárkózik el a sebesült király, nincs számára menekvés. Monaci:

"... magyar őrizet veszi vissza a várat,
Sa hálókamrának az ajtaját beszakítván
Elfogják a királyt s foglyul a toronyba rekesztik.
Hejha, a szerencse minő diadalt nyer az emberiségen!

Most a királynak börtöne egy torony, ahol imént még Hogy hatalom vala része, saját őrsége vigyázott."

Thúróczy:

"Nos, ugyanezen az éjszakán, mélységes sötétségben a királynőnek erre a célra a szomszédságban tartogatott hadi népét, mely sóvárogva várta ezt a nagy látványosságot, beviszik a városba, alig várják a kétségtelenül beköszöntő nappal megérkezését. És amikor a Titán kocsija meghozza a pirosló hajnalt, és amikor a napnak aranyos fénye elűzi a nedves sötétséget, a csoportosuló hadi erők bejárják a város összes utcáját, és azt kiáltozzák, hogy Mária a király, és bosszuló kézzel keményen sújtanak le Károly párthiveire (...).

Ezután Károly királyt elviszik, és Visegrád magas várába zárják fogságba. Itt sebére, mint némelyek mondják, mérgezett orvosságot tettek, és gégéjét eltörve, belefojtják a lelket: szomorúan végezte be életét."

Monaci:

"Őrizetre Visegrádnak várába helyezték
A fejedelmet: míg sebeit gyógyítva hívé, hogy
Megmenekül, a szegény, ím, kénytelen összeszorított
Gégével, megfojtva sietni el a remegő és
Bánatos életből; szabadon hagyják s temetetlen
Tagjait."

Íme egy "*kis*" király kicsiny tragédiája.

Zsigmond

MEGMÉRGEZTETÉS ELÖL MENEKÜLÖ KIRÁLY - CSÁSZÁR HALÁLROMÁNCA

Zsigmond király (1387-1437) halálrománcát röviden a következőkben foglalhatjuk össze: – titokzatos betegség kínozta; alsó végtagjait annyira megtámadta a titokzatos kór, hogy már lábra állni sem tudott,

- betegesen félt attól, hogy előbb-utóbb megmérgezik,
- nem tudta, hogy már régebb idő óta mérgezik,
- viszontagságait számbavenni se könnyű, viharszerű jelenésekben telik el egész élete,
- többször szenvedett fogságot, lázadást, összeesküvést,
- Husz Jánost, a cseh huszíták vezérét megégettette,
- kibékült a huszitákkal, bevonult Prága városába,
- hamarosan úgy érezte, csapdába került,
- udvarában ekkoriban még a szokottnál is vadabbul dühöngött a cselszövés,
- feleségével is hadilábon állt, kénytelen volt öt fogságra vetni,

– betegsége hirtelen súlyosra fordult,

– meggyilkoltatástól félve, kedves magyarjaival megszökteti magát Prága városából,

- császári díszben úgy vonul ki az utcákra magyarjai kíséretében – mert attól tart: a csehek megakadályozzák távozását –, mintha csak ünnepi díszmenetet tartana,
- császári díszben, koszorúval a fején a halál elöl menekül hazafelé, Magyarországba,
- de késő már, későn eredt útnak, a halál utána szökik s útközben leteríti...

Mégis a lehetőségig a történeti adatokra, tényekre s e tényekből szervesen kinövő következtetésekre szorítkozunk ismertetésünkben. Nem mulaszthatjuk el megemlíteni azt a tényt, mint külön érdekességet, hogy királyaink közül többen útközben halnak el, nemritkán éppen Csehországban vagy Csehország közelében, mint Szent László, aki épp a cseh határra érkezve halt meg. Mindez persze lehet merő véletlen, s mi más is lenne?

Útközben, cseh földről távozóban (hogy ne mondjuk: menekülőben) hal meg "*Zsigmond a király, a császár*" is hatvankilenc éves korában, fél évszázados uralkodás után.

Miért halnak meg vajon királyaink aránytalanul gyakran, útközben, cselekvés közben?

A kínálkozó tetszetős magyarázat meglehetősen egyszerű: sokat utazgattak akkoriban és fölöttébb lassú és fáradtságos volt az utazás. Ennek azonban ellentmond az, hogy a királyok csöppet sem utazgattak többet, mint a későbbi időkben, és viszonylag kényelmesen utazgattak. Fel kell tennünk hát, hogy akkoriban – valamilyen máig fel nem tárt ok miatt – útközben nagyobb volt a halandóság.

Világos az is, miért akadunk fenn ezen, hacsak pillanatra is: felfogásunkban az "*útközben*" egyértelmű a "*cselekvés közben*" fogalmával, az akarati, fizikai cselekvésnek ez a formája pedig némileg ellentmondani látszik élettani okok miatt bekövetkező halálnak.

Fennakadhatunk kissé a Zsigmondot kínzó s az alsó végtagjait sújtó, járását bénító betegségen is, noha tudjuk, a kor előrehaladtával nemritkán jelentkeznek mozgásszervi megbetegedések: királyaink egy bizonyos, s különös módon főleg XIV-XV. századi csoportjánál szokatlanul gyakran jelentkeznek ezek a mozgásszervi betegségek, olyan királyoknál is, akikre legfeljebb a tudatlanságot tetéző dölyf foghatja rá az öregkort, mint Hunyadi Mátyásra, aki 49 éves korában vagy Róbert Károlyra, aki ötvennégy éves korában halt el, nem is szólva arról, hogy az általában "köszvénynek" elkönyvelt betegség nemegy esetben viharos gyorsasággal bekövetkező halált eredményezett: mindez pedig mérgezésre utaló jelekkel egybevetve, már eleve jogossá teszi e betegségek jellegének megkérdőjelezését.

Itt kell megemlítenünk, hogy Zsigmond király és császár emlékezetét egyáltalán nem ápoljuk úgy, ahogy talán megérdemelné, részint, mert viharos, regénybe illően kalandos, küzdelmes élete számos tanulsággal szolgálhat, részint, mert idegen származása dacára megkülönböztetett ragaszkodással és szeretettel volt "*derék magyarjai*" iránt: a "*római szent birodalom*" választóinak pl. azt írta:

"nem azért vagyok úr és tekintélyes, mert császárotok

vagyok, hanem csak mert a magyaroknak vagyok királya".

De ragaszkodását, nagyrabecsülését számos más módon is kimutatta; legmegrendítőbben alighanem a halála előtti napok fejleményei során. Tagadhatatlan, hogy a magyarság hatalmi görbéje huzamosabban országló, jelentősebb vegyesházi királyaink – Róbert Károly, Nagy Lajos, Zsigmond – alatt ismét némi emelkedést mutat a X-XI. századi nagy elvéreztetéses csapások, a XI-XII. századi pusztító belvillongások, nemzeti szabadságháborúk és a XIII. századi rettentő tatárpusztítás után. S jóllehet hajdani hatalmi szintjét és kiterjedését többé nem éri el, Európának mégis egyik vezető hatalmává nő vissza, noha a nemzeti meghasonlás erőtényezői a külviszályokkal egybefonódva továbbéleződnek, s Zsigmondnak a nagyhatalmú uralkodónak sem az élete, sem szabadsága, sem koronája, trónja nincs biztonságban. Ezt már Thúróczy krónikája megállapítja.

"Kont és 31 társának kivégzése – írja – *volt a hamu alatt lappangó szikra, amely utóbb hatalmas tűzvészt vetett Zsigmond király és a magyarok közé; és ez volt az oka, hogy uralkodása életének utolsó napjáig sohasem volt biztonságos."*

Thúróczy tehát itt – közvetve és akaratlanul – azt fejezi ki, hogy Zsigmond életét nem betegsége, hanem a kiéleződött viszálykodás fenyegette. És e viszálykodás árnyékában hatalmasodik el a király betegsége, annál is inkább, mivel a belviszályhoz ádáz külviszály is társul.

Életének viharos eseményeit – a vesztes nikápolyi csatából való regényes menekülését (1396), a hatalmas bárók által történt visegrádi fogságra vetését (1401), a cseh huszitákkal való küzdelmét és egyéb viszontagságainak ismertetését, mint tárgyunkon kívül esőt mellőzve, csupán a halálát közvetlenül megelőző eseményekről számolunk be.

Végnapjaiban, 1427-ben, a cseh huszitákkal való megegyezés után bevonul Prágába. Udvarában nyilvánvalóvá válik a cselszövés, meggyőződése: sötét erők az életére törnek, tombol a féktelen gyűlölködés, a husziták "*a velük egyet nem értők vagyonára és vérére szomjaznak*" és "*olyan kegyetlenségeket követtek el a keresztények ellen – arra törekedve, hogy a keresztény hitet meg-*

döntsék –, amilyet a keresztények a pogányok ellen sem gyakoroltak soha".

Zsigmond állapota prágai tartózkodása során hirtelen súlyosabbra fordul. Úgy érzi, kelepcébe jutott, itt a vég, már menekülne Prágából. Hűséges magyarjaihoz fordul, segítségüket kéri a meneküléshez.

De adjuk át a szót Thúróczy Krónikájának:

"Mivel az öreg fejedelmet magas kora, a sok gond meg a bénaság gyötörte, erőt vett rajta a súlyos betegség, és amikor öreg testének elgyöngüléséből felismerte, hogy az élet végső határához közeledik, titkon magához kérette a magyar főembereket, akik elkísérték, és így szólt hozzájuk:

"Kedves fiaim! Úgy gondolom, hogy a világ legfőbb alkotója megelégelte már az én életem napjait, legalábbis ezt érzem testem elgyöngüléséből. Attól tartok, hogy ha engem itt ér a halál, rátok rohannak majd a csehek, akik engem és titeket is gyűlöltek, és benneteket meg vagyontárgyaitokat is kapzsi módon kifosztják. És tudjátok meg, hogy én, aki eddig is kedveltelek benneteket, most is szívem mélyéből kedvellek, miattatok gyötör a legnagyobb gond, és az engem bágyasztó betegséggel és egyéb ügyekkel nem törődve, éjjel-nappal csupán a ti megszabadításotokra gondolok. Meg is találtam a ti megmeneküléstek bizonyos útját, s ezen az úton, azt hiszem, épségben visszaadhatlak benneteket otthonaitoknak.

Holnap szakállamat és hajamat rendbe hozva, ősz fejemet koszorúval díszítve helyezzetek el egy gyaloghintóban, császári trónusomon ülve velem együtt vonuljatok végig a város közepén, és vigyetek ki engem magatokkal együtt azok közül, akik véretekre szomjúhoznak."

*Ezek után a szavak után a császár szeméből előtörtek a könnyek, és végigfolytak az arcán. A magyarok megfogadták a tanácsát s "*az öreg uralkodót tiszteletreméltó ősz hajával, zöld koszorúval felékesítve végigvitték a városon*"*.

Festők ecsetjére, drámaírók tollára kívánkozó jelenés: "*az ősz uralkodó*" Európa egyik hatalmassága, "*Zsigmond a király, a c*sászár" menekül gyaloghintóban, uralkodói díszben a halál, a mé-

regkeverők elől Prága városából maroknyi magyar hívének kíséretében.

Elképzelhetetlenül nagy könnyebbség volna, ha most itt, olvasóink szeme láttára előhúzhatnánk a méregkeverésnek azokat az eszközeit s magának annak a méregnek a maradékát is, amellyel Zsigmondot meggyilkolták, vagy ezek híján az orgyilkosok részletes önvallomását arról, miként adagolták és miként juttatták be a király szervezetébe a mérgeket. Sajnos efféle nyilatkozatok, jegyzőkönyvek, tanúvallomások nem nagyon állnak rendelkezésünkre, minekutána az orgyilkosoknak, méregkeverőknek esze ágában sincs, hogy efféle nyilatkozatokat fogalmazzanak és örök tanulságul az utókorra hátrahagyjanak. Mi több, ha efféle nyilatkozatok, vallomások megírattak és fennmaradtak volna, mérget vehetnénk rá – hogy stílszerűen fejezzük ki magunkat –: ezek közönséges, durva hamisítványok, minek célja távolról sem a való igazság feltárása, hanem épp ellenkezőleg – a félrevezetés, az igazi bűntettesek kilétének elleplezése.

Zsigmond király és császár megmérgezéséről azonban – akárcsak Nagy Lajos király esetében – különös szerencsénkre mégis fennmaradtak – ha nem is beismerő vallomások –, de, ami ennél fontosabb és hitelesebb: titkos egyezségek jegyzőkönyvei, jelentések, utasítások, számlák és bizonyos nyugták, mégpedig a Velencei Titkos Tanács titkos ügyiratai között.

S ezek között feltalálhatók a Zsigmond király és császár megmérgezésével kapcsolatos megegyezésekre, előkészületekre vonatkozó adalékok is.

Bizonyos: vannak, akik előszeretettel írnák Zsigmond mérgezéstől való rettegését a beteges képzelődés, az üldözési mánia számlájára. De Zsigmond nem ért rá efféle beteges képzelődésekre. Nagyon is jól tudta, mitől fél, mitől kell tartania.

Egyébként ezt az egész századot áthatotta a megmérgeztetéstől való félelem, mégpedig nem oktalanul. A méregkeverés és fontos emberek méreggel való eltevése úgyszólván mindennapos gyakorlattá vált. A méregkeverés hallatlan elharapózását tanúsítják, hogy egyházi zsinatok sora foglalkozott ezzel a halálnemmel és újra meg újra egyházi átokkal sújtották a méregkeverőket.

A Velencei Titkos Tanács nem kevesebb, mint 35.000 aranyat ajánlott fel Zsigmond megmérgezésére.

"Zsigmond király megölésére érkezik hasonló javaslat (mint Nagy Lajos király esetében) a velencei Tanácshoz. Nem tudni miért, de megemelik az összeget, 35.000 aranyat szavaznak meg erre a célra. A Tanács döntése szerint – a biztosabb siker érdekében – a méregtermeléséről hírhedt Veronából kell beszerezni az akció hoz szükséges méreganyagot." (i.m. 386-387)

Okirati bizonyítékok, jelentések, bizonylatok állnak tehát rendelkezésünkre s így nem lehet kétséges, hogy Zsigmond királyt megmérgezték.

Mégis hangsúlyoznunk kell: á király megmérgezését nem kizárólag és nem is elsősorban az okirati bizonyítékok igazolják, hanem a történelmi tények, tényösszefüggések, körülmények, nevezetesen:

1. A Zsigmond udvarában folyó titkos intrikák, amelyek még feleségét is ellene fordítják.
2. A három évszázad óta titkos eszközökkel, pusztító támadásokkal újra meg újra levert, megbénított magyar hatalom túlságos megerősödése Zsigmond uralkodása során: ezért vált több más hatalom mellett Velencének is elsőrendű érdekévé a magyar császár-király megmérgezése.
3. Szubjektívvetületű tanúskodás: Zsigmond alapos félelme megmérgeztetésétől.
4. Ezt húzza alá Zsigmond díszpompás felvonulásnak álcázott menekülése. Ez ugyanis nem csupán Zsigmond orgyilkosságtól való félelmének arányait jelzi, de ami még ennél is többet elárul Zsigmond helyzetéről: a király élete Prágában ellenséges kezekben van, olyan ellenséges hatalmi erők birtokában, akik, ha nyíltan akarna távozni Prágából, ezt megakadályoznák: a király-császár tehát valójában ezeknek az ellenséges erőknek a foglya, s ezért csak álcázottan, szökésszerűen kísérelheti meg a menekülést, megtévesztve azokat a titkos erőket, amelyek hatalmukban tartják és őrködnek fölötte. Szökik, mint fogházból a rab, őreit kijátszva s megtévesztve.

Zsigmondnak sikerül is kijutnia a prágai kelepcéből, azonban, sajnos túlságosan későn szánta rá magát a menekülésre, késő volt már, a gondosan adagolt mérgek hatása alól már nem menekülhetett, "*óhajtott hazájába már nem érkezhetett meg*", hazája tornyait már nem láthatta meg többé: útközben, menekülés közben Znaim vára közelében végzett vele a halál.

HABSBURG ALBERT KIRÁLYT IS A VÉRHAS VITTE EL?

Albert királynak (1437-1439) a török kiverésére indított, Szendrő várának felszabadítását szolgáló hadjárata során a táborban vérhasjárvány ütött ki, ennek nyomán a tábor feloszlott, a király visszatért Budára.

Heltai Gáspár krónikája szerint a magyarok

"meghasonlának a táborban, miért hogy a hévség miatt igen meghalának az vérhassal, és mind királyostól visszamenének a táborból Budára. A király is, miérthogy mindennap jóllakott vala a hévségben dinnyékkel, az vérhasban esék. És midőn meg nem állhatatnák asztat rajta az orvosok, mégérzé, hogy meg kell halni Ez okáért felviteté magát Bécsbe. De az útban testamentomot tőn, és Neszmélyben, egy faluban meghala". (im. 193.)

Heltai Gáspár tudósítása fontos körülményeket mos egybe, nem jelöli meg, hogy a magyar tábor Titelrévnél volt, az ország déli végein, és azt sem, hol, mikor betegedett meg a király.

A korábbi Thúróczy krónika pontosabb, s tán hitelesebb képet ad.

*"A magyarok pedig megunták a hosszú tábori szállást, leginkább azért, mivel közülük sokan szenvedtek a vérhastól: régi szokásuk szerint "farkast" kiáltva a király akarata ellenére külön-külön és összevissza elszéledtek, otthagyták a király táborát. Albert király Budára érve megbetegedett. És mivel Bécsbe szándékozott menni, nem tekintve gyöngélkedő állapotát, folytatta útját Bécs felé. Amikor Simon és Júdás apostolok ünnepén (1439. okt. 27-én) Neszmély faluban megszállt, betegsége súlyosbodott, és egyévi, kilenc hónapi és huszonnyolc napi magyarországi uralom után (1439. okt. 27-én) e faluban meghalt. (*im. 367*.)*

Történelmi tények, adalékok, források egybevetése alapján néhány lényegi megállapítást tehetünk.

1. A király 1439. július elején indítja el a déli végek elleni török támadás hírére a királyi sereget, s a titelrévi magyar táborban a rekkenő nyári hőség idején való ott tartózkodása során üt ki a vérhasjárvány, ami végsőfokon a tábor szétszéledéséhez vezet.
2. A tábor a király akarata ellenére széled szét.
3. A király ekkortájt még ép és egészséges.
4. Albert király Budán betegszik meg. Sajnos a tábor feloszlásának, a királyi sereg visszaindulásának és Budára érkezésének pontos idejét nem ismerjük. Bizonyos azonban, hogy az akkori körülményeket és a seregszállítás körülményeit figyelembevéve, az utazás hetekig tartott.
5. Budán nem volt vérhasjárvány. Semmilyen erre vonatkozó adatot nem ismerünk.
6. A vérhas egyik legjellemzőbb sajátossága rövid lappangási ideje, ez legfeljebb 2-7 napig terjedhet.
7. Albert betegsége tehát elkülöníthető és elkülönítendő a táborban kiütött vérhasjárványtól.
8. A vérhas főleg *csecsemő*- és aggkorban jár súlyos, halálos következménnyel. Albert viszont javakorabeli férfi, 40 éves volt, és orvosok kezelték. Elkezelték talán? Az is megeshetett.
9. Gyanúra adhat okot, hogy Albert király – akárcsak jónéhány királyunk – útközben halálozott el: az utazás viszontagságai közepette bajosabb a vigyázás, az egészségügyi biztonság biztosítása.
10. Végül figyelembe kell vennünk egy egészen sajátos körülményt: történelmi orgyilkosságnál, ahol rendkívül nagy érdekek fűződnek nem csupán a gyilkosok kilétének, de magának a gyilkosság tényének az eltitkolásához, gyakran kerül előtérbe a kérdés, amit a tényleges esetnek egy kitalált, másodlagos esettel való letakarásának nevezhetünk.

Mert korántsem elég az, ha nincs méregmaradvány, méregpohár, sem más efféle bűnjel, ha feléled a gyanú és felvetődik a gyanús körülmények alapján: mi okozta a halált? A gyanú végeredményben nem más, mint az össze nem illőség tényének felismerése, megsejtése, annak felfogása, hogy az adott haláleset körül szokatlan, rendhagyó jelek mutatkoznak: vagyis a gyanú a rejtett, az álcázott felé, s ilymódon a gyilkosok leleplezése felé tereli az emberi figyelmet, történelmi gyilkosságoknál pedig – ahol nem a büntetőeljárás lefolytatása, a bűntettesek kézrekerítése és megbüntetése a fő, hanem mibenlétének rögzítése, a *cui prodest*? elve alapján annak a megállapítása, milyen politikai erőcsoportok állhatnak az adott királygyilkosság mögött, hiszen az – a közönséges élet elleni bűncselekményektől eltérően – nem annyira az adott személy (a király), hanem az általa képviselt hatalmi erő, a nemzet, az ország ellen irányul.

Így hát elsőrendű érdekek fűződnek egyfelől magának a gyilkosság tényének álcázásához, természetes halálnak feltüntetéséhez (másfelől felderítéséhez). A gondos, széleskörű gyanúelterelés folytán gyakran a valós esetnek, valós képnek egy másik mesterségesen alkotott kép kerül a helyébe, a tényleges cselekmény történet helyébe egy műcselekmény helyeződik. Mivel pedig az orgyilkosok és az őket irányító titkos politikai erőcsoportok leleményessége is véges, előszeretettel élnek kínálkozó, kézenfekvő s lehetőleg már kipróbált sablonokhoz, hogy ilymódon megnyugtatólag tudjanak válaszolni a "*miért halt meg? hogyan halt meg*?" nyugtalanító kérdésekre. Egyik ilyen kínálkozó sablon az orgyilkosság okozta halálesetnek valamely járványhoz való ragasztása, hiszen a járvány olyasféle jelenség, akár egy szélvihar: jelentős területre terjed ki és bárkit elérhet. S hogy ez valóban így van, tanúsítja, hogy ebben a korban valósággal divattá válik királyaink halálának a járványokhoz ragasztása. Járványok viszik el – ez ügyes beállítás szerint – királyaink és nagy történelmi személyiségeink egész sorát. Alberten kívül járványban hal el állítólag saját utószülött fia, Ötödik László is, s járvány viszi el – állítólag – Hunyadi Jánost és Kapisztrán Jánost is. Ez a halál-magyarázat tehát valósággal divattá vált a mérgezéseknek e hírhedt századában.

Fenti tényeket mérlegelve a fiatalon, útközben, két évi uralkodás után s meglehetős hirtelenül orvosai gyűrűjében elszenderült Albert király halálát legalábbis gyanúsnak kell minősítenünk.

A VÁRNAI CSATA KIRÁLYÁLDOZATA

"Planglle me celi, me plangant onnia mundi."

(Sirassatok egek, sirat a Föld kereksége)

(Gyászének I. Ulászló haláláról)

I. Ulászló király (1440-1444) magyarra mindmáig lefordítatlan gyászversének első sora ráillene egy fél évezred korán sírba aratott gyermekkirályainak, virágjában elhullt magyar királyainak egész sorára, mert nem a végzet értelmetlen-vak természetfölötti automatizmusa végzett velük s nem természeti-biológiai okokból roskadtak a sírba, hanem a történelmi cselszövények láthatatlan erőinek váltak áldozataivá.

Első Ulászló kereken húsz éves volt, mikor a hatalmas törökverő vezér, Hunyadi János seregével a várnai csatába indult. Hunyadi Európán végigvisszhangzó véres küzdelmei, az ősi szkíta magyar Nándorfehérvárnak visszavívása után a várnai vérviaskodás véződött legmélyebben a világ emlékezetébe.

Török támadással indult a küzdelem, de Hunyadi, nehéz tusa után visszaverte és megfutamította Karadsa pasa ázsiai török lovasságát, és űzőbe vette őket. Ugyanakkor a török jobbszárny heves támadást indított a magyar balszárnyellen. Látván, hogy az meginog a nyomástól, Hunyadi visszafordult, megjelenése valósággal megfordította az ütközet állását: már csak a janicsár gyaloghadtest állt sértetlenül.

Ekkor – ha hihetünk a korabeli beszámolóknak – a fiatalságában hevesvérű, tapasztalatlan király Hunyadi sikerén föllelkesülve, a török futását látva, abban a hiszemben, hogy a csata eldőlt, dandárával merészen előretörve, a janicsárokra vetette magát. De a janicsárok visszaverték a támadást, s az örvénylő közelharcban a király lova megsérült, felbukott, lovasát is földrevetye, a rárohanó janicsárok pedig végeztek a királlyal, egyikük, Khodzsa, – lecsapta a fejét, s azt dárdára tűzve a viaskodóknak felmutatta.

*"Vitézül víva a király, és általméne a törökök seregén mind szinte, ahol az janicsároknak serege vala az Amurantes környül. De az janicsárok környülvövék a királyt és általverék lovát, és ott leesék a király, és levágák az janicsárok őtet." (*Heltai Krónika 2*24.)*

Királyuk halálát látva a magyarok pánikba estek, hátrál ni, menekülni kezdtek, s szanaszét szóródtak. Az ütközet sorsa eldőlt. A török lovasság üldözéséből megtérő fővezér is menekülni volt kénytelen.

Győzelemittas rivalgó török lovasok dárdára tűzve hordozták az ifjú magyar király fejét.

ÖTÖDIK LÁSZLÓ KIRÁLY TRAGÉDIÁJA ÉS A BÜNPALÁSTOLÁS

„Itt a kehely, igyál, uram, László király"

Rövid szünetelés után ismét egy több-mint-gyanús, váratlan-hirtelen prágai halál.

A mindössze tizenhét éves V. Lászlót (1444-1457) viszi el a végzet tizenkét évi uralkodás után. Ötéves kisgyermekként ültették a trónra.

Kortárs szerzők, egykorú adatok szerint makkegészséges volt és menyasszonyát várva a boldog jövendő képeit szövögette.

Arany János balladája (V. László) izgalmas képet fest a tragédiáról:

"Ki az? mi az? vagyúgy –,
"Fordulj be és alugy
Uram László király:
A zápor majd eláll,
Az veri ablakod.
(...) I

"Miért zúg a tömeg?
Kívánja eskümet?"
"A nép, uram király,
Csöndes, mint a halál.
Csupán a menny dörög."

(...)

"Hah! láncát tépi a
Hunyadi két fia –
"Uram, uram, ne félj!
László, tudod, nem él
S a gyermek, az fogoly."
(...)

"Oh adj, oh adj nekem
Hűs cseppet, hű csehem!"
"Itt a kehely, igyál,
Uram, László király,
Enyhít... mikép a sír!"

Arany verse a kor mozgalmas világát, sokrétűen bonyolult politikai küzdelmeit is felidézve alighanem többet mond egynéhány szürke "*szakdolgozatnál*".

Thúróczy János Magyar krónikája eképpen ismerteti az esetet: László király

"miután egy kevés időt Bécsben töltött, átment Csehországba, és Mátyás grófot erős őrizet alatt Bécs várában hagyta. Amikor azonban Prága városában élvezte a királyi pompát, hirtelen súlyos betegség támadta meg, amely utolsó leheletének pillanatában életétől, hitszegése alól is feloldozta.

Hogy halálos méreg okozta-e halálát, amelyet Podjebrád Györgynek, az ország kormányzójának rendeletére adtak neki, vagy csak egyszerűen elszólította az Ur, bizonyosan nem tudnám megmondani. Sok ember szája nyílik mindenféle kiszínezett elbeszélésre. És ki tudhat mindenkinek hitelt adni?"

De lássuk, mit is mond Thúróczy:

1. Az ifjú király "*élvezte a királyi pompát*", vagyis. makkegészséges volt s örült az életének.
2. Hirtelen súlyosan megbetegedett és meghalt.
3. Beszélik, hogy halálos méreg okozta halálát.

4. S, hogy a mérget Csehország kormányzójártak rendeletére adták be

neki.

5. Lehetséges persze, hogy csak úgy egyszerűen "elszólította az Úr".
6. Hisz annyi mindenfélét beszélnek, és nem lehet mindenkinek hitelt adni.

Mit állapíthatunk meg fentiek alapján?

a/ Egy makkegészséges, életerős fiatalember hirtelen megbetegedése és halála – kivált ha ez ismeretlen okból, ismeretlen betegség folytán következik be, (mert Thúróczy, aki kortársa V. Lászlónak (1435-1490) – és ezt érdemes jól megjegyeznünk – nem ismeri V. László "*betegségét*") – feltétlenül erős ok a gyanúra, annyira, hogy aligha képzelhető el ma bűnüldöző szerv, amely ennek alapján ne rendelné el a vizsgálatot.

b/ A szóbeszéd épp erre alapozódik – szél fúvatlan nem indul –, s hogy az efféle szóbeszéd nem felelőtlen fecsegés, tanúsítja, hogy maguk a bűnüldöző szervek nem egy eltűnés, gyilkosság stb. esetében éppen efféle szóbeszéd alapján indulnak el.

c/ Mi több, e "*szóbeszéd*" rendkívül pontos, részletes és határozott: nemcsak azt tartalmazza, hogy a királyt megmérgezték, de név szerint azt is megjelöli, kinek rendeletére adták be a mérget.

d/ Thúróczy valamilyen okból vonakodik az állásfoglalástól, s ezért a szokásos krónikaírói taktikához nyúl: ismerteti a tényeket, de ő maga mossa a kezeit.

Heltai Gáspár (1575) részletesebb beszámolója a Thúróczyénak pompás kiegészítését adja:

"Mikoron annak utánna László Király kezelgett volna Prágához, kijöve elejbe a Roketzán – nagy sok papokkal és nagy sok, deákokkal, kik a római pápának ellenségei valának. Es nagy szép oratióval és örömmel fogadák őtet. De a király megútálá öket, és fél kedwel

megköszöné. Meg sem köszönte volna, ha Pogiebrad meg nem szólította volna, mert a püspekek magoknak foglalták vala teljességgel. Annak utána elejbe jövének a pápás papok nagy sok keresztekkel, ereklyékkel és nagyon kintórnálnak vala. Ezeket látván örült azzoknak, és szép szóval köszöne nékik, és leszállván a lóról térdre esék a kereszt előtt, és megcsókolá aszt.

Látván eszt a csehek, kik pápától nem függnek vala, igen boszonkodának rajta. De nem szólának semmit.

Prágába jutván a több dolgok után tanácsba gyűlének és k,ülemb-külemb hellyekre való követeket választának, és elbocsátá nak. És traktálának egyéb dolgok felől: Mint kellene a pápa ellenségének – kiket ók eretnekeknek neveznek vala, cleit venni. Mint kellene az országokat megoltalmazni a törökek ellen. Mint kellene megengesztelni az Friderik császárt, és miképpen kellene menye közét készíteni, etc. És nagy és díszes követséget bocsátának Franciába az Károly királyhoz, a menyasszonynak az attyához. Ebben valának a magyari urak közül kétszázan, az bécsországbeliek közül is kétszázan, csehek közül is kétszázan. Ezek között vala a pataviai püspek századmagával. Ennek felette sok asszonyi állatok és leányzók, hogy ezek elhoznák a menyasszonyt. Nagy kazdagsággal és fényességgel vala ez a követség.

Mikoron ekképpen mindenek készen vó1nának, és immár minden országokból jötten-jövének a menyekzőre, ím mi lőn: Karácson havának 23. napján éjjel 12 órakor a László király sebes betegséggel hertelen megbetegüle: Egybehívták mindjárt az orvosdoktoro kat, de minden tanácsok és cselekedetek adoktoroknak heába Ión. Elhivatták az Pogiebrádi Györgyöt is, és a király annak szólván monda: A te emberséged és nagy hívséged énnálam nyilván vagyon. A te jóvoltodból vagyok én a cseheknek királya. Aszt tudám, hogy sokáig lönnénk együtt edicsóségbe, de az lsten nem akarja, hanem jobb életbe akar vinni. En meghalok. Ez okaért tégedet két dologra kérlek. Először, hogy felvegyed az országnak gondját. Másodikra, hogy a magyarokat mind békében hazabocsássad, azonképpen a bécsországiakat is mind a többit, kik idegyűltenek. Es kezét nyújtá Pogiebrádinak. ...Pogiebrád igen kezde sírni, annyira, hogy semmit nem szólhata ezekre a királynak. Végre vígasztalni kezdé a

királyt, és felfogadá azzo kat a királynak, mellyeket kíván vala tőlle.

Annak utánna a király minden ó ékességét testamentomba hadja a prágai egyháznak. Annak utánna meggyónék a paphoz, és urat vón. Es a feszületre tekéntvén Krisztus Urunknak imádságát kezdé, a Mi Atyánkat.

Es mikoron szinte a végefelé jutott volna annak imádkozásába, kiméne a lélek1>elöle nagy esendeszséggel.

Vala kedig szinte az napon, mikoron esztendóvel azelótt megesküt vala az Hunyadi Jánosnénak és Hunyadi Lászlónak és Mátyásnak Temesvárott, hogy ő attyokfia akarna lönni, és hogy soha az Hunyadi Lászlónak vétkeért – az gyönyet ciliai groffot megölte vala – boszszút nem akar állani, hanem örökké akarná aszt elielejteni. Nagy csoda lőn ez. Így bünteté az igaz Isten az háládatlanságot az Hunyadi Jánoshoz, és a hitnek megszeggését őbenne. Lőn pedig ez, mikoron írnának Krisztus Urunknak születése után 1458.

Mikoron eképpen kimúlt vólna az László király, Pogiebrad titkony kivoná a gyűrűt a király újjából, és hazasietvén levelet íra a bécsi udvarbírónak a király nevével, és meghadja, hogy mindjárást és nagy hamarsággal küldené az Hunyadi Máttyást Prágába, a Pogiebradi Györgynek kezébe. És így cseleködék az udvarbíró látván a király pecsétjét. Mert reménsége vala Pogiebradinak, hogy az Hunyadi Mátyást megsarccolná igen nagy sommába. Igy Ión Hunyadi Máttyás foglya az Pogiebradinak. És nagy tisztességben tarttya vala őtet.

*Mikoron annak utánna kihíredék a királynak halála, nagy rémülésbe lőnek mind az országok. De a magyarok nemigen bánkódnak vala rajta, miért hogy megszegte vólna az ő hitit, és ártatlanul levágatá vala az jeles iffiút, az Hunyadi László. A csehek mindjárt nagy gyűlést tőnek, és abban királlyá választák az Pogiebradi Györgyet." (*Krónika az magyaroknak dolgairól 264-266*)*

Csemege ez a tudósítás egy modern kriminalistának, hiszen benne minden adott, ami nemcsak a bűntényt, a királygyilkosságot tanúsítja, de a bűnelkövetők kilétét is.

Csemegézzünk hát kissé a Heltai nyújtotta tényadatokban és az érintett körülményekben.

Mindenekelőtt fel kell hívnunk a figyelmet rá, hogy a történelmi kriminalisztika bizonyos vonatkozásaiban jelentősen eltér a közönséges, mindennapi kriminalisztikától, többek között az összefüggések feltárásában, noha ennek fontos szerepe van a köznapi bűnfelderítésben is. A *cui prodest*? (kinek használ: kinek származik előnye a bűncselekményből) szintén az összefüggések megvilágítására irányul, fogódzót adva a bűncselekmény hátterének és tetteseinek felderítésében. Történelmi, politikai bűncselekményeknél az összefüggések szerepe, érthetően, hasonlíthatatlanul nagyobb, hiszen egy nagyságrenddel nagyobbak, szélesebbek a hozzá fűződő érdekek is, messze túlterjedve személyes érzelmeken, érdekeken, anyagi előnyökön: a történelmi titkos bűntett, legfőképpen orgyilkosság, királygyilkosság népek, országok sorára hathat ki, nemzedékek sorsát határozhatja meg és megváltoztathatja a történelem menetét: érthető hát, ha mindezek arányában nő meg a háttértényezők és vele az összefüggések szerepe: a történelmi-politikai érdekviszonyok szövevénye viszont letörölhetetlen nyomait őrizheti megvezető államférfiak, uralkodók meggyilkolásának.

László király esetében árulkodóan egybevág időpont, helyszín és eseménytörténet. Röviden összefoglalva:

1. Az ifjú király – vitatni sem lehet, hogy bábkirály – trónja mögött ádáz politikai küzdelem dúl. Közismert, hogy trónkövetelők bajosan tűrik bábkirályok elnyúló uralkodását.
2. László jó volt – bábkirálynak – a trónra, míg a politikai bonyodalmakat felfogni sem tudó gyermek volt, aki készséggel vette, hogy helyette mások cselekszenek.
3. A király azonban felcseperedett.
4. Fokozta a bajt és halaszthatatlanná tette a közbeavatkozást egy olyan fejlemény, ami a trónkövetelők (esetünkben a trónra törő Podjebrád György) várakozásait, számításait egyszersmindenkorra keresztül húzhatta.
5. A bábkirály házasodni készült, az előkészületek folytak, a menyasszony érkezését várta.

6. Világos a sor: házasság, asszony, gyerek: a trónkövetelő reményei füstbemennek, mégpedig mindenképpen, még akkor is, ha netán tán nem születik gyerek: mert már ketten ülnek a királyi trónon; László és felesége. Cselekedni kellett tehát, méghozzá haladéktalanul.
7. László halála tehát Podjebrád György szemszögéből, ha trónra akart kerülni, elkerülhetetlen volt: ennek elérésére itt volt az utolsó lehetőség, az utolsó alkalom.
8. A menyegzői előkészületek tehát – nem ritka eset. – magukkal hozták a halált. Mihelyt a menyegzői előkészületekre sor került és elindult frank földről a fényes nászmenet, nem lehetett tovább halogatni a dolgot – meg kellett indulnia a gyilkolás nak is.
9. Rendkívül sokatmondó az is, hogy a király rosszulléte és nemsokára halála is – éjszaka, éjfélkor következik be "az éjszaka leple alatt": vagyis tökéletesen elszigetelt környezetben.
10. Még a helyszín is – hogy ez a fantasztikus halál Prága városában esett meg, ahol már nemegy királygyilkosság történt – tanúsít, valószínűsít valamit. Prága ugyanis közismerten szoros kapcsolatot tartott a velencei méregkeverő körökkel.
11. Podjebrád Györggyel kapcsolatban sem lehetnek illúzióink. Drámaírók, szatíraírók tollára kívánkozik az a jelenet, ahogy krokodilkönnyeket ont László haláltusáján, s mihelyt kiszenvedett, lehúzza a király ujjáról irathitelesítő pecsétnyomó gyűrűjét s a még ki sem hűlt király nevében közokiratot hamisít: gyorsfutárral László nevében levelet küld Bécsbe rányomva hitelesítésül a király pecsétnyomó gyűrűjét -a király álparancsával, hogy Hunyadi Mátyást azonnal szállítsák Prágába, hogy ilymódon minden eshetőségre készen – a magyar királyi trón elsőszámú esélyesét is markában tartsa. (A király halálának híre csak utólag terjedt el.)
12. Végül, hogy a *cui prodest*? kérdésében a leghalványabb kétely se maradjon fenn: László halála után Podjebrád György lép a cseh királyi trónra.

Ransanus, Hunyadi Mátyás király olasz történetírója kertelés nélkül kimondja:

"Nem sokkal azután pedig, hogy Csehországba ment, Prágában – mely város az egész nemzetnek és országnak Központja – méreggel megölve meghalt".

Külön érdekességként megemlítjük, hogy az Országos Széchenyi Könyvtár *Chronica Hungarorum* példányára ismeretlen kéz a következőket jegyezte fel V. László haláláról:

"Gonosz Prága! Kelemen étkével (méreggel) pusztítsd el, jaj, László, Téged Kelemen ragad el alattomosan..."

Némelyek azonban sehogy sem tudnak a történelmi orgyilkosságokba belenyugodni, mintha csak holmi véd- és dacszövetség érvényesülne. Az orgyilkosságokra, tömeggyilkosságokra, politikai gyilkosságokra épülő kelet-európai sztálinista rendszerekben ez érthető volt, hiszen a történelmi gyilkosságokat takargatva önmagukat is takargatták. A különös az, hogy a politikai orgyilkosságok takargatása bértollnokokkal, áruló írástudókkal évszázadok óta nagy erőkkel folyik és napjainkra is kiterjed. A szándékos eltussolást kiegészíti a történelmi tudatlanságból fakadó rövidlátás, a jóhiszemű tévedés és a kriminalisztikai ismereteknek úgyszólván teljes hiánya, s a nemgondolkodás ragálya: ha egy tévtan, métely tan lábrakap, tüstént akad, aki fújja.

Szegény László királyról is megszületett a pestisben elhalálozás legendája. A pártállam éveiben készült Magyar Életrajzi Lexikon névtelen cikkírója ehhez igazodva írja:

"Prágába ment, ahol előkészületeket tett menyasszonyának, VII. Károly francia kir. leányának, Margit hercegnőnek fogadására, de bubopestisben hirtelen meghalt."

Milyen egyszerű ez! (legalábbis annak látszik) -a pestis vitte el.,

Nándorfehérvár hősét Hunyadi Jánost és Kapisztrán Jánost is – a fáma szerint – a pestis vitte el.

Csakhogy akkor Prágában nem volt bubopestis járvány. És évszázadokon át senki nem hallott róla, hogy Ötödik László pestisben húnyt volna el.

Sajnos a bubópestis-halál elmélete – bármilyen tetszetős is egyébként tarthatatlan.

Belátták ezt kedves prágai szakírók, szakértők, szaktörténészek és szakszakszaktudósszaktársszakok, és – feltehetően sokak örömére – megállapították, hogy Lászlót nem ölték meg, nincs méreg, nincs gyilkosság, nincs titkos összeesküvés, nincsenek kámzsás gyilkosok, és nincs a királynak beadott "*hűs csepp*" sem. László király, miként erről az újságok beszámoltak, fehérvérűséghez hasonló rákos megbetegedés ben halálozott el. A legszakabb meg szakszakok állapították meg ezt, muzeológusok, históriográfusok, és antropológusok meg miegymás. (Es itt senki se gondoljon, antropológusokról is lévén szó Petőfi koholt barguzini sírjára.)

"*Ötszáz évig tartotta magát az a találgatás* – így az újságcikk –, *amely szerint Podjebrad György (...) mérgeztette meg V. Lászlót, hogy az ifjú király helyébe léphessen. Az 1440 és 1457 között élt király testében nem találtak – a mérgezésekhez akkoriban használatos – arzént*. (Milyen óriási szerencse, hogy más mérget nem használtak a kor hírhedt méregkeverői!) (Higany viszont akadt.) A *higany jelenlétéből viszont*! – nehogy itt bárki is rosszat gondoljon – *arra következtettek, hogy V. László előrehaladott rákos megbetegedésben*" szenvedett.

Hát kérem, le a kalappal a magas szaktudomány előtt! Tizenhét éves virgonc, vasegészségű ifjúról, aki lázasan készül menyasszonya fogadására és a menyegzőre, kiderül, hogy előrehaladott rákos beteg. Kriminalisztikai szempontból ez valóságos *happy end*!. Szó sincs róla, hogy a kedves csehek gyilkoltak volna. Azt már nem! A halálos kórtól roskadozó ifjú király szervezetébe – orvosi kezelés folytán jutott a csontjaiból is kimutatható higany.

Szenzációs tudományos fordulat következett be tehát. E felfogás hívei szerint a szerencsétlen király csont jajban talált pusztító anyag – a higany bizonyítja, hogy László királlyal nem orgyilkos méregkeverők keze végzett.

Lámcsak lám mire jó igazság s tudomány.

Hunyadi Mátyás

BÉCS VÁRÁBAN MEGMÉRGEZETT KIRÁLY

Kissé részletesebben kell foglalkoznunk legderekabb uralkodóink egyikének, Hunyadi Mátyás király (1458-1490) halálának körülményeivel, annál is inkább, mivel a magyar népi köztudatban mindmáig erősgyökerű a hit, hogy Mátyás király nem természetes halállal halt meg, de orgyilkosok keze végzett vele.

Nagy kérdés persze, kideríthető-e még egyáltalán, miként halt meg

Hunyadi Mátyás azon az ominózus 1490. április hatodikai napon Bécs városában?

Betegség következtében, természetes halállal, vagy orgyilkos méregkeverők végeztek vele?

Hivatalos historikusainktól, sajnos, erre a kérdésre sem kapunk elfogadható választ.

Félezer esztendő nem volt rá elég, hogy tisztázzák ezt a csöppet sem jelentéktelen kérdést.

Vélekedések persze születtek bőven, az eshetőségek minden színében pompázva, ámde anélkül, hogy továbbmentek volna a puszta bizonykodásnál. A bizonyítatlan állítás pedig a semmi értékhatárán mozog valahol.

De vajon egyáltalán van-e ok a gyanúra? Lássuk az alaptényeket! Mátyás király 1490. április 4-én Bécsben éhesen tért meg a hosszúra nyúlt virágvasárnapi ünnepélyről, kulcsára fügével kínálta, a király megkóstolta, felháborodott, rosszul lett, ágynak dőlt, és alig két napra rá, április 6-án reggel kiszenvedett. Alighanem már ennyiből is kitetszik, a király halálának körülményei – még ha eltekintünk is a mindig kockázattal járó idegen környezettől – eléggé gyanút keltők. Halála váratlanságán túl, gyanúra ad okot a hivatalosnak tekinthető vélekedések belső ellentmondásossága.

Fölöttébb elgondolkoztató, hogy még a halál okainak megjelelölésében is hiányzik az egyetértés: a legkülönfélébb halálnemek közt az agy- és szívszélhűdés mellett erős felindulás, vértolulás, köszvényes roham, mellhártyagyulladás és mérgezés is szerepel. Intő jel az is, hogy szinte azon nyomban széltében felburjánzik a szóbeszéd, s nemcsak hazánkban, de egész Európában. Legkivált Olaszországban és Franciaországban terjed el a híre,

hogy Mátyás királyt megmérgezték. Mindez eléggé jelzi, hogy a magyar király halála körül nincs minden rendben.

Vegyük hát kissé alaposabban szemügyre, mi történt, s hogyan történt, mert nagyon ideje már feloldanunk a Zrinyi említette szégyent.

A virágvasárnapi ünnepély

*"Virágvasárnap (*április 4*.) az összes követ, a pápai legátus és valamennyi főrend kíséretében* – írja Bonfini, a Mátyás udvarában élő olasz történetíró, Beatrix királyné felolvasója – *gyaloghintón vitette magát a vár erkélye alatti emelvényre, melyet erre az alkalomra előző nap emeltetett. Ott akart méltóképpen ünnepelni.*

Haja rendezett és fésült, arca derűs. Pompás felszereléssel állíttatott itt oltárt a virágvasárnapi szokásos szertartáshoz.

Hihetetlen türelemmel, mintegy hat óra hosszat tartózkodott ott.

Az istentisztelet végeztével a trón elé hivatta a velencei követet, lovaggá ütötte, aranyos ruhával és felkantározott lóval ajándékozva meg, nagy tisztességgel elbocsátotta."

Ilyen gyönyörűen indult a nap s vele a halál Mátyás királyhoz.

Vagy nem is volt olyan gyönyörű, s amit látunk Bonfini szűkszavú közvetítésében, az csupán az események felszíne?

Látszólag színtelen-érdektelen tudósítás ez, valójában azonban Bonfini fontos tényeket közöl.

Figyelemre méltó az a megjegyzése, hogy a király "hihetetlen türelemmel" ülte végig a fárasztó ünnepélyt, s ehhez fűződő tényközlése, hogy az ünnepély hat órán át tartott.

Ez egyben azt jelenti, hogy az ünnepély gondosan előre elkészített megtervezett program szerint – hallatlanul elhúzódott. Az ügyrend megtervezői természetesen tudták, hogy az ünnepélyen a király is részt vesz, s azt is, hogy egészsége kíméletet kívánna, mégis – vagy tán épp ezért – ilyen hosszúra tervezték meg az ünnepséget: a király teherbírását és idegeit mindenesetre a végsőkig

próbára tették; erre utalnak Bonfini szavai: Mátyásnak hihetetlen türelemre volt szüksége, hogy az egész ünnepélyt végigülje.

Sajnos, nem tudjuk pontosan, mikor kezdődött. De ha reggel nyolckor kezdődött, úgy délután két óráig, ha kilenckor, akkor délután háromig kellett ott ülnie a királynak.

És még egy furcsa tény: Beatrix királyné távolléte. Miért nem üli végig ő is királyi férje mellett az ünnepélyt?

Miért fontos mindez? Tüstént meglátjuk.

Mátyás kiéheztetése

Későre jár, már délután két vagy méginkább három óra lehet, mire a

hosszú üléstől törődött király visszatér palotájába. Az ebéd ideje már rég elmúlt, és a friss levegőtől a király megéhezett. Valósággal elgyengült az éhségtől. Bonfini szavaiból már bontakozik a végtelenül emberi s álcázott mivoltában elképesztő dráma:

> *"Minthogy addig még semmit sem evett, gyengeség vett erőt rajta; belső szobáiba vonult vissza. Még három óra hosszat nem reggelizett, mert rossz volt a gyomra. A királynét is várta, ki az ünnepen a város templomait látogatta."*

Bonfini itt ellentmond önmagának (ez a későbbiekből is kitűnik), csak mentségül hozza fel, hogy rossz volt a gyomra, hiszen ő állította már előbb, hogy elgyengült az éhségtől: Mátyás azért nem vett ételt magához, mert "*a királynét várta*".

Számoljunk gyorsan: délután kettő-három lehetett, mire az ünnepély véget ért, Mátyás még további három órán át nem evett, vagyis délután öt-hat óráig éhezett.

S itt emlékeztetnünk kell Bonfini fentebbi szavaira: "*minthogy addig (vagyis aznap) még semmit sem evett*": a király tehát éhgyomorral ment el az ünnepélyre, amely – mint ezt ő maga is tudta – hat órán át tartott.

És itt ütközünk bele először a tervszerűségbe, az események gondos elrendezettségébe.

Bonfini e közlése mögött Mátyás kiéheztetésének fontos, de mindmáig figyelmen kívül hagyott mozzanata rejlik. Mátyás tudta, hogy csak délután két-három óra körül keveredik haza, az ész-

szerűség tehát azt követelte, hogy egyék valamit, mielőtt elindul. Miért nem tette ezt? A kézenfekvő magyarázat: valami megakadályozta ebben.

Tudni szeretnénk, mi lehetett ez. Két összefüggő tényezőre kell rámutatnunk. Ha Mátyás kiéheztetése tervszerűen folyt – miként ez a későbbiek során bizonyossá válik –, úgy nem lehet kétséges, hogy a reggeli elmaradását is ez okozta. Tudjuk továbbá, hisz leveleiben ő maga vall erről, hogy Mátyás milyen áldatlan állapotban élt feleségével: napirenden voltak a hangos, botrányos s nemritkán tettlegességig fajuló jelenetek: a király végtelen jósággal és türelemmel viselte felesége nehéz természetét. Beatrix hisztériája, féktelen uralmi vágya azonban az utóbbi idd ben tűrhetetlenné vált, úgyhogy Mátyás kénytelen volt feleségével szemben rokonaihoz fordulni segítségért. Könnyű volt hát reggel civakodást provokálni, s így a király éhesen ment el a virágvasárnapi ünnepélyre.

Foglaljuk össze ebből a szempontból az eddig történteket:

a/ Éhesen ment el hazulról.
b/ "*Hihetetlen türelemmel*" végigülte az érthetetlenül elnyújtott, hat óra hosszat tartó ünnepséget.
c/ Éhségtől elgyengülve tért haza.
d/ De még mindig nem juthatott ételhez, még további három órán át várakozott étlen-szomjan.

Miért? mert – Bonfini szavával élve – a királynéra várt, "*reá várakozott*". De vajon miért várt ilyen hosszú ideig, miért nem evett nyomban hazatérése után legalább pár falatot? Kétségkívül megteszi, ha teheti, s tudja, még három óra hosszat kell várnia. Világos hát, hogy percről percre hitegették: tüstént megjön a királyné, és tálalják az ebédet.

Ki nem gondol arra itt, hogy attól még ehetett volna valamit? Kivált, mikor látta, hogy óráról órára folyik a halogatás. Ha magához vesz egy-két falatot, attól még kiadósan ebédelhetett volna ilyen hosszú koplalás után. Miért nem élt hát ezzel az eshetőséggel a király?

Egyszerűen azért, mert nem tehette, mivel – Fraknói Vilmos szerint – "*A királyné az ebéd idejét későre tűzte ki*".

Később tűzte ki; feltehetően megtiltotta, hogy Mátyásnak az ő hazajöttéig – bármilyen ételt adjanak – egyetlen ételen kívül.

Az bizonyítja ezt, hogy mikor Mátyás végképp türelmét vesztve követeli, hogy azonnal adjanak enni, nem kaphat mást, csak fügét, "*romlott*" fügét. Fügét ebéd előtt! Etvágycsinálónak! Édeskés, ragacsos fügét!

Es egyáltalán, hogyan jut Mátyás eszébe a füge, épp a füge? S honnan tudja, hogy van füge?

Világos: a fügét Péter kulcsár ajánlja a királynak, méghozzá azzal, hogy nincs semmi egyéb, nem hozhat mást, csakis fügét. Így kell értenünk Bonfini állítását, miszerint "*Péter kulcsárral picenói fügét hozatott*" – nem lévén más választása.

Mindez azt is elárulja, hogy Mátyás bécsi palotájában Beatrix az úr, az ó intésére várnak, s az ó tilalmának engedelmeskednek a királyi szolgák, szakácsok, étekfogók. Beatrixnek hatalmas külön olasz udvartartása van a királyi udvaron belül, olasz udvaroncokkal, diplomatákkal, titkos futárokkal, mondhatnánk ellenkirályi udvartartása, hiszen Beatrix Mátyás közeli halálára aspirálva minden eszközzel a királyi hatalom megszerzésére tör.

A füge

Péter kulcsár, mikor látta, hogy Mátyás megelégelte a koplalást, és nem hajlandó tovább várni, rávette, éhének csillapítására egyék egy kis fügét. Az éhes ember, ahogy mondani szokták, még a vasat is megeszi, és Mátyás hagyta rábeszélni magát, mondván: – Péter kulcsár, hozd a fügét. – S a füge nemsokára ott állt a király asztalán. Természetesen nem egy szem füge, hanem egy egész tál.

Történetíróink még a füge milyenségében sem tudtak egyetértésre jutni. Bonfini picenóinak mondta, mások anconainak, volt, aki romlottnak minősítette, egyesek rothadtnak, némelyek férgesnek vagy éppenséggel mérgezettnek. Szalay László azt írta: visszajövet még órákig várakozott az ebédre, majd "*anconai fügéket adatott magának, s mohón kapott utánok, de rothadtak voltak*".

Nem érdektelen kérdés: hogy kerülhetett a király asztalára romlott vagy rothadt, férges füge? A királyi élelembeszerzők ugyanis nem holmi piaci szutykos kofától vették meg pudvás,

rothadt gyümölcsét, hanem úgy hozatták azt a külön erre a célra kiválasztott-kijelölt olasz "*őstermelőtől*", aki a saját jól felfogott érdekében válogatottan legszebb, legjobb gyümölcseit küldte – busás pénzért – a király konyhájára. Miként lehetséges, hogy az őstermelő – akinek a gondos szállítástól anyagi gyarapodása függött – nem vette észre, hogy a királynak szánt szállítmányba hitvány, romlott fügék kerültek? – miként nem vették ezt észre a király szállítói, szakácsai, étekfogói. És Péter kulcsár sem, aki csaknem bizonyosan azzal tukmálta rá a fügét Mátyásra, hogy az azon frissiben érkezett Olaszhonból.

Mi több, maga Mátyás sem látta, hogy a füge romlott, rothadt, noha ezt a penetráns szagon kívül színe is jelzi, s elárulják a szívósan rágóshéjon levő sérülések, repedések is. Vagyis a füge csak belülről volt "*romlott*".

Mátyás engedett a kulcsár rábeszélésének, és evett a fügéből. Ahogy az első falatokat lenyelte, arca elváltozott, borzalmas íz hatotta át a torkát, száját, gyomrát, és felindultan rátámadt a kulcsárra.

Bonfini csak ennyit mond erről: A füge "*állott, romlott volt. Mikor a király megízlelte, úgy felháborította az ostoba kiszolgálás, hogy haragra lobbant*."

Bonfini szava itt nem fedi pontosan a valóságot, miként ezt a szinte azon nyomban beálló következmények is tanúsítják. Mert itt nem a felszolgálás holmi ügyetlenségéről, elővigyázatlanságáról volt szó, hanem arról, hogy valami iszonyú történt: a királlyal olyasmit etettek meg, ami az egész testét átjárta, felkavarta: ezt jelzi Mátyás szokatlan felindulása, haragos kitörése: még percek múlva is alig lehetett – úgy-ahogy – lecsitítani. Nem, itt nem holmi közönségesen romlott fügéről volt szó. Ha a füge lottyadt, rossz ízű, mert "*állott*", Mátyás néhány szigorú, feddő szóval napirendre tér az eset fölött. Éppen mérhetetlen felháborodása tanúsítja, hogy itt valami egészen rendkívüli történt. Különben is, ha a füge valóban rothadt, romlott, a király, mihelyt beleharap, tüstént megérzi, mert a romlott íz rögtön szétárad az ínyén, s a falatot nem nyeli le, hanem kiveti szájából, kiköpi, szinte ösztönösen - belénk ágyazott ősi védekezőkészség ez, amely jószerével akaratunktól függetlenül működik –, utána pedig, hogy a kellemetlen íztől megszabaduljunk, célszerű valamilyen folyadékkal kiöblíte-

ni szánkat. Kétségtelen, hogy ebben az esetben Mátyás is így jár el, csakhogy a neki átnyújtott füge romlott íze csupán később oldódott fel, akkor, mikor már lenyelte: nemsokára már mutatkoznak a rosszullét első jelei, s másfél nap múlva Mátyás király már halott volt.

Alig 47 éves volt, amikor kiterítették.

Akik előre tudták Mátyás halálát

Mátyás halála, általános megdöbbenést keltve, váratlanul következett be. Halála hirtelenül, előzmények nélkül és előreláthatatlanul történt. S különösképpen mégis akadtak, akik tudták, rövidesen meghal. Frigyes német császár például, aki engesztelhetetlen gyűlölettel viseltetett Hunyadi Mátyással, a Habsburg-ház hatalmas ellenségével szemben, teljesen bizonyos volt abban, hogy Mátyás halála napokon belül bekövetkezik. "Az öreg császár – olvashatjuk Hóman-Szekfű Magyar történetében (II. 561.) – szilárdan hitt asztrológusaiban, akik Mátyás korai halálát jövendölték neki.

A csillagjósok – teszi hozzá Fraknói Vilmos – "*Mátyás halálát közel kilátásba helyezték*". De nemcsak ő, mások is rebesgették – méghozzá a lehető leghatározottabb formában – Mátyás közeli végét.

Miképpen lehetséges ez? Hisz az orvostudomány még nem állt azon a fokon, hogy egy hatalmas energiájú, robusztus erejű uralkodóval szemben ilyen megállapítást tegyen.

Persze nem is orvosok, hanem asztrológusok, diplomaták jövendölték ezt. De milyen alapon? Aki hisz az előreláthatatlan előrelátásában, az lehetőnek ítéli a lehetetlent. Az oktalanban csak oktalan hihet. Mellőzzük hát a misztikumot s a valóságot vallatva keressünk magyarázatot.

Babonás volt a császár? Mért ne lehetett volna, s babonás lévén hihetett a jövendölésekben. De ennyire szilárdan?! Vakon hitt csillagjósaiban, s vakhit töltötte el őket is, hogy kétségtelen bizonyosságként merték állítani jövendölésük beteljesül tét. Nem játszott ebben sehol semmi szerepet a valóság? Ha nem, úgy elképesztően felelőtlenül jártak el, és sokat kockáztattak, mivel ha

jóslatuk fiaskót vall, s tudásuk kóklerségnek bizonyul, könnyen lehet, hogy szedhetik sátorfájukat.

Az állítólag köszvénnyel küszködő Mátyás egészségi állapota a Budáról Bécsbe költözködés viszontagságai során jelentősen javult. Annyira, hogy ennek híre – érdekes módon – tüstént eljutott a német császári udvarba is. Frigyes császár a hír hallatára dührohamot kapott.

Mit árul el ez? Kétségkívül azt – egyebek között –, hogy Frigyes mást várt, nem Mátyás egészségének jobbulását, hanem rosszabbodását.

Ám józan gondolkodású ember akkor se dühöng, ha valami, nem az ínye szerint történik, megteszi ilyenkor egy vállrándítás, néhány csöndes szitok, epés megjegyzés.

Frigyes dühöngése: a megcsalatkozott, becsapott ember dühkifakadása, kontárok otromba munkája tönkretette reményét.

És még valamit elárul ez a dühöngés: a császár intézkedését a hiba korrigálására. Sejthetjük, mi volt ez az intézkedés.

Ennek tudatában arra a következtetésre juthatunk, hogy Mátyás gyors halálát – egészségének javulása okozta. A jobbulást követte a dühöngés, a dühöngést a gyors, hirtelen halál.

Mindezt a különféle tények egész sora támasztja alá. Mátyás király 1489-ben tárgyalásokat kezd Frigyes császárral és fiával, Miksa római királlyal az "*örök béke*" megkötése és fia utódlási jogának biztosítása érdekében. Mátyás kész ellenszolgáltatás nélkül visszaadni Ausztriát, ha Frigyes és Miksa lemondanak a Habsburg-háznak a magyar trónra támasztott örökösödési igényéről. Mátyás ezzel roppant előnyöket kínál egy erőltetett jogcímről való lemondás ellenében. Frigyesnek és Miksának tehát fontos érdekei fűződnek a tárgyalások folytatásához. Mátyás váratlan halála előtt azonban Frigyes szinte érthetetlen lépésre szánja magát: megszakítja a tárgyalásokat. "*Frigyes a tárgyalásokat megszakasztotta* – írja Weisz K. János neves osztrák historikus –, *mert csillagászai megjövendölték Mátyás korai halálát*."

A tárgyalások megszakításának tehát ez az egyetlen oka. Mint vélekedjünk arról, aki kézzelfogható roppant előnyöket – többek közt egy egész ország visszanyerését – eldob egy bizonytalan jövendölésért?

Csakhogy Frigyes – mint már említettük – egészen biztos volt dolgában. S nemcsak ő és csillagászai, de fia, Miksa római király is bizonyos volt Mátyás előreláthatatlan halálában. Annyira, hogy – Mátyás halálára számítva – mozgósította és készenlétbe állította hadseregét, hogy Mátyás halála után rátörhessen a magyar hadakra. Miként egyik historikusunk megállapítja, a Habsburgok "*mintha előre tudnák Mátyás halálát*", kész sereggel rohantak ránk.

Felmerülhet a kérdés: ugyan mit tehetett volna Frigyes német császár és Miksa római király Mátyás élete ellen, miként férkőzhetett volna be emberei útján a magyar királyi udvarba, hogy ott a titkos merényletet végrehajthassa?

Es itt ütközünk a jelentőségében elmellőzhetetlen ténybe: Frigyes titkos ügynökei útján állandóan figyeltette Mátyás egészségét. Frigyes és Miksa meg a magyar királyi udvar között a Habsburgok titkos futárszolgálatot létesítettek, s ez a két udvar között egy napig sem szünetelt. A futárok a Mátyás udvarában élő titkos ügynököktől és azok szállíscsinálóitól, pártfogóiktól szerezték értesüléseiket, pontosabban szólva: Beatrix idegenektől hemzsegő udvarából.

Nem különös ez? Mi köze volt Frigyes császárnak Mátyás egészségéhez.

Miért figyeltette? Miféle érdeke fűződött ehhez? Mátyás korántsem volt halálos beteg. Ha köszvénye volt is, azzal még hosszú évekig elélhetett. Értelmetlen és érthetetlen hát ez a figyeltetés, hacsak föl nem tesszük, hogy Frigyesnek különös oka volt rá, magyarán, ha ő mérgeztette Mátyást.

Így egyszeriben szerves egységbe tömörül minden: a figyeltetés, a dühöngés, majd a gyorsan beálló halál.

De nemcsak a német császár csillagjósai, nemcsak Frigyes és Miksa vette teljesen bizonyosra Mátyás közeli halálát: a magyar királyi udvarban is elhangzottak efféle "*jóslatok*", értesülések. S ezek a híresztelések Beatrix királyné környezetéből szivárogtak ki. Beatrixéból, aki lázas buzgalommal készült a Mátyás halála utáni hatalomátvételre. Mindenáron keresztül akarta húzni Mátyás erőfeszítéseit, hogy fiát utódjává tegye, és királlyá koronázza. Elvakultan és gátlástalanul arra tört, hogy – Mátyás (hamarosan bekövetkező) halála után – kezébe ragadja a teljhatalmat. Titkos

kapcsolatot tartott fenn ügynökei révén mind Frigyessel, mind Miksával, és természetesen Mátyás belső ellenségeivel is.

Galeotto Marzio is tanúsítja, hogy a magyar királyi udvarban jószerével már nyílt dolog volt nemcsak az, hogy Mátyás hamarosan meghal, de az is, hogy rendszeresen mérgezik.

> *"Azt mondták Mátyás királynak – írja Galeotto (Mátyás király kiváló, bölcs, tréfás mondásairól és tetteiről, 61.1.) – hogy bizonyos emberek a környezetéből mérget kevertek az elpusztítására, és ennek a mesének első hallásra volt is némi valószínűsége. A király így szólt: "Ne féljen alattvalói mérgétől és tőrétől az, aki igazságosan és törvényesen uralkodik." Nem minden bizonyítható, ami valószínű.*
>
> *E szavakkal szégyenítette meg a vádaskodókat, hogy többé ne gondoljanak ilyen őrültséget, ugyanis a bűnösök tekintetéből és taglejtéseiből rájött a vádaskodók irigységére és csalafintaságára."*

Nem bocsátkozhatunk itt a szöveg részletes elemzésébe, csupán néhány észrevételre szorítkozunk.

a/ Galeotto szövege diplomáciai jellegű, s fölöttébb ellentmondásos: szemmelláthatólag arra törekszik, kényes tartalmát úgy mondja el, hogy ne vonhassák érte felelősségre.

b/ Mátyás király megmérgezése a legkonkrétabb formában kerül itt elő: magának a királynak adják tudtára ezt, méghozzá nem feltételes vagy jövőbeli eshetőséggel, hanem folyamatban levő tényként.

c/ Ráadásul nem egyvalaki, hanem többen közlik ezt a királylyal.

d/ Galeotto nyomban szabadkozik, s a vádat "*mesének*" mondja, de tüstént hozzáfűzi, volt némi valószínűsége, igaz, csak "*elsőlátásra*", később azonban a vádat ismét valószínűnek mondja.

e/ Tudjuk, s ezt talán a régiek is tudták, hogy a legigazságosabb kormányzás sem véd meg senkit a merényletektől. Mátyás mondása példátlan jóhiszeműségének jele.

f/ Kielemezhetetlenül zavaros a zárómondat; nem tudni, kik azok a "bűnösök", akiknek taglejtései a vádaskodók irigységét tanúsítják.

Mátyás király tehát nagyvonalúan elhárította magától a feladatot, hogy utánanézzen a bejelentésnek. Márpedig, ha Galeotto igazat mond, úgy tovább nő annak valószínűsége, hogy Mátyás állítólagos "*köszvénye*" is hasonló okokra vezethető vissza.

Mi sem jellemzőbb, hogy még Bonfini is beáll a "*jósok*" sorába.

> *"Mintegy isteni sugallatra megjövendöltem – írja –, hogy Magyarországon egy év alatt megbomlik az egyetértés, s ezért, közel a király halála; a magyarok pedig négy pártra szakadnak, mert négy király küzd majd az országért. A király megrendült egészségi állapota támasztotta alá jóslatomat."*

Ismét egy szerfölött fura szöveg: Mátyás azért hal meg, mert megbomlik az egyetértés, nem fordítva: az egyetértés azért bomlik meg, mert meghal a király.

Mennyi jós! S tevékenysége mindnek egyre irányul, mind Mátyás halálára esküszik. Ugyan honnan ez a sok bizonyosságot hirdető jóslat? Honnan veszi például Bonfini az "isteni sugallatot"?

Két konkrét fogódzónk van ehhez. Miként könyvének szövegösszefüggéseiből világosan kivehető, Bonfininek Mátyás Budáról való elindulásakor, de még átmeneti komáromi tartózkodása idején sincs meg e "*jövőbelátó*" képessége; az csupán később, Bécsben alakul ki, tehát csak napokkal a király halála és az ezt megelőző fügeevés előtt.

Miként vált épp itt és kizárólag ebben a vonatkozásban jövőbe látóvá Bonfini? Nem azt jelzi-e csalhatatlanul, hogy a királyi udvarban nyílt titok, volt, hogy Mátyás rövidesen meghal?

Még tovább mehetünk egy lépéssel. Bonfini, mint Beatrix felolvasója s honfitársa, a királyné bizalmasai közé tartozik. A Mátyás közeli haláláról szóló értesülések innen jutnak Bonfini fülébe.

Foglaljuk össze az itt elmondottakat:

1./ Mátyás királynak három hatalmas, halálos ellensége van, akinek útjában áll: Habsburg Frigyes német császár, Habsburg Miksa római király és saját felesége, Aragóniai Beatrix királyné. Mindhárom Mátyás halálára esküszik; mindhárom udvarban elterjedtek a magyar király közeli haláláról – mint kétségtelen bizonyosságról – szóló hírek. Frigyes császár attól tart, hogy az Európa-szerte hallatlanul népszerű magyar uralkodó elragadja császári koronáját. Ugyanakkor Frigyes a Habsburgok számára akarja megkaparintani a magyar trónt, fiával, Miksa római királlyal egyetértésben.

2./ Beatrixnek is útjában van a királyi férje, eszelősen szabadulni szeretne tőle, hogy trónjára ülve élvezhesse a teljhatalmat.

3./ Frigyesnek kémszolgálata rendszeresen jelenti Mátyás egészségi állapotának minden változását. A beállt javulás hírére Frigyes dührohamot kap, és – feltehetően – intézkedik.

4./ Miksa római király hadsereget von össze, hogy Mátyás halálának

hírére megrohanja Mátyás csapatait.

5./ Mátyás hirtelenül meghal.

Egy különös, kierőszakolt orvoscseréről

Mátyás király egészsége 1489 tavaszán romlott meg, ekkor támadt rá az a kór, amit méltatói – jobb híján – köszvénynek neveztek. Baja pontosan akkor kezdődött, amikor visszatért Bécsből Budára, s rövidesen úgy elhatalmasodott rajta, hogy nem bírván lábára állni, hordszéken vitette magát. Megbetegedésével egybeesett egy sokak szemében tán jelentéktelen személyi változás a király környezetében. Beatrix addig mesterkedett, követelőzött és intrikált Mátyás kipróbált orvosa, Julius Aemilius ellen, míg Mátyás beletörődött, hogy eladdig ismeretlen olasz orvosra bízza egészségének ápolását. A derék Julius Aemilius a háttérbe szorult.

Az orvoscserét követte Mátyás megbetegedése.

Mi köze volt Beatrixnak Mátyás orvosához? Mi kifogása lehetett ellene, ha maga Mátyás meg volt vele elégedve, és rendben volt az egészsége is? Miért intrikált ellene? Miért követelte, és hajszolta keresztül, hogy a maga emberét tegyék a helyébe? Miért volt ez halaszthatatlan számára? S miért hanyatlott ezt követően Mátyás egészsége?

Történeti tény: Mátyás ebben az időben – részint Beatrix hatalmi törekvéseinek ellenhatásaként – végképp elhatározta, fiát teszi meg utódjául, és minden lehetőt megtett ennek megvalósításáért. Beatrix viszont mindenre kész volt, hogy ezt meghiúsítsa, és az áhított teljhatalmat megszerezze.

Az ájtatos királyné maszkja

Mátyás számára, mint láttuk, a hosszú koplalás napja volt a virágoknak ez az 1490-i vasárnapja: a hatórás ünnepély után újabb három óra telt el, de Beatrix még nem került elő, és a "*gondos*" asszony éhes ura elől az elemózsiát elzáratta! Felmerül a kérdés: vajon mi tarthatja távol, miféle életbevágó ügy? Milyen halaszthatatlan dolga lehet, mi tartóztathatja fel ilyen soká az idegen városban ünnepi napon? Beatrixot – a jelek szerint – egy csöppet sem izgatja, mi történik Mátyással. Eszébe sem jut, hogy netán szenved az éhségtől és várakozástól. Nem jut eszébe? Pontosan tudja, hogy az egyébként is beteg ember milyen nehezen reagál az éhségre, s ő mesterkélte ki, hogy éhen távozzon hazulról, és ő tiltotta meg, hogy a fárasztó ünnepségről megtérve akár egy falatot adjanak neki – természetesen a fügén kívül.

Ámde még mielőtt bárki is elmondaná a rossz asszonyról szóló dörgedelmeket, sietve megjegyezzük: Beatrixot ájtatossága, jámbor hivői lelkülete, az Úr szolgálata tartja távol, s így ha netán hibázik férjével szemben, annál dicséretesebb magasztos hitbuzgalma. Beatrix sorra látogatja a város templomait, s templomról templomra járva, minden egyebet feledve ájtatoskodik: ájtatos buzgalmának, úgy látszik, nincs határa. Vajon mi volt a kvóta? Hány templomlátogatást tűzött ki, és hányat látogatott meg? S miért? Valamennyi bécsi templomot? S melyikben mennyit időzött? Sajnos erről nem szól a krónika. Még azt sem tudjuk, hánykor kezdte, de azt eleve elvethetjük, hogy Mátyással együtt indult,

s kilenc órán át a templomokat járta, ezt a lótást-futást nem bírta volna a gyönge, petyhüdt izomzatú királyné.

Kézenfekvő a magyarázat: a királynét valamilyen titkos, létfontosságú érdek késztethette rá, hogy ne vegyen részt férjével együtt a virágvasárnapi ünnepségen. Mi lehetett ez az érdek? Nyomára juthatunk, ha meggondoljuk: ha a királyné Mátyással együtt ott ül az emelvényen, úgy egyrészt minden mozdulata, perce a nyilvánosság előtt folyik, másrészt a királlyal kell odamennie és vele távoznia, így pedig nincs evésletiltás, nincs későre tűzött ebéd, és nincs füge sem. Következésképp: Beatrix azért nem vett részt Mátyással együtt az ünnepélyen, mert ki akarta vonni magát az ellenőrzés alól: szabaddá akarta tenni magát, hogy ellenőrizetlenül cselekedhessék.

Ámde mi lesz, ha ezen a napon valami iszonyatos történik, például megmérgezik a királyt, s Beatrix holmi közönséges foglalkozással töltötte idejét ezen a napon? Világos az is: a palotában nem maradhatott anélkül, hogy gyanúba ne keveredjék. Vagyis olyan foglalatosságról kellett gondoskodnia, ami ájtatosságában legalábbis vetekszik a királyéval, másrészt indokolja a királyné távollétét az egész időszak alatt, s a tetejébe: ellenőrizhetetlen.

Kigyanúsítana egy ájtatosságában ennyire túlbuzgó királynét?

Mindez fontos adalék a következők megértéséhez. Mátyás, nem bírván türtőztetni éhségét, enged a kulcsár unszolásának, és eszik a fügéből, mikor a poklos íz szétárad testében, felháborodott szavakkal támad a bűnös kulcsárra. Ebben a pillanatban megjelenik a királyné. Bonfini beszámolója szerint:

> *"Mikor a király megízlelte (a fügét), úgy felháborította az ostoba kiszolgálás, hogy haragra lobbant. Eközben érkezett meg a királyné, tőle telhetően csillapítja, csendesíti, nyugtatja férjét."*

Vagyis: mihelyt Mátyás a fügét lenyelte, s felháborodott kiáltozásával ennek tanújelét adta, azonnal megjelent a nap egész folyamán elérhetetlen királyné! Amíg nincs fügeevés – nincs Beatrix; mihelyt ez megtörténik – tüstént felbukkan Beatrix!

Miként lehetséges ez? Csak egy módon – ha nem hiszünk vakon a kiélezett véletlenekben –: ha Beatrix a fejleményeket les-

ve ott lapult a közelben, Mátyás haragjának kitörését hallva, sietett cinkosa védelmére.

Bonfini akaratlanul is híven jelzi a király haragjának fokát, szinte csillapíthatatlan voltát, hisz a királyné csak "*tőle telhetően*" tudja csillapítani. Mátyás haragjának ez a csillapíthatatlansága jelzi: itt bűntény történt.

A gondos, szerető' asszony maszkja

Mátyás borzalmas állapotban van, percről-percre jobban elhatalmasodnak rajta a fügeevés tünetei, feje kóvályog, látása elködösül, lábán se bír állni. Felháborodását is rosszul léte oltja ki. Ekkor Beatrix a szerető asszony mezében úgy nyilatkozik meg, hogy kötetnyi lélekrajzzal sem lehetne szebben jellemezni. Negédes s ide semmiképp sem illő kedveskedésekkel veszi körül a szerencsétlen királyt, figyelmét a kulcsárról, a fügéről, a rosszullétről szándékosan másra tereli. Ő, aki míg Mátyás evett volna, a legcudarabbul éheztet te férjét, most, hogy az a rátörő, fokozódó rosszullét következtében már nem tud, nem is akar enni, álnokul kedveskedve étellel kínálja, valósággal erőltetné belé az ételt, hogy mindenki lássa, milyen jóságos, szerető, férjéről gondoskodó asszony ő. Ha eddig Mátyás egy falathoz sem juthatott, most Beatrix intésére, bőségesen hoznak mindenféle pompázatos ételt. Beatrix meg, a hűséges, áldott jó feleség a már-már elaléló, elhanyatló királyt szinte erővel venné rá, hogy egyen.

"*A királyné az ebédre terelte a szót* – tudósít Bonfini –, *s mindenféle ízes ételekkel szolgált neki, de ő nem nyúlt semmihez. Azt mondja, feje szédül, szeme homályosodik. Hálószobájába viteti magát*." Mátyás ekkor még tud beszélni. Beatrix pontosan megtudakolhatná, mi baja, mi történt, megvizsgáltathatná a fügét, és felelősségre vonhatná a kulcsárt. Beatrix mindezt nem teszi meg, ehelyett ételt akar tukmálni a halálos rosszullétbe hanyatló királyba.

Orvosok néma tanúskodása

Mátyás állapota rohamosan romlik. Az események drámai gyorsasággal peregnek. Bonfini szerint mihelyt hálószobájába ér, szélütés éri (erre az állításra még visszatérünk), majd nyomban

összefutnak a rokonok, főurak, főpapok és természetesen az orvosok is.

Ha jól megfigyeljük, a rosszabbodás fokozatai közt nincsenek átmeneti szakaszok; a fügeevést követi a gyomor felkavarodására utaló szédülés és a látási zavar, a beteg már nem képes fenntartani magát, pár perc múlva nagy testi fájdalmak törnek rá, beszéd képességét elveszti, s csak a következő szavak kiáltására képes: "*jaj*!" és "*Jézus*!", azaz pontosabban szólva: csak jajgatni tud; már csak artikulátlan hangok kiadására képes, miként ezt a körülállók által "*jaj*"-nak, "*Jézus*"-nak hallott j-és hangok (jé, ja, ju) jelzik.

Bonfini, aki sokkal többet tud, mint amennyit mond, s aki a tényeket itt is a lehetőségig tompítja, sőt torzítja is, döbbenetes képet fest a jelenetről:

> *"Hálószobájába viteti magát. Ekkor hirtelen szélütés éri. Hivatva nyomban megjelent Corvinus herceg, unokatestvérei, Geréb Péter és Mátyás, továbbá Dóczy Orbán egri püspök és Bakócz Tamás kancellár, Zápolya István gróf várkapitány és Báthori István vajda meg a többi főúr.*
>
> *A főurak és főpapok összefutására mindenki, aki csak jelen volt, rémületében csaknem eszméletét vesztette. Látták ugyanis mindnyájan, hogy a királyt nagy testi fájdalmak gyötrik, s a súlyos betegség megfosztotta beszélőképességétől. Csak azt kiáltozta: "*jaj, jaj*!" és "*Jézus*!". Más szót nem tudott kimondani."*

Félbe kell szakítanunk Bonfini előadását, mert – talán szándéktalanul – egy mozzanattal előrébb hozza Mátyás beszélőképességének elvesztését. Mátyás ekkor még beszélőképessége birtokában volt, hiszen ki tudta mondani a fenti szavakat is, csupán a gyöngeségtől nem tudott beszélni: beszélőképességét minden bizonnyal Beatrix beavatkozása után veszítette el.

Efféle mozzanatcserék nem ritkák Bonfininél. Fentebb például a Mátyás betegágya körül összesereglettek felsorolásánál nem említi az orvosokat, jóllehet az ő jelenlétük – betegségről lévén szó – elsőrendű fontosságú, de ittlétük csak később egy mellékmondatból derül ki.

Dermedt csönd feszül a haldokló király ágya körül. "*A felség iránti nagy tiszteletből senki sem merte megérinteni, hozzá szólni,*

vagy étekkel segítségére lenni." S nemcsak a hozzátartozók, főurak, főpapok, de még az orvosok sem. Az orvosok sem, akiknek pedig ez kötelességük volna. Senki sem mer hozzányúlni, megérinteni, csupán egyedül Beatrix. "*Csak a királyné* – folytatja Bonfini –: *összeszorított száját erővel felnyitja, és valami éltető orvosságot önt bele*."

Az általános rémülettől senki sem mer moccanni a királynén kivül. Az orvosok sem. Beatrix – miután már elvégezte erőszakos beavatkozását, amelynek hatására a király szeme kifordul – az orvosok jóváhagyását, támogatását kéri, de hiába: "*Tanácsot kér az orvosoktól, kérleli őket, akik (ám ők) a súlyos betegség láttán megrettentek*."

Mitől rettentek meg az orvosok? A betegtől? Vagy a "*súlyos betegség*"-től, ahogy Bonfini mondja? Orvos megrettenhet ettől, s megrettenhet annyira, hogy még felszólításra sem hajlandó hozzányúlni betegéhez? Mitől hát? Amitől a többiek: ók szakértőkként a többieknél tisztábban látják: itt valami irtózatos történt. Rémületük, néma mozdulatlanságba dermedésük, orvosi kötelességük teljesítésének megtagadása minden szónál, nyilatkozatnál hívebben jelzi: itt nem közönséges betegségről van szó: a királyt megmérgezték, s ők ezért nem hajlandók vállalni az irtózatos felelősséget még a beteg megérintésének erejéig sem. Mi több, a királyné a szemük láttára folytatta illetéktelen "*gyógykezelését*", amelynek egyetlen célja és eredménye: a mérgezés betetőzése, a királygyilkosság kiteljesítése, véglegesítése s annak megakadályozása, hogy Mátyás király egyetlen szót is szólhasson, egyetlen szóval is kifejezhesse végakaratát.

Rettegnek az orvosok, rettegnek a főpapok, főurak, mindenki. S rémületük nemcsak az elébük táruló látványnak szól, nemcsak annak, amit Beatrix művel, hanem annak is, ami fenyeget: tudják, aki egy meggondolatlan szót szól – a halál fia.

Egyedül Beatrix nem fél. A némaságba és mozdulatlanságba dermedettekkel szemben lázasan tevékenykedik, s amit tesz, elárulja: gondosan felkészült – az előreláthatatlanra! S könyörtelen eréllyel keresztülhajtja, amit kitervelt. Nem kell az orvosokkal konzultálnia, férje bajának okát firtatnia. Nem kell a "*gyógyfolyadékot*" sem elkészítenie – a gyilkos kotyvalék már ké-

szen áll, nem kell a keverésével bajlódnia, csupán be kell juttatnia Mátyás testébe, a fogai közé.

A haldokló király ellenáll, arca megrándul, száját összeszorítja. Görcsöl talán? Görcs merevíti össze keményen száját, fogait, vagy – miként a drámát dermedten szemlélő orvosok – Mátyás is sejti, tudja: Beatrix az életére tör, semmi jót nem várhat tőle, s mérget, halálos mérget akar önteni a torkába? Kétségbeesetten védekezik, ahogy erőtlensége engedi, száját görcsösen összeszorítja: a haldokló így ad jelt, így juttatja kifejezésre tiltakozását: akiben emberi lélek él, meg kellene fontolnia ezt, s valamilyen módon megtudakolnia, mit akar. De Beatrix semmibe veszi ezt, durván, erőszakkal szétfeszíti a magatehetetlen beteg száját, és torkába önti a gyanús folyadékot.

"*Valami éltető orvosságot önt bele*" – mondja Bonfini, de bizony ez éppen fordítottja az "*éltető*"-nek, miként ezt a következmények a legdrámaibban tanúsítják. S egyáltalán, honnan került elő ez a folyadék? Ki készítette, miért és mikor? Kétség nem férhet hozzá: nem orvos készítette; a folyadék gyilkos hatása bizonyítja ezt, ha orvos készítette volna, úgy mért nem orvos adta be? Ha meg nem orvos készítette, akkor miért erőszakolja bele Beatrix a királyba? A legfőbb bizonyosság azonban az, hogy az orvosok megtagadják a közreműködést.

A következmények döbbenetesek: Mátyás elveszti a beszélőképességét; többé már egyetlen értelmes, tagolt szó kiejtésére sem képes, s csak artikulátlan hangokat hallat. Voltak kétségkívül eddig is fájdalmai, de a folyadék torkába öntése után a szerencsétlen királya már szinte elviselhetetlen kínok poklába zuhan, s velőtrázóan ordít. Beatrix még vesződik vele, és – "*ahogy ilyenkor szokás*" – az egész folyadékot beleerőlteti.

A "*kezelés*" eredménye óriási: a király fájdalmai elviselhetetlenek: úgy ordít, mintha elevenen nyúznák. Ép hang többé nem jön ki a torkán. Mi történt? Mi történhetett? Nincs más magyarázat: Beatrix valamiféle maró folyadékot önthetett a torkába, az felmarta a király száj üregét, légutait, gyomrát, és szétroncsolta hangszálait. Kétségkívül a dráma csúcspontja ez: a tehetetlenség csúcspontja; a szörnyű látványtól lenyűgözötten állnak a jelenlevők; szólni, moccanni senki sem mer.

Mátyás egyébként – Bonfini szavaiból következtetve – a folyadék beleerőltetése után eszméletét veszthette, vagy ellenállásának, erőfeszítésének visszahatásaként, vagy a belsejét maró folyadék hatására, s ájulásából kisvártatva a fájdalom tépte fel. Beatrix még ebben az állapotában sem kíméli a királyt.

"Most fülét, ujját, haját húzogatja, hogy magához térjen. Majd elkötözi karját, kezét, lábát, ahogy szokták ily veszedelemben. Majd fülébe kiáltoz, felnyitja kifordult szemét."

Bonfini alighanem félreérti itt a királyné célját. Beatrix e műveletei nem annyira az életrekeltést célozzák, mint inkább érzékelési próbák; gyakorlott méregkeverőként meg akar bizonyosodni róla, van-e még a királyban élet, észlelhetők-e még az élet jelenségek.

Miután mindezt elvégezte, visszazökken – a jól bevált recept szerint – a férjéről szeretőn gondoskodó, gyöngéd feleség szerepébe, s mivel érzékelési próbáival meggyőződött róla, hogy Mátyás immár egy szót is képtelen kiejteni, nógat ni kezdi, szóljon, beszéljen, mondja meg, mit kíván, mit parancsol.

Láttuk, ugyanezt tette a fügeevés körül: míg Mátyás evett volna – megakadályozta ebben, mihelyt nem tudott enni – étellel kínálgatta. S ugyanígy járt el az orvosokkal is: jelenlétükben s velük mit sem törődve, őket nem kérdezve, durván nekiesett férjének, erőszakkal, száját felfeszítve torkába öntötte gyilkos kotyvalékát, majd ennek megtörténte után az orvosokhoz fordult, kérve, segítsenek, adjanak tanácsot, mondják meg, mit tegyen.

Még valamit az orvosokról: halállal viaskodó beteg vergődött kínban előttük, s ők mégis megtagadták tőle a segítséget; még attól is óvakodtak, hogy közelebb menjenek hozzá és megérintsék! Minden tanúvallomásnál többet mondó tartózkodásuk, elutasító magatartásuk hármas tényre világít:

1./ Meg voltak győződve arról, hogy a királlyal olyasmi történt, amiben orvosi – és emberi – tisztességük elvesztése nélkül semmilyen részt nem vállalhatnak. Magyarán: Mátyást megmérgezték.
2./ Az orvosok látták: a királyt immár semmi sem mentheti meg, s ők sem segíthetnek rajta, nyilvános gyilkolást

folytató királyné csak szóban kéri közreműködésüket, gyakorlatilag azonban megakadályozza őket ebben.

3./ Az orvosok tudják – éppúgy, mint a többi jelenlevő –, hogy Beatrix emberei figyelik őket: a haldokló király ágyánál a hatalom már a királyné kezében van: ez magyarázza magatartásukat.

Beatrix "*kuruzslása*" után Mátyás állapota zuhanásszerűen romlik. Bonfini szavával szólva "*őrjítő kínjai*" vannak. Iszonyatos szenvedésekkel telik az éjszaka. Mátyás úgy üvölt a kíntól, hogy hangja a vaskos falakon áthatolva belepi a környéket.

Beatrix valósággal őrt áll Mátyás ágya fölött: senki sem közelíthet hozzá. Másnap megismétli az iménti szörnyű műveletet, és ismét beleönti folyadékát Mátyás torkába, jóllehet már szemmel látható, hogy a király halálán van. Ez az újabb beavatkozás, Mátyás király sorsának végleges megpecsételése fölöslegesnek és érthetetlennek látszik. Beatrix azonban biztosra megy, és semmit sem kockáztat. Emlékezzünk csak Mátyás állapotának korábbi jobbulására, ami dühöngésre késztette Frigyes császárt. Beatrix attól retteg, hogy Mátyás hirtelen, szinte emberfölötti energiája, életereje diadalmaskodik a halálon, s a király egyszer csak felül, beszélni kezd, s leleplezi az ellene szőtt összeesküvést és megmérgeztetésének körülményeit.

Már csak pár órája van hátra. Öntudatánál van. Bonfini tudósítása szerint közölni akar a jelenlevőkkel valamit, de képtelen rá. Beatrix szüntelenül bíztatja: szóljon, mondja meg, mit kíván, de papírt nem tesz elébe, hogy leírja akaratát.

Kiegészítő vonások Beatrix portréjához

Az 1480-as években alighanem Beatrix volt a leggyűlöltebb nőszemély az országban. Ez megalapozott volt: Beatrix gyűlölte a magyarokat, őket a lehetőségig mellőzte, elnyomta; idegenekkel vétette körül magát, s ahol csak lehetett, idegeneket rakott a vezető tisztségekbe. Összeférhetetlen természetével, féktelen uralmi vágyával, örökös intrikáival, követelőzéseivel, hisztérikus kitöréseivel végképp megrontotta házastársi kapcsolatát a királlyal;

amit művelt, azt csak a végtelenül jólelkű és jámbor Mátyás tűrhette.

De bízzuk jellemzését a legilletékesebbre, magára a királyra. Mátyás a sógorához, Alfonso calabriai herceghez intézett bizalmas levele, miként életrajzírói megállapítják, valóságos vádirat Beatrix ellen:

"... a Királyné asszonynak mindent, ami hatalmunkban van, készséggel megteszünk és meg fogunk tenni a jövőben is, de mikor oly dolgokat követelnek, melyek nincsenek hatalmunkban vagy egyébként kivihetetlenek, ne nekünk tulajdonítsák, ha azokat megtagadni vagyunk kénytelenek. Arról van ugyanis szó, hogy Ő Felsége és a fenséges Úr is nekünk a Királyasszonyt, hitvesünket ajánlják; ámde jól tudjuk, hogy ezek az ajánlások nem Ő Felségétől, nem is Ő Fenségétől, hanem magától a királynétól erednek, ki ha nem is nyíltan, de leplezetten arra törekszik, amit mi semmiképp meg nem tehetünk. A királyné tudniillik azt kívánja elérni, hogy a Mi halálunk után – amennyiben az megelőzné az övét, – ő legyen az uralkodásban utódunk s vegye kezébe a kormányzás gyeplőit, amit, ha még úgy akarnánk is, kieszközölni nem tudnánk, sót még csak szóba sem hozhatunk alattvalóink előtt, hacsak az ő örök gyűlöletüket magunk és a királyné ellen fölidézni nem akarjuk. A magyar nép ugyanis készebb magát egy szálig levágatni, mintsem (ilyen) asszony uralmát eltűrni; nagyon jól emlékszik még rá, s még most is szájában az íze, hogy mikor hajdan egyszer asszonyi uralom alatt állott, ez az uralom vajmi rossz volt s az országnak kárára szolgált. Ehhez járul, hogy a királynét – őszintén és bizalmasan szólva –, alattvalóink nem igen szeretik, amit mi sajnálattal látunk, de szeretetet beléjük utóvégre nem önthetünk, a királyné pedig hajlamukra és jóindulatukra rászolgálni nem igyekszik... folyamatos sopánkodással, majd perpatvarkodással, könnyekkel zaklat bennünket éjjel-nappal."

Pár sorral alább:

"minden józan érvelés csak inkább fölizgatja, mintsem megnyugtatja a királynét... a legjobb tanács is, mely nézetével, akaratával ellenkezik, csak nézete és akarata melletti még makacsabb kitartásra ösztönzi, s jó tanácsainkkal csak elégedetlenségét szítjuk."

Árulkodó a levél időpontja – 1489 májusa. Ekkor már kitört Mátyás furcsa "*köszvénye*". S hogy ez nem köszvény volt, az is tanúsítja, hogy Beatrix ekkor már nem csak számít királyi férje halálára, de tűzzel-vassal arra tör, hogy – Mátyás rövidesen bekövetkező halála után – kezébe ragadja a teljhatalmat.

Mátyás – Bonfini tudósítása szerint – 1489 elején betegszik meg, s íme májusban már Beatrix aspirációiról számol be a király. Ez a sokatmondó egybeesés aligha véletlen.

S ettől kezdve, Mátyás 1490. április 6-án bekövetkező haláláig Beatrix csaknem az eszelősek megszállottságával, vagy mondjuk: Mátyás közeli halálának teljes bizonyosra vételével küzd az egyeduralom megszerzéséért, s ebben nem ismer korlátot, erkölcsi gátlást, levetkőzvén minden nőiességet, sőt minden emberi érzést. Lélekbúvárok számára is érthetetlennek tetszhet, miként juthat el egy minden jóval elhalmozott királyné a szinte példátlan kegyetlenséggel véghezvitt férj-, illetve királygyilkolásig.

Már lánykorában is gyilkolt?

Két olasz krónika maradt ránk a tizenhatodik századból, kevéssel a Beatrix halála (1508. szept. 12.) utáni időből Francesco Confuorto, illetve Silvio et Ascanio Corona nevén. A kéziratos krónikák – melyekből több példányt a nápolyi nemzeti könyvtár kézirattára őriz – hibátlan pontosságú adatokat sorolnak fel Beatrix lánykori életéről, s beszámolnak viselt dolgairól. Eszerint szerelmi viszonyba bonyolódott egyik apródjával, Ramire Vilarantóval. A szerelmesek szenvedélyükben minden korláton áthágtak. A nagy szerelem azonban tragikus és hirtelen véget ért: Ramire Vilarantót 1475 egyik napján – Beatrix ekkor már Hunyadi Mátyásnak, Magyarország királyának menyasszonya volt – megfojtva, kötéllel a nyakában találták hálótermében.

Mi áll e véres szerelmi dráma hátterében? Némelyek kétségbe vonják a történet hitelességét, holott ezt számos körülmény valószínűsíti: a felső arisztokrácia köreiben széltében terjed a szerelmi szabadosság (gondoljunk itt Borgia Lukréciára), s Beatrix szülök nélkül nevelkedik. A hatalmas Magyarország királyával kötött eljegyzés után Beatrix szerelmi kapcsolata kényessé válik,

az előtte álló szédületes karriert veszélyezteti, nem is szólva arról, hogy elsőrendű politikai érdek is fűződik ehhez a házassághoz.

A viszonyok ilyetén alakulása folytán másokkal is megesik, hogy ami édes volt, keserűvé, a sóvárgott gyűlöletessé és kerülendővé válik, nemhogy a hatalmi vágytól megszállott és azt már ekkor mindenek fölé helyező Beatrixnál. Egy jellemző adat: Beatrix már ekkor, 1475-ben, egy évvel a Mátyással kötendő házasság előtt Magyarország királynéjának nevezi és nevezteti magát!

Berzeviczy Albert – ki tudja, milyen meggondolásból? – azt a harmatgyönge ellenérvet hozza fel Beatrix e lánykori gyilkossága ellenében, hogy megtörténte esetén tudomására kellett volna jusson a Nápolyba látogató magyaroknak.

Csakhogy a gyilkosságokat – beleértve a legközönségesebbeket is – már akkoriban sem ütötték dobra. Világos, hogy ez még fokozottabban áll egy olyan gyilkosságra, amelynek eltitkolásához elsőrendű politikai érdekek fűződtek, hiszen kitudódása esetén kétségkívül fuccsba megy a megtervezett házasság. Bizalmas udvari körökbe a jelek szerint mégis kiszivárgott a hír. innen menthette értesüléseit a két krónikás -, ám ezek a körök jól felfogott érdekükben óvakodtak attól, hogy terjesszék. De még ha mindenkinek teletömik is fülét a hírrel, bizonyosra vehető, hogy a Nápolyban megforduló, háztűznézőben járó magyarok elöl eltitkolják; erről kétségkívül maga Beatrix gondoskodott, s arról is, hogy a magyarokat mindenütt saját megbízható emberei vegyék körül.

Miként mehetett végbe ez a véres dráma? S főleg miért? Mi volt a gyilkosság kiváltó oka? Könnyű elgondolni, méghozzá anélkül, hogy alaptalan találgatásokba bocsátkoznánk. Nagyjából a szokásos eset: Beatrix az újonnan támadt fényes kilátások reményében és érdekében szabadulni akart kényelmetlenné vált szerelmesétől, Don Ramire Vilaranto azonban nem akart beleegyezni abba, hogy kisemmizzék. Beatrix szerencséje révén ő is emelkedni akart, mivel pedig bizonyára sokat tudott viselt dolgairól, szerelmi orgiáiról, végső szorultságában fenyegetésre fogta a dolgot: ha szerelmese hatalmi érdekből eltaszítja, ő leleplezi üzelmeit. Egyszóval zsarolt, mellékes, hogy féltékenységből, hiúságból vagy kincs- és hatalomvágyból. A szerelmesek közt viharos jelenetre került sor.

Nem volt megoldás. El kellett némítani őt!

Mátyás király hihetetlen jámborsága

Galeotto Marzio elbeszélése szerint a Podjebrád György cseh királlyal folyó háború során valaki felajánlotta Mátyás királynak, hogy megmérgezi ellenségét.

"De a király tüstént meghagyta – írja Galeotto –, hogy semmiképpen se támadjon méreggel Györgyre.

- Mi itt karddal harcolunk – így szólt ő, nem méreggel. Hiába olvastam volna a történetet Fabriciusról, aki megírta Pyrrhus királynak, a rómaiak legdühödtebb ellenségének halálát? (...)

E szavak után figyelmeztette Györgyöt, hogy csak előre megízlelt, és csakis híveitől néki nyújtott ételt és italt vegyen magához, mivel a megmérgezés veszélye fenyegeti."

Láttuk fentebb: mikor őt magát a leghatározottabb formában figyelmeztették, hogy mérget kevernek az ételébe, Mátyás király nagyvonalúan elutasította. Nem volt hajlandó a megmérgeztetéséről szóló hírt tudomásul venni, s ahelyett, hogy a legszigorúbban kivizsgáltatta volna, mi az alapja, s van-e alapja a figyelmeztetésnek, ellenségét Podjebrád Györgyöt viszont csekélyebb okkal ő maga inti, vigyázzon. A túlságos magabiztosság, hiába is tagadnók, óvatlanság hinni abban, hogy mindenki más a legmagasabb erkölcs követelményei szerint cselekszik: végzetes lehet. Mátyás e két megnyilatkozásában mintegy tragikus halálának előjátékát láthatjuk. A korabeli világ távolról sem a legmagasztosabb példákra figyelve követi az erényt és kerüli a bűnt. Mátyás megrendítő tisztessége, jóhiszeműsége jószerivel egyedülálló kora uralkodói közt! A kémkedés (és méregkeverés) e virágkorát így jellemzi egyik szerzőnk: "Nemcsak hivatalos hírszerzők működtek, hanem a kémek, brávók, méregkeverők, orgyilkosok, besúgók, árulkodók, *agent provocateur*-ök valóságos légiója is: minden pillanatban veszélyben forgott mindenkinek az élete, aki bármely hatalmi csoportnak csak kis mértékben is útjában állt. Bármely középkori olasz állam története bőségesen nyújt példákat erre a titkos szolgálatra és az említett megdöbbentő és sötét eszközök használatára. Bizonyos körök tehát éppen Mátyás kijelentésével

ellentétesen cselekszenek: "*nem karddal, de méreggel verekszünk*." S aki kissé behatóbban ismeri a rómaiak történetét, az tudja, Róma sem vetette meg az "*egyéb eszközöket*". Mátyás a maga programját fogalmazta meg, s páratlan lelki nemességet sugárzó szavaival mintegy előrevetítette önnön végzetét, mert olyan uralkodó, aki "*a legmagasztosabb példákat magába szíva követi az erényt, és kerüli a bűnt*", rajta kívül talán csak a mesében akad.

Szerémi György eltérő előadása Mátyás király haláláról

Szerémi György (1490-1548) Magyarország romlásáról c. művének "*Mátyás készülődik a török ellen. Bécsben megölik. Temetése*." c. fejezetében merőben más képet fest Mátyás király haláláról:

> *Bécsben " A török császár futára gyakran kért engedélyt a királytól, hogy hazatérhessen, de a király vele akart Törökországba menni. Egy nap így szólt a császár követe: Király uram, ez a város, melyben szállást adtál a magyaroknak, hogy itt lakjanak, nem a tied, mert ez a nép idegen nép s különbözik a magyaroktól. Tanácslom felségednek, telepítsd ki őket s adj nekik más földet, ahol lakhatnak, s tiszta szittyákat hozass ide, s oszd szét nekik a palotás házakat. – Mondta a király: Hidd el, úgy megfélemlítem őket, hogy sohasem mernek megmozdulni felségünk ellen. – Higgy nekem, király – mondja a török –, rövid az ember élete; ha ma nekem, holnap neked. – Így ez volt a török jóslata. A szegény király azt hitte, hogy nem hal meg." Vagyis: még a török futár is tudott Mátyás küszöbönálló haláláról. "Közben a mágnások és a főemberek egy rejtekhelyen gyűlést tartottak a király ellen s mondták: Mit tegyünk a királlyal, mert újabban megint háborút akar indítani, mégpedig a tengeren s a Duna folyón és sok idegen népet akar behozni a földre. Ez az átkozott ember nem akar békében maradni, s nekünk gyermekeinkkel együtt nem hagy nyugtot a saját házunkban. Mit tegyünk hát? – István kincstárnok, a király komája azt felelte: Üljük meg! – A többiek, a hozzá hasonlóak azt mondták: nem tehetjük, mert kamarásai erősen őrzik az ajtóit. – István így szólt: Én mindig bemehetek hozzá, s kikémlelem, mikor marad vele csak egy a kamarásai közül; akkor könnyen megölhetjük őt. – És*

előkészítettek egy háromélű cseh kardot. De előbb megjósolták a királynak, hogy kegyetlen halállal kell kimennie e világból az égi atyához. Es ezt a király mindig eszében tartotta, s szívében mindig szomorú volt."

(Szerémi e szavai – újabb jóslat formájában – meglehetősen egybevágnak Galeotto Marzio már idézett állításával, miszerint Mátyást – kétségkívül főemberei – figyelmeztették: mérget kevernek az ételébe.)

"Hogy István koma már kikémlelte a királyt, ruhája alá kapta hüvely nélkül a mondott kardot – folytatja Szerémi –, s más két főembert vett maga mellé. Hogy az ajtóra jöttek, István kopogtatni kezdett. A király a tűznél csak egyedül melegedett. Ez volt tavasszal, április hónapban. Azt mondta kamarásának a király: Nézd meg, ki az. Ha Istvánon kívül valaki más, ne ereszd be. – A kamarás kinyitotta az ajtót, s ót rögtön torkon ragadták; látta a kamarás a maga s a király veszedelmét, s mondta nekik: Ne öljetek meg. Íme én veletek vagyok, hozzátok hasonló akarok lenni. Elengedték őt, beeresztette őket. És amidőn a király a belépőket meglátta, mondta: Barátaim, miért jöttetek? – De már érezte vesztét a király s mondta: Komám, tedd hamar, amit tenni akartok. – Majd megragadták a királyt s az asztalra dobták. István előrántotta köpenye alól a háromélű kardot, s alulról alfelébe döfte egészen a melléig. Három nap és három éjjel nagy kiabálással ordított a király. Sokan akarták látni kegyetlen halálát, de senkit sem engedtek bemenni a királyhoz. Ez volt nagyböjtben."

Szerémi e beszámolóját némelyek hiteltelennek, felelőtlen mendemondának, pletykának ítélik, úgy vélvén, hogy amit a köznép érez, gondol, beszéd tárgyává tesz, az csak pletyka lehet, pedig Szeréminek ez a valóban köznépi forrásokból átvett beszámolója igazabb az igaznál: tévedései ellenére is olyan igazságot tükröz, amit bízvást nevezhetünk hátborzongatóan valóságosnak, döbbenetesen hitelesnek, éppen mert nem a tényleges történés részleteit, hanem azok leglényegét vetíti elénk. Azt tükrözi, miként véső dött Mátyás király kínhalála magyar köznép tudatába, a király bécsi palotája körül szolgálatot teljesítő katonák, közemberek agyába, érzékeibe: Szerémi népi forrásokból, hallomásokból eredő tudósítása, a király halála köré szőtt egész népi látomás arra

a mondatra épül, hogy "*Három nap és három éjjel nagy kiabálással ordított a király*." Mátyás királynak ez a valóságban elhangzó, őrjítő kínok csikarta átható ordítozása bontotta-robbantotta ki e látomás képeit a palota körül őrködő katonák képzeletében: Szerémi leírása tehát kívülről vet fényt a palotára. Ennek segítségével mintegy mi is érzékelhetjük, mintha magunk is a palota körül állnánk, a nagy király haldoklásának jeges ostorokként ránkzúduló hangjait. S hogy Mátyás király leírhatatlanul szörnyű ordítozásához kétség sem férhet, azt Bonfini is tanúsítja. "*Iszonyú kínok között töltötte az éjszaká*t – írja Bonfini nyomán Szalay László (Magyarország története III. 364) –; *ordított, mint az oroszlán*." Berzeviczy Albert pedig (Beatrix királyné 455.) így jellemzi:

> *"Mátyás, mint életében, úgy halálában is oroszlánhoz volt hasonló: a puszták királyának vérfagyasztó üvöltéséhez hasonlítja történetírója a kiáltásokat, melyeket haláltusájában hallatott."*

Hiteles történeti eredőkre vezethető vissza Szerémi híradásának a király életére törő főúri összeesküvésre való utalása is. Bonfini - ő maga tudja, miért – nemcsak a Mátyás életére törő nemzetközi összeesküvést hallgatja el, de a belső összeesküvést is, jóllehet vitathatatlan, hogy a Mátyás elleni összeesküvések úgyszólván egymást érték, s azokban korábbi atyai pártfogója, Vitéz János, sőt Csezmicei. János (Janus Pannonius) is részt vett, S az összeesküvés leleplezése után menekülés közben érte a halál. A magyar főúri ellenzék részessége Mátyás halálában aligha vitatható.

Kortörténeti gyökerekre megy vissza már a gyilkolás módja is, mi lényegében nem más, mint a karóba húzás egy változata. Ekkoriban már országszerte terjengtek a hírek a vlach ördögfejedelem, Dracula (Vlad Tepes = Karóbahúzó Vlad - 1456-1462) rémtetteiről. A világtörténelemnek ez a legbestiálisabb tömeggyilkosa hitelesnek tekinthető adatok szerint negyvenezer embert húzatott karóba, nem kímélve saját népét sem, mely "*az ördög e földi megtestesülése*" elöl tömegesen menekült át Magyarország erdélyi tartományaiba. Az ördögvajda a megrohant falvakat karóba húzott emberek élő sövényével kerítette körül, s aztán a falvakat az emberi testekből álló kromlechekkel együtt felgyújtatta. E

példátlan iszonyatosságok élénken foglalkoztatták a népi képzeletet.

De Szeréminek még arra is van gondja, hogy cáfolja, hiteltelenítse a Bonfini feljegyezte – s eseményrajzában hitelesebbnek tetsző – változatot, elárulván ezzel, hogy ismeri Bonfini leírását.

> *"A mágnások azt költötték* – írja –*, hogy az udvarnokok és kamarások összevesztek és botrányt csaptak. Az egyikre irigykedtek a többiek, mert ez kedveltebb volt a királynál, mint emezek. És ezek, mondják, egy aszalt fügébe, melyet a király nagyon szeretett enni, mérget tettek. De figyelembe veendő, ahogyan történt. Ekkor ugyanis sokan bemehettek volna a királyhoz, s látták volna a király betegségét. (Látták is - G.K.E.) Azért itt fennáll a gyanú. A világkrónikába úgy írták be halálát, hogy mellhártyagyulladása volt."*

Polgári vélekedések

Polgári történetírásunk behatóan, kellő alapossággal ezt a kérdést sem vizsgálta meg, holott – miként ez elemzésünkből is kitetszik – a Mátyás király haláláról szóló beszámolók kiáltó ellentmondásai, homályos pontjai, s nem kevésbé a nagy király megmérgezéséről, meggyilkolásáról szóló határozott állásfoglalások nem csupán azt tették nyilvánvalóvá, hogy Mátyás király halála nem tisztázott kérdés, de azt is, hogy ez a halál fölöttébb gyanús körülmények között történt. Mi több, a hivatalos polgári történetírás – szinte érthetetlenül – egyebet sem tett az ellentmondások, gyanús körülmények elkendőzésénél. Fraknói Vilmos bizonyítatlan vélekedésének igazolására – "*orvosi tekintély illetékes ítéletére óhajtván támaszkodni*" – e szerfölött bonyolult s inkább kriminalistára, oknyomozó historikusra, mint orvosra tartozó kérdésben a kor viszonyaiban járatlan orvosi szaktekintélyhez, dr. Korányihoz fordult, s annak nyilatkozatáról az alábbiakban számolt be:

Dr. Korányi

> *"lekötelező szívélyességgel közölte a történeti adatok beható tanulmányozása utáni véleményét, mely szerint a feljegyzett részletekben a mérgezés tünetei nem fordultak elő. Az egész kórkép – írja egyebek között – súlyos agymegbetegedésre mutat, melyet rögtöni kezdete miatt*

gyulladásnak tekinteni nem lehet, hanem agy-gutaütésnek. Ennél tartós rángások ritkán fordulnak ugyan elő, de előfordulnak mégis oly esetekben, mikor a vér vagy az agy-gyomrocsokba, 'vagy pedig az agyfelületre, az agyhártyák alá ömlik. Az ilyen bajra való hajlandóság Mátyás királynál már a megelőző évben előforduló ájulásokban mutatkozik; míg a baj bekövetkezését előkészíti: a királynak nehezen indokolható indulatrohama a rossz füge miatt, a rákövetkező szédülés és káprázati érzés... Ha áll az, ami valószínű, hogy – mint köszvényeseknél többször történik – szívtúltengés fejlődött ki, az agy-véredényeknek törékenységre vezethető megbetegedésével, amelyek a gutaütést érthetővé teszik."
"Hunyadi Mátyás király 1890. 391."

Fraknóinak mintha érdeke fűződne a mérgezés cáfolásához, mert már-már a hamisításig menő túlzásoktól sem riad vissza. Az egyetlen "*szakvéleményt*" másutt már szaktekintélyek holmi általános és egységes állásfoglalásának igyekszik feltüntetni: "Csakhamar terjedni kezdett a hír – írja –, hogy Mátyás halálát méreg idézte elő, és Beatrixot gyanúsították. De orvosi tekintélyek nyilatkozatai szerint, a leírásokban, miket Mátyás betegségéről bírunk, a mérgezés tünetei nem fordulnak elő." (A M. nemz. története IV.318)

Bajza óta tudjuk: a tekintélyelv irodalomban, tudományban olyan, mint a dolgok intézésében a protekció; ahol ez érvényesül, felborul az értékrend, a szakértelem, s hogy ez mennyire így van, a fentiek is tanúsítják. Bonfini beszámolójában, mint láttuk, nincs szó semmiféle "tartós rángások"-ról.

Kimaradt a nyilatkozatból a beszélőképesség elvesztése és a fülsiketítő ordítozás közti rejtett ellentét is, amely a tagolt beszédhez szükséges hangszálak összeroncsolódását jelzi, s kizárja a beszélőszervek megbénulását. Kimaradt Beatrix fizikai erőszakot is alkalmazó elképesztő "*kuruzslói*" tevékenysége is. Vajon miért? S mit szólunk ahhoz, hogy a "rothadt" (mérgezett!) fügével megetetett király több mint jogos haragját "*nehezen indokolható indulatroham*"-nak minősíti? S hogy értsük azt, hogy a "*feljegyzett részletekben a mérgezés tünetei nem fordulnak elő*"? Miként szerepelhetnének ezek a "*feljegyzésekben*", mikor Bonfini gondosan elrejti, amit tud, s csak a sorok között beszél, Szerémi pedig egy

erőszakos gyilkosságvázlatot ad elő. De tovább menve: mi az, hogy "*a mérgezés tünetei*"? Miféle mérgezésé? Hisz ahány mérgezés, annyifélék a tünetei. A többit hagyjuk; ennyi vaskos melléfogás több mint elég egyetlen rövid "*szakértői*" nyilatkozatban.

Fölöttébb érdekes észjárás, ami azt illeti: Mátyás tett valamit (fügét evett), s cselekedete körül valami nem volt rendben (a fügével baj volt), s a király nyomban rosszul lett, hamarosan meg is halt, de halálát mégsem az okozta, hanem – valami előzetes vagy áttételes tényező. Nem a förtelmes füge, dehogy!, saját "*indokolhatatlan indulata*" végzett vele. Vagyis: Mátyás féktelen haragjában önmagát ölte meg. Ez a kacifántos szemlélet sajnos nem új keletű a német irodalomban. Zrínyi is észrevételezi ezt:

> *"Egy nemet históriku azt írja, hogy az ó halálának oka a harag volt, holott valami rossz fügékért úgy megharaguvék, hogy meghala belé. Hitetlen eb, ugatsz a megölt oroszlánra, de nem ártassz néki." (*Mátyás király életéről való elmélkedések*)*

A gyanúra okot adó körülmények vizsgálatából indultunk ki, és eljutottunk a sokrétű bizonyításig, ennek során – ha érintőlegesen is – felmerült az élet elleni bűncselekmények klasszikus kérdése: *cui prodest*? (kinek érdeke?), s erre is választ kaptunk. De a *cui prodest* kérdése nemcsak a bűncselekményre magára vonatkozik, hanem kiterjed mindazokra a manipulációkra "is, amelyek célja a valóságos tényállás eltakarása, megmásítása, s ha lehet, a bűncselekmény teljes eltitkolása: az efféle mesterkedések következménye a gyilkosság öngyilkosságnak, balesetnek, természetes halálnak való álcázása, a bűntárgyak eltüntetése, hamis búcsúlevél és hamis tanúk előállítása: a bűncselekmény tehát nem szűnik meg magával a bűncselekménnyel, de az elrejtés és a feltárás vonatkozásában gyakran tovább folytatódik a bűnüldözés és a bűnvédelem antagonisztikus párharcában.

Súlyosak az efféle eltitkolások eszmei-erkölcsi kihatásai is. Mátyás király halálokainak és körülményeinek valósághű feltárása óriási energiaforrása lehetett volna a magyarság összefogásának, önvédelmének, hatalmas emelője, lendítője önvédelmi harcának, jövőjének. A valóság elrejtése viszont mélyreható zavarodást idézett elő a korabeli nemzeti köztudatban, ráadásul pedig a tudati tehetetlenség és a kirekesztettség leverő érzését. Az igazság

elhallgatása az egyedeket is megrontja, a népekre azonban kihatásaiban végzetes: ott, akkor és abban emel válaszfalakat elébe, s iktatja ki közösségtudatát, közösségvállalását, cselekvő együttérzését, ahol, amikor és amiben a legnagyobb szükség volna cselekvő közreműködésére. S ezért nincs igazuk azoknak, akik – különös módon – a "*történelmi gyanakvás*" ellen hadakoznak. Éberségre valóban szükség van, mert – ki. tagadná? – a történelemben nemcsak a jó erői tevékenykednek.

Vajon a történelmi múltban nem voltak ártó erők, káros törekvések? Vagy nem helyes ezeket megmutatnunk? Nincs szükség távlati – történelmi – éberségre?

Ennek a fordítottja szükséges: gyanútlanítás, történelmi vakhit, vakká tétel?

Kinek az érdeke ez?

Ki akarhatná, hogy ne lássuk, s miért? Hisz köztudomású: az igazság eltakarása megvakítja a népeket, és védtelenné teszi őket.

VELENCE PORÁVAL MEGITATOTT KIRÁLY AVAGY DOBZSE LÁSZLÓ MENNYBEMENETELE

Mindenekelőtt egy hallatlanul jellemző adat: a céltudatos, keményakaratú, az ország érdekeit szolgáló s az elidegenedett szellemű oligarchákat vaskézzel kordában tartó Mátyás király után a főurak, miként ezt nyíltan be is vallották, olyan királyt akartak "*kinek üstökét markukban tarthatják*". Épp ezért Ulászló cseh királyt hívták meg a magyar trónra.

Második Ulászló legfőbb "*érdeme*" az országveszejtő oligarchia szemében tutyimutyisága, tunyasága, akaratlansága, legfőbb ajánlólevele, hogy még a kis Csehországban sem tudott rendet, tekintélyt tartani. Ő történelmünk egyik leggyászosabb figurája, a hírhedt Dobzse László (II. Ulászló – 1490-1516), aki mindent mindenkire ráhagyott, mondván: Dobzse, dobzse! S róla szólván, nem mulaszthatjuk el felidézni Petőfi köztudatba ivódott versét:

Dobzse László őfelsége
Magyarok királya (...)
Parancsolni nem szeretett,
Nem is értett hozzá,

S hogy ha értett vón is, szavát
Nem fogadt' az ország.

Petőfi a tehetetlen, ellenérdekek ütközői közé került királyt rajzolja, a kényszerhelyzetben levő "*reálpolitikust*", aki az engedékenység csodaszerévei kíséreli meg az átevickélést áthághatatlan ellentéteken. Sorsa így eleven példázat. A jóakarat és jóhiszeműség nem ellensúly a politikában, s Dobzse László alighanem dobzsesága vitte a sírba.

Gyomként nőttek a bajok, a királyt – többek között – pénztelenség gyötörte: ekkoriban vált köztudottá: pénzügyekkel is meg lehet ölni egy királyt, egy országot. A budai Fugger-bankház immár fél Európát behálózó ügynöksége – kihasználva a korlátlan hatalomra törő s a központi magyar államhatalmat romboló elidegenedett szellemiségű idegen főurak marakodását – miként ezt immár cáfolhatatlan adatok bizonyítják – sötét manipulációi folytán titkos szerződéseket köt a Magyarország fölötti hatalom megszerzésére. Mi több, az álarcos, titkos erők magával a királylyal, II. Ulászlóval is szövetségre lépnek. A Fuggerek és titkos szövetségeseik magyarországi hatalomátvételét az 1515. évi Habsburg-Jagello egyezmény biztosította. (L. Hermann Zsuzsanna idevágó adatközléseit a Fuggerekről szóló műveiben – Az 1515 évi Habsburg-Jagello egyezmény: Jakob Fugger, továbbá Dr. Zakar András Elhallgatott fejezetek a magyar történelemből c. munkáját.)

"A Habsburg-Jagello családi találkozás a Fuggerek tervei szerint jóidőre elrendezte Európa sorsát – írja Dr. Zakar András (i.m. 12.) –: itt jegyezte el Máriát Lajos, a magyar királyfi, aki már meg volt koronázva, nővérét, Annát pedig Ferdinánd. Ulászló hazatérve néhány hónap múlva Budán meghalt. Amit tőle a bankárok meg akartak kapni, azt megkapták, többé már nem volt szükségük rá, sőt veszedelmes is volt, mert elmondhatta, hogyan kényszerítették hitszegésre."

Dobzse László révén oda jutottak a dolgok, hogy már a "*Dobzse, dobzse*!" (Jól van, rendben van!) sem volt elég; s dobzsénál jobb dobzsének ígérkezett a teljes királykikapcsolás: a Habsburg Máriával eljegyzett és már megkoronázott Lajos még

csak tíz éves volt ugyan, de ez már lehetőséget adott a gyermekkirály-formulához való visszatérésre. A Habsburg-Jagello-egyezmény révén már készen állt az új királyi pár (a tízéves Lajos és jegyese), az új termés; a száradó régit hát le kellett immár vetni. A mór megtette kötelességszegését, a mór mehet! Ulászló fölöslegessé tette önmagát a hazaáruló egyezménnyel. S milyen érdekes: ment is haladéktalanul, késedelmetlenül: az átkos egyezmény megkötése volt utolsó történelmi tette. Bécsből hazatérve súlyosan megbetegedett és rövidesen, pár hónap múlva, 1516. március 13-án kimúlt.

Meghalt mintegy megrendelésre. Lám milyen érdekesen szövik a párkák a királyok életének fonadékát: fölöslegessé tette magát az egyezménnyel és – micsoda vaskövetkezetesség! – már vége is lett.

Vagy talán másról van szó? Csupán arról, hogy a Magyarország és Európa sírját ásó sötét hatalmak nem várhattak tovább, s mivel a zuhanás újabb lépcsőjét már előkészítették, nem vesztegették idejüket?

És még egy érdekesség: határozott párhuzamosságot figyelhetünk meg itt Mátyás király halálával. Mintha az ő esetét lekoppintották-lekopírozták volna. Megfordult Bécsben – súlyosan megbetegedett – rövidesen meghalt.

Persze, lehetséges, hogy mindez csak véletlen. Lehetséges, hogy a véletlen a históriaírásban nem más, mint a tudatlanság takarója, akárcsak a tetszőleges, alátámasztatlan állítások, találgatások?

Szerencsénkre Második Ulászló haláláról is maradtak ránk határozottabb állítások, kézzelfoghatóbb adatok.

Előkerültek bizonyos mérgezésre utaló történelmi nyomok II. Ulászlóra vonatkozólag is.

Természetesen itt sincs szó arról, hogy bárki is hátrahagyta volna a gyilkos fegyvert, tört, méregpoharat (gondos csomagolásban) és önvallomással összekapcsoltan a gyilkosság pontos részletes leírását. (Ha efféle "dokumentum" fennmaradt volna valahol – bízvást tekinthetnénk szándékos félrevezetésnek, célzatos hamisításnak.)

"*A velencei mérgezések veszélye, úgy látszik, a későbbiekben sem szűnt meg*" – vallja Katona G.– Kertész I. A bűn nyomában c. munkája.

Erre utal Benedictis budai velencei követ jelentése, aki II. Ulászló udvarából származó híresztelésekre hivatkozva, azt jelenti, gazdáinak, hogy A KIRÁLYT ÁLLANDÓ AGGODALMAK GYÖTRIK, MEG MÉRGEZÉSTŐL FÉL.

Arról nem szól a követi jelentés, hogy vajon kinek a keze lett volna az állítólagos merényletben.

Más források szerint azonban II. Ulászló tulajdon felesége, is (Candalei Anna.) "*ÁLLANDÓ VEVŐJE VOLT A VELENCEI MÉREGPIACNAK, s így lehet, hogy a királyné okozott nehéz perceket királyi párjának*." (i.m. 287)

Ulászló király megmérgezéstől való félelme, s az erről szállongó híresztelések egybevágnak s bizonyára nem alaptalanok.

A velencei méreg, mint oly sok más esetben is történelmünk során, itt is előkerül.

A nemzetközi titkos hatalmi törekvések ütközőpontjában álló király korai hirtelen-váratlan halála a méregkeverői próbálkozások sikerét tanúsítja.

II. Lajos

LAJOS KIRÁLYRÓL MINDENKI TUDTA: MOHÁCSRÓL NEM TÉR VISSZA

Történelmi kataklizmáink egyik legvégzetesebb, történelmünket a legmélyéig átszántó törésvonalak, halálvonalak, halálzónák egyik legnagyobbikának peremén, amely az ősi ország feldarabolásához, két világhatalom általi szétszakításához s másfél évszázados török igához, négy évszázados nemzetpusztító idegenuralomhoz vezetett – egy alig húszéves férfi holtteteme hever, a gyermekfővel, tízévesen trónra léptetett Második Lajos király (1516-1526) teteme, s korántsem képletesen, hanem a maga kézzelfogható testi mivoltában.

Miként került az a fiatal király az irdatlan, vérző történelmi szakadék legkülső szegélyére?

Nem tudni. Hivatalos historiográfiánk nem ad rá választ, illetve téves, megalapozatlan, hamis választ ad, s nem tudni, mi történt Lajossal, s mi történt az országgal, a magyarsággal, nem tudni, hogyan, miért, mi okból került ennek a fiatal királynak a holtteste az óriási kataklizma peremére.

Közel fél évezred, több mint négy és fél évszázad viharzott el II. Lajos király teteme fölött és még mindig nem történt meg a tetemrehívás, – históriaírásunk ebben a kérdésben is néma.

Nem, dehogyis néma, beszél, de szava ellentmondásos és elakad a felületen, a felület felületén, mintha valami akadályozná. Akár ha ebben az időben létezne egy félelmetes ellenerő, mely a históriafeltáró erővel a maga titkos, habsburgista, nemzetölő érdekei folytán szembefeszülve megakadályozná a tények tárgyilagos tényleges feltárását.

Napjaink eljöveteléig úgy maradt minden, ez a kérdés is, a maga kezdeti lefátyolozottságában és ellentmondásosságában, mintha egy rejtett erő akadályozná a másik erőt a történelem valódi arcának feltárásában, a véres bukások okainak kimutatásában.

II. Lajos király belefulladt a sekélyvizű Csele-patakba – pontosan, időzítetten a magyar államiságra és a magyar népre sújtó iszonyú kataklizma kezdeti metszéspontjában, a mohácsi csatavesztés napján, 1526. augusztus 29-én.

A Csele-patak persze megáradt – ez volt a Csele-patak csele – ezért fulladt bele.

Nemzedékek éltek és haltak e jámbor – s fölöttébb megnyugtató hitben. A végzet hatalma! Az emberek s nemzetek sorsát meghatározó titokzatos természetfölötti erők emberi ész számára kifürkészhetetlen akarata. A sors felfoghatatlan elrendelései. A végzet bábja az ember. A Véletlen merész mesterhúzása. Nyugodj békén, Lajos!'

És e halál nagyon is ésszerű: a patak megáradt, medre is megnőtt, a királyt nehéz páncélja lehúzta, s úszni is aligha tudott.

Így történt. Másként nem is történhetett.

Roppant egyszerű módon végezte: roham – patak – fulladás. Képzeletmozgató halál.

Sárffy Ferenc, Győr várának parancsnoka, aki Mária királyné parancsára a királyné hű embere, Czettrich Ulrik kíséretében indul a király holttestének felkutatására, a következőket jelenti II. Lajos tetemének megtalálásáról:

"Nem messze ettől a mocsártól végre egy friss sírdombot pillantottunk meg, s az alatt – mintegy isteni útmutatásra – a királyi felség elhantolt holttestét találtuk meg.

Odasiettünk valamennyien, s Czettrich rögtön elkezdte a földet kezével kaparni.

Mi is követtük példáját mindnyájan: s először a lábak feletti részét bontottuk ki a sírnak.

Czettrich megragadta a holttest jobb lábát, gondosan lemosta két kalapnyi vízzel, s ekkor felfedezte azt a jegyet, mely őfelsége jobb lábán volt. Erre hangosan felkiáltott:

*"*Ez itten a király őfelsége, az én mindig legkegyelmesebb uram holtteste, ez egészen bizonyos*!" s térdre borulva, sírva megcsókolta.*

Minthogy így felismertük, kiástuk a testet, először fejét, aztán arcát lemostuk, és egész pontosan felismertük azokról a jegyekről, melyek őfelsége fogain voltak.

Egy gyékény is volt velünk, ezt szétgöngyölítettük, s a felség testét ráfektettük, és tiszta vízzel egész tisztára mostuk.

Nem akarok hízelegni, de főtisztelendő uraságod, kegyeskedjék elhinni nekem, hogy sohasem láttam emberi holttestet, mely ennyire épen megmaradt volna, ennyire ne lett volna undorító és ijesztő. Mert nem volt a felség testének legkisebb része sem feloszlóban, s nem volt rajta semmiféle seb, még egy tűszúrásnyi sem, csak egy egészen kicsike az ajkán. Ezután a jó Isten segedelmével útrakeltünk ..."

Sárffy Ferenc győri várkapitány egykori, szemtanúi jelentése – amelyet a könnyebb áttekintés kedvéért tördeltünk – kizár minden kétséget II. Lajos király halálát illetően, hiszen világosan kimondja: "*nem volt rajta semmiféle seb, még egy tűszúrás nyi sem*". Márpedig ha nem volt rajta seb – zúzódást és fojtogatási nyomokat is beleértve –, úgy kétségtelennek vehető, hogy II. Lajos királyt nem ölték meg, s nem erőszakos halállal végezte.

Ámde azért mégis akad egy-két olyan bökkenő, amely mellett csak figyelmetlen, gondolattalan ember mehet el.

Lajos király páncélosan bukott a megáradt patak árkába, hogyan került le hát róla, s hova tűnt a páncélzat? És miként lehetséges, hogy zuhantában sehol sem sértette meg testét a páncélzat?

És egyáltalán: hogyan került ide a patak árkából (vagy a mocsárból), ki találta meg, miért hozta ide, s miért temette külön sírba?

Miért temette el egyáltalán, hisz – miként a jelentés előző részeiből tudjuk – még szanaszét hevertek mindenfelé a temetetlen holttestek.

Tudta-e hát az ismeretlen valaki, hogy a király holttestét találta meg?

Tudnia kellett, másként kétségkívül ott hagyja a többi temetetlen halott között, nem ássa ki a mocsárból, s nem temeti külön sírba.

Ámde, ha tudta, miért nem tett a sírra jelet, hogy a király teteme nyugszik itt?

Továbbá: miért nem jelentette nyomban, hogy megtalálta a király tetemét, hisz ezért még jutalmat is remélhetne?

Miért tűnt el névtelenül és nyomtalanul?

S mit tett a király páncéljával, amelyből kihántotta? Elvitte talán a páncélt magával? Hova hurcolta volna el és miért? A király fegyverei kétségkívül értékesebbek voltak, s a fegyvereket

Czettrich és Sárffy mégis hiánytalanul megtalálták. Miként Sárffy írja:

> *"Czettrich... nem törődve a mocsárral, beugrott az iszapba, s ez alatt kereste a királyi hullát kísérőivel együtt. De nem találta meg, hanem csak a király fegyvereire akadt itt rá."*

A mocsárban, az iszap alatt, amely olyan mély, hogy hullák is rejtőzhetnek ott! Hát nem fantasztikus ez? Több mint fantasztikus! A király, akit kísérők, testőrök stb. egész gyűrűje vesz körül, szőrén-szálán nyomtalanul eltűnik a csatában, de úgy, hogy senki sem tudja, hova lett, hova tűnt el, s Czettrich itt miként egy delejes pálcával dolgozó varázsló – szinte keresgélés nélkül megtalálja a király fegyvereit – az iszap alatt!

A hiszékenységnek is vannak határai. De menjünk tovább a Sárffy-féle jelentés furcsaságainak vonalán. A királyi tetem sírban való megtalálása körül még hátborzongatóbb-érthetetlenebb jelenetek peregnek.

Micsoda képtelen, bizarr ötlet egy frissen hantolt sírban keresni a csatában eltűnt király hulláját?

A temetetlen holtak között ez az egyetlen sírdomb maga is szerfölött különös jelenség. Érthetetlen, teljesen érthetetlen, miért van egy sír ott, ahol mindenki temetetlenül hever?

Még különösebb, hogy a sír egészen friss hantolású. Legfeljebb egy vagy két napja hantolhatták, de meglehet: röviddel azelőtt, hogy a tetem keresők odaérkeztek: "*Friss sírdombot pillantottunk meg*" írja Sárffy.

Ismét valami egészen szokatlan következik: Czettrich, a királyné főmegbízott ja tüstént, ahogy odaérnek, elkezdi "*a földet kezével lekaparni*".

Mi a különös ebben'? Sok minden. A tetem keresésre induló csapat – miként ez természetes, s miként ezt a jelentésből is tudjuk, felkészül feladatára, s visz magával mindent, ami szükséges, így -a királyi tetem reménybeni feltalálása esetére – még halotti inget is, koporsót is. Miként lehetséges hát, hogy ásót, kapát nem visznek magukkal? Ha pedig ezek ott vannak kezük ügyében, miért kezdi Czettrich a puszta kezével kaparni a sírdombot?

Még furább az eset, ha meggondoljuk, hogy a sírok átlagos, hagyományos mélysége két méter körül járhat? Miképpen remél-

heti hát Czettrich puszta kézzel előkaparhatni az ismeretlen, jeltelen sírból a király tetemét?

De Czettrichnek – éppúgy, mint a "*király fegyvereinek*" megtalálásakor – ezúttal is ördöge van: nem kell attól félnie, hogy körmei belevásnak a kaparásba- máris előbukkannak a holttest lábai.

Czettrich – írja Sárffy – "*ekkor fedezte fel azt a jegyet, mely őfelsége lábán volt*".

Miféle jegyet? Honnan tudta Czettrich, hogy valamiféle jegy volt a király lábán, illetve azt, hogy az milyen volt"? Hisz d nem a király, a királyné környezetéhez tartozott, s aligha lehetett alkalma a király lábának részletes megfigyelésére. Persze a királyné elmondhatta neki a király esetleges ismertető jegyeit, de puszta hallomás aligha lehetett elegendő az állítólagos jegy azonnali és kétségtelen azonosításához, azaz, hogy Czettrich ráismerjen az általa sosem látott "*jegy*"-re. Márpedig Czettrich ezt teszi: ráismer a jegyre: "hangosan felkiáltott: "*Ez itten a király őfelsége, az én mindig legkegyelmesebb uram holtteste, ez egészen bizonyos*!" s térdre borulva, sírva megcsókolta."

Amint látjuk, szerfölött különös história ez: egy jeltelen, ismeretlen sir előtt állunk, friss sír előtt, benne egy ismeretlen, földdel fedett tetemmel, amelynek csak a lába látszik ki, de az agnoszkálás, a tetem azonosítása – méghozzá "*egész bizonyos*"-an máris befejezettnek tekinthető: Czettrich, aki ezt a lábat, illetve a király lábát meztelenül sosem látta, minden kétkedést félrehárítva máris megállapította, hogy a király teteme az.

Márpedig itt Czettrich véleménye-kijelentése a döntő, d a teljhatalmú megbízott. Sárffy akaratlanul elárulja ezt, Czettrich iménti kijelentéséhez a következőket fűzve: "*Minthogy így felismertük*": a tetemnek a királlyal való azonosításához tehát elég volt az, hogy Czettrich kijelentse: a földdel takart tetem – a királyé.

De itt ismét idéznünk kell az egész mondatot:

> *"Minthogy így felismertük, kiástuk a testet, először fejét, aztán arcát lemostuk, és egész pontosan felismertük azokról a jegyekről, melyek őfelsége fogain voltak."*

Lajos királyt tehát nem az arcáról, fejformájáról, hajszínéről ismerték fel, hanem a fogain levő jegyekről, azaz még csak nem is a fogazatáról, csupán a fogain levő jelekről! "*Pontosan felis-*

mertük" - mondja Sárffy, de nem mondja meg pontosan, sőt sehogy, milyen "*jegyeket*" találtak a tetem fogain, alighanem azért, mert d maga sincs tisztában vele, miféle "*jegyek*" azok; karcolások, csorbaságok, törések?

Miként azt a mondat elején levő "*felismertük*"-ből világosan láttuk; hogy a tetemet egyedül Czettrich "*ismerte fel*", tehát indokolatlan volt és megtévesztő a többesszámú forma használata, bizonyosra vehetjük, hogy az ugyanebben a mondatban másodszor is szereplő "*felismertük*" is kizárólag Czettrich bemondására vonatkozik. A hulla fogain levő állítólagos, rejtélyes "*jegyeket*" Sárffy és Czettrich csak akkor ismerhette volna Fel, ha annak idején nagyítón tanulmányozta a király, most meg a hulla fogait.

Mennyivel egyszerűbb, ha a tetem arcáról, hajáról ismernek a királyra.

És erre minden lehetőség megvolt, hiszen a jelentés szerint a hulla még teljesen romlatlan volt.

Itt egy meghatározó fontosságú körülményre kell felhívnunk a figyelmet: az időtényezőre. Lajos király, mint tudjuk, 1526. augusztus 29-én, a mohácsi csata napján tűnt el, vagyis akkor halt meg. Sárffy Ferenc jelentése a királyi halottkeresés eredményéről december 14-én kelt, tehát csaknem pontosan három és fél hónap múlva. Mivel pedig a jelentés elkészítése és illetékes helyre való eljuttatása érthetően mód felett sürgős volt, országos fontosságú ügyről lévén szó, továbbá mivel a jelentés megfogalmazásában kétségkívül Czettrich Ulrich, a királyné megbízottja is részt vett, a jelentés semmiesetre sem készülhetett sokkal a helyszínen végzett vizsgálódások után. annak időpontját tehát semmiképpen sem tehetjük november közepénél-végénél előbbre. Következésképp II. Lajos teteme – három hónapig hevert a mocsárban, mielőtt a frissen hantolt sírba helyezték át.

Milyen állapotban lehetett ekkor a tetem? Elgondolható, ha nem hiszünk a csodákban, márpedig Sárffy határozottan kijelenti: "sohasem láttam emberi holttestet, mely ennyire épen megmaradt volna, ennyire ne lett volna undorító és ijesztő".

Vagyis: Sárffy maga is – az eltelt tetemes idő miatt – jószerivel csodálatosnak tartja a talált hulla romlatlanságát, épségét.

Meglehet: így rejtetten tudatja kételyeit.

Akadt azonban "*szakértő*", aki – a szemtanú Sárffyval szemben természetesnek, elfogadhatónak minősítette a talált hulla állapotát.

"Kenyeres Balázs, a törvényszéki orvostudomány nevezetes egyetemi tanára – írja Erdélyi László – azt állapította meg, hogy az nem lehetetlen, hogy a halott hat hétig (augusztus 24. – október 13.) feküdt nedves helyen. s ez alatt a rothadás kezdeti szembetűnő jelenségei csökkentek, illetve megszűntek."

Tekintsünk el itt attól, hogy e szakértő még a mohácsi csata időpontját (augusztus 29.) sem ismeri, és önkényesen lerövidíti a halottkeresés megtörténtének időpontját, mert még furább jelenségről van szó itt: a "*lehetetlen*" fogalmával való elterjedt visszaélésről, a "*nem lehetetlen*"-nek bizonyítékul való felhasználásáról. E sajátos és széltében elterjedt "*bizonyítás*" a következő, kimondatlan logikai látszatra épül:

a/ Valójában a lehetetlen sem lehetetlen.
b/ Ami nem lehetetlen, az lehetséges.
c/ Ami lehetséges, az valószínű.
d/ Ami valószínű, az jószerivel bizonyosnak fogadható el.

Vagyis: ami lehetetlen-e mesterfokú, kimondatlan rabulisztika szerint az bizonyos!

Ha mi nem a lehetetlenre építünk, úgy alighanem be kell látnunk, hogy a friss sir és a friss (teljesen romlatlan) hulla közt összefüggésnek kell fennállnia, azaz: a jelentés "friss sírdomb"-jában egy szerencsétlen ifjú friss hullája feküdt; akárkié, de nem II. Lajos király három hónapja bomladozó hullája.

Miként került e sértetlen testű ismeretlen ifjú a frissen hantolt sírba – kétségkívül a Czettrich Ulrik érkezése körüli időben – ki tudná? Működnek a történelemben olyan erők, amelyeknek céljaik érdekében semmilyen élet sem drága.

A Czettrich által fellelt és azonosított állítólagos királyi hulla egy további szembetűnő sajátossága: teljesen mezítelen, nincs rajta semmilyen, királyi voltára, származására utaló jel. Se rajta, se a síron.

Ismeretlen kezek gondosan eltávolítottak róla minden személyi-tárgyi jelt, amelyről kilétére lehetett volna következtetni: így egyedül Czettrich Ulrik bizonykodása azonosította a királlyal az ismeretlen hullát.

Néhány szó Czettrich Ulrikról

A Sárffy-féle jelentés szerint Czettrich Ulrik, Mária királyné bizalmasa látnoki képességekkel rendelkezik:

1. Már távolról felismeri azt a helyet, ahol – szerinte -a király teteme hever, tehát azt a helyet, ahol- állítólag -II. Lajos király elesett.

Honnan tudhatja ezt? Megfoghatatlan, hiszen ezt csak akkor tudhatná, ha az ütközet során s a király állítólagos halálakor ott lett volna II. Lajos király közelében.

De még akkor is! Ráismerni a csata dühöngő forgatagában s a kétségbeesett és végzetes menekülés körülményei közt az egyszer látott helyre, méghozzá jókora távolból- több mint képtelenség.

Ám Czettrich Ulrik ragadozó sasszeme – ha hihetünk a jelentésnek – mégis megteszi ezt.

"*még oda sem értünk* – írja Sárffy –, *már Czettrich ujjával mutatta meg a helyet*".

2. Még tán ennél is hitelesebb, amit Czettrich a következőkben művel: a mély iszap alól – amely olyan mély, hogy hullákat is rejthet – kiemeli Lajos király fegyvereit.

Valójában szerfölött különös jelenet tanúi vagyunk: megpillantják "*egy ló tetemét a mocsárban*"; Czettrich úgy véli, Lajos teteme is ott van s beugrik és az iszap alatt keresi "*a királyi hullát kísérőivel együtt*": ebben téved ugyan, a hullát nem találja, de elképesztő helyismerete csalhatatlan: megtalálja a király fegyvereit.

A mocsárnak, amelyben hullák rejtőzhetnek, legalább lábszárig kell érnie: Czettrichnek tehát jóformán arcát is bele kell merí-

tenie a mocsárba, hogy kinyújtott karral elérje a király állítólagos fegyvereit. Bárki beláthatja, hogy ilyen körülmények között keresgélni, méghozzá eredményesen, több mint fantasztikum – a képtelenségek birodalmába tartozik.

3. A friss sírhant megpillantása kor Czettrichet fogja el "*isteni sugallat*", hogy abban fekszik a király: az tanúsítja ezt, hogy Czettrich ér legelébb a sírhoz, különben is ó irányítja ezt az egész tetem keresést, és odaérve ó kezdi rögtön puszta kézzel lekaparni a hulláról a földet: Czettrich tehát előre "*megérzi*", hogy Lajos király fekszik ott, noha megmagyarázhatatlan, miként és miért került a három hónapos királyi tetem a frissen hantolt sírba.
4. Mihelyt előkerül a holttest jobb lába, Czettrich máris csalhatatlanul felismeri "*egészen bizonyos*" felkiáltással a lábszár alapján II. Lajost, s mintegy megindultságának, odaadó hűségének jeléül - csókolgatni kezdi a hulla lábát.

Czettrich ezúttal is "*előrelát*", mert a sírban – legalábbis az bizonykodása szerint – csakugyan a király fekszik;

5. Noha a friss sírból előkerülő hulla arca – miként a jelentésből ez határozottan, habár közvetetten kitűnik – nem azonosítható a királyéval: az azonosítás nem az arc, hanem a fogakon levő rejtélyes és meghatározatlan jelek alapján történik meg ("aztán arcát lemostuk, és egész pontosan felismertük azokról a jegyekről, melyek őfelsége fogain voltak").

Ha jól megfigyeljük, Czettrich mintegy előtte már az eseményeknek: mindent előre tud és előre lát.

Ami kimaradt a jelentésből

A Sárffy-féle jelentés, miként láttuk, meglehetősen részletes.

Két alapvető, elemi tény azonban hiányzik a jelentésből: a pontos hely- és időmegjelölés.

Bármiről tudósítsunk is, sarkallatos követelmény a hol, mikor, kivel (történt) megjelölése.

Aligha kétséges: maga Sárffy Ferenc is tisztában van ezzel, hisz jelentése végén ott a keltezés. "*Győr várában, 1526. december 14*."

De azt már nem közli, mikor érkezett hozzá Czettrich Ulrik, s azt sem, mikor értek ki a feltehetően Mohács-környéki mocsárhoz, és arról is megfeledkezik, hogy jelölje a hulla Székesfehérvárra vitelének napját.

Három nagy fontosságú időpont megjelölését mulasztja hát el egymásután.

Véletlen ez vajon?

Czettrich megérkezésének időpontját a ködös "a napokban" megjelölésbe burkolja ("*A napokban a királyné elküldte hozzám Czettrich Ulrikot*").

A mocsárhoz érkezés napját teljesen elnyeli.

A Székesfehérvárra érkezés időpontját a következő formulával üti el:

"Midőn Székesfehérvár elé értünk...".

Még ennél is beszédesebb, mondhatnánk: árulkodóbb a színhely pontos megjelölésének gondos elkerülése: A színhelyre így vezet be: "*mikor ahhoz a helyhez értünk...*"

Vagyis: úgy tesz, mintha előzőleg már meghatározta volna a tetemkeresés helyét; ezt azonban hiába keresnénk.

Később ugyanezt a bevált, ködösítő formulát alkalmazza:

"Nem messze ettől a mocsártól..."

Milyen mocsártól? Nem tudjuk meg. Még csak a leghalványabb utalást sem kapjuk erre vonatkozólag. Még annyit sem, hogy vajon egyáltalán Mohács környéki mocsárról van-e szó?

A "*mocsár*" szó többször szerepel a jelentésben, de mindig egyedülálló csupaszon, az általánosság ködében ("*megláttuk egy ló tetemét a mocsárban*"; "*nem törődve a mocsárral*"; "*Nem messze ettől a mocsártól*").

Túl következetes mindez ahhoz, semhogy véletlennel magyarázhatnánk: a konkrét hely és idő megjelölésének elkerülése alkalmas rá, hogy ellenőrizhetetlenné, megfoghatatlanná tegye az

elmondottakat, s következetes keresztülvitele épp ezért feltételezi a szándékosságot.

A Sárffy-féle jelentés készítői azonban, nem lévén elméleti szakírók, aligha lehettek az elméleti tudatosságnak azon a fokán, hogy elvi megfontolásokból mellőzzék, céljaik érdekében, a hely- és időjelölést.

Őket csak konkrét okok kényszeríthették erre. Csak az, ha a jelentés elkészítése során olyan tényekbe ütköztek, amelyek valósággal rákényszeríttették őket a hely- és időmegjelölések elhagyására.

Bizonyításunknak ez az achillesz-pontja, hiszen bizonyításunk nélkül ez csonka volna.

Reménytelen feladatnak tetszik, hogy mintegy a jelentés sorai mögé pillantva, föltárjuk a mögötte húzódó titkos elgondolásokat.

Szerencsére ez mégis lehetséges, méghozzá oly módon, hogy külön tudjuk bizonyítani a pontos időmegjelölés, külön a pontos helymegjelölés elhagyására vezető okokat.

A titkos háttér – okokat történelmi eseményekkel világíthatjuk meg.

Vegyük csak a legszükségesebb tényeket.

Magyarország királyának, II. Lajosnak nyoma veszett a mohácsi ütközetben. Senki sem tudja pontosan, mi történt a királlyal, s a legkülönfélébb hírek özöne szállong. Egy azonban bizonyosra vehető: a király életét vesztette. Új király választása szükséges hát. Ehhez azonban elengedhetetlen előfeltétel a kézzel fogható tárgyi bizonyosság; a halott király teteme. Az új király megválasztásához tehát elő kell keríteni a halott király földi porhüvelyét.

Zápolya, az elsőszámú király jelölt enélkül nem léphet trónra.

Mivel pedig mint tudjuk, Zápolyát 1526. november 5-én a székesfehérvári országgyűlés királlyá választotta, november 10-én pedig megkoronázta, bizonyos, hogy ezt megelőzően fel kellett kutatni II. Lajost, és meg kellett történnie a halott király eltemetésének.

Olyan logikai-történeti szükségszerűség ez, amelyet az ésszerűség alapjáról senki sem tagadhat.

Épp ezért feltétlenül hitelesnek kell elfogadnunk Szerémi György erre vonatkozó tudósítását, amelynek szigorúan idetartozó részeit kivonatosan idézzük:

*"Másrészt küldött a vajda (*Szapolyai - G.K.E.*) embereket, hogy keressék meg Lajos király holttestét a csatatéren. És volt a királynak egy nagyon, kedves káplánja, név szerint Tatai Miklós; őt küldte ki János vajda. És megtalálva a holttestet már Székesfehérvárra szállították. És amikor meghallotta ezt János vajda, Tornai Jakab útján azonnal koronát készíttetett színaranyból az aranyművesekkel, s utasította őket, hogy minél gyorsabban készítsék el. Azután elindult Budáról, hogy meghallotta, hogy Lajos király holttestét megtalálták, s hogy a korona már elkészült."*

"Azután pedig az egyháziak mindent elrendeztek, ami szükséges volt Lajos király temetéséhez. En odaszaladtam uramhoz, Lajos királyhoz, hogy lássam és tapasztalatot szerezzek. Dávid János, Tatai Miklós voltak igazi káplánjai Lajos királynak.

Itt már, kedves olvasó uraim, jól figyeljétek írásban tett nyilatkozatomat Lajos király haláláról. Amikor testét nézegettük, három szúrást találtunk; cseh karddal volt átdöfve. Mi papok csak titokban vizsgálhattuk meg, s nem volt szabad másoknak elmondanunk János vajda miatt. Így történt Lajos király halála. Biztosan fel tudjuk az igazságot tárni János király halála után (...)"

"Ily módon láttam én előbb említett káplán-társaimmal a három szúrást testén; arany kereszt függött a nyakán, vékony ruhában és ingben volt, amint levetkőztették, s az ujján jegygyűrű volt még tanúságul."

*"Azután pedig Lajos királyt kiemelték, s szombaton, Szent Márton hitvalló előünnepén felöltöztették öt a püspökök dalmatikába, lábára szandált húztak, fejére színarany diadémot tettek és ünnepélyesen megemlékezést tartottak lelkéért, szerzetesek és papok áldozatot mutatva be érte (...) Azután egy márvány sírba helyezték." (*Szerémi 110-113*)*

Fentiek szerint mindennek még 1526. november 5., azaz Zápolya királlyá választása előtt kellett végbemennie.

Ámde az országot pusztító és feldaraboló erők immár gáttalan tevékenysége folytán kísérteties jelenségekre, az események kísérteties megismétlődésére került sor. A Székesfehérvárott törvényesen, a hagyományoknak megfelelően megtartott királyválasztás után még egy hónap sem telt el, és 1526. december elsején Pozsonyban új király választást tartottak: a megvesztegetéssel, csalással, árulással előkészített pozsonyi rész-gyűlés oligarchiái a törvényes uralkodó, János király ellenében Habsburg Ferdinándot "*választották*" az ország királyává.

Volt hát két ellenkirály. (S miként az előzőekből láttuk: ez mindenkor a romlás csalhatatlan jele.)

Am az eseményismétlődés még korántsem merült ki ebben. Két éld király lévén, a különös körülmények nyomására – meg kellett kettőződnie a szerencsétlen halott királynak, II. Lajosnak is.

A mohácsi csatában eltűnt királyi tetem felkutatására kiküldött csoport hiába tért vissza a szerencsétlen II. Lajos tetemével, alig két hét elmúltával újabb halottkutató csoport indult – ezúttal az exkirályné, Habsburg Mária megbízásából- a királyi tetem megkeresésére.

S mit ad az ég? Ha azok megtalálták a halott király tetemét – megtalálták emezek is.

Hiába temették el Zápolya hívei II. Lajost Székesfehérvárott; három héten belül ugyanitt hasonló ünnepélyességgel ismét eltemették II. Lajost.

Hihetetlen, de így igaz. Megismétlik a temetést!

Ilyesmi persze csak a bolondok házában fordulhat elő, nem pedig egy koronázó székváros, az ország nyilvánosságának színe előtt.

Márpedig tagadhatatlan tény: két jelentés számol be a királyi holttest felkutatásáról és megtalálásáról és ünnepélyes eltemetéséről.

Mindkettő szerint Székesfehérvárott történt, mégpedig azért itt, mert másutt nem történhetett. Székesfehérvár volt ekkor a koronázó székváros, és itt volt a magyar királyok ősi temetkezőhelye: mindkét félnek ide kellett temetnie hát – ha akarta, ha nem – a maga II. Lajosát.

Miként az olvasó sejti, volt azért egy-két bökkenő. S most ne beszéljünk arról, mit szóltak volna a székesfehérváriak – a tisztségviselő előkelőségek és a köznép az annak rendje és módja szerint eltemetett és békében nyugvó király újból való eltemetésének abszurd színdarabba illó parádéjához, illetve a temetési szertartás megismétléséhez egy második II. Lajossal, csupán egy tényt vegyünk: miként rendezhették volna meg Mária exkirályné, illetve Habsburg Ferdinánd hívei ezt a temetési paródiát – a János hatalmában levő Székesfehérváron!

Kell-e mondanunk? – sehogy!

És ez fejti fel a titkát, hogy miért kerüli a Sárffy-féle jelentés a konkrét, pontos időmegjelölést, mégpedig nemcsak az indulásnál és a királyi tetem állítólagos megtalálásánál, de a Székesfehérvárra érkezésnél is:

> *"Ezután a jó Isten segedelmével útrakeltünk, s mindenütt háborítatlanul utaztunk. Midőn Székesfehérvár elé értünk, Czettrich előrelovagolt, s a városi bírónak és a többi rendnek előadta, hogy kit hoztunk, s erre ezek, mint illett, az egész papsággal együtt ünnepi menetben kijöttek a városból, a király koporsója elé. Végül a felség holttestét bevittük a városba, s a prépostság házában egy pajzsra kiterítettük nagy tisztelettel. Felnyitottuk ezután a koporsót, s megmutattuk a város bírájának, aki szintén felismerte benne urát, azután újra bezártuk a koporsót, s átadtuk Horváth Mártonnak megőrzés végett."*

Miért kerülik a Sárffy-féle jelentés megszövegezői ilyen betegesen a pontos időjelölést és általában a konkrétumokat? Az ok itt: kísérlet a két temetés -a valódi és a kieszelt – bizonyos fokú egybemosására. Rákényszerülnek erre, hisz épelméjű emberrel bajos volna elhitetni ezt a második temetést; a szövegnek tehát módot kell adnia a két temetés egybekeverésére. A tökéletes megoldás persze a teljes egybeolvadás volna, illetve a lemondás e második fiktív temetésről, elemi érdekei azonban rákényszerítik a Habsburg-pártot e sokrétű és bonyolult fikcióra. A Sárffy-féle jelentés részben Mária exkirályné, Habsburg Ferdinánd nővére rehabilitását szolgálja, s azt akarja tanúsítani, hogy Mária királyné nem követett elmulasztást halott férjével szemben, hiszen, íme – legalábbis a Sárffy-jelentés szerint – ő is embereket küldött férje tetem ének felkutatására, és azt -a jelentés szerint – meg is találta.

Fő célja azonban e manővernek politikai volt, és valójában arra lett volna hivatott, hogy János király megválasztását törvénytelennek tüntesse fel és hiteltelenítse. Ha ugyanis ez a Habsburg-párt által papíron konstruált fiktív király temetés a későbbiekben – bármilyen módon és bármilyen eszközökkel – dokumentálható, úgy bizonyítható, hogy az ország két ellenkirálya közül nem Habsburg Ferdinándot, hanem Zápolyát választották meg törvénytelenül, s Zápolya ily módon detronizálható. Ha ugyanis Czettrichék, Mária exkirályné emberei találták meg az igazi II. Lajost, úgy Zápolya törvénytelenül, csalás, hamisítás útján jutott a trónra egy ál-király tetem és egy ál-király temetés segítségével.

Később azonban a körülmények alakulása folytán a Sárffy-féle jelentés ilyen értelmű felhasználása szükségtelenné vált, és így ez történelmünk egyik bedöglött aknája maradt.

Így jutottunk el végső, rejtett okához annak is, hogy e nagy agyafúrtsággal kieszelt jelentés ból miért hiányzanak a pontos helymegjelölések.

A jelentést a maga teljes egészében íróasztalnál tákolták össze, s készítői egyszerűen nem tudták, hogy például milyen nevű mocsarat írjanak be.

Szarvashibát követtek el a jelentés összeállítói azáltal is, hogy fiktív halottkutatásuk színterét nem egyeztették Czettrich korábbi elbeszélésének színhelyével, illetve, hogy megfeledkeztek Czettrich elbeszéléséről.

Czettrich ugyanis a mohácsi csatából való menekülése után azon frissiben beszámolt Mária királynénak II. Lajos halálának körülményeiről. Szavait Thurzó Elek és Da Burgio pápai nuncius jegyezte fel és közölte 1526. szeptember 5-én – tehát alig hat nappal a nagy tragédia után – kelt jelentésében:

Da Burgio pápai követ jelentése:

"Múlt hó 29-én, szerdán, őfelsége megütközött a törökkel, s a csata a mieink tökéletes vereségével végződött. Őfelségéről azt beszélik, hogy vitéz küzdelem után épségben távozott a harctérről, de nem tudni, hogy hová. Ez a hír volt itt elterjedve, s ez tartotta magát három napig. De akkor megérkezett Czettrich Ulrik, a király kamarása és legbizalmasabb embere, s elmondta, hogy őfelsége vele és Aczél Istvánnal (barátom, ki Rómában volt a szent évben, és őszentségével is beszélt) megmene-

kült a csatából, menekülés közben elértek a Duna egy kicsi ágacskájához, de midőn át akartak kelni, a király lova megbokrosodott, felágaskodott a vízben, őfelsége pedig, kinek nehéz volt már a páncél, s fáradt is volt, leesett, és belefulladt ebbe a patakba. Mikor Aczél István látta, hogy a felség veszedelemben van, utána ugratott, de ó is megfulladt."

Észrevételeink:

1. De Burgio nem holmi felelőtlen szóbeszéd nyomán mondja el itt a történteket, hanem magának Czettrich Ulriknak a személyes beszámolója alapján.
2. A királyt eszerint ketten menekítik ki a csatából: Czettrich Ulrik és Aczél István.
3. A király halálának színhelye: "*a Duna egy kicsi ágacskája*", illetve a Dunába ömlő megnevezetlen patak torkolat.
4. Mocsárnak, mocsaras résznek itt nyoma sincs, s a jelzett körülmények folytán mégcsak a talaj elvizesedéséről sem lehet szó: a király lova itt bokrosodik meg és ágaskodik fel; a megbokrosodás lónál hőkölést, toporzékolást, felágaskodást jelent.
5. A lováról leeső király belefullad a vízbe, a patak vizébe, tehát nem mocsárba fullad.
6. Nem tudni, mi történik a király lovával, kiúszik-e, vagy úgyszintén a vízbe fullad? A Sárffy-féle jelentés, szerint a király lova is megfullad, hisz

ott találják a király döglött lovát. Ámde, hogy a lovasától megszabadult ló a vízbe fulladhasson, ahhoz legalább 2-2 1/2 méter mély víznek kell lennie.

Ilyen mély patakvíz a torkolatban kétségkívül belesodorja a király tetemét a Dunába. 7. A víz jelzett mélységét tanúsítja, hogy a király másik kísérője, Aczél István lovastul ugrat a vízbe II. Lajos után. Ha ugyanis a víz sekély, úgy Aczél István semmiképpen sem érheti el lóhátról a vízbe merült királyt, csak ha leszáll lováról; célszerűbb hát és biztonságosabb, ha ez esetben gyalog ugrik a vízbe a király után.

8. Aczél István lova nem bokrosodik meg, mint a királyé, így hát, mikor ura után ugrat, hogy azt kimentse, semmi ok rá, hogy ó is leforduljon, lezuhanjon lováról, s ó is belefulladjon.
9. Mindez csalhatatlanul jelzi, hogy a víz itt olyan mély, hogy az ember lovastul is elsüllyed benne.
10. Világos hát, hogy ez a víz semmiképpen sem poshadhatott, mocsarasodhatott el a következő hetekben, illetve: ez a környék, a Dunába ömlő mélyvizű patak torkolata semmiképpen sem mocsarasodhatott el.
11. Da Burgio jelentéséből egy különös hiány is kitetszik: Az elsőszámú kísérő, Czettrich Ulrik cselekvésének hiánya. Czettrich a király halálos veszedelmének perceiben nem ugrat a király után: semmit nem tesz a megmentésére. Ráadásul ez a látszat Czettrich szavai nyomán alakul ki, hiszen Da Burgio az ő elbeszélését szövi jelentésébe. Sajnálatos oka lehet erre.
12. Szavai ellenőrizhetetleneknek tűnnek, hisz ő az egyetlen szemtanú.

Vajon mi mindebből valós, és mi valótlan? Tisztázható-e még ez egyáltalán? Vizsgálódjunk hát tovább.

Több sajátosság ötlik szemünkbe.

A király csatából való kimenekítésének célja: életének megmentése.

Az eredmény: a cél fordítottja: II. Lajos király halála.

Másként fogalmazva: a király élete a csatában veszedelemben forog, ezért kimenekítik a csatából, a veszedelemből. A kimentés ára: halál.

Vagyis, fordított szemszögből: ha a király nem futamlik el a csatából életben maradhat, így sorsa beteljesedik.

A tömegveszedelemben – ahol arat a halál – nem éri baj, menekülése életébe kerül.

Más szóval: II: Lajos nem a veszedelemben, hanem a veszedelem elmúlta után pusztul el.

Nem furcsa ez? Nem süt ki ezekből a sajátosságokból valamiféle megkomponáltság, emberi akarat működését sejtető szándékosság?

Tüstént felvetődik az ellenérv: mi értelme lett volna ennek? Egyszerűbb lett volna azt mondani: II. Lajos király a csatában esett el.

Ez az eshetőség azonban csak látszólagos: ez esetben meg kellett volna a holtak közt találni a király tetemét, az pedig nem volt a harcmezőn. A királyt meg a csatában orvul megölni, kísérete, apródjai, testőrzői közt lehetetlen lett volna. Maga az ütközet tehát – ha bárki is bármilyen okból a király életére tört – semmiképp sem volt alkalmas a király elrekkentésére.

Ha ez bárkinek is érdekében-szándékában állt, úgy el kellett őt távolítania az ütközet kavargó embersokadalmából, ki kellett ragadni őt, s el kellett szigetelni ót környezetétől, hogy titkon végezhessenek vele.

Íme, hátborzongatóan ismét visszatért a megkomponáltság, az emberi tudatos szándék működésére utaló cselekményirányultság.

Mert pontosan ez történt, ha hihetünk Czettrich Ulrik Da Burgio megőrizte beszámolójának: ketten "menekítik" Lajos királyt a mohácsi csatából, mindössze ketten: a magyar Aczél István és a cseh Czettrich Ulrik.

Miért hátborzongató ez?

Mert mindinkább erősödik bennünk a felismerés, hogy titkos akarat mozgatja a háttérből a bábokat.

S mert az események pergő kockáit követve mindinkább kibontakozik szemünk előtt az a folyamat, amelyet a kriminalisztika nyelvén az áldozat elszigetelésének, az elszigetelt környezet mesterséges létrehozásának neveznek, s amelynek lényege: valamilyen ürüggyel kicsalni (vagy erőszakkal kivinni) a kiszemelt áldozatot szokott környezetéből, s aztán – szem- és fültanúk híján – végezni vele.

Ketten kísérték a királyt, mindössze ketten.

A tragédia lezajlása körüli időpontban, azzal egyidejűleg, vagy éppenséggel azt megelőzően – a kísérők száma egyre apad le: Aczél István, Da Burgio pápai követ barátja – életét veszti.

Az elszigetelt környezet teljessé válik. A három lovas közül csak a cseh Czettrich marad életben: d tudja egyedül, mi történt; azt mond, amit akar.

Tatai Miklós plébános szerint – s ezt Szerémi György megerősíti – II. Lajos titokban megvizsgált holttestén több, háromélű cseh kardtól származó szúrást találtak.

Czettrich azt mondja: a király lova megbokrosodott, s a Duna-ágba zuhant és megfulladt. Aczél István utána ugratott és ó is vízbe fulladt, így maradt hármójuk közül egyedül Czettrich életben.

E ló megbokrosodásról szóló mese első pillanatra hihetőnek tetszik: vad csatából menekültek lovaikat hajszolva, így esett meg a baj.

Az ám, csakhogy már messze jártak a csatamezőtől. És senki sem üldözte őket. Semmi okuk nem volt rá, hogy eszeveszetten száguldjanak. Ha meg nyugodtan kocogtak, mitől bokrosodott meg a király lova?

Thúrzó Elek kincstárnok azt írja – feltehetően Czettrich szavai nyomán –, hogy a király a csatában sértetlen maradt, lova azonban súlyosan megsebesült.

Lajos király eszerint súlyosan sebesült lovával versenyt nyargal két sértetlen lovú kísérőjével, mi több, meg is előzi őket, s így ugrat – súlyosan sebesült lovával -a Duna-ág árkába, hogy ott halálát lelje.

A képtelenségek betetőzéseként láttuk, hogy Aczél István ugyancsak lovastul ugrat a nehéz páncéljában már a víz alá merült király kimentésére.

Képzeljük el, ahogy lova körül felkavarodik, felhabzik a víz: miként akarja így a víz alá merült királyt megtalálni, kivált, hogy – a jelzések szerint már este van.

Tudjuk: Aczél István is – lovastul? – vízbefulladt, legalábbis Czettrich szerint.

Czettrich pedig, a derék, hűséges Czettrich, az első számú bizalmas ember – miként ez saját beszámolójából is kitetszik – kisujját sem mozdítja a vízbefúlók kimentésére, hanem, mint aki legjobban végezte dolgát, nyargalton-nyargalvást száguld Neszmény felé, hogy ott 1526. augusztus 31-én, tehát nem egészen két nappal a mohácsi csatavesztés után a Budáról Pozsony felé menekülő királynéval találkozzék.

Nagy kérdés: honnan tudta az esti Dunaparton magára maradt Czettrich, hogy a Budán hagyott királynét már Neszmélyen találja?

Még nagyobb rejtély: a mohácsi katasztrófa augusztus 29-én az esti órákban teljesedett ki, miként juthatott hát rengeteg málhájával és kíséretével Habsburg Mária, az exkirályné már augusztus 31-én a tatai járásban, Komáromtól nem messze fekvő Neszmélybe?

Továbbá: miért nem küldi tüstént vissza Czettrichet férje tetemének a Duna-ágból való kiemelésére? Miért várt ezzel közel negyedévet, s miért csak Habsburg Ferdinánd december l-i királylyá választását közvetlenül megelőző napokban küldi ki Czettrichet?

Minderre (és még sok más, nem is érintett kérdésre) itt nem térhetünk ki. De talán ennyivel is érzékeltetni tudtuk a bomlasztó titkos erők Mohács előtti munkáját.

Hogy Czettrich Da Burgio feljegyezte első beszámolója körül távolról sincs minden rendben, azt maga Da Burgio is érzi és éreztetni akarja, mert idézett jelentését a következő meglepő fordulattal fejezi be:

> *"Vannak ugyan, akik azt állítják, hogy a király tovább is eljutott, mint addig a patakig, amelybe a kamarás szerint belefulladt, de azért sokkal hihetőbb az előbbi magyarázat, mert a csata napja óta már egy hét eltelt, s őfelségéről még mindig nem hallani semmit. Ha életben volna, akkor hírt ir kapunk róla."*

Ha valamicskét is értünk a diplomáciai nyelvhez, úgy arra kell gondolnunk, hogy Da Burgio zárómondatának valódi jelentése: óvatosságra intés és kételyek kifejezése.

Es hogy a kép teljes legyen – II. Lajos király halálának van még egy korabeli variánsa.

II. Lajos halálának harmadik egykorú változata

Szerémi György Magyarország romlásáról c. munkájában közli Tatai Miklós káplán Verancsics Antalhoz írott levelét. Ebben a következőképpen számol be II. Lajos király haláláról:

> *"Lajos királyt... békésen vezették a Csele mocsáron át, s elvitték Szekcső faluba, a plébános házába. Az éjszaka*

nagyon sötét volt és esős; két nagy mérföldre volt az a hely, ahonnan jöttek. A plébános szobája meleg volt, s ott Lajos királyt kivetkőztették ércpáncéljából és sisakjából. Míg Lajos király fáradtan ült, hamar készítettek neki kis ennivalót, hogy már egyék. Mondta Tomori Pál: Egyék hamar királyi felséged, mert a törökök gyorsan utánunk sietnek. – És Szepesi Györgyhöz szól: Nagyságod menjen szállására, én is hasonlóképpen az enyémre. Ne késelkedjünk, mindjárt lovagolnunk kell Buda felé. – Én kész vagyok - mondja György -, menjen csak tisztelendő uraságod a szállására, én bizony a királyt megvárom.

Tomori Pál elsietett szállására szolganépével, lámpásokkal. Azután pedig

György mondja Lajos királynak: Te táncos király! Te parázna király! Te igazságtalan király! Elvesztetted Magyarországot s a mi atyai jogunkat Lőrinc herceg összes birtokaira, aki lekötötte magát magtalanságra, s így a mi atyánk is viszont neki. – Lajos király mondja: Nem az én akaratom, hanem a mágnásoké és főpapoké. – Megragadta a királyt dühösen hajánál, s mindjárt jobb oldalába három helyen beledöfött a háromélű cseh karddal.

Czcttrich és a királyi felség más kamarásai megijedtek, s Tomori Pál szállására futottak, s mondták nagy hangon: Gyorsan, gyorsan, nagyságos uram, mert megöli Lajos királyt Szepesi György. – Hogy ezt hallotta a bécsi érsek, azonnal felkelt, s tombolva rohant csapatával Szepesi György ellen, s ó viszont őt ölte meg. Hogy ezt meghallotta Szepesi György hadnagy, amivel a nagyobb rész György-párti volt, viszont Pál érseket ölték meg. És az éjszaka nagyon sötét volt; házakat gyújtottak fel tűzzel a faluban, s a tűz lángja mellett több mint két óráig tart()tt a harc mindkét részről. És oly nagy volt a zaj, hogy két mérföldre elhallatszott a levegőben kiáltozásuk.

Úgy mondják, hogy a törökök császárának csatájában nem esett el annyi katona Mohács mezején, mint Lajos király halálának óráján. György csapata megmaradt; Tomori Páléból kevesen menekültek el.

Az előbb mondott György hadnagya és népe tanácsot tartott, s a nevezett György meg Pál, főembereket ugyanott a falu templomában egy márványsírba tették.

Es a királyt lepedőbe göngyölték mezítláb és fedetlen fejjel, a királynétól készített aranyos ingében, nyakában vékony aranyláncon függő kis kereszttel, s a házassági hűség aranygyűrűjével ujján; mindezt rajta hagyták jelül a megismerésre. Azután beburkolták vértől ázott saját ruháiba, s mint valami vértanút vitték éjfélkor vissza a tó partja alá, közel a Csele faluhoz. Es kis gödröt ástak neki éjjel, lámpák fényénél, s ót ott hagyták.

És ott feküdt a szegény Lajos király Keresztelő János fővételének napjától Szent Márton hitvalló napjáig. (...)

Ezekután kezdett János vajda tudakozódni Lajos királyról, mintha nem tudná (mi esett vele G.K.E.) Es ezután az udvari emberek közt terjesztették az udvari emberek, hogy egy halász megtalálta testét egy gödörben elmerülve a Csele tó mellett, Lajos királyt. Es elküldött minket, két káplánt érette kocsival, s így találtuk meg ót ugyanazon módon, mint meg van írva róla fent. Es testét szag nélkül vittük Székesfehérvárra a temetésre. János vajda Budáról készíttetett neki száz arany forintból egy nagyon szép koronát aranyművesekkel s tisztességgel temette el, mint királyt illik, s mint az ó kegyes urát, Szent Márton hitvalló napján, szombaton. Es önmagát vasárnap koronáztatta meg a magyarok királyává, akit végül legkevésbé tiszteltek és féltek."

Szerémi György a következőket fűzi Tatai Miklós káplán leveléhez:

"Amikor testét nézegettük, három szúrást találtunk; cseh karddal volt átdöfve. Mi papok csak titokban vizsgáltuk meg, s nem volt szabad másoknak elmondanunk János vajda miatt."

"Ily módon láttam én előbb említett káplántársaimmal a három szúrást testén; arany kereszt függött a nyakán, vékony ruhában és ingben volt, amint levetkőztették, s az ujján jegygyűrű volt még tanúságul."

Van még Szeréminek egy roppant fontos megjegyzése, amely arra utalni látszik, hogy a királyi udvarban némelyek előre tudták, hogy Lajos királyt megölik a háború során: "*a csillagjósok kimesterkedték neki, hogy ne menjen háborúba, mert Otthagyják*."

Ha nem hiszünk a misztikus megérzésekben, ez a megjegyzés mintha a Lajos király elleni udvari összeesküvésre utalna.

Egy újabb megjelent munka szerint:

*"Levéltári kutatások felfedték, hogy a dunaszekcsői plébános feljegyzése szerint Czettrich Ulrik, a királyné kapitánya ölte meg Lajos királyt, és csak később helyezték el a Csele-patak mellé." (*Dr. Zakar András Elhallgatott fejezetek a magyar történelemből, Svájc 1976.*)*

Jászai Pál viszont arról tudósított (A magyar nemzet története a mohácsi vész után c. munkájában), hogy a székszői templomban – tehát ugyanott ahová Tatai Miklós tudósítása szerint Tomori Pált és Szepesi Györgyöt temették – történt ásatás során két holttest maradványaira bukkantak.

Rövid összefoglalás és elemzés

A Szerémi-Tatai-féle változattal háromra emelkedett a II. Lajos halálának körülményeit ecsetelő részletesebb egykorú tudósítások száma.

Vajon a három verzió közül melyik az igazi; melyik felel meg a valóságos tényeknek?

Talán helyes, ha itt – anélkül, hogy állásfoglalásra törekednénk – könnyebb áttekintés kedvéért sűrítetten összefoglaljuk a halálával kapcsolatos fontosabb adatokat.

I.: II. Lajos bárom halála

a/ Lováról lebukva a Duna-ágba (Dunába ömlő patak torkolatába) fullad. (Czettrich elbeszélése)

b/ Megnevezetlen lapályon elterülő sekély mocsárba fullad. (Sárffy-féle jelentés)

c/ Szepesi György (Zápolya János testvére) öli meg három kardszúrással. (Tatai Miklós káplán levele)

II.: II. Lajos király két holttestének eltérő adatai

Szerémi-Tatai-féle jelentés	Sárfry-féle jelentés
Vértől ázott ruháiba és lepedőbe van göngyölve	Teljesen mezítelen
Testén aranyhímzéses ing, nyakában kis kereszt, arany-	Nincs rajta semmilyen ruhadarab, jel, dísz, ékszer, ami ki-

láncon, ujján jegygyűrű	rályi voltára utalna
Nincs szaga	Teljesen romlatlan, semmilyen része nincs feloszlóban: vadonatúj hullához hasonló
Jobboldalt három cseh kardtól eredő szúrás nyoma	Teljesen sértetlen, nincs rajta semmiféle seb, még egy tűszúrásnyi sem, csak egészen kicsike az ajakán
Székesfehérvárott temetik el 1526. november 5-e, illetve Zápolya megkoronázása előtt	Székesfehérvárott temetik el Habsburg Ferdinánd 1526. december l-i királlyá választása előtt

III.: Lajos király halálának három vagy négy színtere

Természetesen Lajos király három halála – ha hihetünk az egykorú beszámolóknak – más-más színhelyeken ment végbe. Tatai Miklós levele szerint, miként láttuk, a királyt Székcső faluban ölték meg, s tetemét utólag szállították a Csele tóhoz, és ott egy üreget ásva elföldelték. E színhely vizsgálatát célszerű okokból itt elhagyjuk és csupán a másik hármat vetjük egybe.

Da Burgio levele	Sárffv féle jelentés
Dunapart, Duna-ág; pataktorkolat	Dunának, Dunába torkolló pataknak nyoma sincs
Mély patakmeder árka, s feltehetően fák, bokrok	Nyílt terep, lapály mocsárrészlettel, távoli sírdombbal
Mélyvíz, amely két lovast nyel el lovastul	Sekély, legfeljebb fél méter mélységű latyak (iszap), amelyben Czettrich állítólag megtalálja a király fegyvereit

Új, s a többiektől eltérő színhelyet ír le Brodarics is:

"A mocsár is nem egyet nyelt el örvényeiben, sokan azt mondták, a király itt pusztult el. Azonban később egy meredek part hasadékában lelték meg Mohács fölött, fél mérföldnyire a Csele nevezetű falu alatt."

A színhelyek, miként látható, merőben különböznek, az eltérések szembeszökőek, s aki ezt nem látja, az bizton összetévesztheti egy buja folyóközt vagy őserdőt a sivataggal.

Épp ezért megdöbbentő és szinte hihetetlen, hogy a kutatás még ezekre a kiáltó ellentétekre sem figyelt fel.

Miért volt elkerülhetetlen?

Méltóbban aligha közelíthetnénk e szakasz lezárásához, mint egy nemrégen megjelent, hivatalos történész könyvéből vett idézettel. Ezt a háttérbogarászást s a felesleges fürkészkedést kerülve, imponáló tömörséggel foglalja egybe a mohácsi csatáról alkotott értékítéletét:

> *"A mohácsi csata végül is annyi pontos összefüggés, annyi kiszámítható következmény után egy véletlen mellett azzá, ami: II. Lajos király halálával, amely utat nyitott a kettős királyválasztáshoz, és ezzel Magyarország feldarabolásának kezdete lett. Ez a véletlen mégsem rí ki az összefüggések sorából: Magyarország adott helyzetében oly végtelenül sok véletlen burkában üthette fel fejét az elkerülhetetlen, hogy teljesen fölösleges azt fürkésznünk, mi történik, ha élve marad a király."*

Mielőtt mélységesen fejet hajtanánk e sommás szaktudósi ítélkezés előtt, kérjük olvasóinkat, nehogy ezt bárki is holmi zagyva szóhabaréknak, agyrontó zűrzavarnak minősítse, vagy pedig a letargiába, mindenbe beletörődésre nevelés, s a gondolkodástól való elriasztás példájának tekintse, mert ez – Anonymussal szólva – "*nagyon is szép és elég illetlen dolog volna*", hiszen nem erről van szó; ez a szöveg a maga nemében – nem habozunk kimondani – valóságos remeklés, hiszen olyan csapdákat állít a gondolatnak, hogy a legagyafúrtabb rébuszgyártó is megirigyelné. Egyetlen mondat, sót mondatrész csapdájába zárja például a determinizmust a totális indeterminizmussal: az okszerű összefüggések kiszámítható következményeit a véletlen teljesíti ki, méghozzá oly módon, hogy "*ez a véletlen mégsem rí ki az összefüggések sorából*"; következésképp ez a véletlen is az összefüggések, a pontosan kiszámítható következmények közé tartozik.

Továbbá az elkerülhetetlen alakjában megjelenő determinizmus – az oksági összefüggések lánca – csupán a "*végtelenül sok*

véletlen" burkából ütheti fel tétova (s kissé tán bizonyára nehézkes) fejét.

Vagyis a determinizmus az indeterminizmus csapdájából pislog, a logika meg az ellentmondások csapdájából. Még roszszabbul jár azonban a középkori Magyarország. Senki se gondolja, hogy tragikus sorsát, feldarabolását, három felé szaggatását holmi nagyhatalmi imperialista törekvések – így pl. a török világhatalom expanziója, illetve a Habsburgok évszázados aspirációja Magyarország valamilyen módon való megkaparintására – és titkos összeesküvések okozták. Nem, nem csupán a véletlen, a véletlenek véletlenjének véletlenjétől függő véletlenek véletlenjének a véletlenje, az elkerülhetetlen burkába ágyazódva; a szerző azt akarja éreztetni velünk, hogy Magyarországnak ennyi is elég, sorsa a hajszál hajszálán függ, illetve végzete szükségszerű már ekkor is. Miért szükségszerű? Erre nem kapunk választ.

A sok felesleges fürkészkedés pedig minek?

Tegyük hozzá: II. Lajos király halála valóban elkerülhetetlen volt. E veszélyből menekedőnek halálba vivő menekülése tagadhatatlanul bizonyos előre elrendezettségre utal, s így aztán nem volt számára kiút, nem volt számára menekvés.

A romlás lépcsőfokai.

Összeesküvésre utaló egykorú jel elég akad. Idéztük Szerémi megjegyzését az udvari csillagászokról, akik kereken megmondták: Lajos király nem jön haza a törökökkel vívott háborúból. (Honnan tudták?) De se szeri, se száma az erre utaló egykorú adalékoknak. A Mátyás halála után gyönge vezetők és rossz tanácsadók kezére jutott Magyarország a világhatalmi …

Ki hiheti, s miféle történetszemlélet hitetheti el ezt? Kőszikla nem törhet szét hangya lábkarcolástól, birodalom sem rejtőző szalmaszáltól: hatalmas romboló erők munkálkodása kell ahhoz, hogy bekövetkezzék az erózió, s annak nyomán a világ sorsára kiható, népeket saraboló-forgató omlás.

Mindenekelőtt a nemzettudatot, az önvédelem összetartó pántjait kell fellazítani a közösségtagadó önzés, nemtörődömség és erkölcstelenség szellemével; e hajszálrepedésekben aztán meg-

fészkelhet az ártó szándék, a nem mindenkor látható árulás: a romlás titkos erői.

Véletlen? Véletlen irányítaná a történelmet? Bármit mondjanak is a véletlen igehirdetői, a véletlen szerepe alárendelt; véletlen jellegű. Lehetetlen nem látnunk itt a hatalmas, titkos erők viaskodását a kulisszák mögött, az esemény felszínen mozgó emberalakok, egyedek és tömegek hátterében.

S ezeknek az erőknek érdekében áll a végbement események, történeti tragédiák valóságos okainak és hátterének eltakarása, a bűnök eltitkolása, s ez valójában nem más, mint a végrehajtott bűncselekmény szellemi síkon való megismétlése, a bűntett fedőrétege.

Az eset zárókövéül hadd álljon itt egy Táncsics-idézet:

"A Báthory-párt által azon hír terjesztetett el, hogy Szapolyai, ki a rászállt Ujlaky-féle örökség által szerfölött gazdaggá lett, a még mindig gyermektelen királyt jó módjával elrekeszteni, s ha nem is helyette királlyá, de legalább az ország kormányzójává lenni szándékozik; mennyiben volt ennek alapja bizonyossággal nem tudni. Ellenben tehát a Báthory-párt titkos egyesületet szőtt, amelynek célja vala Szapolyait megölni, s e célról magát a királyt is Thúrzó Elek Visegrádon értesítette, sót a királyné rábeszélésénél fogva az ingatag ifjú király ebbe bele is egyezett, s e célból mintegy 200-an alá is írták magukat a terv megvalósítására, de bármennyire titkolták is ez összeesküvést, kitudódott, s Burgio a királyt figyelmezteté, hogy hozzá nem illó, ha eképpen akarná hatalmát növelni. Így álltak a dolgok, midőn Szulejman az országot mindinkább fenyegetvén, már a Száván át bejóni készült."

Szapolyai János

SZAPOLYAI JÁNOS HALÁLSZERZŐDÉSE

A végzetes 1526-os évi mohácsi csatavesztés mögött rejlő Magyarország elleni nemzetközi összeesküvés ismét előhozza az ellenkirályok mély meghasonlást, válsághelyzetet tükröző jelenségét. Egy hónapon belül két király lép a trónra. 1526. november 11-én Szapolyai János (1526-1540),

1526. december 1-én pedig Habsburg (I.) Ferdinánd (1526-1564). Ettől az időponttól pár éven át e két ellenkirály eltérő sebességű életórája jelzi a magyar történelem ritmusát.

Az egyik, a gyorsabb pergésű, a Szapolyai Jánosé egy hosszú, fényben és árnyban váltakozó korszak végét jelezte, a másik, a lassú ritmusú, a Habsburg Ferdinándé egy új, hosszú, csaknem négyszáz éves romlás- és gyászteli korszak kezdetét, a magyarság ellen titkos háborút folytató álarcos hóhérkirályok korszakát. Szapolyai uralkodott összesen tizennégy évig, miként ez táblázatainkból is kitűnt, Habsburg Ferdinánd pedig harmincnyolc évig.

Habsburg Ferdinánd trónra-lépte -és ezzel az idegen, mindvégig magyargyűlölő Habsburg-dinasztia hatalomra kerülése – a magyar történelem végzetes fordulatát jelzi. Végeszakad az eddigi, titkos történelemi szívrohamokat jelző, gyors felpörgésekkel váltakozó király-ritmus is, s egyszeriben lassúvá, nyugalmassá, mondhatnánk egészségessé válik: A hosszú életű és hosszú uralkodású királyok roppant, négy évszázados korszaka következik. Csakhogy ez a ritmus lassulás nem válik a magyar nép javára. Míg eddig romlás és épülés fent és lent többé-kevésbé együtt tartott, ettől az időponttól minél inkább hosszabbodik az uralkodók élete, annál inkább rövidül és fogy a magyar népé.

Szapolyai halálának drámájáról Szerémi György a következőket írja a Magyarország romlásáról c. művében:

"Jöttek Ferdinánd királytól követek János királyhoz Erdélybe, s Perényi Péter elküldette az olasz fizikust Ferdinánd követeivel (...)"

(Hadd emlékeztessünk itt, mint érdekes egybeesés re, hogy közvetlenül halála előtt Mátyás királyhoz is ugyanígy érkeztek német és olasz követek.)

"Már a király napról-napra kezdett felkelni ágyából, s a palotában időzött, amikor megjelent az olasz orvos

Perényi Péter levelével (...)"

"Hogy a követek a királynál megjelentek, ez gyorsan adatta elő küldetésüket gyengélkedése miatt, hogy ott nekutassanak (...)"

"Végül a király elfogadta az italt gyomra tisztítására. Hogy megízlelte, mindjárt földre esett, s a szegény király mondja: Fogjatok meg és tartsatok, mert ez az én utolsó ételem és italom. – A követek már megkapták János királytól a választ, s az olasz orvos is visszatért a követekkel Németországba.

Azután a király haláltusában volt. Kassai János volt a kamarása Boza Bence után. O csoda dolgokat látott és hallott a királyi felség szájából, borzasztó látomásokat, igen rút káromkodásokat. És, hogy nem egyhamar kaptak észbe az udvaroncok, gyónás nélkül múlt ki a világból."

Fentiekhez a kötet egyik szerkesztője a következő megjegyzést fűzi: "*Szapolyai János halálának ez a leírása egyáltalán nem felel meg a számos szemtanúi leírásnak*."

Tegyük fel: Szerémi tudósítása nem hiteles. Egyáltalán hajlunk arra, hogy szemtanúi leírások bizonyság-értékét kétségbe vonjuk. Ha ugyanis titkos mérgezésről van szó, akkor a vélekedéseket jószerint az döntheti el, hogy az illető a jámborság, a jóhiszemű könnyenhívés, illetve gyanakvás milyen fokán áll. Ha nem azonnal ható méreg, mint az utolsó Árpád, Harmadik Endre esetében, úgy a nem szakértő szemlélődők jobbára betegség okozta fájdalmaknak veszik a mérgezési tüneteket, kivált az arzén és más hasonló szerek esetében. Gondolnunk kell Mátyás királyra, aki az Olaszországból hozatott fügét lenyelve – valamint a Beatrix "*gyógyitalától*" három napon át úgy üvöltözött – anélkül, hogy értelmes szót ki bírt volna adni –, akár az oroszlán, s némelyek mégis úgy vélték, hogy a csúz gyötri vagy szélütés érte. Külön hír, ok, nyom nélkül a titkos mérgezést ki gyanítás.

Elképzelhető hát, hogy a szemtanúi leírások a bizonyítás szempontjából érdektelenek. Talán helyesebb, ha a történelmi körülményeket, az esemény-összefüggéseket fogjuk vallatóra, s beérjük azzal, annyival, amennyit ezek mondanak.

Vajon ne hederítsünk az efféle (egyébként történeti tényekre támaszkodó) híradásokra sem, miszerint Habsburg Ferdinánd – "*felbérli Haberdenatz Jánost a törvényes magyar király (Szapolyai) meggyilkolására*"? Véletlen, hogy az orgyilkos rajtaveszt és "*zsákba varrva a Gellértről a Dunába kerül*"? Hisz ez legfeljebb azt érzékelteti, hogy Szapolyai – Ferdinánd útjában volt s mindenáron szabadulni igyekezett tőle. Ragaszkodjunk a tényekhez, illetve tényösszefüggésekhez.

De miről vallanak a tények?

Szapolyai és Ferdinánd 1538-ban, a váradi egyezményben titokban egyezséget kötött egymással. Az egyezmény szerint amennyiben Szapolyai fiú utód nélkül halna el, úgy trónját, országát Habsburg Ferdinánd örökli.

Láttuk: pontosan ugyanilyen egyezményt kötött Második Ulászló is – röviddel halála előtt.

Tévedés és túlzás kockázata nélkül halálszerződésnek nevezhetjük ezt a szerződést, mert aligha kell túlságos elmeél ahhoz, hogy az effajta szerződés érdekeltté teszi a másik felet abban, hogy szerződő társa magtalanul halálozzon el, még pedig ennek biztosítására lehetőleg mielőbb.

II. Ulászló csak pár hónappal élte túl ezt a szerződést. Emlékeztetőül idézzük fel a mondottakat:

> *"Meghalt – mintegy megrendelésre. Lám milyen érdekesen szövik a párkák a királyok életének fonadékát: fölöslegessé tette magát az egyezménnyel és – micsoda vaskövetkezetesség! – már vége is lett."*

Szapolyai nem tartotta – tarthatta – magát az egyezményhez, és 1540. július 7-én fia született.

1540. július 7-én.

Sajnos, Szapolyai nem siethetett fia látására.

Tizenegy nappal fia születése után, 1540. július 18-án Szapolyai már halott volt.

Véletlen volt? Fatális véletlen? Miért is ne lehetett volna az? – a véletlen hajszálpontosan kimért, bravúros cselfogása. A VÉLETLEN, amely minden nemtudomnak, bűnnek pompás ködtakarója.

Nem a Habsburgokkal kötött halálszerződés vitte a sírba, nem a felbérelt gyilkosok, hanem A VÉLETLEN, A VÉLETLEN

HIMES PALÁSTJA, AMIT MINDIG ELŐSZERETETTEL ÖLT FEL A BŰN, A MEGTÉVESZTÉS ÉS A TITOK.

AZ UTOLSÓ HABSBURG-KIRALY TITOKZATOS HALÁLA

Mellőztük, mint vizsgálódásunk szemszögéből számunkra érdektelent, a Habsburg királyok halálának oknyomozását. Nem állhatjuk meg azonban, hogy – hacsak pár szóban is – ki ne térjünk az utolsó Habsburg-király, IV. Károly (1916-1918) halálára.

Tragikus világ, tragikus ország tragikus királya IV. Károly. Világpusztulásban, az első világöldöklés kellős közepén, 1916-ban kerül huszonkilenc éves ifjú emberként a magyar trónra és hat év múltán Negyedik Károly már halott.

Két évvel trónralépése után elűzték trónjáról. Újabb négy év után kiterítették. Négy évvel a rettentő világkavarodás után, amelynek népgyilkos örvényei, világpusztító forgószelei még napjainkra sem ültek el.

Harmincöt éves trónjafosztott királyként miért kell elpusztulnia? Mérhetetlenül sokat ártottak a Habsburgok a magyaroknak: végpusztulás felé taszították "magyar királyokként" Magyarországot és a magyar királyságot.

Nem akarunk illúziókat kelteni, de ez az utolsó Habsburg-király talán jóvátett volna valamit, mégpedig nem megigazulása, netántán magyarszeretete, belső szándéka, akarata folytán, de mert mást nem tehetett volna: az irtózatos bukás kényszeríti rá ezt, mert a régi bűnutak mind a pokolba szakadtak.

S hogy az nem szépítő hazugság -a területrablók dühe tanúsítja. Renitens király volt ez a Negyedik Károly. Nem nyugodott bele magyar trónja elvesztésébe. Kétszer is visszatért, szomorú bohózatba illó nevetséges csapattal, hogy visszaszerezze trónját és koronáját – egy egész félresiklott, elvadult világ ellenében.

Kétszer is sikertelen puccskísérletet hajtott végre ez a Negyedik Károly.

Kétszer is visszaűzték.

Próbálkozásának hírére fölbolydultak a világpusztulás haszonlesői és haszonélvezői.

Tiltakozott a bűnösök szövetsége. A kisantant háborúval fenyegetőzött, jóllehet fennen hirdeti minden világelv, világfórum: minden népnek, országnak elemi joga, hogy milyen államformában kíván élni.

Sok gondot okozott Negyedik Károly a bűnösöknek, a trianoni világbűntény részeseinek és felelőseinek.

Negyedik Károly a két puccs kísérletével, ha mást nem, azt bebizonyította, hogy szófogadatlan, renitens király ó.

Renitens király volt.

Milyen érdekes: Ferenc József a hosszú "boldog békeidőben" hatvannyolc kerek esztendeig uralkodott és 86 esztendőt élt meg. Negyedik Károly meg, aki a véres nagy világszakadék közepén lépett az aggkirály örökébe, két évet is alig ért meg a trónon, s mihelyt befejeződött a nyílt színi világháború, hogy átadja helyét a még pusztítóbb békeálcásnak; 1918-ban Negyedik Károly királyságát is elhordták a szelek.

Ki mert volna lázadni a csalásra, hamisításra, megvesztegetésre épült szörnyű diktátumok ellen?

Negyedik Károly vissza akart állítani valamit: csak a trónját akarta.

Elfogták, őrizetbe vették; s a győztes Antant Madeira szigetére internálta.

Itt rövidesen – 1922. április 1-én – harmincöt éves korában elhúnyt az akadékoskodó király.

Hogyan s mint? Kivizsgálásra vár.

Bizonyos körök halálának hírére megkönnyebbültek.

Noha tudni kellene: a világ sorsa nem egy emberen forog, a bűn hatalma véges, s a világfolyamatok mélyáramai előbb vagy utóbb maguknak utat törnek.

Irodalomjegyzék:

Albinus Franciuscus Gombos: Catalogus Fontium Historia Hungaricae 1-IV. Budapest 1937

William Dilthey: A történelmi világ felépítése a szellemtudományokban Budapest 1974

Magyar Életrajzi Lexikon 1-II. Budapest 1967-1969

Emericus Szentpétery: SCRIPTORES RERUM HUNGARICARUM III. Budapest 1937-1938

Ladislaus Juhász: P. magister GESTA HUNGAROROM Budapest 1932

Pais Dezső: Anonymus Gesta Hungarorum Budapest 1979

Szabó Károly-: Kézai Simon mester Magyar Krónikája Budapest 1862

Képes Krónika. Hasonmás kiadás I-II. Budapest, Magyar Helikon 1964 Chronica Hungarorum 1473. Budapest 1973 ,

Thóróczy János: A MAGYAROK KRÓNIKÁJA Ford. Horváth János Budapest 1978

Heltai Gáspár: Chronica az Magyaroknac dolgairól...Kolozsvár 1575. Hasonmás kiadás Budapest 1973

Bonfini: Mátyás király Budapest, Magyar Helikon 1959

Szekel Estvan Chronica ez világnak jeles dolgairól, Krakkó 1559. Hasonmás kiadás Budapest, Akadémiai Kiadó 1960

Pethó Gergely Rövid Magyar Krónika, Kassán 1753-ban

Küküllei János és a névtelen minorita KRÓNIKÁJA Budapest, Magyar Helikon 1960

Brutus János Mihály Magyar Históriája, 1940-1552, 1-II. Monumenta Hungariae Historica, Scriptores XII. Pest 1963-1867

Szerémi György: Emlékirata Magyarország romlásáról, 1484-1543. Monumenta Hungariae Historica, Scriptores 1. Venczel Gusztáv Pest 1857

Szerémi György: Magyarország romlásáról Budapest, Magyar Helikon 1961

Dr. Erdélyi László: A mohácsi vész nemzedéke Szeged 1941

Virág Benedek Magyar Századai I-V. Pest 1862

Szabó Károly: A magyar vezérek kora Budapest 1878

Leibniz: Újabb vizsgálódások az emberi értelemről Budapest 1930
Hóman Bálint-Szekfű Gyula: Magyar történet 1-V. Budapest 1935-1936
Georg Wilhelm Friedrich Hegel: Előadások a világtörténet filozófiájáról Budapest 1966
Baráthosi-Balogh Benedek: A magyarság kigyilkolása a Habsburgok alatt Budapest 1930
Arnold J. Toynbee: Válogatott tanulmányok Budapest 1971
Történelem és filozófia Budapest 1974
Montesquieu: A törvények szelleméről 1-II. Budapest 1962
Szilágyi Sándor: Magyarország történelme. I-X. Budapest 1895-1898
Horváth Mihály: Magyarország történelme I- VIII. Budapest 1860-1863 234
Szalai László: Magyarország története Pest 1859-1866
Dr. Csuday Jenő: A magyarok történelme I. Bécs 1897
A három magyar nagy királyok. viselt dolgainak rajzolata. Fessler után Pest 1815
Tóth Zoltán: A Hartvik-legenda kritikájához Budapest 1942
Hóman Bálint: Szent István Budapest 1938
Krenner Miklós: A nemzeti királyság eszméjének kialakulása Arad 1900
Dr. Tarnóczy János: Szent István életműve és lelkivilága Budapest 1971
Pór Antal: Szent István király Pest 1871
Áldor Imre: Az első magyar király Budapest 1877
Gyórffy György: István király és műve Budapest 1977
Bónis György: István király Budapest 1956
Bakay Kornél: A magyar államalapítás Budapest 1978
Deér József: A magyar királyság megalakulása Budapest 1942
Istvánfy: A magyarok történetéből Budapest, Magyar Helikon 1962
Mohács Emlékkönyv Budapest 1926
Mátyás király emlékkönyv I-II. Budapest é.n.
Mohács emlékezete Budapest, Magyar Helikon 1976

Szalay László: Adalékok a magyar nemzet történetéhez a XVI-dik században Pest 1859
Bartoniek Emma: Mohács Magyarországa. Báró Burgio pápai követ jelentései Budapest 1926
Gróf Teleki József: Hunyadiak kora Magyarországon II. Pest 1852
Dr. Körömy Árpád: Közállapotaink a XVI. században Budapest é.n.
Vass József: Az Anjouk és műveltségük Pest 1861
Fógel József Dr.: II. Ulászló udvartartása Budapest 1913
PÓr Antal: Hunyadi János Budapest 1873
Erdélyi Zoltán: Hunyadi János élete és kora Budapest 1906
Bölcskey Ödön: Capistranói János élete és kora Székesfehérvár 1923-1924
Teke Zsuzsa: Hunyadi János és kora Budapest 1980
Dr. Veress Endre: Hunyadvármegye János király és Izabella királyné korában Déva 1904
Joó Tibor: Mátyás és birodalma Budapest é.n.
Juste Tivadar: Mária magyar királyné Budapest 1888
Lampérth Géza: Mohács Budapest 1926
SzurlJlay Sándor: A mohácsi hadjárat 1526-ban Budapest 1901
Halmay Barna: Az 1526-iki mohácsi csata keletkezése és igazi helye
Debrecen 1926
Perjés Géza: Mohács Budapest 1979
Kápolnai Pauer István: Az 1526. évi mohácsi hadjárat Budapest 1889
Nemeskürti István: Ez történt Mohács után Budapest 1968
Fügedi Erik: Uram, királyom... Budapest 1974